

**დისკრიმინაცია
და სიძულვილით
მოტივირებული დანაშაული
დებო პირთა მიმართ**

**DISCRIMINATION
AND HATE CRIME
AGAINST LGBT PERSONS**

კვლევის ანგარიში - „დისკრიმინაცია და სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული ლგბტ პირთა მიმართ“ – მომზადებულია „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფის“ (WISG) მიერ, პროექტის – „ლგბტ ადამიანთა სამართლებრივი დაცვების“ – ფარგლებში. პროექტის ფინანსური მხარდამჭერია NED (National Endowment for Democracy)

This study report - Discrimination and Hate Crime against LGBT Persons – was prepared by Women’s Initiatives Supporting Group (WISG) within the frames of the project „Providing Legal Support to LGBT Persons in Georgia“. This project is financially supported by NED (National Endowment for Democracy).

ავტორები / Authors:

ციალა რატიანი / Tsiala Ratiani

ეკატერინე ალდგომელაშვილი / Ekaterine Aghdgomelashvili

გიორგი გიცირიძე / Giorgi Gotsiridze

რედაქტორი / Editor: ნაზი ჯანეზაშვილი / Nazi Janezashvili

დიზაინი / Design: ე. წერეთელი / E. Tsereteli

დაკაბადონება / Layout: თ.ლორთქიფანიძე / T. Lortkipanidze

კორექტორი / Correction: მ. კალანდაძე / M. Kalandadze

მთარგმნელი / Translator: ე. გლურჯიძე / E. Glurjadze

დაბეჭდილია / Printed: შპს „სეზანი“ / Cezanne Ltd

© ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი, 2015

Women’s Initiatives Supporting Group, 2015

www.women.ge

ISBN 978-9941-0-8087-6

პუბლიკაციის სრულად ან ნაწილობრივ გამოყენება ან გადაბეჭდვა WISG-ის წერილობითი თანხმობის გარეშე დაუშვებელია. გამონაკლისს წარმოადგენს მოკლე ციტატების გამოყენება სტატიებში წყაროს მითითებით

No part of this publication may be used or reproduced in any manner whatsoever without written permission from WISG except in the case of brief quotations embodied in critical articles and reviews.

დისკრიმინაცია და სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული ლგბტ პირთა მიმართ

„ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი“ (WISG)
თბილისი, 2015

შინაარსი

I. შესავალი	5
II. დისკრიმინაციის აკრძალვა და სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული	
ლგბტ საკითხებთან მიმართებაში	7
საერთაშორისო სტანდარტები და მექანიზმები	7
ქვეყანაში არსებული სამართლებრივი გარემოს ზოგადი მიმოხილვა	11
III. სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული	14
საერთაშორისო სტანდარტები და მექანიზმები	14
ადგილობრივი სამართლებრივი გარემო	15
არსებული პრაქტიკა	16
ოფიციალური სტატისტიკა	16
არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაცემები	17
სამართალდამცავთა ეთიკის კოდექსი	18
სასწავლო პროგრამები სამართალდამცავთათვის	19
სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულზე მომუშავე სპეციალური განყოფილებები	21
ცნობიერების ამაღლების კამპანიები	22
IV. შეკრებისა და გამოსატყვის თავისუფლება	28
საერთაშორისო სტანდარტები და მექანიზმები	28
ადგილობრივი სამართლებრივი გარემო	29
არსებული პრაქტიკა	30
V. დასაქმება	37
საერთაშორისო სტანდარტები და მექანიზმები	37
ადგილობრივი სამართლებრივი გარემო	38
არსებული პრაქტიკა	38
VI. დისკრიმინაცია განათლების სფეროში	41
საერთაშორისო სტანდარტები და მექანიზმები	41
ადგილობრივი სამართლებრივი გარემო	42
არსებული პრაქტიკა	42
VII. ჯანდაცვა	46
საერთაშორისო სტანდარტები და მექანიზმები	46
ადგილობრივი საკანონმდებლო გარემო	46
არსებული პრაქტიკა	47
VIII. გენდერის სამართლებრივი აღიარება	51
საერთაშორისო სტანდარტები და მექანიზმები	51
ადგილობრივი სამართლებრივი გარემო	52
IX. დასკვნა	55
დანართები	58
წერილები	58
საპასუხო წერილები	66
ტერმინოლოგია	102

I. შესავალი

პრობლემის აქტუალობა

ბოლო პერიოდში მნიშვნელოვანი პოზიტიური საკანონმდებლო ცვლილებების მიუხედავად, როგორც არა-სამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული კვლევები და დოკუმენტირებული ქეისები, ისე საერთაშორისო ინსტიტუციების მიერ მომზადებული ანგარიშები, ადასტურებს, რომ ჰომოფობიური/ტრანსფობიური დანაშაული და დისკრიმინაცია სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის საფუძველზე საკმაოდ გავრცელებულია ქვეყანაში.

ამასთან, ამგვარი ფაქტების უმეტესობა ალურიცხავი და, შესაბამისად, სათანადო რეაგირების გარეშე რჩება. არ არსებობს ოფიციალური სტატისტიკა სახელმწიფო დონეზე, რომელიც აღრიცხავდა და შეისწავლიდა დისკრიმინაციას სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის (სოგი) საფუძველზე, ჰომო/ტრანსფობიურ დანაშაულთა ხასიათსა და გავრცელებულობას ქვეყანაში და შემუშავებდა და დაგეგმავდა სოგ-ის საფუძველზე დისკრიმინაციის დაძლევისაკენ მიმართულ კონკრეტულ და ეფექტიან მიდგომებს.

კვლევის მიზანი

კვლევის მიზანს წარმოადგენდა სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის (სოგი) საფუძველზე დისკრიმინაციისა და ჰომო/ტრანსფობიურ დანაშაულთან დაკავშირებული საკანონმდებლო გარემო, მათი განხორციელებისა და მონიტორინგის ინსტრუმენტების ეფექტიანობის ანალიზი, შეფასება და სათანადო რეკომენდაციების შემუშავება საკანონმდებლო გარემოსა და დე-ფაქტო მდგომარეობას შორის არსებული განსხვავების შემცირების მიზნით.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევისას გამოყენებული იყო თვისებრივი კვლევის მეთოდები. სამაგიდო კვლევის ფარგლებში გაანალიზდა ქვეყანაში არსებული საკანონმდებლო გარემო, მათი განხორციელებისა და მონიტორინგის ინსტრუმენტები. ანალიზი ასევე ეყრდნობა „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფის“ (WISG) მიერ მოპოვებულ და დოკუმენტირებულ მასალებს (დოკუმენტირებული ქეისები უფლებათა დარღვევის შესახებ, ლგბტ ჯგუფის წევრებთან ჩაწერილი ინტერვიუები, ფოკუს-ჯგუფებისა და სამართლებრივ საკითხებზე ლგბტ ჯგუფის წევრებთან პროექტის ფარგლებში ჩატარებული ვორკშოფების დროს მოგროვებული მასალები, 2012-14 წლებში ორგანიზაციის მიერ მომზადებული ჩრდილოვანი ანგარიშები და რაოდენობრივი კვლევები), სხვა უფლებდაცვითი ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული კვლევები და ანგარიშები (EMC, „იდენტობა“, GYL), სახალხო დამცველის 2013 და 2014 წლის წლიური ანგარიშები, რელევანტური სახელმწიფო ინსტიტუციებიდან მიღებული პასუხები ორგანიზაციის კითხვებზე.

პუბლიკაციის სტრუქტურა

წინამდებარე კვლევის შედეგები დაყოფილია სფეროების მიხედვით. თითოეული სექცია შედგება რამდენიმე კომპონენტისაგან:

- ა) საერთაშორისო სტანდარტებისა და მექანიზმების მოკლე მიმოხილვა, რომელიც არეგულირებს კონკრეტულ სფეროში დისკრიმინაციის დაუშვებლობას;
- ბ) ქვეყანაში არსებული სამართლებრივი გარემო;
- გ) ქვეყანაში არსებული პრაქტიკა;
- დ) რეკომენდაციები.

არსებული მდგომარეობის საილუსტრაციოდ, ყოველ თავს (გენდერის სამართლებრივი აღიარების თავის გამოკლებით) თან ერთვის კონკრეტული ქეისები ნიმუშის სახით.

II. დისკრიმინაციის აკრძალვა და სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული ლგბტ საკითხებთან მიმართებაში

საერთაშორისო სტანდარტები და მექანიზმები

ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები საზოგადოებაში მთავარი ფასეულობაა, რომელთა დაცვა სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. ადამიანის უფლებათა დაცვის უმთავრესი პრინციპი ადამიანების თანასწორუფლებიანობის უზრუნველყოფაა. შესაბამისად, არ შეიძლება, ადამიანთა განსხვავება რასის, ეთნიკური წარმოშობის, კანის ფერის, სქესის, რელიგიის, სექსუალური ორიენტაციისა და სხვა ნიშნების საფუძველზე.

დემოკრატიული საზოგადოებისა და სახელმწიფოს სოციალურ-პოლიტიკური მოწყობისა და ფუნქციონირების უმნიშვნელოვანესი პრინციპია, რომ ქვეყნის ყველა მოქალაქეს ჰქონდეს თანაბარი უფლებები და თავისუფლებები, სწორედ ამიტომ, დაუშვებელია ადამიანების დისკრიმინაცია, ანუ მათი განსხვავება რამე ნიშნით. თანასწორუფლებიანობის ცნებას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში. სწორედ ამიტომაცაა, რომ თანასწორუფლებიანობის დარღვევა, საფუძვლიანი მიზეზის გარეშე, არის ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებათა დარღვევა, რაც უარყოფით ზეგავლენას ახდენს ადამიანთა ცხოვრების ყველა ასპექტზე და შემდგომში ხდება ადამიანების მარგინალიზაციის მიზეზი.

არადისკრიმინაციულობა და თანასწორობის პრინციპები ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის ძირითადი ელემენტებია. ეს პრინციპები ასახულია ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციასა და საერთაშორისო პაქტებში. „სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებების საერთაშორისო პაქტის“ მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილი და „ეკონომიკურ, სოციალურ და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის“ მე-2 მუხლის მე-2 ნაწილი, ავალდებულებს სახელმწიფოს, უზრუნველყოს ადამიანის უფლებათა განხორციელება დისკრიმინაციის გარეშე რასობრივი კუთვნილების, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური და სხვა მრწამსის, ეროვნების და სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი, წოდებრივი და სხვა ნიშნების მიუხედავად. კანონის წინაშე თანასწორობის და არადისკრიმინაციულობის პრინციპი გამყარებულია „სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის“ 26-ე მუხლით, რომელიც კრძალავს დისკრიმინაციას პაქტის მე-2 მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი ნიშნების საფუძველზე. პაქტი ასევე ავალდებულებს სახელმწიფოს, დისკრიმინაციის გარეშე გამოიძიონ და შესაბამისად, უპასუხონ ძალადობის ფაქტებს ინდივიდის მიმართ¹.

მიუხედავად იმისა, რომ სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა პირდაპირ არაა ნახსენები დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძვლების ჩამონათვალში, შესაბამისი ორგანოები, ზოგად კომენტარებსა და ცალკეულ საქმეებზე მიღებულ გადაწყვეტილებებში² ცხადად მიუთითებენ, რომ დისკრიმინაციის

¹ The United Nation Human Rights Council (UNHRC), General Comment 31: The Nature of the General Legal Obligations imposed by the Covenant, adopted on 29 March 2004, UN Doc CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, paras.s 6-8

² გაეროს კომიტეტი ადამიანის უფლებებზე, ტუნენი ავსტრალიის წინააღმდეგ (Toonen v. Australia), შეტყობინება N488/1992, 30.03.1994. CCPR/50/D/488/192, პარაგრაფი 8.7; გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, იანგი ავსტრალიის წინააღმდეგ, შეტყობინება N941/2000, 6.08.2003., CCPR/C/78/D/941/2000; გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, ხ. კოლუმბიის წინააღმდეგ, შეტყობინება N1361/2005, 14.05.2007., CCPR/C/89/D/1361/2005.

საფუძველთა ღია ჩამონათვალი ასევე ფარავს სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობას. გაეროს ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების კომიტეტი განმარტავს, რომ „წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ ადამიანის სექსუალური ორიენტაცია არ იყოს დაბრკოლება პაქტში განმტკიცებული უფლებების რეალიზაციისათვის. გარდა ამისა, გენდერული იდენტობა აღიარებულია დისკრიმინაციის აკრძალვის ერთ-ერთ საფუძველად. მაგალითად, ტრანსგენდერი, ტრანსსექსუალი, და ინტერსექსი პირები ხშირად ეჯახებიან ადამიანის უფლებათა ისეთ უხემ დარღვევებს, როგორებიცაა შევიწროება სკოლასა და სამუშაო ადგილზე.“³

არადისკრიმინაციულობის პრინციპი ასევე ასახულია გაეროს ადამიანის უფლებათა სხვა კონვენციებშიც. კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ მოიცავს არადისკრიმინაციის დებულებებს.⁴ ქალთა მიმართ დისკრიმინაციასთან ბრძოლის კომიტეტი საერთო რეკომენდაციაში აზუსტებს, რომ „ქალთა დისკრიმინაცია სქესის ნიშნით განუყოფლად დაკავშირებულია სხვა ფაქტორებთან, რომლებიც გავლენას ახდენენ ქალზე: რასობრივი, ეთნიკური კუთვნილება, რელიგია და რწმენა, ჯანმრთელობა, სტატუსი, ასაკი, კლასი, კასტა, სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა. მონაწილე სახელმწიფოებმა იურიდიულად უნდა აღიარონ და აკრძალონ მსგავსი შერეული ფორმის დისკრიმინაცია და აღმოფხვრან მათი ერთობლივი ნეგატიური შედეგი ქალებისათვის.“⁵ ანალოგიური სახით, გაეროს ბავშვის უფლებების კონვენციის მე-2 მუხლი, მოიცავს ზოგად დებულებებს კონვენციაში განმტკიცებულ უფლებათა დაკავშირების არადისკრიმინაციულობაზე. ბავშვთა უფლებების კომიტეტი ზოგადი ხასიათის რეკომენდაციებში დისკრიმინაციის აკრძალვასთან საფუძველს შორის ექსპლიციტურადაა მოხსენიებული სექსუალურ ორიენტაცია (გენდერული იდენტობა არაა ჩამონათვალში).⁶ გაეროს სპეციალურ მომხსენებელთა ნაწილი იყენებს საერთაშორისო სტანდარტებს ლგბტ ადამიანის უფლებათა უხეში დარღვევის განხილვისას.⁷

ევროპის საბჭოს ყველა წევრი სახელმწიფო არის ადამიანის უფლებათა კონვენციის მონაწილე. კონვენცია ითვალისწინებს დისკრიმინაციის აკრძალვის ღია ჩამონათვალს მე-14 მუხლში, რომელიც მეორდება კონვენციის N12 ოქმში „დისკრიმინაციის საერთო აკრძალვა.“ ოქმს აქვს გამოყენების უფრო ფართო სფერო, ვიდრე მე-14 მუხლს, ვინაიდან არ შემოიფარგლება თავად კონვენციაში მითითებული უფლებებით და თავისუფლებებით. არც მე-14 მუხლი და არც ოქმი, პირდაპირ არ მიუთითებენ არც სექსუალურ ორიენტაციასა და არც გენდერულ იდენტობას დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველის სახით, მაგრამ ოქმის დებულებების კომენტარები მიუთითებს, რომ დისკრიმინაციის საფუძველის ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი.⁸

3 გაეროს ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების კომიტეტი, ზოგადი რეკომენდაცია N20 დისკრიმინაციის დაუშვებლობაზე ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებებთან მიმართებაში, 2009 წ. 32-ე პუნქტი.

4 კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ, 1979 წ., მე-2 მუხლი.

5 ზოგადი რეკომენდაცია N28, რომელიც ეხება მონაწილე სახელმწიფოების ვალდებულებებს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის მე-2 მუხლის შესაბამისად CEDAW/C/2010/47/GC.2, პ.18.

6 გაეროს ბავშვის უფლების კომიტეტი, ზოგადი რეკომენდაცია N4, 2003 წ., პ.6.

7 გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია „სპეციალური მომხსენებლის ამბეი ლოგაბოს მოხსენება აზრისა და გამოხატვის საკითხზე. E/CN.4/2005/64/Add. 3 26.11.2004, პ.74.; გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, „თითოეულის უფლება უმაღლესი მიღწევადი დონის ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე - სპეციალური მომხსენებლის პოლ ხანტის მოხსენება“, E/CN.4/2004/49, პ.24, ადამიანის უფლებათა საბჭო სპეციალური მომხსენებლის ანანდ გრობერის მოხსენება თითოეული ადამიანის უფლებაზე უმაღლესი მიღწევადი დონის ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე“, A/HRC/14/20, პ.9, 27.04.2010 წ. გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, ადამიანის უფლებათა კომისია, „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლება, გოგონების უფლება განათლებაზე, მოხსენება, წარმოდგენილი სპეციალური მომხსენებლის ბატონ მუნსოი ვილიალობოსის მიერ განათლების უფლების საკითხზე“, 8.02.2006., პ.113; გაეროს სპეციალური მომხსენებლის მოხსენება განათლების უფლებაზე“, A/65/162, 23.07.2010 წ., პ.23. გაეროს ეკონომიკური და სოციალური საბჭო, „სპეციალური მომხსენებლის მილუნა კოტარის მოხსენება ადექვატური საცხოვრებლის, როგორც ცხოვრების საკმარისი დონის უფლების კომპონენტის საკითხზე“, E/EC.4/2004/48, 8.03.2004 წ., პ.49. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სპეციალური მომხსენებლის მოხსენება ნამების და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის სახეების საკითხზე“, UN Doc.A/56/156, 3.07.2001 წ. პ.22; გაეროს გენერალური ასამბლეა, UN Doc.A/59/324, 1.09.2004 წ. პ.39.

8 განმარტებითი ბარათი 1950 წლის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციის N12 ოქმის შესახებ, რომელიც ძალაში შევიდა 1.04.2005 წ., ETS N177.

2001 წელს საქართველოს პარლამენტმა #839-II დადგენილებით ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა შესახებ ევროპის კონვენციის მე-12 დამატებითი ოქმის რატიფიცირება მოახდინა. დამატებითი ოქმის რატიფიცირების შედეგად ევროპის საბჭოს წევრმა სახელმწიფოებმა გადანყვიტეს, გადადგან შემდგომი ნაბიჯები, რათა ხელი შეუწყონ ყველა პირის თანასწორობას დისკრიმინაციის საერთო აკრძალვის კოლექტიური განხორციელების მეშვეობით. მათ ხელახლა დაადასტურეს, რომ არადისკრიმინაციის პრინციპი არ ზღუდავს მონაწილე სახელმწიფოებს, მიიღონ საჭირო ზომები, რათა ხელი შეუწყონ სრული და ეფექტური თანასწორობის განმტკიცებას. მე-12 ოქმის 1-ლი მუხლის თანახმად: „კანონით დადგენილი ნებისმიერი უფლებით სარგებლობა უზრუნველყოფილია დისკრიმინაციის გარეშე ნებისმიერ ისეთ საფუძველზე, როგორიცაა სქესი, რასა, კანის ფერი, ენა, რელიგია, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულება, ეროვნული ან სოციალური წარმოშობა, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილება, ქონება, დაბადება ან სხვა სტატუსი“.

აღსანიშნავია, რომ ევროპული კონვენცია და მისი მე-12 დამატებითი ოქმი აღიარებს და იცავს კანონით დადგენილი ნებისმიერი უფლებით სარგებლობას დისკრიმინაციის გარეშე.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლოს 1999 წელს დაადასტურა, რომ კონვენციის მე-14 მუხლის შესაბამისად, სექსუალური ორიენტაცია არის დისკრიმინაციის საფუძველი.⁹ გარდა ამისა 2010 წელს სასამართლომ პირდაპირ მოიხსენია ტრანსსექსუალობა, თუმცა არა გენდერული იდენტობა¹⁰ - დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველების რიცხვში კონვენციის მე-14 მუხლის შესაბამისად, თუმცა ამ დასკვნის გამოტანა შესაძლებელი იყო ადრე გამოტანილი გადანყვეტილებების საფუძველზეც.¹¹ სასამართლომ გამოიტანა რამდენიმე პრეცედენტული გადანყვეტილება სავარაუდო დისკრიმინაციასთან დაკავშირებით სექსუალური ორიენტაციის საფუძველზე, რომელშიც მე-14 მუხლი გამოყენებული იქნა კონვენციის მატერიალურ მუხლებთან ერთობლიობაში, კერძოდ, მე-8 მუხლთან პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება. ამ გადანყვეტილებებში სასამართლომ სერიოზულად შეზღუდა სახელმწიფოთა შეხედულების საზღვრები, ხაზი გაუსვა რა, რომ განსხვავება ადამიათა მოპყრობას შორის, დაკავშირებული ზემოაღნიშნულ საფუძველებთან, მოითხოვს განსაკუთრებულ წონად მიზეზებს, რომ იყოს კანონიერი კონვენციის შესაბამისად.¹²

არადისკრიმინაციულობის პრინციპი ასევე ნახსენებია ევროპის საბჭოს სპეციალურ კონვენციებში. 2011 წლის 7 აპრილს მინისტრთა კომიტეტმა მიიღო ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციის და აღკვეთის კონვენცია.¹³ ეს კონვენცია არის მსოფლიოში პირველი იურიდიულად სავალდებულო ინსტრუმენტი, რომელიც ადგენს ყოვლისმომცველ სამართლებრივ ჩარჩოებს ძალადობის აღსაკვეთად და ძალადობის მსხვერპლთა დასაცავად. კონვენციის ანტიდისკრიმინაციული მუხლები სექსუალურ ორიენტაციას და გენდერულ იდენტობას განიხილავენ, როგორც დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველს, ამიტომ კონვენცია არის პირველი საერთაშორისო შეთანხმება, რომელიც პირდაპირ ადგენს სექსუალურ ორიენტაციას და გენდერულ იდენტობას დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველის სახედ.

9 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, სალგერო და სილვა (Salguero Da Silva Mouta) პორტუგალიის წინააღმდეგ, საჩივარი N33290/96, დადგენილება 21.12.1999 წ. თუმცა ჯერ კიდევ 1981 წელს სასამართლომ საქმეში დელე დაფჯენი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, საჩივარი N7525/76, აღიარა, რომ დისკრიმინაცია სისხლის სამართლის სფეროში, რომელიც ეხება ერთი სქესის სრულწლოვან პირთა ურთიერთობის კანონიერებას, ეწინააღმდეგება ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლს პირადი ცხოვრების პატივისცემას.

10 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პ.ე. ესპანეთის წინააღმდეგ, საჩივარი 35159/09, დადგენილება 30.11.2010, პ.30. კონკრეტულ საქმეში ამ დებულების დარღვევა დადგენილი არ იყო, დადგენილება არ არის საბოლოო.

11 იხ., მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, კრისტინა გუდინი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, საჩივარი N28957/95, დადგენილება 11.07.2002 წ.

12 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, კარნერი ავსტრალიის წინააღმდეგ, საჩივარი N40016/98, დადგენილება 24.07.2003 წ. პ.37, ე.ე. საფრანგეთის წინააღმდეგ, საჩივარი N43546/02, დადგენილება 22.01.2008 წ., პ.91, შალკი და კოპფი ავსტრიის წინააღმდეგ, საჩივარი N30141/04, დადგენილება 24.06.2010 წ. პ.97.

13 კონვენცია გახდა ლიად ხელმოსაწერად სტამბულში 2011 წლის 11 მაისს N210. საქართველომ მისი რატიფიცირება მოახდინა 2014 წლის 19 ივნისს. მის იმპლემენტაციასთან დაკავშირებით, იუსტიციის სამინისტრომ დაიწყო შეხვედრების სესია არასამთავრობო ორგანიზაციებთან.

გენდერული იდენტობა პირდაპირ არ არის აღიარებული დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძვლის სახით ევროკავშირის დირექტივებში. თუმცა ევროკავშირი იღებს „სქესის“ საფუძველს თანასწორობის გარანტიების გასაფართოებლად სამედიცინო მომსახურებისადმი ხელმისაწვდომიდან, ყოველ შემთხვევაში, დისკრიმინაციას, რომელსაც ექვემდებარებიან ტრანსგენდერი ადამიანები. საქმეში პ. ს-ს წინააღმდეგ, კორნოლის საგრაფო, 1996 წელს სასამართლომ განაცხადა, რომ თანაბარი მოპყრობის პრინციპი „უნდა გავრცელდეს დისკრიმინაციაზე, რომელიც დაკავშირებულია სქესის შეცვლასთან, რადგან იგი უპირატესად და მთლიანად ეფუძნება ადამიანის კუთვნილებას განსაზღვრული სქესისადმი, ვინაიდან ადამიანის გათავისუფლება იმის საფუძველზე, რომ იგი გეგმავს ან უკვე განახორციელა სქესის შეცვლა, ნიშნავს, მოუპყრო მას ნაკლებ სასიამოვნოდ იმ სქესის პირებთან შედარებით, რომელსაც იგი ეკუთვნოდა ოპერაციამდე.¹⁴ ამგვარი მიდგომა იქნა განმტკიცებული სასამართლოს კიდევ ორ გადაწყვეტილებაში.¹⁵ ამ სასამართლო გადაწყვეტილებების შესაბამისად ევროკავშირის საბჭომ განაცხადა, რომ დისკრიმინაცია, დაკავშირებული სქესის შეცვლის ფაქტთან, ასევე არის აკრძალული დირექტივის საფუძველზე მამკაცთან და ქალთან მიმართებით თანაბარი მოპყრობის პრინციპის რეალიზაციისას.

საერთაშორისო კონვენცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის დაძლევის შესახებ (ICERD) სახელმწიფოს ავალდებულებს, დისკრიმინაციის გარეშე უზრუნველყოს „პირადი უსაფრთხოებისა და სახელმწიფოს მხრიდან დაცვის უფლება ძალადობისა და სხეულის დაზიანებებისაგან, რომლებსაც აყენებენ როგორც სახელმწიფო თანამდებობის პირები, ისე ცალკეული პირები, ჯგუფები ან დანესებულებები“¹⁶. 2008 წელს, საბჭომ მიიღო ჩარჩო გადაწყვეტილება *2008/913/JHA*, რომლის მიზანი იყო რასიზმისა და ქსენოფობიის ზოგიერთ ფორმებთან ბრძოლისათვის სისხლის სამართლის კანონმდებლობის გამოყენება. ჩარჩო გადაწყვეტილების მე-4 მუხლი წევრ სახელმწიფოებს სთხოვს, რომ დანაშაულის რასისტული და ქსენოფობიური მოტივი მიჩნეული იქნას დამამძიმებელ გარემოებად ან ალტერნატივის სახით, ასეთი მოტივაცია მხედველობაში იქნას მიღებული სასამართლოს მიერ სასჯელის განსაზღვრისას.¹⁷ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის თანახმად, ასეთი შემთხვევების გამოძიებისას დანაშაულის მოტივის გაუთვალისწინებლობამ შეიძლება, გამოიწვიოს არაპირდაპირი დისკრიმინაცია.¹⁸

2010 წელს ევროპის მინისტრთა საბჭოს კომიტეტმა მიიღო რეკომენდაცია სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ.¹⁹ რეკომენდაცია სთავაზობს ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებს, უზრუნველყონ გათვალისწინებული პრინციპებისა და ზომების გამოყენება, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებათა დაცვას ლგბტ მიმართებაში, ეროვნულ კანონმდებლობაში, პოლიტიკაში და პრაქტიკაში. რეკომენდაცია მოიცავს საკითხთა ფართო წრეს, სიძულვილის ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულს, ასევე დისკრიმინაცია რამდენიმე ნიშნით: გაერთიანებების

¹⁴ ევროკავშირის სასამართლო, C-13/94, პ. ს-ს წინააღმდეგ, კორნოლის საგრაფო, გადაწყვეტილება 30.04.1996 წ., პ.21-22.

¹⁵ ევროკავშირის სასამართლო, C-117/01, კბ ვ. ჯანდაცვის ეროვნული სამსახური, სპენსიო სააგენტო, სახელმწიფო მდივანი ჯანდაცვის საკითხებში, გადაწყვეტილება 7.01.2004., C-423/04, სარა მარგარეტ რიჩარდსი შრომის და პენსიის საკითხში სახელმწიფო მდივნის წინააღმდეგ, გადაწყვეტილება 27.04.2006 წ.

¹⁶ ICERD. მუხლი 5(ბ)

¹⁷ COUNCIL FRAMEWORK DECISION 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0913&from=EN>

¹⁸ Angelova and Iliev v. Bulgaria, No. 55523/00. 2007 წლის 26 ივლისის გადაწყვეტილება, პ.115: „[ძალადობრივი შემთხვევების გამოძიებისას, სახელმწიფო ხელისუფლებებს აქვთ დამატებითი ვალდებულება, გაიღონ ყოველგვარი ძალისხმევა დანაშაულის რასისტული მოტივის აღმოსაჩენად და დაადგინონ, ამ შემთხვევაში თამაშობდა თუ არა რამე როლს ეთნიკური სიძულვილი ან სტერეოტიპი. თუ ამას არ გააკეთებენ და რასიზმით შთაგონებულ ძალადობასა და სისასტიკეს ისევე განიხილავენ, როგორც ამგვარი მოტივის გარეშე ჩადენილ დანაშაულს, ეს იმის მანიშნებელი იქნება, რომ თვალის დაუხუჭეს დანაშაულის სპეციფიკურ ბუნებას, რომელიც განსაკუთრებულად არღვევს ფუნდამენტურ უფლებებს. თუ განსხვავებულად არ მიუდგებიან არსებითად ერთმანეთისაგან განსხვავებულ სიტუაციებს, ეს მიგვიყვანს არასამართლიან განხილვამდე, რაც არ შეესაბამება კონვენციის მე-14 მუხლს.

¹⁹ იხ. მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია CM/Rec(2010)5 სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის ნიშნით საფუძველზე დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ.

თავისუფლების შეზღუდვა, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემა, დასაქმება, განათლება, ჯანდაცვა, საცხოვრებელი, სპორტი, პოლიტიკური შეხედულება, ადამიანის უფლებათა ეროვნული მექანიზმები და დისკრიმინაცია მრავალი ნიშნით. დოკუმენტი არ არის იურიდიულად სავალდებულო, ევროპის საბჭოს ყველა წევრ სახელმწიფოს, ევალბა ამ რეკომენდაციის რეალიზაციის უზრუნველყოფა.²⁰

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ საერთაშორისო დონეზე პრეცედენტი პროგრესია ამ მიმართულებით. თანამედროვე საერთაშორისო საზოგადოება იღწვის იმისათვის, რომ გაიზარდოს სამართლებრივი დაცვის მექანიზმები დისკრიმინაციის წინააღმდეგ და ადამიანების თანასწორობა უზრუნველყოფილი იქნას მაღალ დონეზე.

ქვეყანაში არსებული სამართლებრივი გარემოს ზოგადი მიმოხილვა

საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი აღიარებს ადამიანთა თანასწორუფლებიანობას, რომლის თანახმადაც „ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და ნოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა“. სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა ამ საფუძველთა ჩამონათვალში ნახსენები არაა. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, კონსტიტუციაში მითითებული საფუძვლების ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი და მოიცავს დისკრიმინაციის აკრძალვის ისეთ საფუძვლებსაც, რომლებიც პირდაპირ არ არის მასში ნახსენები.²¹

მეორე შემთხვევაში, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ პროგრესულად განმარტა კონსტიტუციის მე-14 მუხლი და მასში ამოიკითხა დისკრიმინაციის აკრძალვა ადამიანის სექსუალური ორიენტაციისა და სექსუალური ქცევის საფუძველზე. ამგვარი მიდგომა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ გამოიყენა 2014 წლის 4 თებერვლის #2/1/536 გადაწყვეტილებაში საქმეზე ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გოჩა გაბოძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ.²²

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსიც ასევე განიხილავს დისკრიმინაციას, როგორც ნეგატიურ მოვლენას და ახდენს მის კრიმინალიზაციას, როგორც ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულს. სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლი კრძალავს ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევას და დისკრიმინაციას ასე განმარტავს: „ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური, რომელიმე ნოდებისადმი ან საზოგადოებრივი გაერთიანებისადმი კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის ან ქონებრივი მდგომარეობის გამო, რამაც არსებითად ხელყო ადამიანის უფლება“.

20 2012 წელს, WISG-მა მოამზადა CM/Rec(2010)5 რეკომენდაციის იმპლემენტაციის ანგარიში საქართველოში. გაფართოებული ვერსია შეგიძლიათ იხილოთ http://women.ge/wp-content/uploads/2013/01/CM_REC20105GEORGIA_ENG_extended-version.pdf

21 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ. 31.03.2008

22 აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ მსგავსი პროგრესული მიდგომა საკონსტიტუციო სასამართლომ ბევრად უფრო ადრე შეაიმუშავა. 2008 წლის 31 მარტს საქმეზე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ. აღნიშნულ საქმეში განსხვავებული მოპყრობა ხდებოდა სამუშაო ადგილის მიხედვით. საკონსტიტუციო სასამართლომ განაცხადა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ სამუშაო ადგილი პირდაპირ არ იყო მოხსენიებული კონსტიტუციის მე-14 მუხლით, ეს ნიშანი გამომდინარეობდა აღნიშნული კონსტიტუციური დებულებიდან. საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საქმეზე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ საქმეზე მიღებული 2008 წლის 31 მარტის #2/1-392 გადაწყვეტილების მეორე თავის მეორე პარაგრაფი

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის²³ მიხედვით, რასობრივი, ეროვნული, ეთნიკური ან ენობრივი ნიშნით შეუწყნარებლობის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაული დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილ დანაშაულად ითვლებოდა. 2012 წლის 27 მარტს საფუძველთა ჩამონათვალს დაემატა პირის სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დღემდე ამ მუხლით არც ერთი საქმე არაა კვალიფიცირებული. ქვეყანაში დღემდე არ არსებობს სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთა სტატისტიკა, რომლებიც ჩადენილია სექსუალური და გენდერული იდენტობის ნიშნით შეუწყნარებლობის საფუძველზე, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ დღემდე არ ხდება ლგბტ პირთა მიმართ ძალადობის, დისკრიმინაციის ბუნებისა და პრევალირების შესახებ მონაცემების შეგროვება და გაანალიზება²⁴.

შრომის კანონთა კოდექსი პირდაპირ კრძალავს დისკრიმინაციას როგორც სქესის, ისე სექსუალური ორიენტაციის საფუძველზე²⁵ (აკრძალვის საფუძველში გენდერული იდენტობა მითითებული არაა). მიუხედავად ზოგადი აკრძალვისა, კანონი სერიოზულ ხარვეზებს შეიცავდა, რაც დისკრიმინაციის ფართო შესაძლებლობებს ქმნიდა პირის სამსახურში აყვანისა და დათხოვნის ეტაპებზე. 2013 წელს შესაბამისი ცვლილების საფუძველზე ეს ხარვეზი აღმოიფხვრა²⁶.

სექსუალური ორიენტაცია, როგორც დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველი, ფიგურირებს საქართველოს კანონშიც ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ²⁷. საქართველოს კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ, ასევე კრძალავს პაციენტთა დისკრიმინაციას რამე ნიშნით: „პაციენტის დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, გენეტიკური მემკვიდრეობის, რწმენისა და აღმსარებლობის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი და ნოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, დაავადების, სექსუალური ორიენტაციის ან პირადული უარყოფითი განწყობის გამო აკრძალულია“.²⁸ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ზემოაღნიშნული წარმოადგენს ფუნდამენტურ პრინციპს და მისმა დარღვევამ, გარკვეულ შემთხვევებში, შეიძლება გამოიწვიოს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა²⁹.

კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ ზოგადად წინ გადადგმული ნაბიჯია, თუმცა ვინაიდან მასში გაწერილი არა არის კანონის აღსრულების მექანიზმი, იგი მეტწილად დეკლარაციული ხასიათისაა. გარდა ამისა, კანონი არ ითვალისწინებს ლგბტ ჯგუფის საჭიროებებს და შესაბამისად, ნაკლებად შესაძლებელია ამ ეტაპზე მისი გამოყენება ლგბტ პირთა უფლებების დასაცავად. კანონი ოჯახური ძალადობის შესახებ პარტნიორთა ძალადობისაგან არ იცავს ლგბტ პირებს, ვინაიდან იგი ვრცელდება მხოლოდ რეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფ პირებზე. საქართველოში კი ჰომოსექსუალური ქორწინება კანონით დაშვებული არაა³⁰.

23 სსკ 53-ე მუხლის 3' ნაწილი.

24 დისკრიმინაციის პრევენციისა და ამ ნიშნით ჩადენილ სამართალდარღვევებზე ეფექტიანი რეაგირების მიზნით, შს მინისტრმა 2014 წლის 26 დეკემბერს ახალი მითითებები გამოსცა, რომლის მიხედვითაც, შსს-ს საგამოძიებო დანაყოფებს დაევალიდა: შეუწყნარებლობის მოტივისა და დისკრიმინაციის კონკრეტული ნიშნის „შესაძლო“ არსებობის შესახებ (სსკ 53-ე მუხლის 3' ნაწილი) მიუთითონ სისხლის სამართლის საქმის წარმოების ელექტრონული პროგრამის შესაბამის ველში – „დანაშაულის ფაბულაში“. სამინისტროს ინფორმაციით, მითითება სიძულვილის ნიადაგზე და შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილ დანაშაულთან დაკავშირებით გამოძიების შესაბამისი მუხლით (საქართველოს სსკ-ის 142-ე, 142 პრიმა, 142 პრიმა 2, 155-ე და 156-ე მუხლები) გამოძიების დაწყების ვალდებულებას წარმოშობს, თუ სახეზეა ამ მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნები. <http://police.ge/ge/shinagan-saqmeta-ministrma-diskriminatsiis-preventsia-da-am-nishnit-chadenil-samartaldarghvevebze-efektiani-reagirebis-miznit-shss-s-danakofebistvis-akhali-direktivebi-gamosta/7565>

25 საქართველოს შრომის კოდექსი. მუხლი 2(3).

26 2013 წლის 12 ივნისის ცვლილებები შრომის კოდექსში (729-III).

27 იხ. მე-6 მუხლის პირველი პუნქტი.

28 საქართველოს კანონი „პაციენტის უფლებების შესახებ“. მუხლი 6.

29 კანონის წინაშე თანასწორუფლებიანობის დარღვევა (სსკ. 142-ე მუხლი)

30 საქართველოში ლგბტ ქალთა მდგომარეობის ამსახველი ჩრდილოვანი ანგარიში CEDAW კომიტეტისათვის. WISG. თბილისი. 2012. http://women.ge/wp-content/uploads/2012/05/WISG-LBT-CEDAW-shadow-report_geo.pdf

2014 წლის 7 მაისს ძალაში შევიდა კანონი „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“, რომლის მიზანია დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრა და ნებისმიერი ფიზიკური და იურიდიული პირისათვის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი უფლებებით თანასწორად სარგებლობის უზრუნველყოფა. დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველთა შორის ექსპლიციტურადაა მითითებული „სექსუალური ორიენტაცია, გენდერული იდენტობა და გამოხატვა“.³¹ კანონის თანახმად, დისკრიმინაციის აღმოფხვრისა და თანასწორობის უზრუნველყოფაზე ზედამხედველობას ახორციელებს სახალხო დამცველი³². როგორც თავად სახალხო დამცველის, ისე არასამთავრობო ორგანიზაციების შეფასებით, კანონმდებლობას ახასიათებს სერიოზული ხარვეზები. სახალხო დამცველმა უკვე მიმართა პარლამენტს შესაბამისი შესწორებების შეტანის თაობაზე.

ამგვარად, საკანონმდებლო დონეზე კვლავაც რჩება ხარვეზები, რაც ლგბტ ადამიანებს არათანასწორ პირობებში აყენებს. უმრავლეს შემთხვევებში კანონი არ არის აშკარად დისკრიმინაციული, მაგრამ მათი გამოყენება იწვევს დისკრიმინაციულ შედეგებს პრაქტიკაში და მნიშვნელოვნად ზღუდავს ლგბტ ადამიანების თავისუფლებებსა და უფლებებს.³³

31 საქართველოს კანონი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ. მუხლი 1.

32 სახალხო დამცველი განიხილავს იმ ფიზიკური ან იურიდიული პირის ან პირთა ჯგუფის განცხადებას და საჩივარს, რომელიც თავს დისკრიმინაციის მსხვერპლად მიიჩნევს; შეისწავლის დისკრიმინაციის ფაქტს როგორც განცხადების ან საჩივრის არსებობისას, ისე საკუთარი ინიციატივით და გამოსცემს შესაბამის რეკომენდაციას; ამზადებს და შესაბამის დანებსებულებას ან პირს უგზავნის ზოგად ნინადადებებს დისკრიმინაციის თავიდან აცილების და მის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებზე; და სხვა.

33 CM/REC(2010)5 რეკომენდაციის იმპლემენტაციის ანგარიში. WISG. თბილისი. 2012. http://women.ge/wp-content/uploads/2012/12/CM_REC-20105GEORGIA_GEO_www.pdf

III. სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული

საერთაშორისო სტანდარტები და მემკვიდრეობები

OSCE-ს სახელმძღვანელო სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის შესახებ ამგვარად განმარტავს სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულს: „სიძულვილით ჩადენილი დანაშაული არის დანაშაული, რომელიც ჩადენილია იმის გამო, რომ მსხვერპლი, სინამდვილეში ან სავარაუდოდ, მიეკუთვნება რამე ჯგუფს, უმეტესად, რასის, რელიგიის, სექსუალური ორიენტაციისა ან გენდერული იდენტობის, მოქალაქეობის, წარმოშობის, შეზღუდული შესაძლებლობების ან სხვა ნიშნით“. „სიძულვილით ჩადენილი დანაშაული“ და სხვა „სიძულვილით მოტივირებული გადაცდომები“ ძალიან დიდ ტვივილს აყენებს მსხვერპლსა და იმ თემს, რომელსაც მიეკუთვნება. მნიშვნელოვანია, რომ მსხვერპლთა თვალთახედვით, ამგვარი დანაშაულისაგან ყველაზე მეტად ზარალდება მათი იდენტობის მყარი, ფუნდამენტური ასპექტი.³⁴ გარდა ამისა, ამგვარი ქმედებები ემუქრება დემოკრატიული საზოგადოებებისა და კანონის უზენაესობის ძირითად საფუძველს, რამდენადაც „თავს ესხმის“ ყველა ადამიანის ღირსებისა და უფლებების თანასწორობის ფუნდამენტურ პრინციპს, რომელიც ჩანერილია გაეროს ადამიანის უფლებათა უნივერსალური დეკლარაციის პირველ მუხლში.

სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთან საბრძოლველად განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სათანადო საკანონმდებლო გარემოს: გარდა პრევენციული მნიშვნელობისა, როცა კანონმდებლობის გამკაცრება ამ ტიპის დანაშაულებთან მიმართებაში წარმოადგენს სერიოზულ გზავნილს მოძალადეებისათვის, შესაბამისი მუხლების არსებობა კანონში ხილულს ხდის სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულს, ამარტივებს მის შესახებ სტატისტიკური მონაცემების შეგროვებას ამგვარი დანაშაულების ბუნებასა და პრევალირებაზე, რაც, თავის მხრივ, საშუალებას იძლევა, ეფექტიანი ზომები გატარდეს მის აღმოსაფხვრელად.

საკანონმდებლო ზომების მიღების გარდა, 2009 წელს გამართულ ევროპის საბჭოს მინისტრიალზე სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის აღმოფხვრის შესახებ³⁵, მკაფიოდ განისაზღვრა კონკრეტული ნაბიჯები, რომლებიც სახელმწიფოებმა უნდა გადადგან ამ მიმართულებით:

- სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის შესახებ მონაცემების შეკრება და გასაჯაროება;
- შესაბამისი ზომების მიღება, რათა წაახალისონ მსხვერპლი ან ასეთი დანაშაულის მოწმე, განაცხადონ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის შესახებ;
- პროფესიული ტრენინგებისა და სხვა საგანმანათლებლო აქტივობების ორგანიზება პოლიციის ოფიცრებისთვის, პროკურატურის თანამშრომლებისა და მოსამართლეებისათვის;
- სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის სწრაფი და ეფექტიანი გამოძიების უზრუნველყოფა.

იმისათვის, რომ სახელმწიფომ წაახალისოს სოგ-ის საფუძველზე სიძულვილით ჩადენილი დანაშაულის ან სიძულვილით მოტივირებული სხვა გადაცდენების მსხვერპლი და მოწმეები, ითვალისწინებს რა სოგ-ის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაულის სპეციფიკას, ლგბტი ჯგუფის წარმომადგენელთა მხრიდან

34 იხ.: OSCE-ს ანგარიში: კანონმდებლობა სიძულვილით ჩადენილი დანაშაულის შესახებ. პრაქტიკული სახელმძღვანელო, გვ. 42 http://www.osce.org/publications/odihr/2009/03/36671_1263_en.pdf

35 OSCE Ministerial Council Decision No. 4/03, op. cit., note 2.

სამართალდამცავთა მიმართ უნდობლობას, რეპორტირებისას ქამინგ აუთის შიშსა და სხვა სპეციფიკას, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი რეკომენდაცია CM/REC2010(5) წევრ სახელმწიფოებს ასევე მოუწოდებს:

- შექმნან სპეციალური განყოფილებები, „რომლებსაც, სხვა მოვალეობებთან ერთად, დაევალებათ სექსუალურ ორიენტაციისა ან გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებული დანაშაულებისა და გადაცდომების გამოძიება. ასევე სპეციალური თანამშრომლების გამოყოფა, რომლებიც კონტაქტს დაამყარებენ ადგილობრივ თემებთან ნდობაზე დაფუძნებული ურთიერთობის ჩამოსაყალიბებლად.
- განსაკუთრებული ძალისხმევის გაღებას დამოუკიდებელი და ეფექტიანი მექანიზმის შესაქმნელად სპეციალურად იმისათვის, რომ მიიღონ და გამოიძიონ ინფორმაცია სამართალდამცავი პირების მხრიდან სიძულვილით ჩადენილი დანაშაულებისა ან სიძულვილით მოტივირებული სხვა გადაცდომების შესახებ, განსაკუთრებით იმ შემთხვევებისას, სადაც ერთ-ერთი მოტივი ხდება სექსუალური ორიენტაცია ან გენდერული იდენტობა.
- ანონიმური ან ონლაინ საჩივრების წარმოდგენის, ან ადვილად მიწვდომის სხვა საშუალებათა სისტემის შემოღებას, რაც საშუალებას მისცემს მესამე მხარეს, მიაწოდოს ინფორმაცია. ამით მოგროვდება ინფორმაცია გადაცდომებისა და მათი განსაკუთრებული ხასიათის შესახებ.

დამატებით, წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა გადადგან ნაბიჯები იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ლესბოსელებს, გეებს, ბისექსუალებსა და ტრანსგენდერებს სამართალდამცავ და სხვა სტრუქტურებში ეპყრობოდნენ დისკრიმინაციის გარეშე, რაც სტიმულს მისცემს სიძულვილით ჩადენილი დანაშაულისა ან გადაცდომის მსხვერპლთ, განაცხადონ ამგვარი ფაქტების შესახებ. ეს მიიღწევა კარგი ქცევის კოდექსისა და ტრენინგების შემოღებით. მათ ასევე უნდა გადადგან ნაბიჯები იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ჰომოფობიური და ტრანსფობიური ქმედებები, მათ შორის, წამების, არაადამიანური მოპყრობისა ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის (სექსუალური ძალადობა, სხეულის ზედმეტად მოურიდებელი ჩხრეკა და შეურაცხყოფელი ლაპარაკი) ფაქტები აღმოიფხვრას ამ სტრუქტურებში და, სადაც შესაძლებელია, გამოიყენონ დისკრიმინარული ან სისხლის სამართლის სანქციების მექანიზმები³⁶.

ადგილობრივი სამართლებრივი გარემო

საქართველოს კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს სიძულვილის საფუძველზე ჩადენილ დანაშაულს და არ ახდენს მის კრიმინალიზაციას. შედეგად არ არსებობს ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები ზოგადად სიძულვილის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაულების ან ამავე საფუძველზე ლგბტ პირების მიმართ ჩადენილი დანაშაულების შესახებ.³⁷ 2012 წლამდე, სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაული არ ითვლებოდა დამამძიმებელ გარემოებად (ეთნიკური კუთვნილების ან რელიგიური მოსაზრებების გამო სიძულვილისაგან განსხვავებით). 2012 წლის 27 მარტს, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შევიდა ცვლილება, რომლის მიხედვითაც, სოგი დაემატა შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილ დანაშაულთა ჩამონათვალს, რომელიც სანქციების განსაზღვრისას

³⁶ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია CM/REC(2010)5 სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ. 2010.

³⁷ CM/REC(2010)5 რეკომენდაციის იმპლემენტაციის ანგარიში. WISG. თბილისი. 2012. გვ.44

ითვლება დამამძიმებელ გარემოებად: „დანაშაულის ჩადენა რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, გენდერული იდენტობის, ასაკის, რელიგიის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, შეზღუდული შესაძლებლობების, მოქალაქეობის, ეროვნული, ეთნიკური, ან სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის ან დისკრიმინაციის შემცველი სხვა ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივით არის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება ამ კოდექსით გათვალისწინებული ყველა შესაბამისი დანაშაულისთვის.³⁸“ როგორც WISG-ის მიერ 2012-14 წლებში მომზადებულ ანგარიშებშია მითითებული³⁹, ქვეყანაში დღემდე არ არსებობს ოფიციალური სტატისტიკა სსკ-ს 53 მუხლის გამოყენების შესახებ. ორგანიზაციის მიერ დოკუმენტირებულ ქეისებში მითითებული დანაშაულები, რომელთა სავარაუდო მოტივი სწორედ სოგ-ის საფუძველზე გამოვლენილი შეუწყნარებლობაა, იდენტიფიცირდება, როგორც სსკ-თი განსაზღვრული სხვა ტიპის დანაშაული, როგორიცაა ხულიგანიზმი, სხეულის განზრახ დაზიანება და ა.შ.⁴⁰

2014 წლის 2 მაისის ცვლილების მიხედვით, სოგი ასევე დაემატა სსკ-ს 142-ე მუხლსაც, რომელიც თანასწორუფლებიანობის დარღვევას ეხება: „ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა მათი ენის, სქესის, ასაკის, მოქალაქეობის, წარმოშობის, დაბადების ადგილის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის, რელიგიის ან რწმენის, სოციალური კუთვნილების, პროფესიის, ოჯახური მდგომარეობის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, სექსუალური ორიენტაციის, გენდერული იდენტობისა და გამოხატვის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების გამო ან სხვა ნიშნით, რამაც არსებითად ხელყო ადამიანის უფლება. აღნიშნული მუხლის დამამძიმებელ გარემოებად მითითებულია იგივე ქმედება სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით; რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია.“

არსებული პრაქტიკა

ოფიციალური სტატისტიკა

ოფიციალური სტატისტიკის მოსაპოვებლად, 2012-14 წლებში შსს-ს მიერ სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის 3¹ ნაწილისა და 142-ე მუხლის გამოყენების შესახებ სტატისტიკის გამოთხოვის მიზნით, WISG-მა შესაბამისი წერილით მიმართა შინაგან საქმეთა სამინისტროს. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ანალიტიკური დეპარტამენტის საპასუხო წერილიდან⁴¹ ირკვევა, რომ ზემოხსენებულ პერიოდში სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლით სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყების შესახებ ინფორმაცია არ აქვთ. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ანალიტიკურმა დეპარტამენტმა ასევე მიუთითა, რომ ინფორმაციას არ ფლობდა სასამართლოში სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის 3¹ ნაწილის გამოყენების თაობაზე.

WISG-მა წერილით მიმართა მთავარ პროკურატურასაც სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლით წინასწარი გამოძიების/სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვნის მიზნით. მთავარი პროკურატურის საპასუხო წერილში მითითებულია, რომ⁴² მითითებული პერიოდის განმავლობაში (2012-14 წლები) სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლით წინასწარი გამოძიების/

38 სსკ 53-ე მუხლი (3¹)

39 ა. ნაცვლიშვილი, ე.ადღომელაშვილი. ლბტ ქალთა მდგომარეობა საქართველოში. ჩრდილოვანი ანგარიში CEDAW კომიტეტისათვის. WISG. 2012; ა. ნაცვლიშვილი, ე.ადღომელაშვილი. CM/REC(2010)5 რეკომენდაციის იმპლემენტაციის ანგარიში. WISG. თბილისი. 2012; ე. ადღომელაშვილი. ლბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. ჩრდილოვანი ანგარიში UPR-სათვის. WISG. თბილისი. 2014; Another examples of homo/transphobic incidents 2009-2014 you can find in several studies and reports such as ILGA-Europe's submission for OSCE-ODIHR 2012 Hate Crimes Report; ILGA-Europe's annual reports in 2011, 2013, 2014, annual report of the Public Defender of Georgia 2013, 2014 etc.

40 Please see the state report in implementation of CM/Rec(2010)5: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Others_issues/LGBT/Questionnaire/LGBT_Georgia.pdf

41 შსს ანალიტიკური დეპარტამენტის საპასუხო წერილი. 2014 წლის 13 ნოემბერი. #2293989

42 მთავარი პროკურატურის საპასუხო წერილი. 2014 წლის 24 სექტემბერი. #13/59480

სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყების არც ერთი შემთხვევა არ იქნა დაფიქსირებული. რაც შეეხება სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის 3¹ ნაწილის გამოყენებას, პროკურატურამ ასევე მიუთითა, რომ აღნიშნულ საკითხზე პროკურატურა სტატისტიკურ ინფორმაციას არ აწარმოებს.

სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის 3¹ ნაწილით პირისათვის ბრალის დამძიმების შესახებ ინფორმაციის მოგროვების მიზნით WISG-მა წერილობით მიმართა ყველა ინსტანციის სასამართლოს. მიღებული პასუხებიდან ირკვევა, რომ აღნიშნულ პერიოდში, არც სსკ 53-ე მუხლის 3¹ და არც სსკ 142-ე მუხლი არ ფიგურირებს არც ერთ სასამართლო გადაწყვეტილებაში⁴³.

ოფიციალური სტატისტიკის არარსებობა, განსაკუთრებით, უფლებადაცვითი ორგანიზაციების მიერ დაფიქსირებული ქეისებისა და ჩატარებული კვლევების საფუძველზე გამოვლენილი სურათის ფონზე, აჩვენებს, რომ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის ამკრძალავი სისხლის სამართლებრივი ნორმები პრაქტიკაში არ მუშაობს.

არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაცემები

ოფიციალური სტატისტიკის არარსებობის ფონზე, არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული კვლევები აჩვენებენ, რომ ძალადობა ლგბტ პირთა მიმართ (ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობა, ბულინგი და ნაწილობრივ ოჯახში ძალადობა) საკმაოდ გავრცელებულია ქვეყანაში.

2012 წლის WISG-ის მიერ ჩატარებულმა დისკრიმინაციის კვლევამ ლგბტ ჯგუფში აჩვენა, რომ გამოკითხულთა 32%-ს ბოლო ორი წლის მანძილზე ერთხელ მაინც განუცდია ფიზიკური, 89.93%-ს კი ფსიქოლოგიური ძალადობა. საშუალოდ 134 რესპონდენტიდან, რომელსაც ფსიქოლოგიური ძალადობა განუცდია, 73.13%-ს მსგავსი ფაქტები გადახდომია სამჯერ ან მეტჯერ, 13.43%-ს ორჯერ, ხოლო 13.43%-ს - ერთხელ.

ფიზიკური ძალადობის ყველაზე უფრო გავრცელებული ფორმებია ცემა (73%), სექსუალური ზეწოლა (14,6%) და სექსუალური ძალადობა (12,5%). ფსიქოლოგიური ძალადობის ფორმებიდან რესპონდენტებმა გამოყვეს: სიტყვიერი შეურაცხყოფა (63%), დაცინვა, დამამცირებელი კომენტარები მათი მისამართით (84%), სიძულვილის ენის შემცველი წერილი მიუღია 20%-ს. კვლევაში მონაწილე 6-ვე რესპონდენტმა, რომელიც 16-18 წლამდე ასაკის კატეგორიას მიეკუთვნებოდა, აღნიშნა, რომ სკოლაში ხშირად გამხდარა ბულინგის მსხვერპლი.⁴⁴ იმ 48 რესპონდენტთაგან, ვინც ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლი გამხდარა, 73%-ს არასდროს მიუმართავს პოლიციისათვის. მიზეზებს შორის ისინი ასახელებენ პოლიციის არაეფექტურობას (21,62%), შიშს, რომ პოლიციას ჰომოფობიური რეაქცია ექნება (29.73%), 21.62%-მა კი ინციდენტი არასაკმარისად სერიოზულად ჩათვალა იმისათვის, რომ პოლიციაში განეცხადებინა. მათ შორის, ვინც პოლიციას მიმართა, 46.15% უკმაყოფილოა ამ გადაწყვეტილებით, რადგან პოლიციის მხრიდან ჰომოფობიური რეაქცია შეხვდა, 30% - ამბობს, რომ პოლიციის რეაქცია მეგობრული იყო, 23.08%-მა კი განაცხადა, რომ მათ ნეიტრალურად მოექცნენ.⁴⁵

2013 წელს, არასამთავრობო ორგანიზაციის „იდენტობას“ მიერ ჩატარებული კვლევა გვიჩვენებს, ბისექსუალ მამაკაცებსა და ტრანსგენდერებთან, აჩვენებს, რომ შეკითხვაზე „გამხდარხართ თუ არა ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლი ბოლო ორი წლის მანძილზე“ 48 რესპონდენტმა 109-დან დადებითად უპასუხა. მათგან, 36-მა ადამიანმა განაცხადა, რომ არასოდეს მიუმართავს პოლიციისათვის.⁴⁶

43 იხ. დანართი N1

44 ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. WISG. თბილისი. 2012.

45 იგივე

46 Social being of Gay, bisexual and transgender men; Identity; 2013 See: <<http://identoba.files.wordpress.com/2014/01/e18392e18391e183a2-e18399e18390e183aa-e18394e18391e18398e183a1-e1839be18393e18392e1839de1839be18390e183a0e18394e1839de18391e18390-2012-201.pdf>> [last seen in 1.02.2014].

2015 წელს, WISG-მა დაასრულა მუშაობა ლგბ პირთა საჭიროებების კვლევაზე ჯანმრთელობის სფეროში⁴⁷. კითხვარი ასევე მოიცავდა ინფორმაციას ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობის გამოცდილების შესახებ. კვლევამ აჩვენა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ 2012 წელთან შედარებით, იკლო რესპონდენტთა რაოდენობამ, ვინც ფიზიკური/ფსიქოლოგიური ძალადობის გამოცდილების შესახებ საუბრობენ (გამოკითხულთა 20%-ს აქვს ფიზიკური, ხოლო 68%-ს ფსიქოლოგიური ძალადობის გამოცდილება), იმატა იმ ადამიანთა რაოდენობამ, რომლებიც 3-ჯერ ან მეტჯერ გამხდარან ძალადობის მსხვერპლი. მათ შორის, ვინც ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლი ყოფილა, მხოლოდ 30%-მა მიმართა პოლიციას (20%-მა უფლებადაცვით ორგანიზაციას), ფსიქოლოგიური ძალადობის თაობაზე კი დაზარალებულთა მხოლოდ 4.4% მოიქცა ასე (უფლებადაცვით ორგანიზაციას იმავე რაოდენობის დაზარალებულმა მიმართა). ფიზიკური ძალადობის შემთხვევაში, რესპონდენტები პოლიციისთვის არმიმართვიანობის მთავარ მიზეზად პოლიციის არაეფექტურობას, უნდობლობას, ქამინგ აუთის შიშსა და დროის არ ქონას ასახელებენ, უფლებადაცვითი ორგანიზაციების შემთხვევაში აღმოჩნდა, რომ უმეტესობამ არ იცოდა, რომ შეეძლო მათთვის მიემართა და მიეღო ასეთი სერვისი (მხოლოდ 1 რესპონდენტი აღმოჩნდა, რომელიც თვლის, რომ უფლებადაცვითი ორგანიზაციებისთვის მიმართვა არაეფექტურია). ფსიქოლოგიური ძალადობის შემთხვევაში, დაზარალებულთა 72.1% თვლის, რომ ფსიქოლოგიური ძალადობის ცალკეული შემთხვევები არ წარმოადგენს „სერიოზულ“ მიზეზს, იმისათვის, რომ მიმართოს პოლიციას ან უფლებადაცვით ორგანიზაციას.

სამართალდამცავთა ეთიკის კოდექსი

პოლიციისათვის სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულისა და შემთხვევების შესახებ მიმართვიანობაზე დაზარალებულისა თუ მოწმის მხრიდან გავლენას ახდენს პოლიციის რეაგირება ასეთ ფაქტებზე. როგორც არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული კვლევები და დოკუმენტირებული ქეისები აჩვენებს, ჰომო/ტრანსფობიურ დანაშაულზე რეაგირებისას, ზოგ შემთხვევაში ადგილი აქვს არასათანადო და/ან ჰომოფობიურ მოპყრობას პოლიციელთა მხრიდან.

საქართველოს პოლიციის ეთიკის კოდექსში ხაზგასმულია ადამიანის უფლებების პატივისცემა, კანონის შესაბამისობასა და მის ფარგლებში მოქმედება, რაც დაფუძნებულია თანასწორობისა და სამართლიანობის პრინციპებზე. ეთიკის კოდექსში ხაზგასმულია პოლიციელის პასუხისმგებლობა, მასზე დაკისრებული პასუხისმგებლობის შესრულებისას იხელმძღვანელოს მიუკერძოებლობის პრინციპით და არ დაუშვას დისკრიმინაციული მოპყრობა. კოდექსის განახლებული ვარიანტი, დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველთა შორის ასევე მოიცავს სექსუალურ ორიენტაციასაც: „პოლიციელმა პატივი უნდა სცეს ყველა ადამიანის პიროვნულ ღირსებას, მოეპყრას მათ სამართლიანად და მიუკერძოებლად მიუხედავად პირთა რასობრივი თუ ეროვნული კუთვნილებისა, ენისა, სქესისა, ასაკისა, რელიგიური აღმსარებლობისა, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებებისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, სოციალური კუთვნილებისა, წარმომავლობისა, განათლებისა, საცხოვრებელი ადგილისა ან სხვა სახის პირადი მდგომარეობისა ან/და სექსუალური ორიენტაციისა.“⁴⁸ ეთიკის კოდექსით განსაზღვრული ნორმების დარღვევა იწვევს დისციპლინურ პასუხისმგებლობას საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის ბრძანებით დადგენილი წესის შესაბამისად.

WISG-ს მიერ 2009-2012 წლებში დაფიქსირებულია არაერთი ფაქტი, როდესაც პოლიცია ყურადღებას არ აქცევდა მესამე მხრის მიერ ჩადენილ დანაშაულებს; აგრეთვე გამოვლენილი იქნა პოლიციის

47 ე.აღდგომელაშვილი. ლგბ ჯგუფის საჭიროებები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში. WISG. თბილისი. 2015.

48 საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის ბრძანება №999 2013 წლის 31 დეკემბერი ქ. თბილისი საქართველოს პოლიციის ეთიკის კოდექსისა და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ზოგიერთ მოსამსახურეთა ქცევის ინსტრუქციების დამტკიცების შესახებ . დანართი 1. საქართველოს პოლიციის ეთიკის კოდექსი . http://police.ge/files/sajaro_informacia/etikis%20kodeqsi.pdf

ოფიცრების მხრიდან მუქარის, ცინიკური დამოკიდებულებისა და სიტყვიერი შეურაცხყოფის ფაქტები⁴⁹. არასამთავრობო ორგანიზაციებმა, რომლებიც დამკვირვებლის სტატუსით ესწრებოდნენ 2013 წლის 17 მაისის აიდაშოს მსვლელობას, ისევე, როგორც დაზარალებულებმა, აღნიშნეს, რომ პოლიციელთა ნაწილი „აქციის მონაწილეებს ერთმანეთთან საუბარში მოიხსენიებდნენ ცინიკურად და შეურაცხყოფილად და გარკვეულწილად თანაუგრძობდნენ კონტრდემონსტრანტებს. ეს დამოკიდებულება ასევე იგრძნობოდა მათ ქცევაში.“⁵⁰

პოლიციის ოფიცერთა მხრიდან ეთიკის კოდექსის უგულებელყოფის ფაქტები მიგვანიშნებს იმაზე, რომ არსებული რეგულაციების განსახორციელებლად და მონიტორინგის უზრუნველსაყოფად საჭიროა უფრო მკაცრი კონტროლის მექანიზმების შემუშავება.

გენერალური ინსპექციის მონაცემებით, 2013-14 წლებში, ეთიკის კოდექსის დარღვევის გამო, დისციპლინარული სასჯელის სხვადასხვა ფორმა დაეკისრა პოლიციის 3992⁵¹ თანამშრომელს. თუმცა, რეაგირებაზე ჩაშლილი სტატისტიკის არარსებობა შეუძლებელს ხდის საერთო სურათის შექმნას, თუ რამდენად რეაგირებს გენინსპექცია ჰომო/ტრანსფობიის საფუძველზე ეთიკის კოდექსის დარღვევის ფაქტებზე პოლიციელთა მხრიდან.

პროკურატურის მუშაკთა ეთიკის კოდექსი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს დისკრიმინაციის აკრძალვას. საქართველოს პროკურატურის მუშაკთა ეთიკის კოდექსის მე-5 მუხლში, რომელიც ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას ეხება, მითითებულია, რომ: „1) პროკურატურის მუშაკი უნდა აცნობიერებდეს, პატივი უნდა სცეს და იცავდეს საქართველოს კონსტიტუტუტით, კანონმდებლობით და საერთაშორისო ხელშეკრულებებით აღიარებულ ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს. პიროვნების ღირსების პატივისცემის საყოველთაო პრინციპი სავალდებულოა პროკურატურის მუშაკისათვის. 2) პროკურატურის მუშაკი ვალდებულია, ხელი შეუწყოს ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციის აღმოფხვრას“.⁵² ეთიკის კოდექსი პროკურატურის თანამშრომლებს უკრძალავს „ისეთი შეხედულებების გამოხატვას, რომელიც მიზნად ისახავს პირის შეზღუდვას ან შეურაცხყოფის მიყენებას რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური თუ სოციალური კუთვნილების, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის ნიშნით“.⁵³

ამ კოდექსის მოთხოვნათა დარღვევის ფაქტებზე საქართველოს გენერალური პროკურატურის გენერალური ინსპექცია ატარებს სამსახურებრივ მოძიებას და საქართველოს გენერალურ პროკურორს წარუდგენს მოძიების მასალებს, ასევე წინადადებებს პროკურატურის მუშაკის მიმართ დისციპლინური პასუხისმგებლობის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეწონილობის თაობაზე.

სასწავლო პროგრამები სამართალდამცავთათვის

სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის აღრიცხვისა და ეფექტიანი რეაგირებისათვის, აუცილებელია, რომ სამართალდამცველი სტრუქტურების წარმომადგენლებს გააჩნდეთ ასეთი დანაშაულისა და ინციდენტების იდენტიფიცირებისა და მსხვერპლთა დახმარებისა და მხარდაჭერისათვის აუცილებელი

49 ა. ნაცვლიშვილი, ე. აღდგომელაშვილი. CM/REC(2010)5 რეკომენდაციის იმპლემენტაციის ანგარიში. WISG. თბილისი. 2012;

50 არასამთავრობო ორგანიზაციების ერთობლივი განცხადება 17 მაისთან დაკავშირებით. <http://www.humanrightsgo.org/index.php?a=main&pid=16706&lang=geo>

51 შსს. გენერალური ინსპექცია. 2013-14 წლების სტატისტიკა. <http://police.ge/ge/ministry/structure-and-offices/generaluri-inspektzia-departamenti?-sub=7401>

52 საქართველოს გენერალური პროკურორის ბრძანება №5 2006 წლის 19 ივნისი ქ. თბილისი საქართველოს პროკურატურის მუშაკთა ეთიკის კოდექსის დამტკიცების შესახებ. მუხლი 5.

53 იგივე. მუხლი 6. პ.2

ცოდნა და უნარები. პრაქტიკაში სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის 3¹ ნაწილის გამოყენებლობის ერთ-ერთი მიზეზი ის არის, რომ არც შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემია, არც მთავარი პროკურატურა არ ახდენს სამართალდამცავების სიღრმისეულ გადამზადებას აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით.

2014 წელს საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა ადამიანის უფლებათა 7 წლიანი სტრატეგია და ადამიანის უფლებათა სამოქმედო გეგმა 2014-15 წლებისათვის, რომელიც მოიცავს სოგ-ის საკითხებსაც.⁵⁴ თავი, რომელიც ჰომო- და ტრანსფობის საფუძველზე დისკრიმინაციის აღმოფხვრას ეთმობა, ანტიდისკრიმინაციული კანონის მიღების გარდა, ასევე მოიცავს შესაბამისი ტრენინგების ჩატარებას ძალოვანი სტრუქტურების წარმომადგენელთათვის სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის იდენტიფიცირების, ასეთი ტიპის დანაშაულთა შესახებ ინფორმაციის მოგროვებისა და სტატისტიკის წარმოების თაობაზე.

WISG-მა სათანადო წერილით მიმართა შსს აკადემიას. საპასუხო წერილში⁵⁵ მითითებულია, რომ: „ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის“ სასწავლო კურსში გათვალისწინებულია სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთან დაკავშირებული საკითხები. ამავე წერილში აღნიშნულია: „აღნიშნული საკითხები 2012 წლიდან ისწავლება შემდეგ სპეციალურ პროფესიულ საგანმანათლებლო პროგრამებში: პატრულ-ინსპექტორთა მომზადების, უბნის ინსპექტორთა მომზადების, დეტექტივ-გამომძიებლის და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცენტრალურ კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტში და ტერიტორიულ ორგანოებში თანამდებობრივი დანაშაულების სპეციალური გადამზადების პროგრამებში/კურსში.“

წერილს თან ერთვის „ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის“ სასწავლო პროგრამა. ამ პროგრამაში არასად არის ნახსენები სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის 3¹ ნაწილი. ამასთან მითითებულია იურიდიული ლიტერატურა, სადაც, არათუ სიძულვილის მოტივის დადგენის მეთოდოლოგია და ტექნიკა არ არის მოცემული, არამედ სიძულვილის დანაშაულის სამართლებრივი არსიც საკმაოდ ფრაგმენტულად არის წარმოდგენილი. საბოლოო ჯამში, შეიძლება ითქვას, რომ „ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის“ სასწავლო კურსის სახელწოდებით ისწავლება სისხლის სამართლის ზოგადი და კერძო ნაწილი. ამავე კონტექსტში შსს აკადემიაში ხდება სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლის სწავლებაც. აღნიშნული სასწავლო მასალა არასაკმარისია იმისათვის, რომ თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში დადასტურდეს ან გამოირიცხოს სიძულვილის მოტივის არსებობა. ამისათვის აუცილებელია უფრო მეტი, ვიდრე კონკრეტული დანაშაულის შემადგენლობის კონკრეტული ელემენტების ცოდნა.

განსხვავებული ვითარებაა პროკურატურის ორგანოებში. საქართველოს მთავარი პროკურატურის სამართლებრივი უზრუნველყოფის დეპარტამენტის საპასუხო წერილში⁵⁶ მითითებულია, რომ „პროკურორთა მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით განხორციელებული სასწავლო პროგრამები 2014 წელს მოიცავდა სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულებთან დაკავშირებულ საკითხებს, რომლებიც შესულია ადამიანის უფლებათა დაცვის მიმართულებით მომზადებულ სასწავლო მოდულში. აღნიშნულ თემაზე სწავლება სულ პროკურატურის 80-მა მუშაკმა გაიარა. მოცემული მომენტისათვის ტრენინგის მონაწილეები პროკურატურის სისტემის სხვადასხვა ტერიტორიულ ორგანოებში საქმიანობენ.“ წერილს თან ერთვის ადამიანის უფლებების მოდული. ამ უკანასკნელში ერთ-ერთ საკითხად შესულია ისეთი თემები, როგორებიცაა სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის არსი და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის მე-3 პრიმა ნაწილის გამოყენება. იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნულ ნორმას არავითარი გამოყენება პრაქტიკაში ამ დრომდე არ ჰქონია, გაუგებარია, რა პრაქტიკული მაგალითებით

54 ადამიანის უფლებათა სამოქმედო გეგმა 2014-15 წლებისათვის. თავი 14.

55 საქართველოს შინაგან საქმეთა აკადემიის საპასუხო წერილი. 2015 წლის 19 თებერვალი #MIA 81500372753

56 საქართველოს მთავარი პროკურატურის სამართლებრივი უზრუნველყოფის დეპარტამენტის საპასუხო წერილი. 2015 წლის 24 თებერვალი. #13/11024

ხდება სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის მე-3 პრიმა ნაწილის გამოყენების მეთოდოლოგიის ახსნა, ეფუძნება თუ არა მოდულის ფარგლებში გამოყენებული სახელმძღვანელოები სხვა ქვეყნების გამოცდილებას სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის საგამოძიებო ტექნიკის შესახებ.

მართალია, სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის მე-3¹ ნაწილის გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საქმის განმხილველმა სასამართლომ უნდა მიიღოს, მაგრამ სასამართლო ამას აკეთებს სიძულვილის მოტივის არსებობის დამადასტურებელი მტკიცებულებების წარდგენის შემთხვევაში. ამგვარი მტკიცებულებების აღმოჩენა და მისი სასამართლოსათვის წარდგენა პოლიციის და პროკურატურის მოვალეობაა. ყოველი კონკრეტული დანაშაულის შემთხვევაში სიძულვილის მოტივის არსებობის შემოწმებას სჭირდება სათანადო ცოდნა, გამოცდილება და საგამოძიებო ტექნიკის გამოყენება, რაც დღეისათვის არ არსებობს. სწორედ ეს გარემოება განაპირობებს იმას, რომ ამ დრომდე ვერ ხერხდება სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის აღმოჩენა და რეგისტრაცია.

სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულზე მომუშავე სპეციალური განყოფილებები

სხვა ქვეყნების საუკეთესო პრაქტიკები აჩვენებს, რომ სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთან საბრძოლველად, სამართალდამცავთა ცნობიერების ამაღლებასა და სპეციფიკურ ცოდნის მიღებაზე მიმართული ცალკეული აქტივობების გარდა, საკმაოდ ეფექტურად მოქმედებენ პოლიციაში შექმნილი სპეციალური განყოფილებები, რომელიც მთლიანად ფოკუსირებულია სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულზე.

იმის გამო, რომ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის რეპორტირების დაბალი მაჩვენებლის ერთ-ერთი მიზეზი პოლიციის მიმართ უნდობლობა და ქამინგ აუთის შიშია, შესაბამისად, მცირეა იმ ქვეყნების რიცხვი, სადაც სტატისტიკის მოპოვებაზე უშუალოდ სახელმწიფო მუშაობს. ხშირ შემთხვევაში, პირველადი მედიატორის როლს მსხვერპლსა და სამართალდამცავებს შორის ლგბტ ორგანიზაციები ასრულებენ. ზოგ ქვეყნებში, მსხვილ ლგბტ ორგანიზაციებს აქვთ ცხელი ხაზი/ვებ-გვერდი ძალადობის მსხვერპლთათვის⁵⁷. ისინი კი, თავის მხრივ, თანამშრომლობენ პოლიციის სპეციალურ ქვეგანყოფილებასთან, რომელიც უშუალოდ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების გამოძიებაზე მუშაობს.

ქვეყნებში, სადაც პოლიციაში არ არსებობს ასეთი სპეციალიზებული ჯგუფები, რომლებიც უშუალოდ იმუშავენ ლგბტ ჯგუფის წევრებთან და ორგანიზაციებთან, სტატისტიკის მოპოვება სხვაგვარად ხდება: სპეციალური ორგანიზაციების ნაწილი მხოლოდ მონიტორინგზე არის ორიენტირებული და პერიოდულად ატარებენ გამოკითხვებსა და კვლევებს, რათა უფრო მკაფიო გახდეს დისკრიმინაციის სფეროები, სიხშირე და ფორმები. სახელმწიფო ამ შემთხვევაში უკვე მზა პროდუქტის მომხმარებელია და მიუხედავად იმისა, რომ მონიტორინგის შედეგები და პრობლემატური სფეროების გამოკვეთა საშუალებას აძლევს სახელმწიფოს, დაგეგმოს შესაბამისი აქტივობები, ნაკლებად ეხმარება ნდობის ხარისხის გაუმჯობესებას პოლიციის მიმართ.⁵⁸

საქართველოში არსებული ჰომოფობიური გარემოსთვის, პოლიციელთა მიმართ ნდობის დაბალი ხარისხის გათვალისწინებით, ოპტიმალური იქნებოდა ასეთი განყოფილების შექმნა. საქართველოში არ არსებობს სპეციალური განყოფილება, რომელიც კონკრეტულად სიძულვილის საფუძველზე ან სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის შესახებ მიიღებდა განცხადებებს და გამოიძიებდა მათ.

57 ასეთი სქემები მოქმედებს შვედეთსა და ზორვატიაში,

58 ე. ალდგომელაშვილი. ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. საჯარო პოლიტიკის დოკუმენტი. WISG. თბილისი. 2013;

ცნობიერების ამაღლების კამპანიები

ამგვარად, სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაული დღემდე რჩება ლგბტ ჯგუფისა და საზოგადოების მნიშვნელოვან პრობლემად. სხვადასხვა მიზეზების გამო (სამართალდამცავთა ნაკლები მგრძნობელობა სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის შესახებ და ამ ტიპის დანაშაულის იდენტიფიცირებისათვის საჭირო ცოდნის არქონა, ქამინგ აუთის შიში, ჰომოფობიური მოპყრობის გამოცდილება პოლიციის მხრიდან, ჯგუფის წევრთა დაბალი თვითშეფასება, რომლის გამოც ისინი არ ანიჭებენ სერიოზულ მნიშვნელობას ამგვარ დანაშაულს, ან თვლიან რომ „იმსახურებენ“ ამგვარ მოპყრობას და სხვ.), ამგვარი დანაშაული ხშირად აღურიცხავია არა მხოლოდ სახელმწიფო, არამედ უფლებადაცვითი ორგანიზაციების დონეზეც კი. საჭიროა მულტიდისციპლინარული მიდგომების გამომუშავება - ერთი მხრივ საზოგადოებასთან და ლგბტ ჯგუფთან მუშაობა და, მეორე მხრივ, სამართალდამცავების სენსიტიურობისა და ცოდნის ამაღლება სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის იდენტიფიცირებისა და შემდგომი რეაგირების მიზნით.

სხვა ქვეყნები, იმისათვის, რომ გაზარდონ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების აღრიცხვიანობა, მიმართავენ ფართომასშტაბიან კამპანიებს ინფორმირებულობის გასაზრდელად. ზოგ ქვეყანაში (მაგ. შვედეთი, ინგლისი, ჰოლანდია, ბელგია) შემუშავებულია სპეციალური სახელმძღვანელოები ლგბტ ჯგუფის წევრებისათვის, სადაც სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის მკაფიო განმარტების გარდა, მითითებულია ის სამართლებრივი მექანიზმები, რომლებიც მსხვერპლს დაეხმარება, აღიდგინოს დარღვეული უფლებები.

რეკომენდაციები

- დაიგეგმოს და განხორციელდეს ფართო საგანმანათლებლო კამპანიები სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთან დაკავშირებით;
- მიღებული იქნას ყველა ზომა, პოლიციის ოფიცრებისა და სხვა საჯარო მოსამსახურეების ეთიკის კოდექსის ეფექტურად განსახორციელებლად, რათა გამოირიცხოს ლგბტ პირების მიმართ სახელმწიფო დაწესებულებებში ჰომოფობიური ქცევის და დამოკიდებულების გამოყენება. ამის მკაცრი უზრუნველყოფა, სხვა ზომებთან ერთად, უნდა მოიცავდეს დისციპლინარული და, საჭიროების შემთხვევაში, სისხლის სამართლის სანქციების გამოყენებას მათ წინააღმდეგ, ვინც არღვევს ქცევის კოდექსს ან სხვა შესაბამის საკანონმდებლო დებულებებს.
- უზრუნველყოფილი იქნას პოლიციისა და მოსამართლეთათვის გათვალისწინებულ სასწავლო პროგრამებში სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებული საკითხების ჩართვა, რათა შეძლონ ჰომოფობიურ და ტრანსფობიურ დანაშაულებათა იდენტიფიკაცია, ასევე დაზარალებულებისა და მოწმეებისათვის ადეკვატური დახმარების გაწევა;
- შეიქმნას სპეციალური განყოფილება/ჯგუფი პოლიციაში, რომელიც ორიენტირებული იქნება სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულებისა და შემთხვევების გამოიძიებაზე და ითანამშრომლებს ლგბტ ორგანიზაციებთან/ჯგუფის წარმომადგენლებთან ნდობაზე დამყარებული ურთიერთობის ჩამოსაყალიბებლად;

- სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთა შემთხვევების სიხშირისა და ხასიათის შესახებ ინფორმაციის შეგროვების მიზნით, გაუმჯობესდეს და დაიხვეწოს არსებული საჩივრების სისტემა (ან შეიქმნას სხვა ადვილად ხელმისაწვდომი ფორმა), რომელიც საშუალებას მისცემს მესამე პირს, მიაწოდოს სამართალდამცავებს ინფორმაცია ასეთი ფაქტების შესახებ. ამასთან, შემუშავდეს აღნიშნული სერვისის ეფექტიანობის მონიტორინგის მექანიზმები;

ქეისის ნიმუშები

ქეისი #W59 ახალგაზრდა გეი მამაკაცი უცნობ პირთა ჯგუფმა რამდენჯერმე სცემა და თავშესაფრიდან გაიტაცა

მამრობითი, ჰომოსექსუალი, 23 წლის

2013 წლის 19 მაისს, თბილისში, მარტყოფის ქუჩაზე, დაზარალებულს თავს დაესხა უცნობ პირთა ჯგუფი, რომლებმაც სცემეს. დაზარალებულის თქმით, მიზეზი მისი სექსუალური ორიენტაცია იყო. ცემის დროს, დაზარალებულს ჯიბიდან ამოუვარდა პირადობის მოწმობა, რომელზეც მისი საცხოვრებელი ადგილი იყო მითითებული. 26 მაისს, სავარაუდოდ იგივე პირები, დაზარალებულს მისი საცხოვრებელი სახლის სადარბაზოში დაესხნენ თავს. თავდასხმის მიზეზი ამ შემთხვევაშიც დაზარალებულის სექსუალური ორიენტაცია იყო. ორივე შემთხვევაში, დაზარალებულმა მიმართა პოლიციას.

პირველ შემთხვევაში, პატრულმა ყურადღება არ მიაქცია დაზარალებულის განცხადებას. მეორე შემთხვევაში, აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე ცემის მუხლით (სსკ-ის 125-ე მუხლის პირველი ნაწილი). თუმცა, გამოძიებამ ვერ შეძლო თავდამსხმელი პირების ვინაობის დადგენა.

აღნიშნული ინციდენტის შემდეგ, დაზარალებულის ოჯახის წევრებისთვის ცნობილი გახდა მისი სექსუალური ორიენტაცია, რაც დამატებით ოჯახის წევრთა მხრიდან ძალადობის მიზეზი გახდა. დაზარალებულმა სახალხო დამცველის წარმომადგენლის მეშვეობით, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა თავშესაფარს შეაფარა თავი.

ნ აგვისტოს დაზარალებული პირი თავშესაფრის მიმდებარე ტერიტორიიდან გაიტაცეს უცნობმა პირებმა, სცემეს და ხელშეკრული დატოვეს თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორიაზე. აღიძრა კიდევ ერთი სისხლის სამართლის საქმე იმავე მუხლით (125-ის 1 ნაწილი), თუმცა, თავდამსხმელთა ვინაობა ვერც ამ შემთხვევაში დადგინდა.

დაზარალებული 2013 წლის შემოდგომაზე გაემგზავრა უკრაინაში და იქიდან გაეროს ოფისის მეშვეობით მოითხოვა თავშესაფარი მესამე ქვეყნებში. მისი თხოვნა დაკმაყოფილდა და ამჟამად იმყოფება აშშ-ში.

ქეისი #I46 გეი მამაკაცი სასტიკად იქნა მოკლული საკუთარ ბინაში

მამრობითი, ჰომოსექსუალი, 46 წლის

2012 წლის აპრილში, ქუთაისში, გეი მამაკაცი სასტიკად იქნა მოკლული თავის ბინაში. მისი ცხედარი ნაპოვნი იყო სახისა და თავის არეში მრავლობითი ზედაპირული ჭრილობებით, რომლებიც მიყენებული იყო ბასრი საგნით. მსხვერპლს ასევე ჰქონდა რამდენიმე შემავალი ჭრილობა და გარდაცვლილი იყო გაგუდვით. მსხვერპლის მეგობრებმა განაცხადეს, რომ მისი ბინის კედლებს ჰქონდათ წარწერა „ჰომოსექსუალი“ მიხატული. მკვლელობა გამოძიებული იქნა, როგორც ყაჩაღობა, სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის ხსენების გარეშე.

ქეისი #W57 ახალგაზრდა ტრანსგენდერი ადამიანი 17 მაისს რუსთაველზე 6-მა პირმა სცემა

ტრანსგენდერი კაცი, 17 წლის

2013 წლის 17 მაისს, თბილისში, დაზარალებული უნივერსიტეტიდან სახლში ბრუნდებოდა. მეტროში ჩასვლისას, ერთ-ერთმა გამვლელმა დაიძახა, გეი არისო, რის შემდეგაც 6 პირი გამოეყენა. ორასიოდე მეტროში წამოეწივნენ, წააქციეს და სცემეს. პოლიციისთვის არ მიუმართავს, ვინაიდან გარშემო ბევრი ხალხი იყო და დარწმუნებული იყო, რომ თავდამსხმელებს ვერ ან არ იპოვიდნენ, არც ექიმისთვის მიუმართავს, ჭრილობები დედამისმა დაუმუშავა, რომელსაც უთხრა, რომ მეგობარს გამოესარჩლა და მაშინ მიიღო დაზიანებები.

ქეისი #W56 ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ძალადობა გეი მამაკაცზე

მამრობითი, ჰომოსექსუალი, წლის, გ.მ.

2013 წლის 17 ივნისს, 6-ის ნახევარზე, მსხვერპლს მიუახლოვდა ათლეტური აღნაგობის ახალგაზრდა მამაკაცი, დაახლოებით 25-30 წლის. უცნობმა გააჩერა მსხვერპლი და უთხრა, გაჰყოლოდა მას ძველი საბაგიროს სადგომზე. მსხვერპლმა უარი უთხრა. თავდამსხმელმა ჰკითხა მას სახელი და მსხვერპლმაც უთხრა მისი სახელი. ამის შემდეგ თავდამსხმელმა უთხრა, რომ იცოდა მისი ფეისბუქის გვერდის მისამართი და რომ უნდა გაჰყოლოდა მას სადგურთან და ელაპარაკათ. უარის შემდეგ მამაკაცმა მას ხელი ჩაავლო და სცადა, ძალით წაეთრია სადგურისკენ. ამოიღო მობილური ტელეფონი და დაიწყო მსხვერპლის გადაღება, თან ყვიროდა, რომ ის იყო ერთ-ერთი ბიჭი, რომელიც 17 მაისის დემონსტრაციაში იღებდა მონაწილეობას და რომ მას ფეისბუქის გვერდზე, მკრეხელური ფოტო ედო, სადაც შიშველია ჯვართან ერთად. თავდამსხმელი ცემით დაემუქრა დაზარალებულს. მათ მიუახლოვდა გამვლელი ქალი, რომელიც სიტუაციის განმუხტვას შეეცადა. სანამ მამაკაცი ხსნიდა, რომ ბიჭი 17 მაისის დემონსტრაციის ერთერთი მონაწილე იყო, მსხვერპლმა გაქცევა მოახერხა.

ძალადობის კიდევ ერთი ფაქტი გ.მ.ს და მის მეგობრებს ზემოთ აღწერილ ინციდენტამდე 10 დღით ადრე შეემთხვათ. გ.მ. სამ გოგოსთან ერთად იმყოფებოდა კაფე გალერის წინ, სადაც მათ სამმა ახალგაზრდა კაცმა და სამმა გოგომ ჩაუარეს. ერთ-ერთმა გოგომ გ.მ.-ს ფეხსაცმელზე დააფურთხა, რადგან ფეხსაცმელს ზედ ჯვარი ჰქონდა. გ.მ.-ს მეგობრებმა მისი დაცვა სცადეს მაგრამ ერთ-ერთმა ბიჭმა გამვლელთა ჯგუფიდან გ.მ.-ს მეგობარ გოგოს ჩაავლო ხელი და ცემა დაუწყო. ამის შემდეგ დამნაშავეები გაიქცნენ და ძველ საბაგიროს სადგურს შეაფარეს თავი. დაზარალებულებმა გამოიძახეს პოლიცია, რომელიც მოვიდა და ირწმუნებოდა, რომ არ შეეძლოთ

საბაგიროს სადგურზე წასვლა და დამნაშავეების მოძებნა. მათ უთხრეს გ.მ.-ს და მის მეგობრებს, გაჰყოლოდნენ პოლიციაში. დაზარალებულებს შორის ორი არასრულწლოვანი გოგო იყო. პოლიციის თანამშრომლებმა გააფრთხილეს, რომ თუ საჩივარს დაწერდნენ, მთელი ღამის პოლიციაში გატარება მოუწევდით, ხოლო თუ განცხადებაში დაწერდნენ, რომ არ სურთ, იჩივლონ, მაშინ მალევე გაუშვებდნენ. საბოლოოდ, მათ საჩივარი არ დაუწერიათ.

ქეისი #W54 ტრანსგენდერ ქალს დაუწვეს თმა და სცემეს

ინტერსექსი, ტრანსგენდერი ქალი, 25 წლის

2013 წლის მაისის ბოლოს, თბილისში, ბუკიას ბაღთან დაზარალებულს მიაძახეს: „მოდი აქ შე პიდარასტო! ეგ რა პიდარასტული ვარცხნილობაა?!“ თავდამსხმელები დაზარალებულს უყვიროდნენ, უნდა გამოგასწოროთო და შეძახილების ფონზე დაზარალებულს დაუწვეს თმა და სცემეს. დაზარალებულს არ მიუმართავს არც პოლიციისთვის და არც სახალხო დამცველისთვის.

ქეისი #W55 ტრანსგენდერი კაცი ყოფილმა მეზობელმა სცემა

ტრანსგენდერი კაცი, 51 წლის

2014 წლის 28 ივნისს ღამით, თბილისში, ერთ-ერთ ქუჩაზე, ორმა ახალგაზრდებმა დაზარალებულში ყოფილი მეზობელი ამოიცივნეს, სცემეს, და გონებადაკარგული დატოვეს ქუჩაში. დილით ადგილობრივმა მაცხოვრებლებმა გამოიძახეს სასწრაფო დახმარება და დაზარალებული გადაყვანილი იქნა საავადმყოფოში. დაზარალებულს არ მიუმართავს პოლიციისთვის. დაზარალებულის განმარტებით, მან ამოიცნო თავდამსხმელები და თუ პოლიციას მიმართავდა, ეშინოდა, რომ მოკლავდნენ. მხოლოდ განცხადებით მიმართა სახალხო დამცველს და მოითხოვა თავშესაფარი. შემთხვევა არ გახმაურებულა, იგი დაფიქსირდა მხოლოდ სახალხო დამცველის აპარატისა და WISG-ის მიერ.

ქეისი #W61 ტრანსგენდერი ქალის მკვლელობა

ს.ბ. ტრანსგენდერი ქალი, 23 წლის.

2014 წლის 11 ნოემბერს, ტრანსგენდერი ქალი სასტიკად იქნა მოკლული თბილისში, თავის საცხოვრებელ ბინაში. მკვლელობა მას მიაყენა მრავლობითი ჭრილობა დანით, რის შემდეგაც ცეცხლი წაუკიდა ბინას და მიიძალა. პოლიციამ ეჭვმიტანილი მეორე დღესვე დააკავა. ბრალდებულმა დაკავებისას ჩვენებაში განაცხადა, რომ ს.ბ.-ს მისი ვალი ჰქონდა, რომლის დაბრუნებაზეც უარს ამბობდა და ამის გამო იყო მასთან ბინაში მისული. ბრალდებულის თქმით, ურთიერთშელაპარაკების დროს ს.ბ. თავს დაესხა, ის კი თავს იცავდა და არ ჰქონდა წინასწარ განზრახული მისი მოკვლა. რაც შეეხება ხანძარს, მისი თქმით, ხანძარი სავარაუდოდ ჩაუმქრალმა სიგარეტმა გამოიწვია, რომელიც მას ბინაში დაუვარდა. თუმცა, ფაქტები საწინააღმდეგოზე მეტყველებს. სასამართლო სხდომაზე დაკითხულმა სახანძრო სამსახურის თანამშრომლებმა მიუთითეს, რომ მათ ს.ბ.-ს საცხოვრებელ ბინაში ხანძრის ორი კერა დახვდათ. იმავეს მიუთითებს ექსპერტიზის დასკვნაც და იმაზე მიანიშნებს, რომ ხანძარი განზრახ იყო მოწყობილი. ბრალდებულმა ასევე აღიარა, რომ მკვლელობის იარაღი მან უშუალოდ გარდაცვლილთან ბინაში

მისვლამდე შეიძინა. ეს ფაქტი პირდაპირ მიუთითებს, რომ იგი ს.ბ.-ს ბინაში მკვლელობის განზრახვით იყო მისული. არც გამოძიების და არც სასამართლოს მსვლელობისას, მოწმეთა დაკითხვის პროცესში მკვლელობის მოტივი ნათლად არ გამოკვეთილა.

2014 წლის 13 ნოემბერს, „ადამიანის უფლებათა სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრმა“ და „იდენტობამ“ გაავრცელეს ერთობლივი განცხადება, რომელშიც აღნიშნულია, რომ ადამიანი, რომელიც ბრალდებულია (და რომელმაც აღიარა) ს.ბ.-ს მკვლელობაში, იმავე საღამოს თავს დაესხა სხვა ტრანსგენდერ ქალს და სცადა მისი მოკვლა. ეს განამტკიცებს ვარაუდს, რომ მკვლელობა იყო სიძულვილით მოტივირებული.

2014 წლის 13 ნოემბერს, WISG-მა ღია წერილით მიმართა შინაგან საქმეთა მინისტრსა და გენერალურ პროკურორს⁵⁹, რომელშიც მოუწოდა, განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციონ გამოძიებაში ყველა იმ დეტალის შესწავლასა და ანალიზს, რომლებიც შესაძლოა, მიუთითებენ სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულზე. სასამართლო ამ ეტაპზე იმყოფება ექპერტების დაკითხვის ეტაპზე. ჯერ-ჯერობით უცნობია სასამართლოს გადაწყვეტილება აღნიშნულ საქმესთან დაკავშირებით. პროცესი უნდა დასრულდეს 2015 წლის აგვისტომდე.

ქეისი #145 მამაკაცი ტრანსგენდერ ქალს ელექტროშოკით დაესხა თავს

ბ.შ. ტრანსგენდერი ქალი, 21 წლის

2014 წლის 10 ნოემბერს, თბილისში, ტრანსგენდერ ქალს თავს დაესხნენ მისავე საცხოვრებელ ბინაში. დაზარალებულის თქმით, ბრალდებული სულ 2-ჯერ ჰყავს ნანახი. 2014 წლის 10 ნოემბერს დაზარალებული შეუთანხმდა თავდამსხმელს სექს მომსახურებაზე და სწორედ ამ მიზნით უთხრა მას თავისი საცხოვრებელი მისამართი. ამ დროს დაზარალებულს ახალი გაკეთებული ჰქონდა მკერდის ოპერაცია.

დაახლოებით 19 საათზე ბრალდებული მივიდა დაზარალებულის სახლში და სრულიად მოულოდნელად თავს დაესხა ელექტროშოკის მეშვეობით, რომელიც დაარტყა მკერდის მიდამოში, შემდეგ კი მის დახრჩობას შეეცადა. დაზარალებულმა წინააღმდეგობა გაუწია თავდამსხმელს. ხმაურზე დასახმარებლად მოვიდნენ მეზობლები და თავდამსხმელი გაიქცა. წასვლამდე თავდამსხმელმა ისიც თქვა, რომ იგი მეორე ტრანსგენდერთან აპირებდა წასვლას (დაზარალებულის თქმით, ის მაშინ ვერ მიხვდა, ვის გულისხმობდა თავდამსხმელი და მხოლოდ მეორე დღეს, მას შემდეგ ს.ბ.-ს მკვლელობის ფაქტი შეიტყო, დაუკავშირა ეს მუქარა კონკრეტულ ადამიანს).

თავდამსხმელის წასვლისას მას ჰქონდა დაღურჯებები, კაბა ჰქონდა შემოხეული, კისრის არეში ჰქონდა დაზიანება, ასევე მკერდის ოპერაციის ნაკერები ჰქონდა გადახსნილი, რის გამოც, ექიმის თქმით, მას ამის გამო სასწრაფო და გადაუდებელი ოპერაცია ესაჭიროება.

დაზარალებულმა გადაწყვიტა მიემართა პოლიციისათვის, თუმცა მას შემდეგ, რაც თავდამსხმელმა ტელეფონზე დაურეკა, უთხრა, რომ ის თავად მუშაობს პოლიციაში და დაემუქრა, რომ პოლიციისთვის მიმართვის შემთხვევაში სასტიკად გაუსწორდებოდა, დაზარალებულმა შიშის გამო გადაიფიქრა იმ საღამოს საჩივარის შეტანა.

დილით დაზარალებულს ტელეფონით შეატყობინეს ს.ბ.-ს მკვლელობის შესახებ. დაზარალებულმა უცნაურად მიიჩნია საბის მკვლელობა მასზე თავდასხმიდან რამდენიმე საათში. მან მიმართა პოლიციას განცხადებით. ასევე დაუკავშირდა საქართველოში მოქმედ ლგბტ თემის უფლებადამცველ ორგანიზაციებს. 13 ნოემბერს, ორგანიზაციებმა, „იდენტობამ“ და EMC-მ

59 <http://women.ge/2014/11/14/mtfhatecrime/>

სპეციალური განცხადება გაავრცელეს, სადაც ხაზგასმული იყო, რომ ს.ბ.-ს მკვლელობასა და ბ.შ.-ზე თავდასხმაში ეჭვმიტანილი ერთი და იგივე პირი იყო, რაც სავარაუდოდ მიუთითებდა სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის არსებობაზე.

ბ.შ.-ს საქმე ამჟამად ძიების პროცესშია.

IV. შეკრებისა და გამომხატვის თავისუფლება

საერთაშორისო სტანდარტები და მემკვიდრეობა

შეკრებისა და მანიფესტაციების თავისუფლება იცავს მოქალაქის თავისუფალ განვითარებას საზოგადოებაში. ეს ძირითადი უფლება წარმოადგენს ადამიანის თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის ნიშანს. მანიფესტაციების თავისუფლება, ანუ უფლება საკუთარი მოსაზრებების ერთობლივ საჯარო გამოცხადებაზე, წარმოადგენს შეკრების თავისუფლების ერთ-ერთ გამოხატულებას. დემოკრატიული სახელმწიფო ვერ იარსებებს, თუ მის მოქალაქეებს არ ექნებათ შესაძლებლობა, შეკრებებზე გამოთქვან თავიანთი შეხედულება, მოუსმინონ სხვა მოქალაქეთა მოსაზრებებს და მანიფესტაციების საშუალებით საჯაროდ გამოხატონ თავიანთი შეხედულებები. გარდა ამისა, შეკრების თავისუფლების დაცვა ამასთანავე გულისხმობს ადამიანის ღირსებისა და პიროვნული თავისუფლების პატივისცემას და აღიარებას.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-11 მუხლის თანახმად, ყველას აქვს უფლება მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებისა. დაუშვებელია რამე შეზღუდვის დაწესება ამ უფლებათა განხორციელებაზე, გარდა ისეთი შემთხვევისა, რომელიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, უნესრიგობის ან დანაშაულის აღსაკვეთად, ჯანმრთელობისა თუ მორალის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად. ეს მუხლი ხელს არ უშლის სახელმწიფოს, დააწესოს კანონიერი შეზღუდვები ამ უფლებათა განხორციელებაზე შეიარაღებული ძალების, პოლიციის ან სახელმწიფო ადმინისტრაციის წარმომადგენლების მიმართ.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-11 მუხლი ადგენს, რომ შეკრების თავისუფლების შეზღუდვა, *inter alia*, უნდა აკმაყოფილებდეს დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებლობის მოთხოვნას. დემოკრატიულ საზოგადოებას ევროპული სასამართლო განმარტავს და მის არსებით კრიტერიუმებად პლურალიზმს, ტოლერანტობასა და ღია აზროვნების ხელშეწყობას განსაზღვრავს.

FRA-ს კვლევებმა აჩვენა, რომ ევროპის საბჭოს წევრ ზოგ სახელმწიფოში გამოხატვისა და მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების გამოყენება ლგბტ ადამიანებისა და ჯგუფების მიერ, ზოგჯერ წარმოშობს მტრულ განწყობას, რაც ხშირად იწვევს მარშის აკრძალვას ან ძალადობრივ თავდასხმას დემოსტრანტებზე, პოლიცია კი ვერ იცავს დემონსტრანტებს. დაკვირვებამ აჩვენა, რომ ეს ბევრ შემთხვევაში პოლიტიკური ნების არარსებობას უკავშირდება: მიუხედავად პოზიტიური ვალდებულებისა, დაიცვან საკუთარი მოქალაქეები დისკრიმინაციისაგან, ხელისუფლების წარმომადგენლები სინამდვილეში იზიარებენ გეი-პრაიდის ჩატარების მონინალმდევრეთა პოზიციას და ხშირად ღიად უჭერენ მათ მხარს, რითაც აქეზებენ ჰომოფობიურ და ტრანსფობიურ დანაშაულს.⁶⁰

ლგბტ ჯგუფის წევრებისათვის შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლების რეალიზაციის თვალსაზრისით, დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში არსებული პრაქტიკა ძირითადად საზოგადოებრივი წესრიგის გაძლიერებულ დაცვაში გამოიხატება.

ამასთან, ევროპულმა სასამართლომ არაერთხელ დაადგინა, რომ სწორედ სახელმწიფოს ეკისრება პოზიტიური ვალდებულება, დაიცვას მშვიდობიანი შეკრებების და აქციების უფლების რეალიზება და

⁶⁰ Homophobia, transphobia and discrimination on ground of sexual orientation. Comparative legal analysis. FRA. 2010.

პროცესში მონაწილე პირთა დაცვა პოლიციის მიერ, რათა არ მოხდეს მათზე ფიზიკური ძალადობა ან მათი შევიწროება.⁶¹ ამასთან, სასამართლო ხაზს უსვამს ამ პრინციპის დაცვის მნიშვნელოვანებას იმ შემთხვევაში, თუ საქმე უმცირესობათა ჯგუფს ან ისეთ პირებს ეხება, ვინც არაპოპულარულ მოსაზრებებს გამოხატავს.⁶² კონტრდემონსტრანტთა მხრიდან ძალადობის ფაქტების არსებობის შემთხვევაში კი ასკვნის, რომ სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება, აღკვეთოს ძალადობა, რომელიც მიმართულია მანიფესტანტების წინააღმდეგ.⁶³

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებაში საქმეზე ალექსეევი რუსეთის წინააღმდეგ განხილვის საგანს წარმოადგენდა რუსეთის მერიის მიერ ლგბტ პირების შეკრებისა და დემონსტრაციის აკრძალვა. რუსეთის ხელისუფლების არგუმენტი იყო თავად ლგბტ პირთა უსაფრთხოების დაცვა და საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის პრევენცია.⁶⁴ აღნიშნულ საქმეში ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განაცხადა: „...კონვენციის მე-11 მუხლი იცავს ისეთი დემონსტრაციის თავისუფლებასაც, რომლითაც შესაძლოა, თავი შეურაცხყოფილად იგრძნონ ან გაღიზიანდნენ საპირისპირო შეხედულების მქონე ადამიანები. ამის მიუხედავად, ამგვარი დემონსტრაციის მონაწილეებს არ უნდა ჰქონდეთ იმის შიში, რომ საკუთარი ოპონენტების მხრიდან დაექვემდებარებიან ფიზიკურ ძალადობას.“⁶⁵ ზოგადი წესის თანახმად, როდესაც კონტრდემონსტრანტების მხრიდან არსებობს სერიოზული ძალადობის საფრთხე, სასამართლო ფართო თავისუფლებას ანიჭებს სახელმწიფოს, შეარჩიოს შეკრების ხელის შეშლისაგან დაცვის საშუალება. ამის მიუხედავად, მხოლოდ ძალადობის რისკის არსებობა არასაკმარისია დაგეგმილი ღონისძიების გასაუქმებლად. ხელისუფლებას ევალება დაადგინოს შეკრების ჩაშლის რა კონკრეტული რისკები არსებობს, რა რესურსები გააჩნია სახელმწიფოს ძალადობრივი შეტაკების საფრთხის ნეიტრალიზებისათვის. აღნიშნულ შემთხვევაში წინასწარ არ მოხდა იმ რისკების შეფასება, რასაც კონტრდემონსტრანტები უქმნიდნენ ლგბტ პირების შეკრებას.⁶⁶ ამ გარემოების გათვალისწინებით ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ რუსეთის მიმართ დაადგინა ევროპული კონვენციის მე-11 მუხლის დარღვევა.

აღზილობრივი სამართლებრივი გარემო

საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლი იცავს შეკრებისა და მანიფესტაციების უფლებას, რომლის თანახმადაც, ყველას, გარდა იმ პირებისა, რომლებიც არიან სამხედრო ძალებისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს შემადგენლობაში, უფლება აქვს წინასწარი ნებართვის გარეშე შეიკრიბოს საჯაროდ და უიარაღოდ, როგორც ჭერქვეშ, ისე - გარეთ. ხოლო კონსტიტუციის 24-ე მუხლი ადგენს, რომ ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია, გამოთქვას და გაავრცელოს თავისი აზრი ზეპირად, წერილობით ან სხვაგვარი საშუალებით.

61 Plattform „Ärzte für das Leben“ v. Austria (21 June 1988) (police have a „positive obligation“ to protect a demonstration against counter-demonstrators who try to disrupt it);

62 Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaria (2 Oct. 2001) ...protects a demonstration that may annoy or give offence to persons opposed to the ideas ... it is seeking to promote ...107. ... The national authorities must display particular vigilance to ensure that national public opinion is not protected at the expense of the assertion of minority views, no matter how unpopular they may be; *B czkowski and Others v. Poland* (Application No. 1543/06). (violation of Art. 11. and Art. 14 combined with Art. 11) (refusal to permit LGBT Pride March in Warsaw in June 2005);

63 United Macedonian Organisation Ilinden and Ivanov v. Bulgaria (20 Oct. 2005) 115. ... [T]he authorities appeared somewhat reluctant to protect the members and followers of Ilinden from a group of counter-demonstrators. As a result, some of the participants in Ilinden's rally were subjected to physical violence from their opponents ... The authorities were ... bound to take adequate measures to prevent violent acts directed against the participants in Ilinden's rally, or at least limit their extent. ...

64 ალექსეევი რუსეთის წინააღმდეგ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების 72-ე პარაგრაფი <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-101257>

65 ალექსეევი რუსეთის წინააღმდეგ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების 73-ე პარაგრაფი

66 ალექსეევი რუსეთის წინააღმდეგ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების 75-ე პარაგრაფი

შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ კანონი განსაზღვრავს შეკრებისა და მანიფესტაციების წესს, რომელიც ადგენს გარკვეულ რეგულაციებს და აწესრიგებს პირების მიერ საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებული უფლების განხორციელებას, წინასწარი ნებართვის გარეშე შეიკრიბონ საჯაროდ და უიარაღოდ, როგორც ჭერქვეშ, ისე გარეთ. კანონის მე-2 მუხლში ნათქვამია, რომ კანონით აღიარებული და დაცული უფლებების შეზღუდვა უნდა იყოს არადისკრიმინაციული.

2011 წელს საქართველოს პარლამენტმა შეიტანა ცვლილებები შეკრებებისა და გაერთიანების შესახებ კანონში, რომელიც ძალაში შევიდა 2011 წლის 14 ივლისს. ამის შემდეგ 2011 წლის 26 სექტემბერს საქართველოს ხელისუფლებამ მიმართა ევროპულ კომისიას სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად ('ვენეციის კომისია') და სთხოვა მოსაზრებების წარმოდგენა აღნიშნული კანონის შესახებ.

2011 წლის 17 ოქტომბერს ვენეციის კომისიამ გამოაქვეყნა მისი საბოლოო მოსაზრება შეკრებებისა და მანიფესტაციების კანონის შესახებ⁶⁷. კომისია რეკომენდაციას აძლევდა საქართველოს ხელისუფლებას, რომ შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ კანონის მე-8 მუხლით დადგენილი გაფრთხილების პირობები უნდა ყოფილიყო უფრო მოქნილი (იხ. CDLAD(2010)009, § 34; CDL(2009)152, §§ 21 and 22). კერძოდ, ვენეციის კომისია აღნიშნავდა იმ პრობლემის შესახებ, რომელიც შეუძლებელს ხდის გაფრთხილების ცვლილებებს შეტანას, სპონტანური შეკრების ჩატარებას შეტყობინების გარეშე და ასევე პარალელური შეკრების ჩატარებას. ამ შემთხვევაში, საუბარია იმაზე, რომ კანონის თანახმად გაფრთხილება შეკრების ან მანიფესტაციის ორგანიზებისა და ჩატარების შესახებ ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელ ორგანოში შეტანილი უნდა იქნას მის ჩატარებამდე არა უგვიანეს 5 დღისა. ვენეციის კომისიამ მის დასკვნაში აღნიშნა, რომ ეს მნიშვნელოვანი რეკომენდაცია სამწუხაროდ არ იქნა გაზიარებული საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან კანონის საბოლოო ვერსიაში.

არსებული პრაქტიკა

მშვიდობიანი აქციის ჩატარების უფლებით სარგებლობისათვის სათანადო პირობების შექმნა სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებას წარმოადგენს. მსგავსი მსვლელობის წინააღმდეგ ჩადენილი სამართალდარღვევა კი სწრაფ და ადეკვატურ რეაგირებას მოითხოვს.

ამ მხრივ, არსებობს როგორც ნეგატიური, ისე პოზიტიური გამოცდილება. 2012 წლის 17 მაისს პოლიციამ ვერ შეძლო მშვიდობიანი დემონსტრანტების მესამე მხარის მიერ განხორციელებული ძალადობისაგან დაცვა. თუმცა, 2012 წლის 18 მაისს, როდესაც დემონსტრაცია თბილისში, პარლამენტის ყოფილი შენობის წინ იქნა ორგანიზებული, პოლიციამ ეფექტურად დაიცვა დემონსტრანტები მტრულად განწყობილი კონტრდემონსტრანტებისაგან⁶⁸. აქციაში ლგბტ ორგანიზაციებისა და მათი მხარდამჭერების გარდა

67 *Venice Commission* CDL-AD(2010)009, Opinion no.547/2009, adopted 12-13 March, 2010. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2009\)128-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2009)128-e)

68 რამდენიმე ათეული ლგბტ (ლესბოსელი, გეი, ბისექსუალი და ტრანსსექსუალი) აქტივისტი და მათი მომხრეები 18 მაისს პარლამენტის შენობის წინ შეიკრიბნენ, რათა პროტესტი გამოეხატათ ძალადობის წინააღმდეგ, რომელსაც წინა დღით ჰქონდა ადგილი, როდესაც ფილარმონიის მიმდებარე ტერიტორიიდან რუსთაველის გამზირისკენ მიმავალ ლგბტ აქტივისთა მსვლელობას გზა გადაუღობეს „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის“ წევრებმა, მათმა მომხრეებმა და სასულიერო პირებმა. რამდენიმე უმნიშვნელო დაძაბული მომენტის მიუხედავად პარლამენტის წინ გამართული ერთსაათიანი აქცია ჰომოფობიისა და ძალადობის წინააღმდეგ მშვიდობიანად დასრულდა. რამდენიმე გამკლავებული უცნაო სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიეყენებინა აქციის მონაწილეთათვის, თუმცა სერიოზული ინციდენტებს ადგილი არ ჰქონია. ერთ მომენტში პოლიციის თანამშრომლებმა აქციის მონაწილეებს გაარიდეს ერთი ახალგაზრდა მამაკაცი, რათა მის მხრიდან დანაშაულები სიტყვიერ შეურაცხყოფებს გართულება არ მოჰყოლოდა. ახალგაზრდამ საბოლოო ჯამში ქაშუეთის ეკლესიას შეაფარა თავი, რომლის მოძღვარიც ეკლესიის მხარეს შეკრებილ ადამიანებს აფრთხილებდა, რომ არ მიკარებოდნენ პარლამენტის წინ გამართულ აქციას, რათა ადგილი არ ჰქონოდა შესაძლო „პროვოკაციებს“ ლგბტ აქტივისტების მხრიდან. web-portal civil.ge. 18.05.2012. <http://www.civil.ge/eng/category.php?id=87&gallery=81>

მონაწილეობას საქართველოში არსებული დიპლომატიური მისიების წარმომადგენლებიც იღებდნენ. რაც შეეხება რეაგირებას: 2012 წლის 17 მაისს აქციის მონაწილეებზე თავდასხმას არ მოჰყოლია სათანადო რეაგირება სახელმწიფოს მხრიდან⁶⁹.

მიუხედავად წინა წლის გამოცდილებისა და რიგი პრევენციული ღონისძიებების გატარებისა (შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლებმა გამართეს რამდენიმე შეხვედრა როგორც აქციის, ისე კონტრაქციის ორგანიზატორებთან, დაიგეგმა აქციის მონაწილეთა უსაფრთხო ევაკუაციის გეგმა და ა.შ.), 2013 წლის 17 მაისის აქციაზე სახელმწიფომ ვერ შეძლო, განხორციელებინა პოზიტიური ვალდებულება შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების განხორციელებასთან დაკავშირებით. კონტრდემონსტრანტებმა გაარღვიეს პოლიციის კორდონი და სიტუაცია უმართავი გახდა. პოლიციამ აქციის მონაწილეთა ევაკუაცია დაიწყო. თუმცა, ერთი ავტობუსი თავისუფლების მოედანზე და მიკროავტობუსი ვაჩნაძის ქუჩაზე კონტრაქციის მონაწილეებმა ალყაში მოაქციეს. კონტრ-დემონსტრანტებმა ჩაამტვრიეს მიკროავტობუსის ფანჯრები, ცდილობდნენ შიგნით შეღწევას (ერთ ადამიანს თავი ჰქონდა გატეხილი, სამს ტვინის შერყევა, ხოლო დანარჩენებს სხვადასხვა სახის ფიზიკური დაზიანებები ჰქონდათ). ესროდნენ ქვებსა და სხვადასხვა ნივთებს, აყენებდნენ ფიზიკურ და სიტყვიერ შეურაცხყოფას. პატრულის დახმარებით მიკროავტობუსი გაარიდეს აქციის ადგილს. ამ პერიოდში დაფიქსირდა რამდენიმე შემთხვევა, როდესაც კონტრაქციის მონაწილეებმა სცემეს ადამიანები, რომლებიც მათ ლგბტ პირებად მიიჩნიეს. მაგ. იმავე საღამოს სუპერმარკეტ „სმარტის“ წინ სასტიკად სცემეს 2 გოგონასა და 2 ბიჭს. 2013 წლის 17 მაისს აქციის დარბევასა ოფიციალური მონაცემებით დაშავდა 28 ადამიანი. მომდევნო დღეებში გახშირდა თავდასხმა ლგბტ ჯგუფის წარმომადგენლებზე. როგორც „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერმა ჯგუფმა“, ისე ორგანიზაცია „იდენტობამ“ დააფიქსირეს ძალადობის გახშირებული ფაქტები ლგბტ ჯგუფის წევრებზე 17 მაისის მომდევნო დღეებში.

17 მაისის მომხდარ ძალადობას არაერთგვაროვანი შეფასება მოჰყვა პოლიტიკოსთა მხრიდანაც⁷⁰. ცალკეული პოლიტიკოსების მკაცრი განცხადებების ფონზე, რომელთაც დაგმეს 17 მაისის მომხდარი ძალადობა, პარლამენტართა ერთი ნაწილი განაგრძობდა ღია ჰომოფობიური განცხადებების გავრცელებას და აქციის ორგანიზატორთა დადანაშაულებას ძალადობის „პროვოცირებაში“⁷¹. პოლიტიკოსთა ერთი ნაწილი, რომელიც თავიდანვე გაუმართლებლად მიიჩნევდა ასეთი აქციის ჩატარებას, შეფასებისას აპელირებდა კულტურულ, ტრადიციულ და რელიგიულ ფასეულობებზე.

არასამთავრობო ორგანიზაციების შეფასებით: „შინაგან საქმეთა სამინისტრომ სათანადოდ ვერ განჭვრიტა კონტრდემონსტრანტებისგან მომდინარე საფრთხე, ასევე არ მიიღო კონტრდემონსტრანტებისგან მოსალოდნელი რისკების პრევენციისთვის ეფექტური წინასწარი ზომები, რის გამოც უსაფრთხოების ის გეგმა, რომელიც მან 17 მაისის აქციის ჩატარების მიზნით შეიმუშავა, იმთავითვე არაეფექტური აღმოჩნდა“.⁷² აქციის დამკვირვებელთა პირველად შეფასებაში ასევე მითითებულია, რომ პოლიცია არ მოქმედებდა კოორდინირებულად, პოლიციელთა ნაწილი კი „აქციის მონაწილეს ერთმანეთთან საუბარში მოიხსენიებდნენ ცინიკურად და შეურაცხყოფელად და გარკვეულწილად თანაუგრძობდნენ კონტრდემონსტრანტებს. ეს დამოკიდებულება ასევე იგრძნობოდა მათ ქცევაში.“⁷³ სამართალდამცავთა მოქმედებას კრიტიკულად აფასებს ომბუდსმენიც.

69 ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. WISG. თბილისი. 2012. http://women.ge/wp-content/uploads/2012/12/WISG_situation-of-lgbt-per-sons-in-Georgia_GEO-www.pdf

70 ჰომოფობიასთან ბრძოლის მსოფლიო დღე საქართველოში ჰომოფობიით აღნიშნეს. 24 საათი 18.05.13. <http://24saati.ge/index.php/category/news/2013-05-18/38082>

71 იხ. მაგ. საპარლამენტო უმრავლესობის ლიდერის ჰომოფობიური განცხადებები 17 მაისს. ნეტგაზეთი.2013.05.17. <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/19709/>

72 <http://gyla.ge/gEO/news?info=1621>

73 <http://www.humanrightsgo.org/index.php?a=main&pid=16706&lang=geo>

ეს შეფასება არ გაიზიარა პოლიტიკოსთა დიდმა ნაწილმა და პარლამენტის ადამიანთა უფლებების დაცვის კომიტეტმა, რომლის მიერ მომზადებულ დასკვნაშიც ნათქვამია: „კომიტეტი მიიჩნევს, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტრომ გამოავლინა მაქსიმალური ძალისხმევა და პასუხისმგებლობა, რითიც შესაძლებელი გახდა მოსალოდნელი მსხვერპლის თავიდან აცილება.“ თუმცა, რეკომენდაციას აძლევს შსს-ს: „შეკრების თავისუფლების შესახებ ეუთოს სახელმძღვანელო პრინციპების თანახმად, სამართალდამცავები, რომლებსაც ევალებათ წესრიგის უზრუნველყოფა შეკრების დროს, უნდა ფლობდნენ შეკრების მართვის ტექნიკასა და ე.წ. „რბილ“ უნარ-ჩვევებს. ვინაიდან შეკრების მართვა მაღალ პროფესიონალიზმს მოითხოვს, კომიტეტი რეკომენდაციას უწევს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, პრიორიტეტად განსაზღვროს თანამშრომლების სპეციალური მომზადება მითითებულ საკითხებში“.⁷⁴

სახალხო დამცველის ინფორმაციით, 2014 წელს შსს-ს აკადემიაში ჩატარდა ტრენინგი მასების მართვის შესახებ. სწავლების დროს განხილულ იქნა შემდეგი საკითხები: მასების მართვის სამართლებრივი საფუძვლები (ნორმატიული აქტები), ორგანიზატორების უფლებები, მოვალეობები და პასუხისმგებლობები, პოლიციის მუშაობის სპეციფიკა, ეთიკის ნორმები და ადამიანის უფლებების დაცვა, პოლიციის როლი სექსუალური უმცირესობების (ლგბტ) მიერ გამართული მანიფესტაციების დროს და სხვა. მომზადება გაიარეს შსს-ს საპატრულო პოლიციის დეპარტამენტის, ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტის, განსაკუთრებულ დავალებათა დეპარტამენტისა და შსს-ს აკადემიის წარმომადგენლებმა, სულ ოცდაათმა მონაწილემ. სახალხო დამცველის აზრით, მნიშვნელოვანია, რომ სამართალდამცავების მომზადება ამ მიმართულებით მომავალშიც აქტიურად და გაცილებით ფართო მასშტაბებით გაგრძელდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს არ იქნება საკმარისი არსებითი გაუმჯობესების მისაღწევად.⁷⁵

2014 წელს, საქართველოს მართლმადიდებლურმა ეკლესიამ, 17 მაისს დააწესა ოჯახის სიმტკიცის დღე და სხვა ღონისძიებებთან ერთად, ქალაქის ცენტრალურ ქუჩაზე მასობრივი მსვლელობა დააანონსა. უსაფრთხოების გარანტიების არარსებობის გამო, 2014 წელს, ლგბტ და უფლებადაცვითმა ორგანიზაციებმა უარი თქვეს 17 მაისს ჰომოფობიის წინააღმდეგ რამე მასშტაბური საჯარო აქციის ორგანიზებაზე.

რეკომენდაციები

- უზრუნველყონ პოლიციელთა სათანადოდ გადამზადება ლგბტ ადამიანთა მშვიდობიანი დემონსტრაციის მონაწილეების დასაცავად, დემონსტრაციის უკანონო შეწყვეტის ან შეკრების თავისუფლებით სარგებლობაში ხელის შეშლის მცდელობების ეფექტურად აღსაკვეთად შეკრების თავისუფლების შესახებ ეუთოს სახელმძღვანელო პრინციპებში⁷⁶ განერილი ნორმების შესაბამისად; ამასთან, მეტი ყურადღება დაუთმონ ძალადობის პრევენციაზე მიმართულ ღონისძიებებს.
- უზრუნველყონ ეფექტიანი და დროული რეაგირება ძალადობის ფაქტებზე;
- შეიმუშაონ და განახორციელონ ინფორმირებულობის ამაღლების პროგრამა პოლიციელთათვის ლგბტ საკითხებზე, რათა მსგავსი აქციების შემთხვევაში პოლიცია მოქმედებდეს პრინციპულად და პატივისცემით ლგბტ ადამიანებისა და მათი მხარდამჭერების მიმართ;

74 ადამიანის უფლებათა კომიტეტის დასკვნა 17 მაისზე. ნეტგაზეთი. 23.07.19. <http://www.netgazeti.ge/GE/105/opinion/21817/>

75 სახალხო დამცველის ანგარიში. 2014.

76 Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly: Second Edition. OSCE/Odihr.

- ხელისუფლების წარმომადგენლებმა საჯაროდ უნდა დაგმონ გამოსაბრის თავისუფლებისა და მშვიდობიანი შეკრების არაკანონიერი ჩარევის შემთხვევები, რათა არ მოხდეს ძალადობის ფაქტების ნახალისება.

განსხვავებული აღმოჩნდა 2015 წლის 17 მაისი, როდესაც თბილისში დაგეგმილი სამი სხვადასხვა აქცია ჩატარდა აიდაშოს დღის აღსანიშნავად. ამ ეტაპზე, სახელმწიფომ გამოიჩინა პოლიტიკური ნება და სამივე აქცია მშვიდობიანად დასრულდა.

ქეისები

2012 წლის 17 მაისი

2012 წლის 17 ნოემბერს საქმეზე „იდენტობა და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“ (# 73235/12)

ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში წარდგენილი იქნა განაცხადი „იდენტობის“ და სხვა 14 პირის მიერ. მომჩივნები აღნიშნავენ, რომ დარღვევა, რომელსაც ადგილი ჰქონდა მათ წინააღმდეგ, განხორციელდა კერძო პირების მიერ, რომლის დროსაც პოლიციამ არ დაიცვა 2012 წლის 17 მაისს მშვიდობიანი დემონსტრაციისას მათი უფლებები. მათ განაცხადში აღნიშნეს, რომ ადგილი ჰქონდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3, მე-10, მე-11 და მე-14 მუხლების დარღვევას.

„იდენტობამ“, რომელიც შექმნილია ლგბტ პირების უფლებების დასაცავად, დაგეგმა მშვიდობიანი აქციის ჩატარება 2012 წლის 17 მაისს ქალაქის ცენტრში იმისათვის, რომ აღენიშნა ჰომოფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის დღე. თბილისის მერიამ და შინაგან საქმეთა სამინისტრომ მიიღეს წინასწარი შეტყობინება 17 მაისს დაგეგმილი მშვიდობიანი დემონსტრაციის ჩატარების შესახებ. მათ ჰქონდათ დეტალური ინფორმაცია აქციის ფორმატისა და მონაწილეთა რაოდენობის შესახებ. გარდა ამისა, განმცხადებელმა ორგანიზაციამ მოითხოვა ადეკვატური დაცვა შესაძლო ძალადობისგან.

2012 წლის 17 მაისს, დაახლოებით 13 საათიდან „იდენტობის“ თანამშრომლები და სხვა ლგბტ აქტივისტები - ოცდაათ ადამიანამდე - შეიკრიბნენ თბილისის საკონცერტო დარბაზის მიმდებარე ტერიტორიაზე. მათ ხელში ეჭირათ ბანერები - „მე ვარ გეი“, „მე მიყვარს ჩემი გეი მეგობარი“, „სიყვარული არის სიყვარული“ და „მიიღეთ ფერადი“, ასევე დროშები და ქოლგები ცისარტყელის ფერებში. თბილისის საკონცერტო დარბაზთან ახლოს წარმოდგენილი იყო საპატრულო პოლიცია, როგორც ეს იყო წინასწარ შეთანხმებული. დაწყებამდე ცოტა ხნით ადრე საკონცერტო დარბაზის ტერიტორიაზე მივიდნენ რელიგიური ჯგუფების წარმომადგენლები - „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი“ და „წმინდა მეფე ვახტანგ გორგასლის სახელობის ძმობა“, რომლებიც აცხადებდნენ, რომ მათ უფლება არ აქვთ ჩაატარონ ასეთი დემონსტრაცია და ხელი შეუწყონ „მანკიერებას“, რადგან ეს ეწინააღმდეგება მათ ზნეობრივ ღრებულებებს და ქართულ ტრადიციებს.

რუსთაველის გამზირზე, მსვლელობისას, დემონსტრანტებს დახვდათ ასზე მეტი კონტრდემონსტრანტი, რომლებიც იყვნენ განსაკუთრებით აგრესიულები. მათ ცოცხალი ჯაჭვი გააკეთეს და ალყა შემოარტყეს მსვლელობას ისე, რომ შეუძლებელი გახდა სიარული. დემონსტრანტებმა პოლიციას სთხოვეს დახმარება, თუმცა ისინი თავდაპირველად არ ჩაერივნენ და მოგვანებით სცადეს დახმარება. შედეგად, კონტრდემონსტრანტების მხრიდან ადგილი ჰქონდა ფიზიკურ და სიტყვიერ შეურაცხყოფას მშვიდობიანი დემონსტრანტების მიმართ.

ევროსასამართლოს გადაწყვეტილებაში აღნიშნულია, რომ უკანასკნელი ინფორმაციით ამ საქმესთან დაკავშირებით, სისხლის სამართლის ორ საქმეზე დაიწყო გამოძიება - 2012 წლის 19 მაისს და 24

ოქტომბერს, გარდა ამისა ორ განხილვებელს დაზარალებულის სტატუსი არ აქვს.

მომჩივნები ევროსაასამართლოსადმი წარდგენილ განაცხადში აღნიშნავენ, რომ პოლიციამ ვერ შეძლო შესაბამისი ზომების მიღება, რომ მოეხდინა აგრესიის პრევენცია, რომელიც მოტივირებული იყო ჰომოფობიური და ტრანსფობიური სიძულვილით. სწორედ ეს გახდა მიზეზი იმისა, რომ ვერ ჩატარდა მშვიდობიანი დემონსტრაცია უსაფრთხოდ.

სასამართლომ ევროკონვენციის მე-11 მუხლზე მსჯელობისას აღნიშნა, რომ „ჰარმონიული ურთიერთქმედება იმ პირებისა და ჯგუფებისა, რომლებსაც აქვთ მრავალფეროვანი იდენტობა, აუცილებელია იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნას სოციალური ინტეგრაცია“. ასევე, სასამართლო მიუთითებს, რომ დემოკრატიული საზოგადოებისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს პლურალიზმს და შემწყნარებლობას. ამ კონტექსტში დაადგინა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ინდივიდუალური ინტერესები უნდა დაექვემდებაროს ჯგუფს, დემოკრატია არ ნიშნავს იმას, რომ უმრავლესობის შეხედულებები უნდა იყოს ყოველთვის უპირატესი: აუცილებელია ბალანსი, რომელიც უზრუნველყოფს სამართლიან და სათანადო მოპყრობას უმცირესობების მიმართ, რომლის დროსაც გამოირიცხებულია რამე სახის შეურაცხყოფა. ამ ღირებულებების დასაცავად სახელმწიფო უნდა იყოს გარანტი. ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ კონვენციის მე-14 მუხლი, რომელიც კრძალავს დისკრიმინაციას, მოიცავს საკითხებს სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერული იდენტობის შესახებ.

მათ შორის, სასამართლო აცხადებს, რომ საქართველოს სახელმწიფომ არ დაიცვა მონაწილეთა შეკრებისა და მანიფესტაციის თავისუფლება, აქციის მონაწილეები არაადამიანური მოპყრობის მსხვერპლნი გახდა და ადეკვატურად არ გამოიძია სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულები.

სტრასბურგის სასამართლო მიიჩნევს, რომ ასეთი მიდგომით სახელმწიფო ეჭვქვეშ აყენებს საკუთარ ანტიდისკრიმინაციულ პოლიტიკას, რაც საქართველოს მიმართ ნდობას ადაბლებს.

სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ საქართველომ 13 გამცხადებელს, რომელიც აღნიშნულ დემონსტრაციაში მონაწილეობდა, თითოეულს – 2 000 - 4 000 ევრო უნდა გადაუხადოს, ხოლო ორგანიზაცია „იდენტობას“ 1 500 ევრო მორალური ზიანისთვის.

სასამართლომ დაადგინა, რომ უმრავლესობის მიერ დაირღვა ადამიანის უფლებების ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლი (არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა), მე-14 მუხლთან ერთად (დისკრიმინაციის აკრძალვა), ასევე, დაირღვა მე-11 მუხლი (შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლება) მეთოთხმეტე მუხლთან მიმართებაში.

2013 წლის 17 მაისი

ადმინისტრაციული სამართალდარღვევები

2013 წლის 21 მაისს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ვებგვერდზე გამოქვეყნებულია ინფორმაცია, რომლის თანახმად, თბილისის მთავარი სამმართველოს ძველი თბილისის სამმართველოს მე-7 განყოფილების თანამშრომლებმა 17 მაისს კოლმეურნეობის მოედანზე მომხდარი ინციდენტის მონაწილე ოთხი პირი დააკავეს (გიგა კ, ზურაბ ჩ, ამირან მ. და ბექა ფ.). დაკავების საფუძველი იყო ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 166-ე და 173-ე მუხლები, რაც გულისხმობს სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომლისადმი დაუმორჩილებლობას და წვრილმან ხულიგნობას.

აღნიშნული სამართალდარღვევის ჩადენისთვის, იმ დროისთვის, სანქციის სახით გათვალისწინებული იყო ჯარიმა ან ადმინისტრაციული პატიმრობა 90 დღემდე ვადით⁷⁷.

ამის შემდგომ, 2013 წლის 21 მაისს, თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიამ განიხილა ზემოაღნიშნული საქმეები ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენის

⁷⁷ აღსანიშნავია, რომ ამჟამად ადმინისტრაციული პატიმრობის ვადა 15 დღეა, აღნიშნული ცვლილება კანონმდებლობაში 2014 წელს შევიდა

ფაქტებზე. შედეგად, სასამართლომ სამართალდამრღვევებად ცნო ზურაბ ჩხეიძე, გიგა კუჭუხიძე, ბექა ფირანიშვილი და ამირან მანთაშაშვილი. თითოეულ სამართალდამრღვევს წვრილმანი ხულიგნობის⁷⁸ ჩადენისთვის დაეკისრათ მაქსიმალური ჯარიმის გადახდა 100 ლარის ოდენობით.

ღია სასამართლო სხდომაზე, დაკავებულებმა, გარდა ზურაბ ჩხეიძისა, აღიარეს და მოინანიეს მათ მიერ წვრილმანი ხულიგნობის ჩადენის ფაქტი. ასევე, აღნიშნეს რომ 17 მაისის აქციაზე თავად დაზარალდნენ, კერძოდ ყველა მათგანმა სხეულის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანებები მიიღო.

ზურაბ ჩხეიძის, გიგა კუჭუხიძისა და ბექა ფირანიშვილის მიმართ სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებისათვის წინააღმდეგობის განხორციელების ფაქტი არ დადასტურდა და სასამართლომ შესაბამისი მუხლით მიმდინარე ადმინისტრაციული საქმის წარმოება შეწყვიტა.

ასევე, აღსანიშნავია, რომ ამ პირთა მიმართ სამართალდარღვევის ოქმი არ იყო შედგენილი სრულყოფილად. დარღვევების აღმოფხვრის მიზნით, სასამართლომ მიმართა სამართალდამცავ ორგანოს წამომადგენლებს. მათ დაევალოთ, რომ წინადადების მიღების დღიდან ერთი თვის განმავლობაში, აღნიშნული დარღვევების მიმართ გატარებულ შესაბამის ღონისძიებათა შესახებ სასამართლოსთვის შეეტყობინებინათ.⁷⁹

ადმინისტრაციული საქმე შსს-ს წინააღმდეგ

2014 წლის 20 იანვარს თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიაში „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფის“ და 12 პირის მიერ შეტანილი იქნა ადმინისტრაციული სარჩელი საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს წინააღმდეგ. მოსარჩელეთა მოთხოვნას წარმოადგენდა მორალური ზიანის ანაზღაურება. სარჩელი, რომელიც წარმოებაშია მიღებული, ეხება საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ვალდებულებას, კერძოდ 2013 წლის 17 მაისის აქციაზე შსს-მ ვერ უზრუნველყო აქციის გამართვა და მონაწილეთა დაცვა. შინაგან საქმეთა სამინისტრო არ ეთანხმება მოსარჩელეთა პოზიციას და მიიჩნევს, რომ თავად პოლიციელები დაზარალდნენ 2013 წლის 17 მაისს. საქმეზე მთავარი სხდომა დანიშნულია 2015 წლის სექტემბერში.

სისხლის სამართლის საქმე

2013 წლის 17 მაისს აღ. პუშკინის სახელობის სკვერში არასამთავრობო ორგანიზაცია „იდენტობის“, „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფის“ და მათ მხარდამჭერთა აქციაზე განვითარებულ მოვლენებზე გამოძიება დაასრულა შსს ქ. თბილისის მთავარი სამმართველოს ძვ. თბილისის სამმართველოს მე-7 განყოფილებამ. სისხლის სამართლის საქმეზე გამოძიება მიმდინარეობდა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 161-ე მუხლის I ნაწილით⁸⁰, რაც გულისხმობს შეკრებებისა და მანიფესტაციის უფლების შელახვას.

2013 წლის 10 ივლისს თბილისის საქალაქო სასამართლოში საქმე განსახილველად გადაიგზავნა. ბრალდებულად ცნობილია ხუთი პირი - თამაზ ბიჩინაშვილი (ყველა წმინდა სამების ტაძრის მღვდელმსახური არქიმანდრიტი ანთიმოზი); ირაკლი ბასილაია (მცხეთის წმ. იოანეს სახელობის დედათა მონასტრის

78 საქართველოს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსის 166-ე მუხლი

79 იხ. <http://tcc.gov.ge/index.php?m=443&newsid=523>

80 სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხლი 161. შეკრების ან მანიფესტაციის უფლების ხელყოფა. პ.1. შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, – ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე. პ.2. იგივე ქმედება, ჩადენილი იარაღის გამოყენებით, ან რამაც მასობრივი არეულობა, სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

ილუმენი იოანე); ტიტალ დავრიშიანი, ბექა სალუქვაძე და გიორგი ბასიაშვილი.

2013 წლის 1 აგვისტოს წინასასამართლო სხდომაზე დაკმაყოფილდა მხოლოდ ერთი ბრალდებულის თამაზ ბიჩინაშვილის შუამდგომლობა და მის მიმართ სისხლის სამართლის საქმე შეწყდა. საქმის არსებითი განხილვა დაიწყო 2013 წლის 18 დეკემბერს. 2015 წლის 14 ივლისს სასამართლოში დაიკითხნენ ბოლო მონმეები, რითაც მტკიცებულებათა მოკვლევის ეტაპი დასრულდა. სასამართლო სხდომა, რომელზეც განაჩენი გამოცხადდება, ჩანიშნულია 2015 წლის 8 სექტემბრისთვის.

WISG v. Georgia (# 73204/13)

საჩივარი ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში

2013 წლის 17 ნოემბერს ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპულ სასამართლოში შეტანილი იქნა პირველადი განაცხადი „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფის“ და 15 ფიზიკური პირის სახელით. საქმე ეხება 2013 წლის 17 მაისს სახელმწიფოს მიერ პოზიტიური ვალდებულების შეუსრულებლობას, კერძოდ მომჩივნები მიიჩნევენ, რომ სახელმწიფომ დაარღვია ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის აღიარებული უფლებები: წამების აკრძალვა (ევროკონვენციის მე-3 მუხლი), პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება (მე-8 მუხლი), გამოხატვის თავისუფლება (მე-10 მუხლი), შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება (მე-10 მუხლი), სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალების უფლება (მე-13 მუხლი), დისკრიმინაციის აკრძალვა (მე-14 მუხლი), უფლებათა ბოროტი გამოყენების აკრძალვა (მე-17 მუხლი).

ამავე საქმეზე ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში შესულია კიდევ ერთი საქმე **Identoba and Others (20 individuals) V. Georgia (# 74959/13)**

V. დასაქმება

საერთაშორისო სტანდარტები და მემკვიდრეობები

1966 წლის 16 დეკემბრის გაეროს საერთაშორისო პაქტი „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ“, საქართველოში ძალაშია 1994 წლის 3 აგვისტოდან.

პაქტის მე-2 მუხლის თანახმად, თითოეული მონაწილე სახელმწიფო კისრულობს ვალდებულებას, პატივი სცეს და მისი ტერიტორიის ფარგლებსა და მის იურისდიქციაში მყოფი ყველა პირისათვის უზრუნველყოს ამ პაქტით აღიარებული უფლებები: რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური ან სხვა მრწამსის, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობის, ქონებრივი მდგომარეობის, დაბადებისა თუ სხვა გარემოების გამო⁸¹. ამრიგად, აღნიშნული მუხლის თანახმად, პაქტით აღიარებული უფლებებით სარგებლობა შესაძლებელი უნდა იყოს დისკრიმინაციის გარეშე. იმავე დოკუმენტის მე-8 მუხლში, რომელიც იცავს შრომით უფლებებს, ნათქვამია, რომ არავინ არ უნდა ცხოვრობდეს დაბეჩავებულ მდგომარეობაში და არავის არ უნდა დააძალონ იძულებითი თუ სავალდებულო შრომა.

კომიტეტი აღნიშნავს, რომ ამ პაქტით, „იკრძალება ნებისმიერი დისკრიმინაცია დასაქმებასთან ხელმისაწვდომობის და სამუშაო ადგილის შენარჩუნებისას... სექსუალური ორიენტაციის საფუძველზე.“⁸² აღნიშნული პრინციპი ვრცელდება შრომითი უფლებების ყველა ასპექტზე, ამგვარად, მონაწილე სახელმწიფოებს ეკისრებათ უშუალო ვალდებულება, უზრუნველყონ შრომითი უფლებით სარგებლობა ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე. სახელმწიფოებმა პატივი უნდა სცენ შრომის უფლებას და თავი შეიკავონ ისეთი ზომების მიღებისაგან, რომელიც შეზღუდავს ან ხელს შეუშლის შრომის უფლებაზე თანაბარ ხელმისაწვდომობას, განსაკუთრებით, ისეთი პირებისა და ჯგუფებისათვის, რომლებიც მარგინალიზებულნი არიან.⁸³ ნებისმიერი დისკრიმინაცია შრომის უფლებების განხორციელებისას წარმოადგენს ამ პაქტით გათვალისწინებული ვალდებულებების დარღვევას.⁸⁴

ევროპის სოციალური ქარტია საქართველოსთან მიმართებაში ძალაშია 2005 წლის 1 ოქტომბრიდან (რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის 2005 წლის 1 ივლისის N 1876 – ის დადგენილებით). ქარტიის მე-20 მუხლი აღიარებს დასაქმებისა და პროფესიული საქმიანობის სფეროში თანაბარი შესაძლებლობებითა და თანასწორი მოპყრობით სარგებლობის უფლებას, სქესობრივი დისკრიმინაციის გარეშე.

შესაბამისად, სახელმწიფოები ვალდებულებას იღებენ, გაატარონ სათანადო ზომები შემდეგ სფეროებში:

- ა) დასაქმების ხელმისაწვდომობა, სამსახურიდან დათხოვნისაგან დაცვა და პროფესიული რეინტეგრაცია;
- ბ) პროფესიული ორიენტაციის განსაზღვრა, პროფესიული მომზადება, გადამზადება და რეაბილიტაცია;
- გ) დასაქმების ვადები და სამუშაო პირობები, ანაზღაურების ჩათვლით;
- დ) სამსახურებრივი წინსვლა, დაწინაურების ჩათვლით.

81 საერთაშორისო პაქტი ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური უფლებების შესახებ. მუხლი 2. პ.2.

82 ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური უფლებების კომიტეტი, ზოგადი ხასიათის რეკომენდაციები N18 (უფლება შრომაზე), პ.12ბ(ი)

83 იქვე. პ. 23.

84 იქვე. პ.33

ადგილობრივი სამართლებრივი გარემო

შრომის უფლება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით.⁸⁵ ამასთან, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, კონსტიტუციით დაცული უფლების შინაარსი გულისხმობს არა მხოლოდ სამუშაოს არჩევის უფლებას, არამედ, უფლებას განახორციელო, შეინარჩუნო და დათმო სამუშაო, დაცული იყო უმუშევრობისა და ისეთი რეგულაციებისაგან, რომლებიც პირდაპირ ითვალისწინებს ან სამსახურიდან პირის უსაფუძვლო, თვითნებური და უსამართლო გათავისუფლების საშუალებას.⁸⁶ საჯარო სამსახურებში შრომითი ურთიერთობები რეგულირდება კანონით „საჯარო სამსახურის შესახებ“, კერძო სფეროში კი - საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს შრომის კოდექსით“.

დისკრიმინაციის ამკრძალავი ნორმა მოცემულია საქართველოს შრომის კოდექსის მე-2 მუხლის მე-3 ნაწილით: „შრომით და წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში აკრძალულია ნებისმიერი სახის დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, ეროვნების, წარმოშობის, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ასაკის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, შეზღუდული შესაძლებლობის, რელიგიური, საზოგადოებრივი, პოლიტიკური ან სხვა გაერთიანებისადმი, მათ შორის, პროფესიული კავშირისადმი, კუთვნილების, ოჯახური მდგომარეობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების გამო“. აღნიშნულ ნორმაში დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძვლად არ არის მითითებული გენდერული იდენტობა, თუმცა, ეს არ გამოირიცხავს, რომ გენდერული იდენტობის მიხედვით დისკრიმინაციას შრომის კოდექსი არ ფარავს იმ შემთხვევაში, თუ ადგილი ექნება შრომით ურთიერთობებში დისკრიმინაციას გენდერული იდენტობის საფუძველზე. ასეთ დროს მითითება შეიძლება როგორც საქართველოს კონსტიტუციაზე, ისე - „საქართველოს შრომის კოდექსსა“ და „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კანონზე“.

შრომის კოდექსის ძალიან მნიშვნელოვანი ნორმაა, რომელიც შრომითი ხელშეკრულების შეწყვეტის შემთხვევაში დამსაქმებლის ინიციატივით, დამსაქმებელს ავალდებულებს, დასაქმებულის მოთხოვნის შემთხვევაში 7 დღის ვადაში წერილობით დაუსაბუთოს გათავისუფლების საფუძველი.⁸⁷ აღნიშნული უფლებით სარგებლობა ძალიან მნიშვნელოვანი წინაპირობაა იმისათვის, რომ დისკრიმინაციის საფუძველზე გათავისუფლებულ ადამიანს შეეძლოს საკუთარი უფლებების დაცვის რეალიზება, როგორც სახალხო დამცველისთვის მიმართვის გზით, ისე სასამართლოში დავის წარმოების შემთხვევაში.

არსებული პრაქტიკა

მიუხედავად იმისა, რომ საკანონმდებლო დონეზე, დასაქმების სფეროში დისკრიმინაცია აკრძალულია სხვადასხვა, მათ შორის სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის საფუძველზე, შრომითი დავები აღნიშნული საფუძველით არ მიმდინარეობს. „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფმა“ გამოითხოვა ინფორმაცია ყველა ინსტანციის სასამართლოდან, ჰქონდა თუ არა ადგილი შრომითი დავების განხილვას საქართველოს შრომის კოდექსის მე-2 მუხლის მე-3 ნაწილის დარღვევასთან დაკავშირებით. როგორც მიღებული პასუხები გვიჩვენებს, ასეთი საფუძველით სასამართლოებს შრომითი დავები ან არ განუხილავთ ან ასეთი სახის სტატისტიკას სასამართლოები არ აწარმოებენ⁸⁸.

⁸⁵ საქართველოს კონსტიტუციის 30-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

⁸⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის #2/2/389 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, II.3.19.

⁸⁷ საქართველოს შრომის კოდექსის 38-ე მუხლის მე-5 ნაწილი.

⁸⁸ იხ. დანართი N1.

ოფიციალური სტატისტიკისაგან განსხვავებულ სურათს იძლევა როგორც WISG-ის მიერ ჩატარებული დისკრიმინაციის კვლევები⁸⁹ და შრომითი ურთიერთობების საკითხზე მომუშავე ორგანიზაციების ანგარიშები⁹⁰, ისე - სახალხო დამცველის თანასწორობის დეპარტამენტის მიერ გამოქვეყნებული პერიოდული ანგარიშები მიმდინარე საქმეების შესახებ. განცხადებების დიდ ნაწილში დისკრიმინაციის სფეროდ, სწორედ შრომითი საქმიანობაა მითითებული⁹¹.

მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლოდან მიღებული მონაცემების ანალიზის მიხედვით, საქართველოში არ არსებობს დასაქმების სფეროში სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაციის არცერთი ოფიციალურად დაფიქსირებული ფაქტი, ეს სწორედ საზოგადოებრივი ურთიერთობების ის სფეროა, სადაც ლგბტ ჯგუფის წარმომადგენლები საკმაოდ ხშირად ეჯახებიან დისკრიმინაციას, როგორც სამსახურის დაწყების ეტაპზე, ისე - მუშაობის დროს. შრომით ურთიერთობებში განსაკუთრებით დაუცველი არიან ტრანსგენდერი ადამიანები. გენდერის ლეგალური აღიარების დამკვიდრებული პრაქტიკის ნაკლებობით, მათ უმეტესობას არ გააჩნია თავიანთი გენდერული თვითგამოხატვის შესაბამისი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტები. ამის გამო ისინი არაოფიციალურ დასაქმებას და ცუდ სამუშაო პირობებს თანხმდებიან. მათი ნაწილი (უმეტესწილად ტრანსგენდერი ქალები), შესაძლოა, ჩაერთონ კომერციულ სექსში, რაც კიდევ უფრო მოწყვლადს და დაუცველს ხდის ძალადობის მიმართ⁹².

ლგბტ ჯგუფის წევრებთან WISG-ის მიერ სამართლებრივი ტრენინგების ციკლის ჩატარებისას გამოიკვეთა, რომ შრომით ურთიერთობებში დისკრიმინაციისას, ჯგუფის წევრები იმიტომ არ მიმართავენ სასამართლოს ან სახალხო დამცველს, რომ უმეტეს შემთხვევაში, მათ არ იციან, სამართლებრივი კუთხით დაცვის რა მექანიზმები აქვთ. გარდა ამისა, რიგ შემთხვევებში, მათ იმგვარ სამუშაო გარემოს უქმნიან დასაქმების ადგილზე, რომ ისინი „ნებაყოფლობით“ ტოვებენ სამსახურს. ხშირად მათ არ სურთ, იმუშაონ ისეთ ადგილას, სადაც მათი ორიენტაციის შესახებ ცნობილია და თანამშრომლების მხრიდან ადგილი აქვს ცინიკურ დამოკიდებულებას, დაცინვას, სიტყვიერ შეურაცხყოფას, იზოლაციასა და ფსიქიკური ძალადობის სხვა გამოვლინებებს.

რეკომენდაციები

- შრომითი ურთიერთობების სფეროში ლგბტ პირთა დისკრიმინაციისაგან დაცვის ეფექტიანი მექანიზმების შემუშავება საკანონმდებლო გარემოსა და რეალურ მდგომარეობას შორის არსებული განსხვავების შემცირების მიზნით;

⁸⁹ ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. ვიზგ. თბილისი. 2014; ე. ალდგომელაშვილი. ლგბ პირთა საჭიროებები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში. ვიზგ. თბილისი. 2015; 6. გვიანიშვილი. ტრანსგენდერი ადამიანების მდგომარეობა საქართველოში. ვიზგ. თბილისი. 2014;

⁹⁰ მაგ.იხ. 6. გოჩიაშვილი. საჭიროებების კვლევა - უმცირესობის წარმომადგენელ ქალთა დისკრიმინაცია შრომით ურთიერთობებში. საია. თბილისი. 2014.

⁹¹ <http://www.ombudsman.ge/uploads/other/2/2553.pdf>

⁹² 6. გვიანიშვილი. ტრანსგენდერი ადამიანების მდგომარეობა საქართველოში. WISG. თბილისი. 2014

ქეისების ნიმუშები

ქეისი #W60 ლესბოსელი ქალი იძულებული გახდა, სამსახური დაეტოვებინა ლესბოსელი, 20 წლის,

2014 წლის 29 სექტემბერს, თბილისში, დაზარალებული იძულებული გახდა თავისი ნებით წამოსულიყო თბილისის ერთ-ერთ ცენტრალურ უბანში მდებარე სამსახურიდან. სამსახურიდან წამოსვლამდე ერთი თვის განმავლობაში თანამშრომელთა მხრიდან ადგილი ჰქონდა სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით დაზარალებულის დისკრიმინაციას (სიტყვიერ შეურაცხყოფას, დაცინვას, იზოლაციას და ა.შ.), რაც დაიწყო მას შემდეგ, რაც თანამშრომლებმა გაიგეს, რომ დაზარალებული არის ლესბოსელი. დაზარალებულმა პირმა არ ისურვა აღნიშნულის შესახებ მიემართა შესაბამისი ორგანოებისთვის. მიუხედავად კონფიდენციალობის მრავალგზის შეთავაზებისა, დაზარალებულს შეეშინდა, რომ ასეთი მიმართვა თუ განხორციელდებოდა თუნდაც სახალხო დამცველის ოფისში, ამის შესახებ აუცილებლად გაიგებდნენ მის ყოფილ სამსახურში და არ უნდოდა პრობლემების შექმნა.

ქეისი #W58 ტრანსგენდერ მამაკაცს პრობლემები ექმნება დასაქმებისას პირადობაში მითითებულ სქესსა და გენდერულ თვითგამოხატვასთან დაკავშირებული შეუსაბამობის გამო ტრანსგენდერი მამაკაცი, 35 წლის

2014 წლის ზაფხულში, გუნდმა, რომელთან ერთადაც რესპონდენტი დიდი ხნის განმავლობაში მღეროდა (ტრანზიციაზე), უარი უთხრა საგასტროლო ტურნეში მონაწილეობაზე. გამოუცხადეს, რომ მისი ყოფნა სცენაზე, გუნდის წევრებს შორის, უჩვეულო და მიუღებელი იქნებოდა მაყურებლისთვის, ამიტომ ჯობდა, რომ არ წასულიყო. გენდერულ იდენტობასა და საბუთებში მითითებულ სქესს შორის შეუსაბამობის გამო, მას ორ-ნახევარი წლის წინ უარი უთხრეს თბილისის ერთ-ერთ ბარში დასაქმებაზე, მას შემდეგ, რაც მას უკვე გავლილი ჰქონდა გასაუბრება. არც ერთ დაზარალებულს არ განუცხადებია დარღვეული უფლების აღდგენის მიზნით.

VI. დისკრიმინაცია განათლების სფეროში

საერთაშორისო სტანდარტები და მექანიზმები

განათლების უფლება აღიარებულია საერთაშორისო პაქტით ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ. მე-13 მუხლის თანახმად, პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ თითოეული ადამიანის განათლების მიღების უფლებას. ისინი თანხმდებიან, რომ განათლება მიმართული იქნას ადამიანის პიროვნებისა და მისი ღირსებების შემეცნების სრულად განვითარებისაკენ და განამტკიცებდეს ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებებისადმი პატივისცემას.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის №1 დამატებითი ოქმის მეორე მუხლი იცავს განათლების უფლებას. დოკუმენტის თანახმად, არავის შეიძლება, ეთქვას უარი განათლების უფლებაზე, ნებისმიერი ფუნქციის განხორციელებისას, რომელსაც სახელმწიფო კისრულობს განათლებასა და სწავლებასთან დაკავშირებით, ის პატივს სცემს მშობელთა უფლებას, უზრუნველყონ თავიანთი რელიგიური და ფილოსოფიური მრწამსის შესაბამის განათლება და სწავლება.

განათლებაზე ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით, სკოლებსა და სხვა საგანმანათლებლო დაწესებულებებში დისკრიმინაცია მნიშვნელოვან ბარიერად შეიძლება იქცეს ახალგაზრდებისათვის, რომლებიც ლგბტი ჯგუფს მიეკუთვნებიან. გარდა ამისა, ისინი ხშირად ხდებიან ბულინგისა და ძალადობის მსხვერპლი როგორც თანატოლების, ისე მასწავლებელთა მხრიდან.⁹³ ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების კომიტეტი და ბავშვთა უფლებების კომიტეტი შემოფოთებას გამოთქვამენ სკოლებსა და საგანმანათლებლო დაწესებულებებში არსებული ჰომოფობიური და ტრანსფობიური გარემოს გამო და მოუწოდებენ სახელმწიფოებს, მიიღონ ზომები ლგბტ მოზარდების დასაცავად ნეგატიური დამოკიდებულებისა და ბულინგისაგან⁹⁴.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია - CM/Rec2010(5) - წევრი სახელმწიფოებისაგან მოითხოვს, რომ განათლების უფლება ყველასათვის ხელმისაწვდომი იყოს სექსუალური ორიენტაციის ან გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაციის გარეშე. მათ შორის უნდა იქნას მიღებული ზომები ჩაგვრისა და სოციალური გარიყვისაგან დასაცავად; ეს მოიცავს თანასწორობისა და უსაფრთხოების პოლიტიკას, ქცევის კოდექსებსა და თანამშრომელთა ტრენინგების პროგრამებს, ისევე, როგორც სკოლებში ურთიერთშემწყნარებლობისა და პატივისცემის დამკვიდრებისათვის ზომების მიღებას, სასკოლო პროგრამებსა და საგანმანათლებლო მასალებში ობიექტური ინფორმაციის შეტანას, ლგბტ მოსწავლეებისა და სტუდენტებისათვის სპეციალური ინფორმაციის მინოდებასა და მხარდაჭერას, ტრანსგენდერი სტუდენტების სპეციალური მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად ზომების მიღებას⁹⁵.

93 მაგ. იხ. E/CN.4/2001/52, პ.75, და E/CN.4/2006/45, პ.113.

94 მაგ. იხ. ადამიანის უფლებათა კომიტეტის დასკვნითი შენიშვნები მექსიკასთან მიმართებაში (CCPR/C/ MEX/CO/5), პ.21; ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების კომიტეტის დასკვნითი შენიშვნები პოლონეთთან მიმართებაში (E/C.12/POL/CO/5), პ.12,13; ბავშვთა უფლებების კომიტეტის ზოგადი რეკომენდაციები №3 (CRC/GC/2003/3), პ.8, და №13 CRC/C/GC/13), პ. 60 და 72გ; ასევე კომიტეტის დასკვნითი შენიშვნები ახალ ზელანდიასთან მიმართებაში (CRC/C/NZL/CO/3-4), პ.25; სლოვაკიასთან მიმართებაში (CRC/C/SVK/CO/2), პ.27,28; და მალაიზიასთან მიმართებაში (CRC/C/MYS/CO/1), პ.31.

95 ა. ნაცვლიშვილი, ე. აღდგომელაშვილი. CM/Rec2010(5) რეკომენდაციის იმპლემენტაციის მონიტორინგი საქართველოში. WISG. თბილისი. 2012.

ადგილობრივი სამართლებრივი გარემო

განათლების მიღების უფლება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით⁹⁶. კანონმდებლობა კრძალავს დისკრიმინაციას განათლების სფეროში და აღიარებს განათლებაზე თანაბარ ხელმისაწვდომობას როგორც დანაწილებით და საშუალო, ასევე - უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში.⁹⁷ კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ ასევე ავალდებულებს სასწავლო ინსტიტუციებს, უზრუნველყონ თანასწორი მოპყრობა „განურჩევლად პირის ეთნიკური კუთვნილებისა, სქესისა, სოციალური წარმოშობისა, პოლიტიკური თუ რელიგიური შეხედულებებისა და სხვა.“⁹⁸ კანონი ზოგადი განათლების შესახებ ასევე იცავს ყველა მოსწავლეს არასათანადო მოპყრობისა⁹⁹ და ძალადობისგან.¹⁰⁰ კანონის მე-13 მუხლი, რომელიც დისკრიმინაციის აკრძალვას ეხება, ასევე ავალდებულებს სკოლას, „დაიცვას და ხელი შეუწყოს მოსწავლეებს, მშობლებსა და მასწავლებლებს შორის შემწყნარებლობისა და ურთიერთპატივისცემის დამკვიდრებას, განურჩევლად მათი სოციალური, ეთნიკური, რელიგიური, ენობრივი და მსოფლმხედველობრივი კუთვნილებისა“¹⁰¹.

განათლების ეროვნული მიზნების დოკუმენტი აქცენტს აკეთებს თანასწორობის პრინციპებზე დაფუძნებული განათლებისა და ადამიანის უფლებების დაცვისა და პიროვნების პატივისცემის უნარის გამომუშავების მნიშვნელობაზე მოზარდებში: „დღევანდელ დინამიკურ, ეთნიკურად და კულტურულად მრავალფეროვან სამყაროში საზოგადოების ფუნქციონირებისთვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ურთიერთპატივისცემის, ურთიერთგაგებისა და ურთიერთშემეცნების ჩვევები. სკოლამ უნდა გამოუმუშაოს მოზარდს ადამიანის უფლებების დაცვისა და პიროვნების პატივისცემის უნარი, რომელსაც იგი გამოიყენებს საკუთარი და სხვისი თვითმყოფადობის შესანარჩუნებლად. მოზარდს უნდა შეეძლოს ადამიანის არსებითი უფლებების შესახებ მიღებული თეორიული ცოდნის განხორციელება და ამ პრინციპებით ცხოვრება“¹⁰².

მრავალფეროვნებისა და ინტერკულტურული განათლების მოთხოვნები წაყენებული აქვთ სასკოლო სახელმძღვანელოების გამომცემლებსა და სახელმძღვანელოს ლიცენზიის მოპოვების მსურველებს: „სახელმძღვანელო არ შეფასდება და ეთიშება გრიფირებას იმ შემთხვევაში, თუ მისი შინაარსი, დიზაინი ან სხვა რამე ნიშანი შეიცავს დისკრიმინაციულ ან/და დისკრედიტაციულ ელემენტებს (ენა, ეროვნება, სქესი, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილება და სხვა)“¹⁰³.

არსებული პრაქტიკა

უნდა აღინიშნოს, რომ განათლების სისტემაში დღეს არსებული რეალური მდგომარეობა როგორც გარემოს, ისე სწავლების პროცესისა და ცოდნის თვალსაზრისით მნიშვნელოვნად განსხვავდება საკანონმდებლოსაგან. განსაკუთრებით, როცა საქმე სექსუალურ ორიენტაციასთან/გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებულ საკითხებსა და ლგბტ მოზარდებს ეხება.

96 „ყველას აქვს განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის უფლება“. საქართველოს კონსტიტუცია. მუხლი 35.1.

97 საქართველოს კანონი „ზოგადი განათლების შესახებ“. ყველას აქვს სრული ზოგადი განათლების მიღების თანაბარი უფლება, რათა სრულად განავითაროს თავისი პიროვნება და შეიძინოს ის ცოდნა და უნარ-ჩვევები, რომლებიც აუცილებელია კერძო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში წარმატების მიღწევის თანაბარი შესაძლებლობებისთვის. დანაწილებით და საბაზო განათლების მიღება სავალდებულოა. (მუხლი 9.1.), დისკრიმინაციის აკრძალვა (მუხლი 13.) თანაბარი ხელმისაწვდომობა (მუხლი 3.2.ა)

98 საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“. მუხლი 16(1)დ.

99 საქართველოს კანონი „ზოგადი განათლების შესახებ“. „მოსწავლეს უფლება აქვს დაცული იყოს არასათანადო მოპყრობის, უყურადღებობისა და შეურაცხყოფისაგან.“ (მუხლი 9.8)

100 საქართველოს კანონი „ზოგადი განათლების შესახებ“. მუხლი 20. (1). „დაუშვებელია სკოლაში ძალადობა მოსწავლის ან ნებისმიერი სხვა პირის მიმართ. ფიზიკური ან/და სიტყვიერი შეურაცხყოფის შემთხვევაში სკოლა ვალდებულია, დაუყოვნებლივ მოახდინოს სათანადო რეაგირება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.“

101 საქართველოს კანონი „ზოგადი განათლების შესახებ“. მუხლი 13. (6)

102 ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები. დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის 2004 წლის 18 ოქტომბრის N 84 დადგენილებით.

103 ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების სახელმძღვანელოს გრიფის მინიჭების წესი. Art. 8. Para.10 (b)

დღემდე არ ჩატარებულა სასკოლო სახელმძღვანელოების დეტალური ანალიზი, რომელიც საშუალებას მოგვცემდა, გვემსჯელა, რამდენად თავისუფალია სასწავლო მასალები ჰომოფობიური სტერეოტიპებისაგან, მოიცავს თუ არა ადეკვატურ ინფორმაციას სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის შესახებ და ა.შ. სახელმწიფო ანგარიშებში მითითებულია, რომ სასკოლო სახელმძღვანელოები თავისუფალია სტერეოტიპებისაგან და გენდერულად სენსიტიურია¹⁰⁴. თუმცა, კვლევები სხვა სურათს აჩვენებს: „სახელმძღვანელოების უმრავლესობა ავითარებენ მოსწავლეებში სტერეოტიპებს სხვადასხვა მიმართულებით, კერძოდ, ტერიტორიული განსახლების, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის, შეზღუდული შესაძლებლობების, გენდერული თვალსაზრისით. ამასთანავე, აღსანიშნავია, რომ სახელმძღვანელოების უმრავლესობა არ ასახავს საქართველოში არსებულ მრავალფეროვნებას ეთნიკური, რელიგიური, ტერიტორიული განსახლების მიხედვით და დაწერილი ეთნოცენტრული პოზიციებიდან და შესაბამისად ხელს არ უწყობს მოსწავლეთა თანასწორობას და მოსწავლეებში ინტერკულტურული მგრძნობელობისა და ტოლერანტული დამოკიდებულებების განვითარებას.“¹⁰⁵

კიდევ უფრო შემაშფოთებელია, რომ სახელმძღვანელოების უმეტესობა, რომლითაც უმაღლესი სასწავლებლების შესაბამისი პროფილის სტუდენტები იღებენ განათლებას, არ შეესაბამება თანამედროვე სტანდარტებს და არ ასახავს ბოლო წლებში დაგროვებული კლინიკური გამოცდილებისა თუ კვლევების შედეგებსა და საუკეთესო სამედიცინო პრაქტიკებს. მათი უმეტესობა პირდაპირ ახდენს ჰომოსექსუალობის პათოლოგიზაციას.

მიუხედავად იმისა, რომ დღესდღეობით საქართველოში მოქმედებს დაავადებათა საერთაშორისო კლასიფიკატორი ICD-10, რომელშიც ჰომოსექსუალობა ამოღებულია დაავადებათა ჩამონათვალიდან, სახელმძღვანელოების ნაწილში ჰომოსექსუალობა განიხილება, როგორც ქცევითი დარღვევა¹⁰⁶. კლასიფიკატორის ქართულენოვან გამოცემებში პრობლემურად რჩება სქესისა და გენდერის ტერმინოლოგიური აღრევებიც, რაც საკვანძო მნიშვნელობის საკითხს წარმოადგენს ტრანსგენდერობის დეპათოლოგიზაციის პროცესში.¹⁰⁷

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში არ მოქმედებს სპეციალური პროგრამები (მაგ. ცნობიერების ამაღლების, ფსიქოლოგიური კონსულტირებისა და სხვ), რომლებიც მიმართული იქნებოდა ლგბტ მოსწავლეებისა და სტუდენტების საჭიროებების დაკმაყოფილებაზე.

დღეისათვის, „სკოლებსა და უნივერსიტეტებში ლგბტ პირების მიმართ არსებული დამოკიდებულება ასახავს საზოგადოებაში არსებულ ტენდენციებს და იმ ტრადიციული სტიგმების, ტაბუებისა და ფასეულობების ძლიერი ზეგავლენის ქვეშ იმყოფება, რომელთაც საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია მხარს უჭერს.“¹⁰⁸ ბულინგი, შევიწროება და სოციალური გარიყვა, მათ შორის, სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიადაგზე, დღემდე ერთ-ერთ სერიოზულ პრობლემად რჩება განათლების სფეროში.

104 „The school education material is age and gender sensitive, in no way promoting the negative gender stereotypes in school textbooks at the primary school level. The Ministry of Education and Science is involved in the major school textbook reform currently, ensuring the education based on the principle of gender equality.“. Consideration of reports submitted by States parties under article 18 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women Combined fourth and fifth periodic reports of States parties Georgia. CEDAW/C/GE0/4-5. Para.57

105 ს. ტაბაძე, ნ. გიორგაძე. ინტერკულტურული განათლების ასპექტების კვლევა საქართველოს სკოლების დაწყებით საფეხურზე. OCIIIF. თბილისი. 2013.

106 მაგალითისთვის ასევე შეგიძლიათ იხ. რეზიდენტურის პროგრამა პედიატრიაში. მუხლი 3. მოდული 3. განვითარებისა და ქცევის პედიატრია. პ) „სექსუალური ქცევის/სქესის იდენტიფიკაციის დარღვევები: ონანიზმი, ტრანსსექსუალიზმი, ტრანსვესტიზმი, ჰომოსექსუალიზმი.“

107 მაგ. „gender identity disorder“ (F64) ნათარგმნია, როგორც „სქესობრივი იდენტიფიკაციის დარღვევები“ (თ. სილაგაძე, ლ. მენთემაშვილი. ფსიქიკურ დაავადებათა დიაგნოსტიკა ICD-10-ის კრიტერიუმების მიხედვით (დამხმარე სახელმძღვანელო). თბილისი. 2009). „სქესობრივი იდენტურობის აშლილობა“ (ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის ფსიქიატრიის ლექსიკონი. საქართველოს ფსიქიატრია საზოგადოება. თბილისი. 2005); კიდევ ერთ სახელმძღვანელოში, რომელიც 2013 წელს გამოიცა ქართულ ენაზე (ოქსფორდის მოკლე სახელმძღვანელო ფსიქიატრიაში. მეხუთე გამოცემა), ტრანსსექსუალური საკითხები გაერთიანებულია „გენდერული იდენტობის ანომალიების“ ქვეთავში (მ. გელდერი, პ.პარისონი, ფ.ტუენი. ოქსფორდის მოკლე სახელმძღვანელო ფსიქიატრიაში. ფონდი „გლობალური ინიციატივა ფსიქიატრიაში“. აღნიშნული სახელმძღვანელო გამოცემულია 2006 წელს და ეყრდნობა DSM-IV-ს.). გამოწვევის წარმოადგენს მ. ჭაჭანიძის ნაშრომი კლინიკურ სექსუოლოგიაში (მ. ჭაჭანიძე. კლინიკური სექსუოლოგიის პროპედევტიკა. თბილისი. 2014), რომელიც არათუ მკაფიოდ ახდენს როგორც სქესის და გენდერის გამოიყენება ერთმანეთისგან, ასევე აღწერს ორივე მათგანს და ეხება ტრანსსექსუალური საკითხებსაც.

108 კვლევა ჰომოფობიის, ტრანსფობიის და სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაციის შესახებ. სოციოლოგიური ანგარიში: საქართველო. COWI. 2010. პარაგრაფი .67. იხ: http://www.coe.int/t/Commissioner/Source/LGBT/GeorgiaSociological_E.pdf

CCIIIR -ის მიერ 2013 და 2014 წლებში ჩატარებული ფართომასშტაბიანი კვლევები, რომლებიც მიზნად ისახავდა ინტერკულტურული განათლების ასპექტების კვლევას საქართველოს სკოლების დაწყებით საფეხურს¹⁰⁹ და სასწავლებლების მასწავლებელთა განათლების პროგრამების მიხედვით¹¹⁰, ნათლად აჩვენებს, რამდენად ძლიერია სტერეოტიპები და ჰომოფობიური განწყობები პედაგოგებსა და სტუდენტებს შორის. მიუხედავად იმისა, რომ დებულებას: „ყველა ადამიანი, მიუხედავად მისი სექსუალური ორიენტაციისა, თანასწორი და თავისუფალია“ - კვლევაში მონაწილე მასწავლებლების 81,5% და სტუდენტების 78,6% სხვადასხვა ინტენსივობით ეთანხმება, პედაგოგთა 47% და სტუდენტების 40% თვლის, რომ „განსხვავებული სექსუალური ორიენტაცია სისხლის სამართლის წესით დასჯადი ქმედება უნდა იყოს“. პედაგოგების 74,9% და სტუდენტების 72,9% სხვადასხვა ინტენსივობით ეთანხმება დებულებას, რომ „განსხვავებული სექსუალური ორიენტაციის ადამიანები საფრთხეს წარმოადგენენ ქვეყნისა და საზოგადოებისათვის“.

კიდევ ერთი კვლევა¹¹¹, რომელიც მიზნად ისახავდა მასწავლებლების ცოდნის, დამოკიდებულებისა და მზაობის შესწავლას გენდერულ თანასწორობის საკითხებთან მიმართებაში, აჩვენებს, რომ პედაგოგთა ინფორმირებულობის დონე ლგბტ საკითხებზე უკიდურესად დაბალია. ისინი მიიჩნევენ, რომ ზიზილი და ძალადობა „ასეთი ადამიანებისადმი“ გაუმართლებელია, რადგან ჰომოსექსუალობა „გადახრია, ანომალიაა“ და „არ შეიძლება ავადმყოფის დაჩაგვრა“. ამავდროულად, კვლევამ აჩვენა, რომ გარიყვასა და მარგინალიზაციას, რისი მსხვერპლიც ხშირად ხდებიან ლგბტ მოზარდები, მასწავლებლები ბუღინგის გამოვლენად არ მიიჩნევენ.¹¹²

პედაგოგთა მხრიდან, ამგვარი დამოკიდებულების ფონზე გასაკვირი არაა, რომ WISG-ის მიერ 2014 წელს ჩატარებული კვლევის მიხედვით, ქამინგ აუთის თვალსაზრისით, ჯგუფი, რომელსაც რესპონდენტები ყველაზე ნაკლებად ენდობიან და ნაკლებად არიან გასასწავლი, პედაგოგები/ლექტორები აღმოჩნდნენ (11%)¹¹³. მეორე კვლევაში, რომელიც 2012 წელს ჩატარდა, კვლევის ყველა მონაწილემ, რომელიც პირველ ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნებოდა (16-18 წელი), აღნიშნა, რომ ბოლო 2 წლის მანძილზე ერთხელ მაინც გამხდარა ბუღინგის მსხვერპლი სკოლაში.¹¹⁴

რეკომენდაციები

- ჯანდაცვისა და განათლების სამინისტრომ იმოქმედონ კოორდინირებულად, რათა გადაიხედოს სამედიცინო განათლების სახელმძღვანელოები, რომლებიც შეიცავენ მასტიგმატიზებელ/დისკრიმინაციულ განსაზღვრებებს;
- განათლების სამინისტრომ, რელევანტურ სახელმწიფო სააგენტოებსა და სამოქალაქო საზოგადოებასთან ერთად, შეიმუშაოს პროგრამები განათლების სისტემაში ინკლუზიურობის უზრუნველსაყოფად და სკოლებში ბუღინგის დასაძლევად, სასკოლო კურიკულუმში სექსუალური

109 ს. ტაბატაძე, ნ. გიორგაძე. ინტერკულტურული განათლების ასპექტების კვლევა საქართველოს სკოლების დაწყებით საფეხურზე. CCIIIR. თბილისი. 2013.

110 ს. ტაბატაძე, ნ. გიორგაძე. ინტერკულტურული განათლების ასპექტების კვლევა საქართველოს უმაღლესი სასწავლებლების მასწავლებელთა განათლების პროგრამების მიხედვით. CCIIIR. თბილისი. 2014.

111 თ. ისაკაძე, ნ. გვიანიშვილი. „მასწავლებელთა ცოდნისა და დამოკიდებულებების კვლევა გენდერული თანასწორობის შესახებ. ტრენინგებისა და კვლევის ჯგუფი. თბილისი. 2014

112 „მოსწავლეებში გენდერული არაკონფორმულობის შემწნევის შემთხვევაში მასწავლებლები თვლიან, რომ ისინი მოსწავლეს უნდა გაესაუბრონ და რჩევა მისცენ, რომ ქცევა შეცვალოს და ფსიქოლოგს დაუკავშირდეს. ისინი თვლიან, რომ ფსიქოლოგმა მას დიაგნოზი უნდა დაუსვას ჰომოსექსუალია, თუ არა. თუკი „დიაგნოზი“ უკვე დასმული აქვს, მაშინ მასწავლებელმა უნდა მოუწოდოს კლასს, რომ არ დასცინოს ამ ბავშვს და ცუდად არ მოექცეს.“ Ibid.

113 ე. აღდგომელაშვილი. ლგბტ ადამიანთა საჭიროებები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში. WISG. თბილისი. 2014.

114 ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. WISG. თბილისი. 2012.

ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საკითხების ჩართვის, პედაგოგიური პერსონალისთვის შესაბამისი ტრენინგების ჩატარებისა და ლგბტ მოსწავლეებისათვის შესაფერისი ფსიქოლოგიური დახმარების უზრუნველყოფის გზით;

- განათლების სამინისტრომ სამოქალაქო საზოგადოებასთან, განსაკუთრებით კი, ლგბტ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით, ჩაატაროს სასკოლო სახელმძღვანელოების ანალიზი იმის დასადგენად, თუ რამდენად ახდენენ ისინი ტოლერანტობის იდეის გავრცელებას და ხომ არ უწყობენ ხელს მოსწავლეებში ჰომოფობიური დამოკიდებულებების ჩამოყალიბებას.

ქეისის ნიმუში

ქეისი #W38 გეი მოზარდი ბულინგის მსხვერპლი ხდება სკოლაში¹¹⁵

მამაკაცი, ჰომოსექსუალი, ასაკობრივი ჯგუფი (16-18).

ამონარიდი ინტერვიუდან: „სკოლაში ხშირად დამცინიან ჩემი მანერების გამო. ხშირად მოუძახებიან ჩემთვის „პიდარასტო“; შეუგინებიათ... დამცინიან - ხან ჩანთას შემოღებავენ, ხან სკამს გამომიწვენენ... შარშან ზამთარში, სკოლიდან რომ გამოვდიოდი, ჩემმა სკოლელებმა დამიძახეს და „პადიეზდში“ შემეყვანეს. დამცინავად მელაპარაკებოდნენ, ხელით მეხებოდნენ. მერე ჩანთა გადამიგდეს. ერთ-ერთმა ნიხლიც ამომარტყა. მერე შემეშვნენ... სკოლის დერეფანში, შესვენების დროს, რამდენიმე ბიჭმა დაცინვა დამიწყო. სიტყვიერ შეურაცხყოფას მაყენებდნენ. როდესაც შევეპასუხე, რამდენჯერმე გამარტყეს ხელი სახეში...“

გაზაფხულზე ჩემმა უბნელებმაც გაიგეს, რომ გეი ვარ და მთელ უბანს მოსდეს ჩემი „პედერასტობის“ ამბავი. მთელი უბანი დამცინოდა და ხშირად მაყენებდნენ სიტყვიერ შეურაცხყოფას თუ ერთად მყოფებს შევხვდებოდი. ერთხელ „მარშუტკით“ მოვდიოდი. როცა იმ ადგილს მივუახლოვდი, სადაც ჩემი უბნელები იდგნენ, დამინახეს და ხმამაღლა მომაცხეს „შე პიდარასტო“. თან ცემით დამემუქრნენ...“

ზაფხულში, ჩემი უბნის ბაღში ვიჯექი ჩემს მეგობართან ერთად. ჩემი უბნელები მოვიდნენ და დამიწყეს დაცინვა. ერთ-ერთი ვითომ თვითონაც გეი იყო და მე დამცინოდა მანერებით. მერე ვითომ ჩემს კოცნას ცდილობდა. მე თავიდან ვიშორებდი. ამაზე დანარჩენები იცინოდნენ“.

ქეისი #W42 ბულინგი სექსუალური ორიენტაციის საფუძველზე¹¹⁶

აგენდერი, 19 წლის

ამონარიდი ინტერვიუდან: „ეს მოხდა 2012 წლის 17 მაისის შემდეგ ... ჩემი ერთი კლასელი შეესწრო მღვდლების და აქტივისტების შეჯახებას ... ჩვენი მასწავლებელი კი მოგვიყვა ერთ-ერთ ტრანსგენდერზე, რომელიც ცხოვრობდა მის უბანში... ჩემთვის იყო ძალიან დამთრგუნველი [ის მანერა და სიტყვები, რომლითაც მასწავლებელი ამას ყვებოდა]...ხო, გაკვეთილზე მომინია თქმა... ანუ მკითხეს, შენ მართლა ასეთი ხარო და მეთქი კი, კი ასეთი ვარ და გაკვეთილები რო დასრულდა, უკვე ბოლო გაკვეთილზე დაიწყეს, გადმომისხდნენ მთელი კლასელები და ერთი ბჭობა ჰქონდათ ... ანუ, მეუბნებოდნენ, რომ ეს ავადმყოფობაა, ეს ჩვენი მენტალობის პერცეპენა, ქართული ტრადიციების და ასე შემდეგ ... როგორც იციან ხოლმე ... მასწავლებელი არ ჩარეულა. როგორც წესი, ჩვენი მასწავლებლები მაგ საკითხში არ ერევიან ხოლმე ...“

¹¹⁵ ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. WISG. თბილისი. 2012. კვლევის მასალები. Q13(1)

¹¹⁶ ნ. გვიანიშვილი. ტრანსგენდერ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. WISG. თბილისი. 2014

VII. ზანდაცვა

საერთაშორისო სტანდარტები და მემანიგმები

ჯანმრთელობაზე ადამიანის უფლება მრავალ საერთაშორისო ხელშეკრულებაშია აღიარებული. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტი ადგენს: „ყოველ ადამიანს უფლება აქვს, ჰქონდეს ცხოვრების ისეთი დონე, საკვების, ტანისამოსის, ბინის, სამედიცინო და საჭირო სოციალური მომსახურების ჩათვლით, რომელიც აუცილებელია მისი და მისი ოჯახის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად...“ საერთაშორისო სამართლის მთელ სპექტრში, ჯანმრთელობის უფლების ყველაზე უფრო სრული მუხლი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების საერთაშორისო პაქტშია მოცემული. ამ პაქტის მე-12 მუხლის პირველი პუნქტით მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ: „თითოეული ადამიანის უფლებას ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის უმაღლეს სტანდარტებზე“, ხოლო მე-12 მუხლის მე-2 პუნქტში ჩამოთვლილია „ზომები, რომლებიც ... მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ამ უფლების სრული რეალიზაციისათვის“. გარდა ამისა, ჯანმრთელობის უფლება აღიარებულია ყველა ფორმის რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კონვენციის, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენციისა და ბავშვის უფლებათა კონვენციის ფარგლებშიც. ჯანმრთელობის უფლება დაცულია ადამიანის უფლებების რეგიონულ ხელშეკრულებებში, როგორებიცაა ევროპის გადასინჯული სოციალური ქარტია, ადამიანის და ხალხთა უფლებების აფრიკული ქარტია და ადამიანის უფლებათა ამერიკული კონვენციის დამატებითი ოქმი ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა სფეროში. ჯანმრთელობის უფლება აღიარებულია ადამიანის უფლებების კომისიის მიერ ასევე 1993 წლის ვენის დეკლარაციასა და სამოქმედო პროგრამაში და სხვა ხელშეკრულებებში.¹¹⁷

ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების კომიტეტმა ზოგად მე-14 კომენტარში¹¹⁸ აღნიშნა, რომ პაქტი „კრძალავს ნებისმიერ დისკრიმინაციას... სექსუალური ორიენტაციის საფუძველზე... ჯანდაცვის ძირითადი სერვისების ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით“. ზოგადი ხასიათის მე-20 კომენტარში, კომიტეტმა მიუთითა, რომ მე-2-ე მუხლში ჩამოთვლილი სხვა საფუძვლები ასევე მოიცავს სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობასაც.¹¹⁹

სხვა ქვეყნებში ჩატარებული კვლევები ადასტურებს, რომ ჯანდაცვაზე თანაბარი ხელმისაწვდომობა ხშირად ირღვევა სხვადასხვა მარგინალური ჯგუფების წარმომადგენლებისთვის. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ტრანსგენდერ, ინეტრსექს და გენდერულად არაკონფორმულ ადამიანებს ეხებათ¹²⁰. ისინი ხშირად განიცდიან დისკრიმინაციას ჯანდაცვის სერვისების მიღების დროს.

აღზილობრივი საკანონმდებლო გარემო

დისკრიმინაციის დაუშვებლობა, რომელიც გარანტირებულია საქართველოს კონსტიტუციით¹²¹, ასახულია როგორც ანტიდისკრიმინაციულ¹²², ისე იმ კანონებსა¹²³ და ეთიკურ სტანდარტებში¹²⁴, რომლებიც არეგულირებს ჯანმრთელობის დაცვის სფეროს.

117 საერთაშორისო პაქტი „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ“. ზოგადი კომენტარი №14 (22-ე სესია, 2000) (UN doc. E/C.12/2000/4) უფლება ჯანმრთელობის უმაღლესი შესაძლო სტანდარტზე (ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების საერთაშორისო პაქტის მე-12 მუხლი)

118 საერთაშორისო პაქტი „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ“. ზოგადი კომენტარი №14. პ.18

119 საერთაშორისო პაქტი „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ“. ზოგადი კომენტარი №20. პ.32

120 T. Hammarberg, . Human Rights and Gender Identity. CommDH/IssuePaper(2009)2. Council of Europe,

121 საქართველოს კონსტიტუცია. მუხლი 14

122 საქართველოს კანონი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ. მუხლი 1.

123 საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ. მუხლი 6. პ.1. და მუხლი 40. ; საქართველოს კანონი პაციენტის უფლებების შესახებ. მუხლი 6.

124 საქართველოს ექიმის ეთიკის კოდექსი: თავი „ექიმი და პაციენტი“, პ.2. ; ექიმის პროფესიული საქმიანობის წესები. თავი 2.1.1 „თანაბარი და სამართლიანი დამოკიდებულება“

სექსუალური ორიენტაცია, როგორც დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველი, ფიგურირებს საქართველოს კანონში ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ, კერძოდ მის მე-6 მუხლში. საქართველოს კანონი „პაციენტთა უფლებების“ შესახებ, მე-6 მუხლში მოცემული ნორმით ასევე კრძალავს პაციენტთა დისკრიმინაციას რამე ნიშნით: „პაციენტის დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, გენეტიკური მემკვიდრეობის, რწმენისა და აღმსარებლობის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი და ნოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, დაავადების, სექსუალური ორიენტაციის ან პირადული უარყოფითი განწყობის გამო აკრძალულია“. უნდა აღინიშნოს, რომ ზემოაღნიშნული ნორმა წარმოადგენს ფუნდამენტურ პრინციპს და მისმა დარღვევამ, გარკვეულ შემთხვევებში, შეიძლება, გამოიწვიოს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

2014 წელს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო ჯანმრთელობის სამინისტროს მიერ დაწესებული ბლანკეტური აკრძალვა სისხლის დონორობაზე ჰომოსექსუალთათვის, იმ მიზეზით, რომ ისინი მაღალი რისკის ჯგუფს მიეკუთვნებიან.¹²⁵

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, როგორც WISG-ის მიერ 2014 წელს ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, ჯანდაცვის სფეროში, როგორც საკანონმდებლო დონეზე, ისე პრაქტიკაში, ჯერ კიდევ არსებობს მნიშვნელოვანი ხარვეზები, რომელთა არსებობაც ლგბტ პირებს არათანასწორ პირობებში აყენებს და შესაძლოა, მათი ფუნდამენტური უფლებების დარღვევაში აისახოს.

არსებული პრაქტიკა

პაციენტის და დაზღვეული მოქალაქეების უფლებების დაცვას უზრუნველყოფს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სამედიცინო მედიაციის სამსახური, რომელიც 2012 წლის 1 ივნისს დაფუძნდა. სამსახური ასევე აწესრიგებს ურთიერთობებს სამედიცინო დაწესებულებებსა და სადაზღვევო კომპანიებს შორის. შესაბამისად, სამსახური განიხილავს როგორც ფიზიკური პირების/ მოქალაქეების, ასევე იურიდიული პირების მომართვებს. მედიაციის სამსახურის მონაცემებით, 2012 წლის 4 აპრილიდან 2014 წლის 27 ნოემბრის ჩათვლით სექსუალური ორიენტაციის ან გენდერული იდენტობის გამო რამე სახის დარღვევაზე სსიპ - სამედიცინო მედიაციის სამსახურისთვის არცერთ პირს არ მიუმართავს¹²⁶. თუმცა, ლგბტ ჯგუფთან ჩატარებული კვლევები და ჩაღრმავებული ინტერვიუები აჩვენებს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი შემთხვევები იშვიათია, ჯგუფის წევრები მაინც აწყდებიან დისკრიმინაციასა და არასათანადო მოპყრობას სამედიცინო პერსონალის მხრიდან.¹²⁷ გარდა ამისა, მხედველობაშია მისაღები ის ფაქტიც, რომ ჯგუფის წევრები ხშირად თავს არიდებენ ექიმებთან მისვლას და თვითმკურნალობას მიმართავენ, ვინაიდან ეშინიათ სამედიცინო პერსონალის მხრიდან უარყოფითი დამოკიდებულების.¹²⁸

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ჰომოსექსუალობა ამოღებულია დაავადებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციიდან, ჯანდაცვის სფეროს ცალკეული წარმომადგენლები და არსებული სახელმძღვანელოები ჰომოსექსუალობას განიხილავენ, როგორც პრობლემას, რომელიც სამედიცინო ჩარევას საჭიროებს¹²⁹. მაშინ, როცა სქესის, გენდერისა და გენდერული იდენტობების გამიჯვნა საკვანძო

¹²⁵ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება #2/1/536. ქეისის მოკლე აღწერა მოცემულია თავის ბოლოს.

¹²⁶ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სამედიცინო მედიაციის სამსახურის საპასუხო წერილი N10/95395 (27.11.2014)

¹²⁷ ქეისების ნიმუშები იხ. ბოლოში

¹²⁸ სახალხო დამცველის წარმომადგენელმა საქმე N1335/15, რომლის მიხედვითაც განმცხადებელს დამამცირებლად მოეპყრნენ სამედიცინო დაწესებულებაში. <http://www.ombudsman.ge/uploads/other/2/2353.pdf>

¹²⁹ საქართველოს შრომის, ჯანდაცვის და სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტროს საპასუხო წერილი (N.01/27507, თარიღი: 15.05.2012) მითითებული იყო, რომ სამინისტრო გეგმავდა სათანადო ცვლილებების შეტანას პოსტსადიპლომო სასწავლო პროგრამებში, თუმცა, ეს ცვლილებები დღემდე არ განხორციელებულა.

საკითხს წარმოადგენს ტრანსსპეციფიკური საკითხების დეპათოლოგიზაციის პროცესში, კლასიფიკატორის ქართულენოვან გამოცემებსა და სახელმძღვანელოებში დღემდე პრობლემურად რჩება სქესისა და გენდერის ტერმინოლოგიური აღრევები, რაც ნათლად აჩვენებს, თუ რამდენად პრობლემურია გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებული საკითხების არტიკულაცია ჩვენს აკადემიურ სივრცეში.¹³⁰

ჩვენ მიერ ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ სამედიცინო სერვისის მომწოდებელთა ცოდნა სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის/ტრანსგენდერობის, ისევე როგორც ინფორმირებულობა ლგბტ ჯგუფის საჭიროებებზე ჯანმრთელობის სფეროში, საკმაოდ მწირია¹³¹. ამგვარი მდგომარეობა, თავის მხრივ, გავლენას ახდენს ჯანმრთელობის უმაღლესი სტანდარტის ხელმისაწვდომობაზე ლგბტ ჯგუფის წარმომადგენელთათვის. ხარისხიანი სამედიცინო მომსახურების მიღების უფლება, რომელიც საქართველოში რეგულირდება როგორც საკანონმდებლო დონეზე¹³², ისე - ქვეყანაში მოქმედი ეთიკური და სამედიცინო სტანდარტებით, ასევე ირღვევა ტრანსგენდერთა შემთხვევაში: მიუხედავად იმისა, რომ ტრანსსპეციფიკური სამედიცინო სერვისები ხელმისაწვდომია საქართველოში (არ იგულისხმება ფინანსური ხელმისაწვდომობა), დღემდე არ არსებობს კლინიკური გაიდლაინი, რომელშიც განერილი იქნებოდა ტრანზიციასთან დაკავშირებული სადიაგნოზო და სამკურნალო ღონისძიებები.¹³³

ამასთან, სქესის კვლავმინიჭებასთან დაკავშირებული სამედიცინო პროცედურები, მისი მაღალი სოციალური მნიშვნელობის მიუხედავად, არ არის წარმოდგენილი არც ერთ სამართლებრივ აქტში. საქართველოში არსებული სიღარიბისა და უმუშევრობის დონის გათვალისწინებით, ბევრისათვის სქესის კვლავმინიჭებისათვის აუცილებელი პროცედურებისათვის საჭირო ხარჯები შეიძლება, ფინანსურად ხელმიუწვდომელი იყოს.¹³⁴ სხვადასხვა მონაცემებითა და გათვლებით, ტრანზიციის სრული პროცესის ღირებულება მერყეობს 12 000-დან 20 000 აშშ დოლარის ფარგლებში¹³⁵. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ტრანსგენდერ ადამიანთა უმეტესობა სერიოზულ პრობლემებს აწყდება დასაქმების სფეროში პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში მათი გენდერის შეუსაბამო ჩანაწერის არსებობის გამო (რაც, დღეს არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე, ტრანზიციის პროცესის სრულ გავლას ითვალისწინებს) და ხშირად იძულებულია, დათანხმდეს დაბალანაზღაურებად და არაკვალიფიციურ სამუშაოზე, მათთვის ფინანსურად ხელმიუწვდომელი რჩება ტრანზიციისათვის საჭირო პროცედურები¹³⁶. ამგვარად, იკრება ერთგვარი მანკიერი წრე, რომლიდან თავის დაღწევაც საკმაოდ ძნელია შესაბამისი რეგულაციების ან სახელმწიფოს მხრიდან სპეციალური ზომების გატარების გარეშე.¹³⁷

ლგბტ ჯგუფის საჭიროებები ჯანდაცვის სფეროში არაა გამოკვლეული და შესწავლილი, შესაბამისად, არ აისახება ჯანდაცვის სფეროში არსებულ სამოქმედო გეგმებსა და სტრატეგიებში¹³⁸.

130 ე. აღდგომელაშვილი, ნ. გვიანიშვილი, ც. რატიანი, თ. თოდუა. „ტრანსგენდერ ადამიანთა საჭიროებები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში“. საჯარო პოლიტიკის დოკუმენტი. WISG. თბილისი. 2015

131 გამოკითხვამ აჩვენა, რომ რანდომიზაციის გზით შერჩეულ ჯანდაცვის მუშაკებს (ერთი რესპონდენტის გამოკლებით) უმეტესობა ვერ მიჯნავს სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობას ერთმანეთისაგან. ლგბტ ჯგუფის საჭიროებების კვლევა ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში. ჩალმავებული ინტერვიუები ჯანდაცვის სპეციალისტებთან. ტექნიკური ანგარიში. WISG, 2014

132 „საქართველოს თითოეულ მოქალაქეს უფლება აქვს, სამედიცინო მომსახურების ყველა გამწვევისაგან მიიღოს ქვეყანაში აღიარებული და დანერგილი პროფესიული და სამოსამსახურეო სტანდარტების შესაბამისი სამედიცინო მომსახურება“. კანონი „პაციენტის უფლებების შესახებ“, მუხლი 5.

133 ე. აღდგომელაშვილი, ნ. გვიანიშვილი, ც. რატიანი, თ. თოდუა. „ტრანსგენდერ ადამიანთა საჭიროებები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში“. საჯარო პოლიტიკის დოკუმენტი. WISG. თბილისი. 2015

134 ტრანსგენდერთა საჭიროებების კვლევის მასალები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში. „იდენტობა“. 2012

135 იმის გამო, რომ ტრანზიციისათვის საჭირო პროცედურები და რეგისტრაცია ასევე არაა განერილი და არ რეგულირდება სახელმწიფოს მხრიდან, ასევე ის ფაქტი, რომ როგორც კონსულტაციების რაოდენობა, ისე პრე და პოსტოპერაციული ჰორმონალური თერაპიის კურსის ხანგრძლივობა, ტრანზიციისათვის საჭირო პროცედურების რაოდენობა დამოკიდებულია ცალკეული ექიმის გადაწყვეტილებაზე, კონკრეტული ინდივიდის ჯანმრთელობის მდგომარეობასა და სხვა დამატებით ფაქტორებზე, ძნელია განისაზღვროს პროცედურების ზუსტი ფინანსური ღირებულება.

136 მაგ. 2014 წელს, ჩვენ მიერ გამოკითხულ 14 რესპონდენტიდან ხუთი თვითდასაქმებულია, 4 - უმუშევარი, 5 - სრულ განაკვეთზე დასაქმებული. დასაქმებულთაგან, სამი რესპონდენტის შემოსავალი 300-დან 700 ლარამდეა, ოთხის 700-დან 1000 ლარამდე, ორის 100-დან 300-მდე, ერთის - 500-700 ლარის ფარგლებში მერყეობს, ერთის 100 ლარზე ნაკლებია. ნ. გვიანიშვილი. „ტრანსგენდერი ადამიანების მდგომარეობა საქართველოში“. WISG. თბილისი. 2014.

137 ე. აღდგომელაშვილი, ნ. გვიანიშვილი, ც. რატიანი, თ. თოდუა. „ტრანსგენდერ ადამიანთა საჭიროებები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში“. საჯარო პოლიტიკის დოკუმენტი. WISG. თბილისი. 2015

138 მაგ. საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის 2011-2015 წწ. სახელმწიფო სტრატეგიაში, სადაც აქცენტი კეთდება სხვადასხვა მონყვლად ჯგუფებზე, არ ითვალისწინებს/არ აღიარებს ლგბტ ჯგუფის, განსაკუთრებით კი ტრანსგენდერ ადამიანთა სოციალურ და ტრანსსპეციფიკურ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებულ საჭიროებებს.

რეკომენდაციები:

- ჯანდაცვისა და განათლების სამინისტრომ იმოქმედონ კოორდინირებულად, რათა გადაიხედოს სამედიცინო განათლების სახელმძღვანელოები, რომლებიც შეიცავენ მასტიგმატიზებელ/ დისკრიმინაციულ განსაზღვრებებს;
- უზრუნველყოფილი იქნას ჯანდაცვის სფეროში მომუშავე პერსონალისთვის კვალიფიკაციის/ რეკვალიფიკაციისა თუ სერტიფიცირების პროგრამებსა და კურიკულუმებში სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის შესახებ საბაზისო ინფორმაციის ჩართვა; ასევე მეორადი და მესამედი ჯანდაცვის სპეციალისტების კვალიფიკაციის ამაღლება ტრანსგენდერობასთან დაკავშირებულ საკითხებზე.
- ტრანსსენსიტიური ქცევის კოდექსებისა და პროტოკოლების შემუშავება კლინიკების დონეზე;
- სამედიცინო ტრანზიციის პროცესის რეგულირება ისე, რომ ტრანსგენდერ პირებს ეფექტურად მიუწვდებოდეთ ხელი საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამის სამედიცინო მომსახურებაზე და ამის ხარჯებს საზოგადოებრივი ჯანდაცვა ფარავდეს.
- ტრანსგენდერი, ტრანსექსუალი და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების საჭიროებებზე ორიენტირებული საერთაშორისო კლინიკური გაიდლაინის ადაპტირება და დანერგვა ტრანსგენდერი ადამიანებისათვის ხარისხიან ჯანდაცვაზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად;
- აუცილებელია ლგბტ (განსაკუთრებით ტრანსგენდერი) ადამიანთა სოციალური საჭიროებების შესწავლა და მათი ადეკვატური ასახვა სახელმწიფო გეგმებსა და ჯანდაცვის სტრატეგიებში;

ქეისის ნიმუშები:

ქეისი # W34ა. უარის თქმა სამედიცინო მომსახურებაზე ტრანსგენდერი (MtF), 27 წლის.

ამონარიდი ინტერვიუდან: „ტრანსსექსუალის ცნობის აღება რომ დამჭირდა, კლინიკაში, თავად სპეციალისტები, სექსოლოგი იქნებოდა თუ ფსიქოლოგი, ძალიან კარგი რეაქციებით მხვდებოდა აბსოლუტურად ყველა. მაგრამ, ანალიზებზე რომ მივდიოდი... როგორც კი გაიგებდნენ, რომ ტრანსი ვიყავი, საშინელება ხდებოდა... ანალიზების ნაწილი ჟორდანიას კლინიკაში გავიკეთე. ზოგი ექიმი ნორმალურად შემხვდა, თბილადაც დამელაპარაკა, მაგრამ ზოგადად... ფაქტიურად ძალიან ცუდ სიტუაციაში აღმოვჩნდი... შეურაცხყოფების კორიანტელი მომაყენეს... საბოლოო ჯამში რო დავფიქრდი, მთლად შეურაცხყოფაც არ იყო... ძალიან განიცდიდა ის (ერთ-ერთი ექიმი) ადამიანი ამ ყველაფერს.. „ჩემი შვილი რომ ასეთ მდგომარეობაში ყოფილიყო, არ ვიცი რას ვიზამდიო“... და რას იზამდით-მეთქი, ვკითხე: მოკლავდით, სახლიდან გააგდებდით-მეთქი? იქ იყო შეურაცხყოფელი რალაცეებიც, უბრალოდ არ მინდა ახლა აღვნიშნო... ესეთ ცუდ რალაცეებს ჩემი ცხოვრებიდან ყოველთვის ვიღებ, როგორც კომპიუტერში შეგიძლია - ნაგვის ურნაში ვყრი და ვასუფთავებ, რომ არ დავიზაფრო ხოლმე ზედმეტი პრობლემებით....¹³⁹

ქეისი #W34ბ. ჰომოფობიური დამოკიდებულება სამედიცინო მომსახურებისას მამაკაცი, ჰომოსექსუალი, ასაკობრივი ჯგუფი 18-25

2011 წლის იანვარში, ერთ-ერთ სტომატოლოგიურ კლინიკაში ექიმმა, რომელთანაც რამდენიმე თვის განმავლობაში მკურნალობდა, უარი უთხრა მომსახურებაზე მას შემდეგ, რაც ერთხელ ვიზიტზე „განსხვავებული“ იმიჯით მივიდა. ამის შემდეგ, ექიმმა აღარ მიიღო, არც ჩატარებული მკურნალობის ფული გამოართვა და აღარ პასუხობდა მის სატელეფონო ზარებს¹⁴⁰.

¹³⁹ ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. WISG. თბილისი. 2012. კვლევის მასალები. I.45(2)

¹⁴⁰ ლგბტ ადამიანთა მდგომარეობა საქართველოში. WISG. თბილისი. 2012. კვლევის მასალები. Q.108.

VIII. გენდერის სამართლებრივი ალიარება¹⁴¹

საერთაშორისო სტანდარტები და მექანიზმები

გენდერის სამართლებრივი ალიარება ტრანსგენდერი ადამიანისათვის ხშირ შემთხვევაში სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა. განსხვავება ადამიანის გენდერულ თვითაღქმას/თვითგამოხატვასა და სქესის შესახებ ჩანაწერს შორის ხშირად უზღუდავს ტრანსგენდერ ადამიანებს დასაქმების, განათლების მიღებისა და შეურაცხყოფისა და დამცირების თავიდან არიდების შესაძლებლობებს. სქესის შესახებ ჩანაწერის შეუსაბამობა ადამიანის გენდერულ თვითგამოხატვასთან გარდა პირადი დისკომფორტისა, ხშირად ხდება ტრანსგენდერი ადამიანების დისკრიმინაციის საფუძველი შრომით ურთიერთობებში და იმ სახელმწიფო და კერძო დაწესებულებებში, სადაც პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების წარდგენაა საჭირო¹⁴².

გენდერის სამართლებრივი ალიარება ნიშნავს პირის გენდერული იდენტობის ოფიციალურ ალიარებას, საჯარო რეესტრებსა და ძირითად დოკუმენტებში სქესის ჩანაწერისა და სახელების ჩათვლით.¹⁴³ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო აღნიშნულ საკითხს ძირითადად პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის კონტექსტში განიხილავს¹⁴⁴. ევროსაბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისარი დიდი ნუხილის საგნად მიიჩნევს იმ გარემოებას, რომ ტრანსგენდერი ადამიანები გვევლინებიან ერთადერთ ჯგუფად ევროპაში, რომელიც ექვემდებარება სამართლებრივად დადგენილ, სახელმწიფოს მიერ აღსრულებულ სტერილიზაციას. კომისარი ევროსაბჭოს წევრ სახელმწიფოებს აძლევს რეკომენდაციას, გააუქმონ სტერილიზაცია და სხვა სავალდებულო სამედიცინო ჩარევა, როგორც აუცილებელი იურიდიული მოთხოვნა პირის გენდერული იდენტობის ალიარებისათვის.¹⁴⁵ იგივე მიდგომაა ასახული ჯოკიაკარტის მე-3 პრინციპში: „იძულებით არავის არ უნდა უტარდებოდეს სამედიცინო პროცედურები, მათ შორის, ქირურგიული ჩარევის გზით სქესის შეცვლის, სტერილიზაციის, ან ჰორმონული თერაპია, როგორც გენდერული იდენტობის სამართლებრივი ალიარების წინაპირობა“.¹⁴⁶

ევროსაბჭომ თავის რეკომენდაციაში CM Rec 2010(5)¹⁴⁷ გენდერის სამართლებრივი ალიარების სტანდარტად დააწესა „სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი“ პროცედურები. ამასთან, „მოთხოვნები, რომელთა შესრულება სავალდებულოა სქესის იურიდიული ალიარებისთვის; მათ შორის, მოთხოვნები, რომლებიც ეხება ფიზიკური ხასიათის ცვლილებებს, რეგულარულად უნდა იქნას გადახდილი არაპუმანურ მოთხოვნათა გაუქმების მიზნით“. წევრმა სახელმწიფოებმა, ასევე, უნდა უზრუნველყონ, სადაც ეს შესაძლებელია, შესაბამისი ალიარება და ცვლილებები არასახელმწიფო აქტორების მხრიდანაც, ძირითად დოკუმენტებთან დაკავშირებით, როგორებიცაა განათლებისა და მუშაობის დამადასტურებელი საბუთები.

ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია, გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისარიატი, გაეროს ქალთა ორგანიზაცია, გაეროს ბავშთა ფონდი, გაეროს მოსახლეობის ფონდი და სხვ. სრულად იზიარებენ

141 ე. ალდგომელაშვილი, ნ. გვიანიშვილი, ც. რატიანი, თ. თოდუა. „ტრანსგენდერ ადამიანთა საჭიროებები ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში“. საჯარო პოლიტიკის დოკუმენტი. WISG. თბილისი. 2015

142 იხ. ქეისები შრომის სფეროში დისკრიმინაციასთან დაკავშირებით.

143 რიჩარდ კოპლერი, ალექს რეჩერი, ჯულია ეპრტი: „გენდერის სამართლებრივი ალიარება ევროპაში“, 2013 წლის დეკემბერი, ორგანიზაცია „ტრანსგენდერი ევროპის“ გამოცემა, გვ. 9.

144 იხ. მაგ. ECtHR, B. v. France, judgment of 25 March 1992, # 13343/87; *Rees v. The United Kingdom*, judgment of 17 October 1986, # 9532/81; Christine Goodwin v. U.K., judgment of 11 July 2002, #28957/95; *X, Y and Z -v- The United Kingdom*; judgment of 22 Apr 1997, # 21830/93;

145 Hammarberg, T. July 2009, „Issue Paper on Human Rights and Gender Identity“, Office of the Commissioner for Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, France

146 ჯოკიაკარტის პრინციპები. ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სტანდარტებისა და ნორმების გამოყენების პრინციპები სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობასთან მიმართებაში. თარგმანი. „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი“. თბილისი, 2012.

147 მინისტრთა კომიტეტის CM/Rec(2010)5 რეკომენდაცია წევრ სახელმწიფოების მიმართ სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ზომების მიღების შესახებ.

ამ პოზიციას.¹⁴⁸ იძულებითი სტერილიზაციის პრაქტიკას დაუშვებლად მიიჩნევს მსოფლიო სამედიცინო ასოციაცია (WMA) და IFHHRO – ჯანდაცვისა და ადამიანის უფლებათა ორგანიზაციების საერთაშორისო ფედერაცია. ეს უკანასკნელი ტრანსგენდერ ადამიანებზე სპეციფიკურ აქცენტსაც კი აკეთებს.^{149, 150}

ალბილობრივი სამართლებრივი გარემო

საქართველოში აღნიშნული საკითხი რეგულირდება საქართველოს კანონის „სამოქალაქო აქტების“ შესახებ 78-ე მუხლის „ზ“ პუნქტის საფუძველზე, სადაც მითითებულია, რომ სქესის შეცვლა წარმოადგენს სამოქალაქო აქტის ჩანაწერში ცვლილების შეტანის ერთ-ერთ საფუძველს. ამასთან, კანონი არ განმარტავს, თუ რა იგულისხმება სქესის შეცვლაში. სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს განმარტებით:

„სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის 78-ე მუხლის „ზ“ პუნქტით დადგენილი ცვლილება შეიძლება განხორციელდეს სამედიცინო დაწესებულების მიერ გაცემული, პირის მიერ სქესის შეცვლის დამადასტურებელი სამედიცინო ცნობის საფუძველზე. სქესის აღმნიშვნელ გრაფას შეიცავს დაბადების, მამობის დადგენის და გარდაცვალების აქტის ჩანაწერი. შესაბამისად, პირის მიერ სქესის შეცვლის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენის შემთხვევაში სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის ორგანო შესაბამის ცვლილებას შეიტანს პირის მიმართ შედგენილ ზემოხსენებულ სამოქალაქო აქტის ჩანაწერებში, სახელის და/ან გვარის შეცვლის შემთხვევაში - აღნიშნული პირის მიმართ რეგისტრირებულ სამოქალაქო აქტების ყველა ჩანაწერში.¹⁵¹

თავის მხრივ, სქესის კვლავმინიჭების სამედიცინო პროცედურებს, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს საპასუხო წერილში¹⁵² მითითებული იყო, რომ სქესის შეცვლის საკითხი საქართველოს კანონმდებლობით არ რეგულირდება. ზოგადად ნებისმიერი სამედიცინო ჩარევა ხორციელდება მხოლოდ სამედიცინო ჩვენებით, პაციენტის ჯანმრთელობის ინტერესების შესაბამისად, აღიარებული პროფესიული და ეთიკური სტანდარტების მიხედვით, საერთაშორისო მტკიცებულებებზე დაყრდნობით. სამინისტროს განმარტებით¹⁵³, სქესის შეცვლის ცნობის შევსებაზე და გაცემაზე უფლებამოსილია ნებისმიერი სამედიცინო დაწესებულება, მათ შორის, ის სამედიცინო დაწესებულებები, სადაც ხორციელდება სქესის შეცვლის/კვლავმინიჭების პროცედურებთან დაკავშირებული სამედიცინო მომსახურება/ჩარევა.

სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოდან და საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროდან მიღებული პასუხებიდან ნათელია, რომ დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, სავალდებულოა შეუქცევადი სტერილიზაციის, ჰორმონული მკურნალობისა და წინასწარი ქირურგიული პროცედურების გავლა, რათა პირმა ახალი პირადობის დამადასტურებელი საბუთების მიღება შეძლოს. მხოლოდ სქესის კვლავმინიჭების პროცედურის სრულად გავლის შემთხვევაში პირს

148 Eliminating forced, coercive and otherwise involuntary sterilization. An interagency statement. OHCHR, UN Women, UNAIDS, UNDP, UNFPA, UNICEF and WHO. 2014

149 ჯანდაცვისა და ადამიანის უფლებების ორგანიზაციების მსოფლიო სამედიცინო ასოციაცია და საერთაშორისო ფედერაცია, „გლობალური ორგანოები იძულებითი სტერილიზაციის აღკვეთას მოითხოვენ“ მედიაპუბლიკაცია, 5 სექტემბერი 2011)

150 დამატებითი ინფორმაცია ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სტანდარტების შესახებ ტრანსგენდერ ადამიანთა იძულებითი სტერილიზაციის თაობაზე შეგიძლიათ იხ. WISG-ის ILGA-Europe-სა და TGEU-ს მიერ ევროპის სოციალური ქარტიისათვის მომზადებულ ერთიან ჩრდილოვან ანგარიშში ჯანმრთელობის უფლების დაცვის შესახებ. 2014. //// ბმული

151 სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს საპასუხო წერილი 2014 წლის 11 მარტის (N01/43812)

152 საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს საპასუხო წერილი. 2014 წლის 27 მარტის N01/25617

153 საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს საპასუხო წერილი. 2014 წლის 29 აპრილის N01/35621

გააჩნია უფლება, ოფიციალურ დოკუმენტებში შეცვალოს მონაცემები სქესის შესახებ.¹⁵⁴ მეტიც, პირადობის ახალ მოწმობებში მითითებულია სქესი, რაც კიდევ უფრო ამძიმებს ტრანსგენდერი პირების მდგომარეობას, განსაკუთრებით, იმ ადამიანებისას, ვინც ტრანზიციის პროცესში იმყოფება (პროცედურას წელიწადნახევრიდან ორ წლამდე დრო სჭირდება. ხშირად, ეს პერიოდი კიდევ უფრო ხანგრძლივდება სერვისებზე ფინანსური ხელმიუწვდომლობის გამო).¹⁵⁵

საქართველოში არსებული პრაქტიკა, რომელიც გულისხმობს გენდერის სამართლებრივი ალიარებისა და სამედიცინო ტრანზიციის პროცესის ერთმანეთზე მიბმას, მნიშვნელოვან პრობლემებს ქმნის ადამიანის უფლებათა თვალსაზრისით. ტრანსგენდერობის ფართო სპექტრის იგნორირების გამო (სამედიცინო ჩარევის თვალსაზრისით, პროცესი შეიძლება, მოიცავდეს მხოლოდ მცირე მასშტაბის ჩარევას, თერაპიას, ისევე, როგორც სქესის კვლავმინიჭების ქირურგიულ ოპერაციას) ადამიანებს უწევთ არჩევის გაკეთება არასასურველ და საჭიროებას მოკლებულ სამედიცინო ჩარევებსა და გენდერის სამართლებრივ ალიარებას შორის.

გენდერის სამართლებრივი ალიარების პრაქტიკა, რომელიც იძულებით სტერილიზაციას მოითხოვს, ეწინააღმდეგება თანასწორობისა და არადისკრიმინაციულობის მოთხოვნას (საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ, მე-2 და 26-ე მუხლი; ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი მე-2 მუხლი).

2014 წელს, „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერმა ჯგუფმა“ მოამზადა ჩრდილოვანი ანგარიში ლბტ ადამიანების მდგომარეობის შესახებ CEDAW კომიტეტში წარსადგენად¹⁵⁶. ანგარიში, სხვა საკითხებთან ერთად მოიცავდა ტრანსგენდერი ადამიანებისთვის გენდერის ლეგალური ალიარების პრაქტიკას ქვეყანაში და პრობლემებს, რომელსაც ტრანსგენდერი პირები აწყდებიან ამ პროცედურის გამო.

თავის რეკომენდაციებში, CEDAW კომიტეტი პირდაპირ მოუწოდებს საქართველოს მთავრობას, „გააუქმოს ტრანსგენდერი ადამიანებისათვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტის მიღების პროცესში არსებული შეზღუდვები“. კერძოდ:

[34]. კომიტეტი შეშფოთებულია:

...ე) ძალადობითა და შევიწროებით, რომელსაც ლესბოსელი, ბისექსუალი და ტრანსსექსუალი ქალები განიცდიან; ასევე შეზღუდვებით, რომლებსაც აწყდებიან ტრანსგენდერი ადამიანები პირადობის დამადასტურებელი საბუთების მიღების დროს.

[35]. კომიტეტი მოუწოდებს სახელმწიფოს:

... ე) მიიღოს ზომები ლესბოსელი, ბისექსუალი და ტრანსსექსუალი ქალების მიერ განცდილ ძალადობასა და შევიწროებასთან დაკავშირებით და ასევე გააუქმოს ტრანსგენდერი ადამიანებისათვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტის მიღების პროცესში არსებული შეზღუდვები“. ¹⁵⁷

154 საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს საპასუხო წერილი. N. 26948, თარიღი: 26.06.2012.

155 2014 წელს ჩატარებული კვლევის მონაწილეთაგან 5-ს აქვს ძველი პირადობის მოწმობა (რომელშიც არ არის დაფიქსირებული პიროვნების სქესი), 8-ს აქვს ID ბარათი, ხოლო ერთს არ აქვს პირადობის მოწმობა და აქვს მხოლოდ პასპორტი. რესპონდენტებიდან სახელი პირადობის მოწმობაში შეცვლილი აქვს მხოლოდ სამს. ნ. გვიანიშვილი. „ტრანსგენდერი ადამიანების მდგომარეობა საქართველოში“. WISG. თბილისი. 2014.

156 Natsvlshvili A., Aghdgomelashvili E., Rights of LBT Women in Georgia. Shadow Report for CEDAW. Submitted for the 58th Session.. Women's Initiatives Supporting Group (WISG). 2014.

157 CEDAW/C/GEO/CO/4-5. Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Georgia. Adopted by the Committee at its fifty-eighth session (30 June – 18 July 2014).

2015 წლის 18 მაისს საქართველოს სახალხო დამცველმა ასევე მიმართა წინადადებით საქართველოს იუსტიციის მინისტრს, შემუშავდეს და დამტკიცდეს სამოქალაქო აქტებში სქესის ჩანაწერის ცვლილებასთან დაკავშირებული პროცედურული წესი, რაც შესაძლებლობას მისცემს ტრანსგენდერ ადამიანებს, ოფიციალურ დოკუმენტაციაში სქესის აღმნიშვნელი ჩანაწერი სწრაფი, ადვილად ხელმისაწვდომი გზით შეცვალონ.

რეკომენდაცია:

- ჯანდაცვისა და იუსტიციის სამინისტრომ უნდა იმოქმედონ კოორდინირებულად, რათა შესაძლებელი გახდეს ტრანსგენდერი პირებისთვის სახელმწიფო და არასახელმწიფო დაწესებულებების მიერ გაცემულ ყველა ძირითად დოკუმენტში მათი გენდერული იდენტობის ასახვის სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი პროცედურების დანერგვა ახალი ადმინისტრაციული პრაქტიკის დამკვიდრების გზით, რომელიც მაქსიმალურად იქნება გამიჯნული სამედიცინო ტრანზიციის პროცესისაგან;

IX. დასკვნა

ძირითადი მიზნები

წარმოდგენილი კვლევა ცხადყოფს, რომ საქართველოში საკმაოდ გავრცელებულია ჰომოფობიური/ტრანსფობიური დანაშაული და სექსუალური ორიენტაციის/ გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაცია. ამის დასტურია არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული კვლევები და დოკუმენტირებული საქმეები, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ მომზადებული ანგარიშები.

საქართველოს კანონმდებლობაში რამდენიმე პოზიტიური ცვლილების განხორციელების მიუხედავად, კვლავაც რჩება ხარვეზები, რომლებიც ლგბტ ადამიანებთან მიმართებაში დისკრიმინაციულია. ხშირად კანონი შესაძლოა, არ იყოს დისკრიმინაციული, თუმცა ლგბტ ადამიანების თავისუფლებები და უფლებები მისი არასწორი აღსრულებისას იზღუდება.

ქვეყანაში არ არსებობს ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები სიძულვილის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაულების, მათ შორის, ლგბტ პირების მიმართ ჩადენილი სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთა შესახებ. არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ დოკუმენტირებული საქმეები, ჩატარებული კვლევები და ოფიციალური სტატისტიკის არარსებობა დასტურია იმისა, რომ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის ამკრძალავი სისხლის სამართლებრივი ნორმები პრაქტიკაში არ გამოიყენება.

გარდა ამისა, არის შემთხვევები, როდესაც პოლიციელები ჰომო/ტრანსფობიურ დანაშაულზე რეაგირებისას ავლენენ არასათანადო და/ან ჰომოფობიურ დამოკიდებულებას. შესაბამისად, პოლიციელთა არადისკრიმინაციული ქცევის უზრუნველსაყოფად საჭიროა უფრო მკაცრი კონტროლის მექანიზმების შემუშავება. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პროკურატურის მუშაკთა ეთიკის კოდექსი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს დისკრიმინაციის აკრძალვის საკითხს.

აუცილებელია, რომ უზრუნველყოფილი იქნას პოლიციელებისა და მოსამართლეთათვის გათვალისწინებულ სასწავლო პროგრამებში სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებული საკითხების ჩართვა, რათა შეძლონ ჰომოფობიურ და ტრანსფობიურ დანაშაულებათა იდენტიფიკაცია, ასევე დაზარალებულებისა და მოწმეებისათვის ადეკვატური დახმარების განწევა.

საქართველოში არ არსებობს სპეციალური განყოფილება, რომელიც კონკრეტულად სიძულვილის საფუძველზე ან სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის შესახებ მიიღებდა განცხადებებს და გამოიძიებდა მათ.

ქვეყანაში არსებული ჰომოფობიური გარემოს და პოლიციელთა მიმართ ნდობის დაბალი ხარისხის გათვალისწინებით, „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭრი ჯგუფი“ საჭიროდ მიიჩნევს, შსს-ს სისტემაში სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულზე მომუშავე სპეციალური განყოფილების შექმნას.

მნიშვნელოვანი პრობლემები არსებობს შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ. რიგ შემთხვევებში სახელმწიფო აღმოჩნდა არაეფექტიანი, შეესრულებინა პოზიტიური ვალდებულება შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების განხორციელებასთან დაკავშირებით.

საჭიროა, მოხდეს პოლიციელთა სათანადო გადამზადება ლგბტ ადამიანთა მშვიდობიანი დემონსტრაციის

მონაწილეების დასაცავად, დემონსტრაციის უკანონო შეწყვეტის ან შეკრების თავისუფლებით სარგებლობაში ხელის შეშლის მცდელობების ეფექტიანად აღსაკვეთად. ასევე, აუცილებელია, რომ პოლიციას ჰქონდეს უნარი, უზრუნველყოს ეფექტიანი და დროული რეაგირება დემონსტრანტების მიმართ ძალადობის ფაქტებზე. გარდა ამისა, ხელისუფლების წარმომადგენლებმა საჯაროდ უნდა დაგმონ გამოხატვის თავისუფლებისა და მშვიდობიანი შეკრების არაკანონიერი ჩარევის შემთხვევები, რათა არ მოხდეს ძალადობის ფაქტების ნახალისება.

დასაქმების სფეროში დისკრიმინაცია კვლავ პრობლემად რჩება. მიუხედავად იმისა, რომ საკანონმდებლო დონეზე, ამ ტიპის დისკრიმინაცია აკრძალულია, შრომითი დავები აღნიშნული საფუძვლით არ მიმდინარეობს. გამოთხოვილი საჯარო ინფორმაციის შედეგად ირკვევა, რომ სასამართლოებს დისკრიმინაციის საფუძველზე შრომითი დავები ან არ განუხილავთ, ან ასეთი სახის სტატისტიკას სასამართლოები არ აწარმოებენ. თუმცა, არასამთავრობო ორგანიზაციების და სახალხო დამცველის კვლევები და ანგარიშები ადასტურებს, რომ ლგბტ ჯგუფის წარმომადგენლები საკმაოდ ხშირად არიან დისკრიმინაციის მსხვერპლნი, როგორც სამსახურის დაწყების ეტაპზე, ისე - მუშაობის დროს. ამიტომ, აუცილებელია შრომითი ურთიერთობების სფეროში ლგბტ პირთა დისკრიმინაციისაგან დაცვის ეფექტიანი მექანიზმების შემუშავება.

განათლების სისტემაში დღეს არსებული რეალური მდგომარეობა, როგორც გარემოს, ისე - სწავლების პროცესისა და ცოდნის თვალსაზრისით, მნიშვნელოვნად განსხვავდება საკანონმდებლოსაგან. დღემდე არ ჩატარებულა სასკოლო სახელმძღვანელოების დეტალური ანალიზი, რომელიც საშუალებას მოგვცემდა, გვეჩვენა, რამდენად თავისუფალია სასწავლო მასალები ჰომოფობიური სტერეოტიპებისაგან, მოიცავს თუ არა ადეკვატურ ინფორმაციას სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის შესახებ და ა.შ. სახელმძღვანელოების ნაწილში ჰომოსექუალობა განიხილება, როგორც ქცევითი დარღვევა.

საჭიროა, რომ განათლების სამინისტრომ სამოქალაქო საზოგადოებასთან, განსაკუთრებით კი, ლგბტ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით, ჩაატაროს სასკოლო სახელმძღვანელოების ანალიზი იმის დასადგენად, თუ რამდენად ახდენენ ისინი ტოლერანტობის იდეის გავრცელებას და ხომ არ უწყობენ ხელს მოსწავლეებში ჰომოფობიური დამოკიდებულებების ჩამოყალიბებას.

ბულინგი, შევიწროება და სოციალური გარიყვა, მათ შორის, სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიადაგზე, დღემდე ერთ-ერთ სერიოზულ პრობლემად რჩება განათლების სფეროში. გარდა ამისა, პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ პედაგოგთა ინფორმირებულობის დონე ლგბტ საკითხებზე უკიდურესად დაბალია.

საჭიროა, რომ ჯანდაცვისა და განათლების სამინისტრომ იმოქმედონ კოორდინირებულად, რათა გადაიხედოს სამედიცინო განათლების სახელმძღვანელოები, რომლებიც შეიცავენ მასტიგმატიზებელ/დისკრიმინაციულ განსაზღვრებებს.

განათლების სამინისტრომ, რელევანტურ სახელმწიფო სააგენტოებსა და სამოქალაქო საზოგადოებასთან ერთად, შეიმუშაოს პროგრამები განათლების სისტემაში ინკლუზიურობის უზრუნველსაყოფად და სკოლებში ბულინგის დასაძლევად; სასკოლო კურიკულუმში სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საკითხების ჩართვის, პედაგოგიური პერსონალისთვის შესაბამისი ტრენინგების ჩატარებისა და ლგბტ მოსწავლეებისათვის შესაფერისი ფსიქოლოგიური დახმარების უზრუნველყოფის გზით.

ლგბტ ჯგუფთან ჩატარებული კვლევები და ჩაღრმავებული ინტერვიუები აჩვენებს: მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი შემთხვევები იშვიათია, ჯგუფის წევრები მაინც აწყდებიან დისკრიმინაციასა და არასათანადო მოპყრობას სამედიცინო პერსონალის მხრიდან. ჯანდაცვის სფეროს ცალკეული წარმომადგენლები და არსებული სახელმძღვანელოები ჰომოსექსუალობას განიხილავენ, როგორც პრობლემას, რომელიც სამედიცინო ჩარევას საჭიროებს.

პრობლემის დასაძლევად აუცილებელია, რომ გადაიხედოს სამედიცინო განათლების სახელმძღვანელოები, რომლებიც შეიცავენ მასტიგმატიზებელ/დისკრიმინაციულ განსაზღვრებებს. გარდა ამისა, საჭიროა დაინერგოს ისეთი პროგრამები, რომელთა მეშვეობითაც გაიზრდება ჯანდაცვის სფეროში მომუშავე პერსონალის ინფორმირებულობა სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის შესახებ. ტრანსგენდერ პირებს ეფექტიანად უნდა მიუწვდებოდეთ ხელი საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამის სამედიცინო მომსახურებაზე და ამის ხარჯებს უნდა ფარავდეს საზოგადოებრივი ჯანდაცვა.

ამასთან, გენდერის სამართლებრივი აღიარების პრაქტიკა, რომელიც იძულებით სტერილიზაციას მოითხოვს, ეწინააღმდეგება თანასწორობისა და არადისკრიმინაციულობის მოთხოვნას.

გენდერის სამართლებრივი აღიარებისა და სამედიცინო ტრანზიციის პროცესის ერთმანეთზე მიბმა მნიშვნელოვან პრობლემებს ქმნის ადამიანის უფლებათა თვალსაზრისით.

ტრანსგენდერობის ფართო სპექტრის იგნორირების გამო ადამიანებს უწევთ არჩევანის გაკეთება არასასურველ და საჭიროებას მოკლებულ სამედიცინო ჩარევებსა და გენდერის სამართლებრივ აღიარებას შორის.

ჯანდაცვისა და იუსტიციის სამინისტრომ უნდა იმოქმედონ კოორდინირებულად, რათა შესაძლებელი გახდეს ტრანსგენდერი პირებისთვის სახელმწიფო და არასახელმწიფო დაწესებულებების მიერ გაცემულ ყველა ძირითად დოკუმენტში მათი გენდერული იდენტობის ასახვის სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი პროცედურების დანერგვა ახალი ადმინისტრაციული პრაქტიკის დამკვიდრების გზით, რომელიც მაქსიმალურად იქნება გამიჯნული სამედიცინო ტრანზიციის პროცესისაგან.

ამრიგად, სახელმწიფოს წინაშე დგას არაერთი გამოწვევა, რომელიც ქვეყანაში დისკრიმინაციის აღმოფხვრას უკავშირდება. ამასთან, ერთ-ერთ მთავარ პრობლემას ლგბტ პირთა მიმართ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის პრევენცია და მასზე სათანადო რეაგირება წარმოადგენს. გარდა ამისა, შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლებით სარგებლობა თანასწორობის საფუძველზე, დისკრიმინაცია დასაქმების, განათლების, ჯანდაცვის სფეროში კვლავ პრობლემად რჩება, რომელთა აღმოფხვრის შესახებ რეკომენდაციები წარმოდგენილია კვლევაში. გარდა ამისა, გენდერის სამართლებრივი აღიარება არის იმდენად პრინციპული საკითხი, რომლის სათანადო რეგულირების შემოღება წინგადადგმული და პროგრესული ნაბიჯი იქნებოდა ადამიანის უფლებების დაცვის თვალსაზრისით საქართველოში.

დანართები

წერილები

2014 წლის 9 სექტემბერს, „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერმა ჯგუფმა“ შეკითხვით მიმართა სასამართლოებს 2012-14 წლებში საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 53¹-ე მუხლის, საქართველოს 142-ე მუხლის, საქართველოს შრომის კოდექსის მე-2 და მე-3 მუხლის გამოყენებასთან დაკავშირებით.

სასამართლო	WISG-ის მიმართვის რეგისტრაციის #	პასუხის მიღების თარიღი	პასუხის #	კომენტარი
საქართველოს უზენაესი სასამართლო	8182; 3212	17.09.2014	84-კ	სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით. შრომის კოდექსის მე-2 და მე-3 მუხლების დარღვევაზე სტატისტიკის აღრიცხვა არ ხორციელდება.
ამბროლაურის რაიონული სასამართლო	8923; 7877	10.09.2014	162	http://service.court.ge/public/cms/ upload/635110.24.0.20.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.
ახალქალაქის რაიონული სასამართლო	564; 2252			პასუხი არ არის
ახალციხის რაიონული სასამართლო	2279; 2135	10.09.2014	174	http://service.court.ge/public/cms/ upload/6080192.168.222.20.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით. შრომის კოდექსის მე-2 და მე-3 მუხლებზე სტატისტიკა არ წარმოებს.
ბათუმის საქალაქო სასამართლო	9728; 2546	11.09.2014	23080/14-483 გ/კ	http://service.court.ge/public/cms/ upload/107510.10.0.119.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით. შრომის კოდექსის მე-2 და მე-3 მუხლებზე სტატისტიკა არ წარმოებს.

ბოლნისის რაიონული სასამართლო	8601	16.09.2014	4099	http://service.court.ge/public/cms/ upload/152010.6.0.106.pdf შრომის კოდექსის მე-3 მუხლით სტატისტიკის აღრიცხვა არ ხდება.
გალი-გულრიფშისა და ოჩამჩირე- ტყვარჩელის რაიონული სასამართლო	2425; 9631	10.09.2015	101	http://service.court.ge/public/cms/ upload/600510.12.0.135.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.
გორის რაიონული სასამართლო	1149; 3628	12.09.2014 12.09.2014		http://service.court.ge/public/cms/ upload/21110.7.0.149.pdf http://service.court.ge/public/cms/ upload/857110.7.0.149.pdf
გურჯაანის რაიონული სასამართლო	3548; 3209			პასუხი არ არის
ზესტაფონის რაიონული სასამართლო	1350; 9428	16.09.2014	9-210	http://service.court.ge/public/cms/ upload/611210.15.0.116.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.
ზუგდიდის რაიონული სასამართლო	2218; 8531	15.09.2014	704	http://service.court.ge/public/cms/ upload/719310.12.0.127.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით. შრომის კოდექსის მუხლებზე მიითითება ზოგადი ხასიათისაა ერთ გადანაცვეტილებაში და არ არის კონკრეტულად მე-3 მუხლის დარღვევაზე.
თბილისის სააპელაციო სასამართლო	3516; 1599	10.09.2014 10.09.2014	106; 107	http://service.court.ge/public/cms/ upload/588110.3.0.86.pdf http://service.court.ge/public/cms/ upload/666610.3.0.86.pdf მიითითებულ მუხლებზე სტატისტიკის აღრიცხვა არ ხორციელდება.

თბილისის საქალაქო სასამართლო	5681; 1756	10.09.2014 10.09.2014	1-01260/590139 2-01118/560507	http://service.court.ge/public/cms/ upload/365510.4.1.48.pdf http://service.court.ge/public/cms/ upload/922210.4.1.48.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით. შრომის კოდექსის მე-2 და მე-3 მუხლების დარღვევაზე სტატისტიკის აღრიცხვა არ ხორციელდება.
თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლო	9853; 3043	12.09.2014 12.09.2014	98/გ 99/გ	http://service.court.ge/public/cms/ upload/477110.13.0.102.pdf http://service.court.ge/public/cms/ upload/158310.13.0.102.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.
თელავის რაიონული სასამართლო	3296; 3750	10.09.2014	300	http://service.court.ge/public/cms/ upload/1419192.168.222.20.jpg სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით. შრომის კოდექსის მე-2 და მე-3 მუხლების დარღვევაზე სტატისტიკის აღრიცხვა არ ხორციელდება.
მცხეთის რაიონული სასამართლო	4701; 3740			პასუხი არ არის
ოზურგეთის რაიონული სასამართლო	3764; 1743	15.09.2014 15.09.2014	584 585	http://service.court.ge/public/cms/ upload/400510.21.0.108.jpg http://service.court.ge/public/cms/ upload/658610.21.0.108.jpg სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.
რუსთავის საქალაქო სასამართლო	7077; 1541	10.09.2014 10.09.2014	419/გ 420/გ	http://service.court.ge/public/cms/ upload/632410.9.0.140.pdf http://service.court.ge/public/cms/ upload/647010.9.0.140.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.

სამტრედიის რაიონული სასამართლო	4249; 6244	11.09.2014	1990	http://service.court.ge/public/cms/ upload/610310.14.0.109.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.
საჩხერის რაიონული სასამართლო	3459; 3604	12.09.2014	1967	http://service.court.ge/public/cms/ upload/8348192.168.222.20.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით. შრომის კოდექსის მუხლებზე მიითითება ზოგადი ხასიათისაა ერთ გადაწყვეტილებაში და არ არის კონკრეტულად მე-3 მუხლის დარღვევაზე.
სენაკის რაიონული სასამართლო	8738; 4317	10.09.2014	410	http://service.court.ge/public/cms/ upload/25210.53.0.103.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.
სიღნაღს რაიონული სასამართლო	5928; 5117			პასუხი არ არის
ფოთის საქალაქო სასამართლო	6347; 7718	12.09.2014 12.09.2014	2644 2643	http://service.court.ge/public/cms/ upload/866310.11.0.111.pdf http://service.court.ge/public/cms/ upload/443010.11.0.111.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.
ქუთაისის სააპელაციო სასამართლო	393; 6184	18.09.2014	461-2/10	http://service.court.ge/public/cms/ upload/61110.5.0.182.pdf აღნიშნული მუხლებით სტატისტიკის აღრიცხვა არ წარმოებს.
ქუთაისის საქალაქო სასამართლო	1203; 4127	12.09.2014	7571	http://service.court.ge/public/cms/ upload/975510.22.0.130.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით. შრომის კოდექსის მე-2 და მე-3 მუხლებზე სტატისტიკა არ წარმოებს.
ცაგერის რაიონული სასამართლო	3485; 4880			პასუხი არ არის

ხაშურის რაიონული სასამართლო	5622; 9230	09.09.2014	2064-2702	http://service.court.ge/public/cms/ upload/28510.18.0.119.pdf http://service.court.ge/public/cms/ upload/616510.18.0.119.pdf სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.
		10.09.2014	2706-2082	
ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლო	6237; 5641	10.09.2014	2682	სასამართლოს არცერთი საქმე არ განუხილია აღნიშნული მუხლებით.
		10.09.2014	2681	
		18.09.2014	2725	

სსპდასსვა სახელმწიფო უწყებებში გაგზავნილი წერილები

სახელმწიფო უწყება	WISG-ის მიმართვის შინაარსი	WISG-ის წერილის # და გაგზავნის თარიღი	რეგისტრაციის #	პასუხის # და თარიღი	კომენტარი
საქართველოს მთავარი პროკურატურა	არის თუ არა ინსტრუქცია სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის გამოძიებაზე	W5 9/2/21 09.02.2015	01/13-11986	13/11010 24.02.2015	სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის გამოძიების ინსტრუქცია, რეკომენდაცია ან ბრძანება არ არის შემუშავებული
	რა სახის სწავლებას ითვალისწინებს სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულის გამოძიებაზე პროკურატურის თანამშრომელთათვის.	W3 9/2/21 09.02.2015	01/13-12002	13/11024 24.02.2015	ტრენინგი გაირა 80 თანამშრომლებმა. სიძულვილით მოტი- ვირებულ დანაშაულ- თან დაკავშირებული საკითხები შედის ადამიანის უფლებათა დაცვის მიმართულე- ბით მომზადებულ სასწავლო მოდულში.
	რამდენ საქმეზე დადგინდა სისხლის სამართლის კოდექსის 53 ¹ მუხლით დადგენილი დამამძიმებელი გარემოება.	W4 9/2/21 09.02.2015	01/13-11997	13/11028 24.02.2015	მსგავსი სახის სტატისტიკა არ წარმოებს.
	საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 142- ე და 53 ¹ მუხლით რამდენ საქმეზე დაინყო სისხლის სამართლებრივი დევნა.	W 02/09/2014 11.09.2014	01/13-83540	13/59480 24.09.2014	დევნის მაჩვენებელი არ დაფიქსირებულა.
საქართველოს იუსტიციის სასწავლო ცენტრი	პროკურატურის თანამშრომლებისათვის სასწავლო პროგრამა რა სახის სწავლებას ითვალისწინებს სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულის გამოძიებაზე.	W2 9/2/21 17.02.2015	731	14/428 23.02.2015	კონკრეტულ თემაზე სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის გამოძიებაზე საგანმანათლებლო კურსი არ ჩატარებულა.

საქართველოს შსს აკადემია	რა პერიოდებიდან ისწავლება შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემიაში სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის გამოძიების საკითხები	W1 9/2/21 10.02.2015		MIA 0 15 00307658 11.02.2015 MIA 8 15 00372753 19.02.2015	სასწავლო კურსში „ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაში“ გათვალისწინებულია სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთან დაკავშირებული საკითხები.
საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი	ლგბტ ადამიანების უფლებათა დარღვევის ფაქტები	W1 T 20/11/2014 22.01.2015	752/15	08-2/723 27.01.2015	2013 წელს შემოსული საქმეებიდან 30 საქმე ეხებოდა 17 მაისის მოვლენებს, 4 - თავშესაფრით უზრუნველყოფას, 3 - ინფორმაციის გამოთხოვას, 2 - ძალადობას.
	ლგბტ ადამიანების უფლებათა დარღვევის ფაქტები	21.11.2014	18710/1	08-1/14501 18.12.2014	2013 წელს შემოსული საქმეებიდან 30 საქმე ეხებოდა 17 მაისის მოვლენებს, 4 - თავშესაფრით უზრუნველყოფას, 3 - ინფორმაციის გამოთხოვას, 2 - ძალადობას. 2014 წელის შემოსულია 24 განცხადება. 7 - ეხებოდა ძალადობას, 1 - მკვლელობას, 10 - პოლიციის მხრიდან არასათანადო მოპყრობას, 1 - ჯანდაცვის საკითხს, 5- სხვა საკითხებს.
სამედიცინო მედიაციის სამსახური	სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის გამო უფლების დარღვევის ფაქტები	W3T 21/11/2014 21.11.2014	030151599176611	10/95395 27.11.2015	სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის გამო რაიმე სახის დარღვევაზე არცერთ პირს არ მოუმართავს.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის აპარატი	სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის გამო უფლების დარღვევის ფაქტები	W2T 21/11/2014 20.11.2014		271/01 20.11.2014	სქესობრივ ცხოვრებასთან დაკავშირებით მონაცემების საგარაუდოდ უკანონოდ დამუშავებაზე მოგვმართა ერთმა პირმა, რაც მოკვლევით არ დადასტურდა.
საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო	რამდენ საქმეზე დაიწყო სისხლის სამართლებრივი დევნა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე და 53 ¹ მუხლით.	W 03/09/2014 11.09.2014	1789217	2293989 13.11.2014	ასეთი ინფორმაცია საინფორმაციო ანალიტიკურ დეპარტამენტს არ გააჩნია.

საპასუხო წერილები

საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო
საქართველოს მთავარი პროკურატურა

N13/11028
24/თებერვალი/2015

ქალბატონო ეკატერინე,

საქართველოს მთავარმა პროკურატურამ განიხილა თქვენი 2015 წლის 09 თებერვლის N W4 9/2/15 განცხადება, რომლის პასუხად გაცნობებთ, რომ განცხადებაში დასმულ საკითხებზე სტატისტიკური ინფორმაციის აღრიცხვას არ ვაწარმოებთ.

პატივისცემით,
სამართლებრივი უზრუნველყოფის
დეპარტამენტის უფროსი
ირაკლი ჩილინგარაშვილი

**საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო
საქართველოს მთავარი პროკურატურა**

N13/11010
24/თებერვალი/2015წ.

ქალბატონო ეკატერინე,

საქართველოს მთავარმა პროკურატურამ განიხილა თქვენი 2015 წლის 09 თებერვლის N W5 9/2/15 განცხადება, რომლის პასუხად გაცნობებთ, რომ რამე სახის ბრძანება ან/და რეკომენდაცია სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის გამოძიების შესახებ საქართველოს მთავარ პროკურატურას არ შეუმუშავებია.

პატივისცემით,
სამართლებრივი უზრუნველყოფის
დეპარტამენტის უფროსი
ირაკლი ჩილინგარაშვილი

**საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო
საქართველოს მთავარი პროკურატურა**

N13/59480
24/სექტემბერი/2014 წ.

ქალბატონო ეკა,

საქართველოს მთავარმა პროკურატურამ განიხილა თქვენი 2014 წლის 11 სექტემბრის N02/09/14 განცხადება, რომლის პასუხად გაცნობებთ შემდეგს: 2012 წლის 19 აპრილიდან 2014 წლის 16 სექტემბრის ჩათვლით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლით სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყების მაჩვენებელი არ დაფიქსირებულა.

რაც შეეხება მითითებული მუხლით გამოძიების დაწყების შესახებ სტატისტიკურ ინფორმაციას, მის მისაღებად შეგიძლიათ მიმართოთ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს.

განცხადებაში დასმულ სხვა საკითხებთან დაკავშირებით სტატისტიკური ინფორმაცია არ მოგვეპოვება.

პატივისცემით,
სამართლებრივი უზრუნველყოფის
დეპარტამენტის უფროსი
ირაკლი ჩილინგარაშვილი

საქართველოს იუსტიციის სასწავლო ცენტრი

N14/428

23/თებერვალი/2015

ქალბატონო ეკატერინე,

თქვენი 2015 წლის 09 თებერვლის N W2 9/2/15 წერილის (სსიპ „საქართველოს იუსტიციის სასწავლო ცენტრში“ რეგისტრაციის N731, 17/02/2015) პასუხად გაცნობებთ, რომ კონკრეტულად თემაზე „სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული“ საგანმანათლებლო პროგრამა/კურსი საქართველოს პროკურატურის თანამშრომელთა გადამამზადებლად სსიპ „საქართველოს იუსტიციის სასწავლო ცენტრში“ არ ჩატარებულა.

თუმცა, აქვე გაცნობებთ, რომ საქართველოს იუსტიციის სასწავლო ცენტრის მიერ 2010-2013 წლების განმავლობაში კომპლექსური პროგრამით გადამზადდა 604 მსმენელი (450 პროკურორი, 80 პროკურორის სტაჟიორი, 74 სტუდენტი) და პროგრამა მოიცავდა ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა დისკრიმინაციის აკრძალვა, ძალადობა და უმცირესობების უფლებები.

პატივისცემით,
იუსტიციის სასწავლო ცენტრის დირექტორის
მოვალეობის შემსრულებელი
ნუგზარ კაკულია

**საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო
საქართველოს მთავარი პროკურატურა**

N13/73121
24/ ნოემბერი / 2014 წ.

ბატონო გიორგი,

გეგზავნებათ საქართველოს მთავარ პროკურატურაში 2014 წლის 14 ნოემბერს შემოსული „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფის“ პროგრამების დირექტორის, ნათია გვიანიშვილის, მიმართვა, ბექა ბერიანის განზრახ მკვლელობის სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებით.

დანართი 05 ფურცლად

პატივისცემით,
შინაგან საქმეთა სამინისტროს
ტერიტორიულ ორგანოებში საპროკურორო საქმიანობაზე
ზედამხედველობის დეპარტამენტის უფროსის მოადგილე
გოჩა ფარულავა

საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო
საქართველოს მთავარი პროკურატურა

N13/11024,
24/თებერვალი/2015 წ.

ქალბატონო ეკატერინე,

საქართველოს მთავარმა პროკურატურმა განიხილა თქვენი 2015 წლის 09 თებერვლის N W3 9/2/15 განაცხადება, რომლის პასუხად გიგზავნით ადამიანის უფლებათა დაცვის მიმართულებით შემუშავებულ მოდულს და გაცნობებთ შემდეგს:

პროკურორთა მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით განხორციელებული სასწავლო პროგრამები 2014 წელს მოიცავდა სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულებთან დაკავშირებულ საკითხებს, რომლებიც შესულია ადამიანის უფლებათა დაცვის მიმართულებით მომზადებულ სასწავლო მოდულში, აღნიშნულ თემებზე სწავლება სულ პროკურატურის 80 მუშაკმა გაიარა. მოცემული მომენტისათვის ტრენინგის მონაწილეები პროკურატურის სისტემის სხვადასხვა ტერიტორიულ ორგანოებში საქმიანობენ.

დანართი: 03 (სამი) ფურცელი

პატივისცემით,
სამართლებრივი უზრუნველყოფის
დეპარტამენტის უფროსი
ირაკლი ჩილინგარაშვილი

N13/11024 (დანართი)

მოდულის დასახელება	ადამიანის უფლებები
მოდულის ხანგრძლივობა	10 საათი
მიზანი	სასწავლო მოდულის მიზანია, მოქმედ და დამწყებ პროკურორებს გააცნოს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებისა და წინააღმდეგ მიმართული ძირითადი დანაშაულების გამოძიების თავისებურებები. ასევე, სამართლის ის საერთაშორისო და შიდა ინსტრუმენტები, რომლებიც აღიარებს და იცავს ადამიანის უფლებებს.
სწავლების მეთოდი	ინტერაქტიული ლექციები პრაქტიკული მაგალითების განხილვა დისკუსიები
სასწავლო თემატიკა	

<p>1. წამებისა და არასათანადო მოპყრობის აკრძალვა საქართველოში და პროკურატურის როლი:</p> <ul style="list-style-type: none"> • საერთაშორისო მექანიზმების მიმოხილვა • წამებისა და არასათანადო მოპყრობის ფაქტების გამოძიების საერთაშორისო სტანდარტის გაცნობა • წამებისა და არასათანადო მოპყრობის ფაქტების გამოძიება ეროვნული ნორმატიული ბაზის მიხედვით • წამებისა და არასათანადო მოპყრობის ფაქტების გამოძიების თავისებურებანი და გასათვალისწინებელი გარემოებანი • წამებისა და არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლის უფლებები და მათი ჩართულობა გამოძიების მიმდინარეობისას
<p>2. სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულები:</p> <ul style="list-style-type: none"> • სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის არსი • საქართველოს სსკ-ის 53-ე მუხლის მე-3 პრიმა მუხლის გამოყენება
<p>3. რელიგიური დანაშაული:</p> <ul style="list-style-type: none"> • რელიგიური უმცირესობების მიმართ ჩადენილი ფაქტების სამართლებრივი კვალიფიკაცია (სსკ 155-156 მუხლების მიმოხილვა) • რელიგიური უმცირესობების მიმართ ჩადენილი ფაქტების გამოძიების ტექნიკა
<p>4. ოჯახური დანაშაულები:</p> <ul style="list-style-type: none"> • საქართველოს სსკ 11 პრიმა მუხლის მიმოხილვა • საქართველოს სსკ 126 პრიმა მუხლის ანალიზი • ოჯახური დანაშაულების გამოძიების ტექნიკა და პროცესუალური საკითხები
<p>5. საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატთან ურთიერთობა</p>
<p>6. ადამიანის უფლებათა დაცვის სამმართველოსთვის ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულება</p>
<p>7. კონვენციის მე-2 მუხლი - სიცოცხლის უფლება</p> <ul style="list-style-type: none"> • სიცოცხლის უფლების დაცვის ნეგატიური ვალდებულება - ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიმოხილვა • ეფექტიანი გამოძიების მოთხოვნები ევროპული კონვენციის და ევროპული სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების საფუძველზე • გამოძიების ტექნიკა პროკურორის მიერ გასათვალისწინებელი გარემოებები • შესაბამისი მაგალითის განხილვა • კონვენციის მე-2 მუხლი და სასჯელაღსრულების სისტემაში პატიმართა ჯანმრთელობის დაცვა • შესაბამისი მაგალითის განხილვა - ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება
<p>8. კონვენციის მე-3 მუხლი: წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახავი მოპყრობის აკრძალვა ან დასჯა</p> <ul style="list-style-type: none"> • ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლისა და სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლების მიმოხილვა; • კვალიფიკაციის პრობლემა - წამება/არაადამიანური/ღირსების შემლახავი მოპყრობა • ეფექტიანი გამოძიების პრობლემა, ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი მოთხოვნები, საქართველოს წინააღმდეგ მიღებული გადაწყვეტილებებისა და პრაქტიკაში გამოვლენილი პრობლემების მიმოხილვა • პატიმართა ჯანმრთელობის უფლების დაცვა პენიტენციურ სისტემაში: ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო პატიმართა გათავისუფლება - ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი სტანდარტები • ექსტრადიცია და კონვენციის მე-3 მუხლი
<p>9. კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლებთან დაკავშირებულ საქმეებზე პროკურატურის საგამოძიებო იურისდიქცია</p>

<p>10. კონვენციის მე-5 მუხლი - თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება</p> <ul style="list-style-type: none"> • თავისუფლების აღკვეთის საფუძვლები • თავისუფლების აღკვეთის პროცედურული გარანტიები • წინასწარი პატიმრობა - ევროპული სასამართლოსა და სსსკ-ით დადგენილი მოთხოვნები; • პრეცედენტული სამართლის მიმოხილვა - შესაბამისი მაგალითის განხილვა
<p>11. ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის სტანდარტები</p> <ul style="list-style-type: none"> • ადამიანის უფლებები სისხლის სამართალწარმოების დროს, სასამართლოს განხილვის დროს გასათვალისწინებელი გარემოებებში (ევროპული სასამართლოს მიერ საქართველოს მიმართ კონვენციის მე-6 მუხლის საფუძველზე გამოტანილი რეგულაციური გადაწყვეტილებებისა და პრაქტიკაში გამოკვეთილი სხვა პრობლემების მიმოხილვას.
<p>12. კონვენციის მე-8 მუხლი, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება, პროკურორის მიერ გასათვალისწინებელი საკითხები:</p> <p>ა) ფიზიკური და მორალური ხელშეუხებლობა;</p> <p>ბ) სქესობრივი ცხოვრების საიდუმლოები;</p> <p>გ) საცხოვრებლის ჩხრეკა, მიმოწერის შემოწმება, სატელეფონო მოსმენა.</p> <p>კონვენციის მე-9 და მე-11 მუხლები:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ხსენებული მუხლებიდან მომდინარე პროკურატურის პოზიტიური ვალდებულებების მიმოხილვა • კვალიფიკაციის და ეფექტიანი გამოძიების პრობლემები და გასათვალისწინებელი გარემოებები • შესაბამისი პრეცედენტული სამართლის მიმოხილვა

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო

N2293989

13/11/14

ქალბატონო ეკა,

თქვენი N1789217 წერილის პასუხად გაცნობებთ, რომ შსს საინფორმაციო-ანალიტიკური დეპარტამენტში 2012 წლის 19 აპრილიდან 2014 წლის აგვისტოს ჩათვლით პერიოდში, სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლით გამოძიებისა და სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყების შესახებ ინფორმაცია არ ფიქსირდება.

ამასთან, ამავე პერიოდში დაწყებული გამოძიების ან/და სასამართლოში წარმართულ სისხლის სამართლის საქმეებში საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის 3¹ ნაწილზე მითითებასთან დაკავშირებით საინფორმაციო-ანალიტიკურ დეპარტამენტს ინფორმაცია არ გააჩნია.

პატივისცემით,
შსს ადმინისტრაციის
უფროსის მოადგილე
გიორგი სახოკია

სსიპ საქართველოს შსს აკადემია

MIA 8 15 00372753

19/02/2015

ქალბატონო ეკატერინე,

თქვენი მიმდინარე წლის 9 თებერვლის განცხადებასთან დაკავშირებით (საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნასთან დაკავშირებით) გაცნობებთ, რომ შსს აკადემიის განხორციელებად პროგრამებში კერძოდ „ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის“ სასწავლო კურსში გათვალისწინებულია სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთან დაკავშირებული საკითხები.

აღნიშნული საკითხები 2012 წლიდან ისწავლება შემდეგ სპეციალურ პროფესიულ საგანმანათლებლო პროგრამებში: პატრულ-ინსპექტორთა მომზადების, უბნის ინსპექტორთა მომზადების, დეტექტივ-გამომძიებლის და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტში და ტერიტორიულ ორგანოებში თანამდებობრივი დანინაურების სპეციალური გადამზადების პროგრამებში/კურსში.

აქვე დამატებით გაცნობებთ, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებების პარალელურად ხდებოდა სასწავლო პროგრამების განახლება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე დანართის სახით გიგზავნით სტატისტიკურ ინფორმაციას 2012 წლიდან დღემდე მომზადებულ/გადამზადებულ თანამშრომლებთან დაკავშირებით და დეტექტივ-გამომძიებლის სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამის იმ ნაწილს, სადაც სასწავლო კურსად გათვალისწინებულია „ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია“ (იგივე საკითხები ისწავლება ყველა ზემოთხსენებულ პროგრამებშიც).

დანართი: პროგრამა, სტატისტიკა 19 ფურცლად.

პატივისცემით,

სსიპ-საქართველოს შსს აკადემია/ადმინისტრაცია

ადმინისტრაციის უფროსის მოადგილე/

სამმართველოს უფროსის მოადგილე/

ვაჟა კეკელია

MIA 8 15 00372753 (დანართი)

დეტექტივ-გამომძიებლის სპეციალური პროფესიულის საგანმანათლებლო პროგრამა

N	სახელწოდება	ხანგრძ. (სთ)	შეფასება
	სასწავლო კურსი 2	40სთ	5სთ
1.	ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია	40	შუალედური გამოცდა/დასკვნით გამოცდა

საგანი: ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია (40სთ)	კოდი:6
კურსზე დაშვების პირობა	დეტექტივ-გამომძიებელთა საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლები; ადამიანთა უფლებები
მიზანი	<p>მსმენელმა შეასწავლოს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თეორია და პრაქტიკა. ასევე გააცნოს დანაშაულის კვალიფიკაციის დროს მოსალოდნელი სირთულეების გადაჭრის მეთოდები, კერძოდ, მიღებული თეორიული ცოდნის საფუძველზე დაეუფლოს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პროცესში პრობლემის დასმისა და დასაბუთებული გადაწყვეტილების მიღების უნარს.</p> <p>მსმენელს ჩამოუყალიბოს ადამიანის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, სქესობრივი თავისუფლების და ხელშეუხებლობის და ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, საკუთრების, საზოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების თეორიული ცოდნის მყარი სამართლებრივი საფუძველი. კურსანტმა შეძლოს ამ დანაშაულებრივი ქმედებისთვის ზუსტი კვალიფიკაციის მიცემა, რათა სამართალწარმოების პროცესში შეცდომები მინიმუმამდე იყოს დაყვანილი.</p>
სწავლის და სწავლების მეთოდები	<p>ინტერაქტიული ლექციები</p> <p>ვიზუალური ლექციები</p> <p>დისკუსიები</p>

ლიტერატურა	<p>დასახელება ავტორი გამოცემის ადგილი წელი</p> <p>საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, ზოგადი ნაწილი, ოთარ გამყრელიძე, თბ., 2005 წ.</p> <p>დანაშაულის მოძღვრება, მერაბ ტურავა, თბ, 2011 წ.</p> <p>სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი (წიგნი I-II), სახელმძღვანელო, ავტორთა კოლექტივი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბ. 2011-2012 წ.</p> <p>სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, ეკონომიკური დანაშაული, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი, ავტორთა კოლექტივი, თბ. 2004 წელი.</p> <p>სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი, თბ., 2002 წ;</p> <p>სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თინათინ წერეთლის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი, თბ., 2008 წ.</p> <p>სისხლის სამართლის პრობლემები. თ. წერეთლის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი. 1 ტომი, თბ., 2007 წ.</p> <p>სისხლის სამართლის პრობლემები. თ. წერეთლის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი, 2 ტომი, თბ.ი, 2007 წ.</p> <p>სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ყაჩაღობისთვის, რ. კვარაცხელია, თბ. 2010წ.</p> <p>განზრახ მკვლელობისა და სიცოცხლის მოსპობის სხვა შემადგენლობათა კვალიფიკაცია, რ კვარაცხელია, თბ. 2008 წ.</p>
ნორმატ. აქტები	საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი 1999 წელი

კურსის შინაარსი

კოდი /N6	ლექციის თემა	ქეისი	პრაქტიკული	სწავლების შედეგები
6/1	სისხლის სამართლის ცნება, სისტემა და ამოცანები; სისხლის სამართლის კანონის არსი და მნიშვნელობა, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ცნება და მნიშვნელობა. ძირითად და დამატებით მაკვალიფიცირებელ ნიშანთა გამოყენების სპეციფიკა. სისხლის სამართლის კანონის მოქმედების ფარგლები: დროში, სივრცეში, პირთა წრის მიმართ (სსკ-ს 1-6 მუხლები).			<p>ცოდნა და გაცნობიერება:</p> <p>კურსის გავლის შემდეგ მსმენელს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • სისხლის სამართლის კოდექსის ძირითადი პრინციპები, მოქმედების ფარგლები და მათი მნიშვნელობა ქმედების სისხლის სამართლებრივი შეფასებისას <p>ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ცნება და მნიშვნელობა,</p> <ul style="list-style-type: none"> • დანაშაულის ძირითად და დამატებით მაკვალიფიცირებელ ნიშანთა <p>გამიჯვნა და მათი გამოყენების სპეციფიკა;</p> <p>გაცნობიერებული ექნება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • სისხლის სამართლის კანონის არსის, ქმედების დანაშაულად სწორად დაკვალიფიცირების მნიშვნელობის და სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის კომპლექსური საკითხები. <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • სისხლის სამართლის კოდექსის ძირითადი პრინციპების, <p>დანაშაულის ძირითად და დამატებით მაკვალიფიცირებელ ნიშანთა გამოყენებას პრაქტიკაში ნამოჭრილი პრობლემების გადასაწყვეტად.</p> <ul style="list-style-type: none"> • სისხლის სამართლის კანონის მოთხოვნის შესრულებას ძირითადი პრინციპების განხორციელებით. (სუყველგანობის, მოქალაქეობის, ტერიტორიულობის და სხვა); <p>კანონის მოქმედების ფარგლების განსაზღვრას დასკვნის უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებულს ექნება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • სისხლის სამართლის კანონის მიზნების, პრინციპების და <p>მოქმედების ფარგლების განსაზღვრის დროს სისხლის სამართლის</p> <p>ნორმების გამოყენებისთვის დამახასიათებელი მონაცემების</p> <p>შეგროვების და განმარტების უნარი;</p> <ul style="list-style-type: none"> • კვალიფიკაციისთვის საჭირო მაკვალიფიცირებელ ნიშანთა <p>განმარტების და სიტუაციების ანალიზის საფუძველზე</p> <p>დასაბუთებული აზრის ჩამოყალიბების უნარი;</p>

6/2	<p>სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძვლები, (სსკ-ს 7-10 მუხლები).</p> <p>დანაშაული და მათი ნიშნები:</p> <p>ქმედების შემადგენლობა მართლწინააღმდეგობა ბრალი;</p> <p>პასუხისმგებლობა თანამდევით შედეგით კვალიფიცირებული განზარაზი დანაშაულისთვის პასუხისმგებლობა ოჯახური დანაშაულისთვის</p>		<p>კაზუსის განხილვა, ჯგუფური მუშაობა (6/1)</p>	<p>ცოდნა, გაცნობიერება:</p> <p>კურსის გავლის შემდეგ მსმენელს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დანაშაულის და მისი ელემენტების გამოვლენის და შეფასების სისხლის სამართლებრივი ასპექტები, თანამდევით შედეგით კვალიფიცირებული განზარაზი და ოჯახური დანაშაულისთვის პასუხისმგებლობის საფუძვლები; <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დანაშაულის და მისი ელემენტების გამოვლენას და შეფასებას სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძვლის დადგენისას; <p>დასკვნის უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებულს ექნება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ქმედების დანაშაულად დაკვალიფიცირებისთვის დამახასიათებელი სიტუაციის ანალიზის და დასაბუთებული გადაწყვეტილების მიღების უნარი
6/3	<p>დანაშაულის კატეგორიები; ერთიანი დანაშაულის სახეები:</p> <p>დენადი დანაშაული განგრძობადი დანაშაული (სსკ-ის 12-14 მუხლები)</p> <p>დანაშაულის სიმრავლე: არაერთგზის დანაშაული</p> <p>დანაშაულთა ერთობლიობა</p> <p>დანაშაულის რეციდივი</p> <p>რეკეტი, რეკეტული დაჯგუფება, რეკეტორი (სსკ-ს 15-17 მუხლები)</p>		<p>კაზუსების განხილვა, ჯგუფური მუშაობა (6/2)</p>	<p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაულების კატეგორიებად დაყოფას; • დენადი და განგრძობადი დანაშაულების ერთმანეთისგან გამიჯვნას; • არაერთგზისობის, დანაშაულთა ერთობლიობის, დანაშაულის რეციდივისა და ზოგიერთ ორგანიზებულ დანაშაულთა და მათ სუბიექტთა გამიჯვნას; • დენადი და განგრძობადი დანაშაულების, არაერთგზისობის, დანაშაულთა ერთობლიობის და დანაშაული რეციდივის გამსაზღვრელ ნორმათა გამოყენებას დანაშაულის კვალიფიკაციის დროს თითოეულის სპეციფიკის გათვალისწინებით. <p>დასკვნის უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებულს ექნება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დენადი და განგრძობადი დანაშაულების, არაერთგზისობის, დანაშაულთა ერთობლიობის და დანაშაულის რეციდივის განმსაზღვრელ ნორმათა და დანაშაულის კვალიფიკაციისთვის დამახასიათებელი სიტუაციის ანალიზის და დასაბუთებული გადაწყვეტილების მიღების უნარი

6/4	<p>დაუმთავრებელი დანაშაული: (სსკ-ს 18-19 მუხლები)</p> <p>დანაშაულის მომზადება დანაშაულის მცდელობა სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების საფუძველი დაუმთავრებელი დანაშაულის შემთხვევაში;</p> <p>დანაშაულზე ნებაყოფლობითი ხელის აღება; „ოქროს ხიდის“ თეორია (სსკ-ის 20-21 მუხლები)</p>	(1)6/1-6/3		<p>ცოდნა და გაცნობიერება:</p> <p>კურსის გავლის შემდეგ მსმენელს ექნება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დაუმთავრებულ და დაუმთავრებელ დანაშაულთა გამოიწვინა დაუმთავრებელი დანაშაულის შემთხვევაში სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების და პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი გარემოებები; • დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღების შემთხვევაში დანაშაულის ორგანიზატორის, წამქეზებლის და დამხმარის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების და პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი გარემოებათა გამოყენების სპეციფიკა; • დანაშაულთა დისპოზიციის შინაარსი სპეციფიკიდან გამომდინარე დანაშაულის ჩადენის სტადიების გამორიცხვის სამართლებრივი საფუძველი. <p>გაცნობიერებული ექნება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დაუმთავრებელი დანაშაულის შეფასებისას სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის, მისგან გათავისუფლების და შემამსუბუქებელი გარემოებების მნიშვნელობა <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებულს ექნება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დანაშაულის კვალიფიკაციის დროს განსაზღვროს ჩადენის სტადიები და შესაბამისი სამართლებრივი შეფასების საფუძველზე მოახდინოს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების საკითხის დასმა დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღების შემთხვევაში. <p>დასკვნის უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებულს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • კონკრეტული შემთხვევის გაანალიზების დროს შეძლებს დაადგინოს დაუმთავრებელი დანაშაულის სტადიები და „ოქროს ხიდის“ თეორიაზე დაყრდნობით იმსჯელოს დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღებაზე
-----	---	------------	--	--

6/5	<p>დანაშაულის ამსრულებლობა (უშუალო ამსრულებელი, შუალობითი ამსრულებელი და თანამსრულებელი) (სსკ-ის 22-ე მუხლი) და დანაშაულში თანამონაწილეობა; ორგანიზატორი; ნამქეზებული დამხმარე (სსკ-ს 23-24-ე მუხლები) ჯგუფური დანაშაული (სსკ-ის 27-ე მუხლი)</p>		<p>კაზუსების განხილვა, ჯგუფური მუშაობა (6/3- 6/5)</p>	<p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დანაშაულში მონაწილე პირების ქმედებების შეფასებას და მის საფუძველზე მოახდენს ამსრულებლისა და თანამონაწილეების გამიჯვნას და სწორი კვალიფიკაციის მინიჭებას ჩადენილი ქმედებებისათვის. <p>დასკვნის უნარი: კურსდამთავრებული:</p> <ul style="list-style-type: none"> • კონკრეტული შემთხვევის გაანალიზების დროს შეძლებს დაადგინოს თანამონაწილეობის ფორმები, მოახდენს მათ გამიჯვნას და მიიღებს სათანადო გადაწყვეტილებას.
-----	--	--	---	--

6/6	მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი და ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებანი; (სსკ-ს 28-38 მუხლები)	(2)6/4-6/5		<p>ცოდნა და გაცნობიერება: კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მართლწინააღმდეგობის და ბრალის არსი (ნეგატიური გაგება) მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი და ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებების დადგენა; • მართლწინააღმდეგობის და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებათა ერთმანეთისგან გამიჯვნა და თითოეული გამომრიცხველი გარემოების მახასიათებელი და ნიშნები. <p>გაცნობიერებული ექნება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი და ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებების მნიშვნელობა ქმედების კვალიფიკაციის პროცესში <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი და ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებების გამოყენებას მედეების კვალიფიკაციის პროცესში <p>დასკვნის უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ქმედებაში დანაშაულებრივი ნიშნების არსებობის შემთხვევაში მასალების მოძიებისა და მათი დეტალურად გამოკვლევის საფუძველზე დაასაბუთოს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი და ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებების არსებობა. <p>ღირებულებები: • კურსდამთავრებულს გააზრებული ექნება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი, ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებების გამოვლენის არსებითი მნიშვნელობა ადამიანის უფლებათა დაცვის და საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში</p>
-----	---	------------	--	--

6/7	<p>სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება:</p> <p>ქმედითი მონაწილის გამო;</p> <p>ვითარების შეცვლის გამო;</p> <p>ბრალდებულის საგამოძიებო ორგანოებთან თანამშრომლობის გამო ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო; ამნისტია, შეწყალება, ნასამართლობა</p>		<p>კაზუსების განხილვა, ჯგუფური მუშაობა (6/6-6/7)</p>	<p>ცოდნა/ გაცნობიერება</p> <p>კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ხანდაზმულობის ვადების, ნასამართლობის გაქარწყლების, ამნისტიის და შეწყალების მნიშვნელობა და მათი შედეგების გამოყენება სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძვლების დადგენისას. <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ხანდაზმულობის ვადების, ნასამართლობის გაქარწყლების, ამნისტიის და შეწყალების გამოყენებას ქმედების კვალიფიკაციის პროცესში. <p>ღირებულებები:</p> <ul style="list-style-type: none"> • კურსდამთავრებულს გააზრებული ექნება ხანდაზმულობის ვადების, ნასამართლობის გაქარწყლების, ამნისტიის და შეწყალების შედეგების მნიშვნელობა ადამიანის უფლებათა დაცვის და საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.
-----	---	--	--	---

6/8	<p>ადამიანის სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კვალიფიკაცია (სსკ-ს 108. 109-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ბ“, „გ“ და „დ“ პუნქტები და მეორე ნაწილის „ა“. „ბ“, „გ“ და „დ“ პუნქტები)</p> <p>განზრახ მკვლელობის ცნება</p> <p>გაზრახ მკვლელობის დამამძიმებელ გარემოებაში: მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით, ისეთი საშუალებით, რომელიც განზრაც უქმნის საფრთხეს სხვათა სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას; სხვა დანაშაულის დაფარვის ან მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნისა ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფისა</p> <p>ხულიგნის ქვენა გრძნობით</p> <p>რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული ან ეთნიკური შეუწყნარებლობის გამო</p>		<p>კაზუსების განხილვა (6/8)</p>	<p>ცოდნა და გაცნობიერება: კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • განზრახ მკვლელობისა და დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილ მკვლელობათა მაკვალიფიცირებული ნიშნები და მათი გამოყენების სპეციფიკა <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • განზრახ მკვლელობის და დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილ მკვლელობათა ნიშნების შეფასებას და ქმედებისთვის შესაბამისი კვალიფიკაციის მინიჭებას.
-----	---	--	---------------------------------	---

6/9	<p>ადამიანის სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კვალიფიკაცია (სსკ-ს 109-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ე“ პუნქტი და მესამე ნაწილის „ა“, „ბ“, „გ“, „დ“, „ე“, „ვ“ პუნქტები) განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში.</p> <p>ჯგუფურად ორი ან მეტი პირისა განსაკუთრებული სისასტიკით ანგარებით ან შეკვეთით</p> <p>მსხვერპლის სხეულის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის გადანერგვის ანდა სხვაგვარად გამოყენების მიზნით; არაერთგზის (გარდა ამ კოდექსის 110-ე-114-ე მუხლებით გათვალისწინებული მკვლელობებისა).</p> <p>მსხვერპლის ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით</p>	(3)6/6-6/8		<p>ცოდნა და გაცნობიერება: კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი და განზრახ მკვლელობის მაკვალიფიცირებელი ნიშნები და მათი გამოყენების სპეციფიკა <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი განზრახ მკვლელობის ნიშნების შეფასებას და ქმედებისთვის შესაბამისი კვალიფიკაციის მინიჭებას
-----	---	------------	--	--

6/10	<p>სიცოცხლის მოსპობის სხვა შემადგენლობათა კვალიფიკაცია (სსკ-ის 110-116-ე მუხლები)</p> <p>მკვლელობა მსხვერპლის თხოვნით; განზრახ მკვლელობა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში</p> <p>დედის მიერ ახალშობილის განზრახ მკვლელობის სისხლის სამართლებრივი დახასიათება და მისი კვალიფიკაცია; აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით ჩადენილი მკვლელობის კვალიფიკაცია</p> <p>დამნაშავის შეპყრობისთვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით ჩადენილი მკვლელობის კვალიფიკაცია; თვითმკვლელობამდე მიყვანა სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით</p>		<p>კაზუსების განხილვა, ჯგუფური მუშაობა (6/9-6/10)</p>	<p>ცოდნა და გაცნობიერება: კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • სიცოცხლის მოსპობის პრივილეგირებული შემადგენლობათა ძირითადი და დამატებითი მაკვალიფიცირებული ნიშნები და მათი გამოყენების სპეციფიკა. <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • სიცოცხლის მოსპობის პრივილეგირებული შემადგენლობის ნიშნების შეფასებას და ქმედებისთვის შესაბამისი კვალიფიკაციის მინიჭებას
6/11	<p>ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა (სსკ 117-ე, 118-ე, 120-ე, 125-ე, 126-ე, 1262-ე მუხლები და საფრთხის შემქმნელ დელიქტთა (სსკ 127-130-ე მუხლები) კვალიფიკაცია</p>	(4)6/9-6/10	<p>კაზუსების განხილვა, ჯგუფური მუშაობა (6/11)</p>	<p>ცოდნა და გაცნობიერება: კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ჯანმრთელობის დაზიანების და საფრთხის შემქმნელ დელიქტთა მაკვალიფიცირებული ნიშნები და მათი გამოყენების სპეციფიკა <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ჯანმრთელობის დაზიანების და საფრთხის შემქმნელ დელიქტთა ნიშნების შეფასებას და ქმედებისთვის შესაბამისი კვალიფიკაციის მინიჭებას

6/12	სქესობრივი თავისუფლების და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთ დანაშაულთა (სსკ 137-141-ე მუხლები) კვალიფიკაცია		კაზუსების განხილვა (6/12)	<p>ცოდნა და გაცნობიერება: კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გაუპატიურებისა და სხვა სქესობრივ დანაშაულთა შემადგენლობის ძირითადი და დამატებითი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები და მათი გამოყენების სპეციფიკა <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გაუპატიურების და სხვა სქესობრივ დანაშაულთა შემადგენლობის ნიშნების შეფასებას და ქმედებისთვის შესაბამისი კვალიფიკაციის მინიჭებას.
6/13	<p>ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთ დანაშაულთა (სსკ 142, 1421, 1422, 143, 1431, 1441, 1442, 1443-ე მუხლები) კვალიფიკაცია</p> <p>ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა; რასობრივი დისკრიმინაცია; შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირის უფლებების შეზღუდვა; თავისუფლების უკანონო აღკვეთა; ტრეფიკინგი; მძევლად ხელში ჩაგდება; წამება; წამების მუქარა; დამამცირებელი და არაადამიანური მოპყრობა</p>	(5)6/11-6/12		<p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევის, რასობრივი დისკრიმინაციის, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირის უფლებების შეზღუდვის, თავისუფლების უკანონო აღკვეთის, ტრეფიკინგის, წამების, წამების მუქარის, დამამცირებელი და არაადამიანური მოპყრობის შემადგენლობის ნიშნების შეფასებას და ქმედებისათვის შესაბამისი კვალიფიკაციის მინიჭებას.

6/14	ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთ დანაშაულთა (სსკ 145. 146. 147. 150. 151, 155, 156, 160-ე მუხლები) კვალიფიკაცია დანაშაულის პროვოკაცია უდანაშაულო პირის განზრახ მიცემა სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში განზრახ უკანონო დაკავება ან დაპატიმრება იძულება; მუქარა; რელიგიური წესის აღსრულებისთვის უკანონოდ ხელის შეშლა; დევნა ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის დარღვევა			ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს: <ul style="list-style-type: none"> • დანაშაულის პროვოკაციის, უდანაშაულო პირის განზრახ სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის, განზრახ უკანონო დაკავების ან დაპატიმრების, იძულების, მუქარის, რელიგიური წესის აღსრულებისთვის უკანონოდ ხელის შეშლის, დევნის შემადგენლობის ნიშნების შეფასების და ქმედებისათვის შესაბამის კვალიფიკაციის მინიჭებას
6/15	საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთ დანაშაულთა (სსკ 177-179 მუხლები) კვალიფიკაცია ქურდობა; ძარცვა; ყაჩაღობა		კაზუსების განხილვა , ჯგუფური მუშაობა (6/13-6-15)	ცოდნა და გაცნობიერება: კურსდამთავრებულს ეცოდინება: <ul style="list-style-type: none"> • ქურდობის, ძარცვის და ყაჩაღობის შემადგენლობა და მათი ძირითადი და დამატებითი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს: <ul style="list-style-type: none"> • ქურდობის, ძარცვის და ყაჩაღობის შემადგენლობის ნიშნების შეფასებას და ქმედებისთვის შესაბამისი კვალიფიკაციის მინიჭებას

6/16	<p>საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთ დანაშაულთა (180, 181, 183-ე მუხლი)</p> <p>კვალიფიკაცია</p> <p>თაღლითობა; გამოძალვა</p> <p>განსაკუთრებული ისტორიული, კულტურული, მეცნიერული ან ეროვნული ღირებულების ნივთის ან დოკუმენტის დაუფლება მართალსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით</p>	(6)6/13-6/15	<p>კაზუსების განხილვა, ჯგუფური მუშაობა (6/16)</p>	<p>ცოდნა და გაცნობიერება:</p> <p>კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • თაღლითობის, გამოძალვის განსაკუთრებული ისტორიული, კულტურული, მეცნიერული ან ეროვნული ღირებულების ნივთის ან დოკუმენტის დაუფლების შემადგენლობა და მათი ძირითადი და დამატებითი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • თაღლითობის, გამოძალვის, განსაკუთრებული ისტორიული, კულტურული, მეცნიერული ან ეროვნული ღირებულების ნივთის ან დოკუმენტის დაუფლების შეფასებას და ქმედებისთვის შესაბამისი კვალიფიკაციის მინიჭებას
6/17	<p>საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთ დანაშაულთა (185, 186, 187, 188-ე მუხლი)</p> <p>კვალიფიკაცია:</p> <p>ქონებრივი დაზიანება მოტყუებით;</p> <p>წინასწარი შეცნობით დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების შეძენა ან გასაღება; ნივთის დაზიანება ან განადგურება ; ნივთის დაზიანება ან განადგურება გაუფრთხილებლობით</p>			<p>ცოდნა და გაცნობიერება:</p> <p>კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • წინასწარ შეცნობით დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების შეძენის ან გასაღების და საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ სხვა დანაშაულთა შემადგენლობა და მათი ძირითადი და დამატებითი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები. <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • წინასწარ შეცნობით დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების შეძენა ან გასაღების და სხვა დანაშაულთა ნიშნების შეფასებასა და ქმედებისთვის შესაბამისი კვალიფიკაციის მინიჭება.

6/18	<p>საზოგადოებრივი უშიშროების და წესრიგის წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთ დანაშაულთა (2231, 236, 238, 2381, 239, 354, 258, 259) და მმართველობის წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთ დანაშაულთა (სსკ-ს 353, 3531 მუხლი) კვალიფიკაცია</p> <p>უკანონო შეიარაღებული ფორმირების შექმნა; ქურდული სამყაროს წევრობა და კანონიერი ქურდობა</p> <p>ცეცხლსასროლი იარაღის (გარდა გლუვლულიანი სანადირო თოფისა), საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნივთიერების ან ასაფეთქებელი მოწყობილობის მართლსაწინააღმდეგო შეძენა, შენახვა, ტარება, დამზადება, გადაზიდვა, გადაგზავნა ან გასაღება</p> <p>ცეცხლსასროლი იარაღის (მათ შორის, გლუვლულიანი სანადირო თოფის) დაუდევრად შენახვა</p> <p>21 წლის ასაკს მიუღწეველი ან ნასამართლობის მქონე ან/და ნარკოტიკების მოხმარებისთვის ადმინისტრაციულსაზღვრულადებული პირის მიერ ცივი იარაღის ტარება;</p> <p>ხულიგნობა; პროსტიტუციისთვის ადგილის ან საცხოვრებლის გადაცემა</p> <p>მიცვალებულისადმი უპატივცემულობა</p> <p>ცხოველისადმი სასტიკი მოპყრობა</p> <p>წინააღმდეგობა, მუქარა ან ძალადობა საზოგადოებრივი წესრიგის დამცველის ან ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის მიმართ</p> <p>პოლიციელზე ან ხელისუფლების სხვა წარმომადგენელზე ანდა საჯარო დაწესებულებაზე თავდასხმა</p>		<p>კაზუსების განხილვა, ჯგუფური მუშაობა (6/17-6/18)</p>	<p>ცოდნა და გაცნობიერება:</p> <p>კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <p>ქურდული სამყაროს წევრობის და კანონიერი ქურდობის, ცეცხლსასროლი იარაღის (გარდა გლუვლულიანი სანადირო თოფისა), საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნივთიერების ან ასაფეთქებელი მოწყობილობის ართლსაწინააღმდეგო შეძენის, შენახვის, ტარების, დამზადების, გადაზიდვის, გადაგზავნის ან გასაღების,</p> <p>პროსტიტუციისთვის ადგილის ან საცხოვრებლის გადაცემის, მიცვალებულისადმი უპატივცემულობის, ცხოველისადმი სასტიკი მოპყრობის, როგორც დანაშაულის შემადგენლობა და მათი ძირითადი და დამატებითი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები.</p> <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი:</p> <p>კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <p>ქურდული სამყაროს წევრობის და კანონიერი ქურდობის, ცეცხლსასროლი იარაღის (გარდა გლუვლულიანი სანადირო თოფისა), საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნივთიერების ან ასაფეთქებელი მოწყობილობის მართლსაწინააღმდეგო შეძენის, შენახვის, ტარების, დამზადების, გადაზიდვის, გადაგზავნის ან გასაღების,</p> <p>პროსტიტუციისთვის ადგილის ან საცხოვრებლის გადაცემის, მიცვალებულისადმი უპატივცემულობის, ცხოველისადმი სასტიკი მოპყრობის, როგორც დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნების შეფასებას და ქმედებისთვის შესაბამისი კვალიფიკაციის მინიჭებას.</p>
------	---	--	--	--

6/19	ნარკოტიკული დანაშაულის (სსკ 260-ე-273-ე მუხლი) კვალიფიკაცია	(7)6/16- 6/18		<p>ცოდნა და გაცნობიერება: კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ნარკოტიკული საშუალების უკანონო დამზადების, წარმოების, შეძენის, შენახვის, გადაზიდვის, გადაგზავნის ან გასაღების შემადგენლობა და და მათი ძირითადი და დამატებითი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი: კურსდამთავრებული შეძლებს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ნარკოტიკული საშუალების უკანონო დამზადების, წარმოების, შეძენის, შენახვის, გადაზიდვის, გადაგზავნის ან გასაღების შემადგენლობის ნიშნების შეფასებას და ქმედებისთვის შესამაბისი კვალიფიკაციის მინიჭებას
------	--	------------------	--	--

6/20	<p>მმართველობის წესის წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთ დანაშაულთა (სსკ 360, 362) კვალიფიკაცია. მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა (სსკ 368, 369, 3691, 370, 371, 3711, 373-ე მუხლები) კვალიფიკაცია</p> <p>თვითნებობა; ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება, გასაღება ან გამოყენება;</p> <p>მტკიცებულების განადგურება</p> <p>მტკიცებულების ფალსიფიკაცია</p> <p>სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაცია</p> <p>ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა, არასწორი თარგმანი</p> <p>ჩვენების მიცემაზე უარი მონმის ან დაზარალებულის მიერ არსებითად ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემა. ცრუ დასმენა</p> <p>დანაშაულის დროულად აღკვეთის და გახსნის წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებათა (სსკ 374, 375, 376 მუხლები) კვალიფიკაცია; გამოძიების მონაცემების გახმაურება, დანაშაულის დაფარვა; დანაშაულის შეუტყობინებლობა</p>			<p>ცოდნა და გაცნობიერება:</p> <p>კურსდამთავრებულს ეცოდინება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • თვითნებობის, ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადების, გასაღების ან გამოყენების მტკიცებულების განადგურების, ფალსიფიკაციის, ცრუ და ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემის, როგორც დანაშაულის ნიშნების შეფასება და ქმედების სწორად დაკვალიფიცილება • გამოძიების მონაცემების გახმაურების, დანაშაულის დაფარვისა და შეუტყობინებლობის ნიშნების შეფასებას და ქმედებისთვის სწორი კვალიფიკაციის მინიჭება.
------	---	--	--	--

2012 წლის სტატისტიკა

N	პროგრამის/კურსის სახელწოდება		დაამთავრა
კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების ფაკულტეტი			
1.	დეტექტივ-გამომძიებლის სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა		111
2.	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტში და ტერიტორიულ ორგანოებში თანამდებობრივი დანიშნულების სპეციალური გადამზადების კურსი		71
საპატრულო პოლიციის ფაკულტეტი			
1	პატრულ-ინსპექტორთა მომზადების სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა		282
უბნის ინსპექტორთა მომზადების ფაკულტეტი			
1	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს უბნის ინსპექტორთა მომზადების სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	348	282
	სულ:	602	496

2013 წლის სტატისტიკა

N	პროგრამის/კურსის სახელწოდება	ჯგუფის რაოდენობა	ჩაირიცხა	დაამთავრა
კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების ფაკულტეტი				
1.	დეტექტივ-გამომძიებლის სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	3	74	47
2.	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტში და ტერიტორიულ ორგანოებში თანამდებობრივი დანიშნულების სპეციალური გადამზადების კურსი	4	88	55
საპატრულო პოლიციის ფაკულტეტი				
1	პატრულ-ინსპექტორთა მომზადების სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	3	95	87
უბნის ინსპექტორთა მომზადების ფაკულტეტი				
1	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს უბნის ინსპექტორთა მომზადების სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	3	72	52
	სულ:	13	329	241

2014 წლის სტატისტიკა

N	პროგრამის/კურსის სახელწოდება	ჯგუფის რაოდენობა	ჩაირიცხა	დაამთავრა
კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების ფაკულტეტი				
1.	დეტექტივ-გამომძიებლის სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	9	230	196
2.	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტში და ტერიტორიულ ორგანოებში თანამდებობრივი დანინაურების სპეციალური გადამზადების კურსი	5	113	96
საპატრულო პოლიციის ფაკულტეტი				
1	პატრულ-ინსპექტორთა მომზადების სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	2	58	55
უბნის ინსპექტორთა მომზადების ფაკულტეტი				
1	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს უბნის ინსპექტორთა მომზადების სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	11	328	191
	სულ:	27	729	538

2015 წლის სტატისტიკა (დამთავრებული)

N	პროგრამის/კურსის სახელწოდება	ჯგუფის რაოდენობა	ჩაირიცხა	დაამთავრა
კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების ფაკულტეტი				
1.	დეტექტივ-გამომძიებლის სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	1	21	18
2.	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტში და ტერიტორიულ ორგანოებში თანამდებობრივი დანინაურების სპეციალური გადამზადების კურსი	1	32	28
საპატრულო პოლიციის ფაკულტეტი				
1	პატრულ-ინსპექტორთა მომზადების სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	1	30	27
უბნის ინსპექტორთა მომზადების ფაკულტეტი				
1	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს უბნის ინსპექტორთა მომზადების სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	2	61	52
	სულ:	5	144	125

2015 წლის სტატისტიკა (მიმდინარე)

N	პროგრამის/კურსის სახელწოდება	ჯგუფის რაოდენობა	ჩაირიცხა	დაამთავრა
კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების ფაკულტეტი				
1.	დეტექტივ-გამომძიებლის სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	2	55	53
2.	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტში და ტერიტორიულ ორგანოებში თანამდებობრივი დაწინაურების სპეციალური გადამზადების კურსი	1	25	24
საპატრულო პოლიციის ფაკულტეტი				
1	პატრულ-ინსპექტორთა მომზადების სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	4	124	115
უბნის ინსპექტორთა მომზადების ფაკულტეტი				
1	საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს უბნის ინსპექტორთა მომზადების სპეციალური პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა	6	180	162
	სულ:	13	384	354

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი

N08-1/14501

18/12/2014

ქალბატონო ეკატერინე,

თქვენი 2014 წლის 21 ნოემბრის განცხადების (#18710/1) პასუხად გიგზავნით ინფორმაციას 2013-2014 წლებში სახალხო დამცველის აპარატის მიერ შესწავლილი სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით უფლებადარღვევის ფაქტებთან დაკავშირებით.

მოგახსენებთ, რომ ლგბტ პირთა უფლებრივი მდგომარეობის საკითხებს შეისწავლის გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი, რომელიც 2013 წლის 15 მაისს შეიქმნა. შესაბამისად, მოწოდებული ინფორმაცია მოიცავს 2013-2014 წლებს, ვინაიდან ლგბტ საკითხებზე განცხადებები ჩვენს დეპარტამენტში ზემოხსენებულ თარიღამდე არ განიხილებოდა. ასევე 2014 წელს მუშაობა დაიწყო თანასწორობის დეპარტამენტმა, რომელიც სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციის ფაქტებს შეისწავლის.

2013 წლის 15 მაისიდან დღემდე საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტს მიმართა 64-მა პირმა განცხადებით სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობასთან დაკავშირებით. აქედან 2013 წელს შემოსულია 39 საქმე, ხოლო 2014 წელს - 25.

2013 წელს შემოსილი საქმეებიდან 30 ეხებოდა 17 მაისის მოვლენებს, 4 - თავშესაფრით უზრუნველყოფას, 3 საქმე უკავშირდებოდა ხსენებული თემის ირგვლივ ინფორმაციის გამოთხოვას, ხოლო 2 მათგანი - ძალადობას.

2013 წლის საქმეებიდან, დღეის მდგომარეობით, საქმის წარმოება მიმდინარეობს 28 საქმეზე, ხოლო 11 საქმე გადაეცა არქივს. მიმდინარე საქმეებიდან, ჩვენი მხრიდან წერილები გაგზავნილია სამართალდამცავ უწყებებში (პროკურატურა, შსს). უწყებებიდან მიღებული პასუხების მიხედვით, ხსენებულ საქმეებზე მიმდინარეობს გამოძიება. პროცესის მიმდინარეობას თვალყურს ადევნებს გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი, ველოდებით გამოძიების შედეგების დასრულებას.

რაც შეეხება 2013 წლის დაარქივებულ განცხადებებს, საქმეებზე, რომლებიც ეხებოდა 17 მაისის და მის შემდგომ განვითარებულ მოვლენებს, გაგზავნილ იქნა კორესპონდენცია სამართალდამცავ უწყებებში და რიგ შემთხვევებში გამოძიება დასრულდა დანაშაულის ნიშნების არარსებობის გამო, ვინაიდან სუბიექტი (დანაშაულის ჩამდენი პირი) არ იყო გამოკვეთილი, ხოლო საქმეები, რომლებიც ეხებოდა თავშესაფრით უზრუნველყოფის საკითხს, არ დაკმაყოფილდა, ლგბტ პირებისთვის საქართველოში არ არსებობს მსგავსი სერვისი: რაც შეეხება ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა თავშესაფრით უზრუნველყოფას, მათი განთავსება იქ შეუძლებელი აღმოჩნდა.

17 მაისის მოვლენებთან დაკავშირებით მოგახსენებთ, რომ გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი ახორციელებს სასამართლო პროცესის მონიტორინგს. კერძოდ, ჩვენი წარმომადგენელი ესწრება 17 მაისის მოვლენებთან დაკავშირებული საქმის განხილვას სასამართლოში.

2014 წელს გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტში სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებით შემოსულია 24 განცხადება. აღნიშნული საქმეებიდან 7 საქმე ეხებოდა ძალადობას, 1 - მკვლელობას, 10 - პოლიციის მხრიდან არასათანადო მოპყრობის ფაქტებს, 1 - ჯანდაცვის საკითხს, ხოლო 5 - აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებით სხვა საკითხებს (ინფორმაციის გამოთხოვა, გამომძიებლის მხრიდან საქმის არასათანადო განხილვა).

2014 წლის საქმეებიდან დღემდე საქმის წარმოება მიმდინარეობს 23 საქმეზე, ხოლო 1 საქმე გადაეცა არქივს. მიმდინარე განცხადებებიდან, საქმეებზე, რომლებიც ეხებოდა ძალადობას, პოლიციის მხრიდან არასათანადო რეაგირების ფაქტებს, გამომძიებლის მიერ საქმის არასათანადოდ წარმართვის საკითხს, მკვლელობას და დამამცირებელ მოპყრობას, წერილები გაგზავნილია სამართალდამცავ უწყებებში, მიღებული პასუხების მიხედვით დაწყებულია და მიმდინარეობს გამოძიება აღნიშნულ საქმეებზე, ჩვენი დეპარტამენტი თვალყურს ადევნებს პროცესის მიმდინარეობას, ველოდებით გამოძიების შედეგების დასრულებას. რაც შეეხება დაარქივებულ საქმეს, იგი ეხებოდა ტრანსგენდერის მიმართ განხორციელებულ ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცხყოფის ფაქტს, რაზეც ჩვენი მხრიდან რეაგირება არ განხორციელებულა, ვინაიდან განმცხადებელს არ სურდა, მიგვემართა სამართალდამცავი ორგანოებისთვის, მას სურდა დარჩენილიყო ანონიმურად, ხოლო განცხადება ინფორმაციის სახით დაეფიქსირებინა სახალხო დამცველის აპარატში.

დაბოლოს, ისეთი განცხადებებით, რომლებიც ეხება საქართველოს შრომის კოდექსის მე-2 მუხლის დარღვევას და ასევე სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის 3¹ ნაწილით გათვალისწინებულ დამამძიმებელ ნიშნებს სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის გამო, ჩვენი დეპარტამენტისთვის არ მოუმართავთ.

პატივისცემით,
ეკატერინე სხილაძე

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი

N 08-2/723

27/01/2015

ქალბატონო ციალა,

თქვენი 2015 წლის 22 იანვრის განცხადების (#752/15) პასუხად გიგზავნით საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტის წარმოებაში არსებულ ლგბტ პირთა უფლებადარღვევის შემთხვევათა აღწერილობას.

მოგახსენებთ, რომ ლგბტ პირთა უფლებრივი მდგომარეობის საკითხს შეისწავლის გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი, რომელიც 2013 წლის 15 მაისს შეიქმნა. შესაბამისად, მონოდეტული ინფორმაცია მოიცავს 2013-2014 წლებს, ვინაიდან ლგბტ საკითხებზე განცხადებები ჩვენს დეპარტამენტში ზემოხსენებულ თარიღამდე არ განიხილებოდა.

2012 წელს შემოსული საქმეებიდან 30 საქმე ეხებოდა 17 მაისის მოვლენებს, 4 - თავშესაფრით უზრუნველყოფას. 3 საქმე უკავშირდებოდა ხსენებული თემის ირგვლივ ინფორმაციის გამოთხოვას, ხოლო 2 მათგანი - ძალადობას.

როგორც 17 მაისის მოვლენების თაობაზე შემოსული განცხადებებიდან გვეცნობა, ჰომოფობიის წინააღმდეგ გამართულ აქციაზე კონტრაქციის წარმომადგენლების მხრიდან ადგილი ჰქონდა ძალადობასა და სიტყვიერ შეურაცხყოფას, ცემას, დევნას და ქვების სროლას. რაც შეეხება პოლიციის რეაგირებას, არაერთი განმცხადებელი, მათ შორის მ.გ, მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ პოლიცია მართალია მათ იცავდა, მაგრამ რიგ შემთხვევებში ინდიფერენტულად იქცეოდნენ, რის გამოც რჩებოდათ შთაბეჭდილება, რომ პოლიციელები მხოლოდ იმიტომ იცავდნენ აქციის მონაწილეებს, რომ ასეთი ბრძანება ჰქონდათ: რეალურად კი, რიგ შემთხვევებში, მათ სიტყვიერ შეურაცხყოფასაც არ ერიდებოდნენ. ზოგიერთი განმცხადებელი, მაგ: მოქალაქე ე. ლ, განცხადებაში მიუთითებს პოლიციის რაოდენობის არაადეკვატურად მცირე ოდენობაზე, ხოლო განმცხადებელ ს. მ-ს თქმით, პოლიცია მშვიდობიანი აქციის მონაწილეებს მოუწოდებდა, დაშლილიყვნენ და ხელი არ შეეშალათ საქმიანობაში, რითიც, ფაქტობრივად, უკრძალავდნენ კონსტიტუციური უფლების გამოყენებას.

აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთი აქციის მონაწილის განცხადების თანახმად, მათზე ზეწოლა, მუქარა და მათი შეურაცხყოფა 17 მაისის აქციამდე დაიწყო. მაგ: აქციის ერთ-ერთი მონაწილის, რ.ჯ.-ს თქმით, იგი 2013 წლის 17 მაისამდე გახდა უცნობი პიროვნების მიერ შეურაცხყოფისა და მუქარის მსხვერპლი სოციალურ ქსელ facebook-ის პირად გვერდზე, აქციაზე წასვლის დაანონსების შემდეგ. განმცხადებლის თქმით, მუქარის განმახორციელებელმა მას აგინა და იარაღის დემონსტრირებაც მოახდინა. რაც შეეხება განმცხადებელ მ.შ.-ს, მისი თქმით 17 მაისის აქციამდე რამდენიმე დღით ადრე მის ოფისში მიდიოდნენ ოფისის დათვალიერების საფუძვლით; აქციის წინა დღეს კი შეეცადნენ ჯიპით დასჯახებოდნენ.

17 მაისი მოვლენებთან დაკავშირებით დამატებით მოგახსენებთ, რომ გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი ახორციელებს სასამართლოს პროცესის მონიტორინგს. კერძოდ, ჩვენი წარმომადგენელი ესწრება 17 მაისის მოვლენებთან დაკავშირებული საქმის განხილვას სასამართლოში. საქმეები, რომლებზეც წარმოება დასრულდა და ეხებოდა 17 მაისის და მის შემდგომ განვითარებულ მოვლენებს, გაგზავნილი იქნა კორესპოდენცია სამართალდამცავ უწყებებში და რიგ შემთხვევებში, გამოძიება დასრულდა დანაშაულის

ნიშნების არარსებობის გამო, ვინაიდან სუბიექტი (დანაშაულის ჩამდენი პირი) არ იყო გამოკვეთილი.

აღსანიშნავია, რომ საქმეები, რომლებზეც წარმოება დასრულდა და ეხებოდა თავშესაფრით უზრუნველყოფის საკითხს, არ დაკმაყოფილდა. ვინაიდან ღებტ პირებისთვის საქართველოში არ არსებობს მსგავსი სერვისი; ასევე ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა თავშესაფრით უზრუნველყოფა და მათი განთავსება იქ შეუძლებელი აღმოჩნდა.

რაც შეეხება 2013 წლის მიმდინარე საქმეებს. ჩვენი მხრიდან წერილები გაიგზავნა სამართალდამცავ უწყებებში (პროკურატურა, შსს). უწყებებიდან მიღებულ პასუხების მიხედვით ხსენებულ საქმეებზე მიმდინარეობს გამოძიება. პროცესის მიმდინარეობას თვალყურს ადევნებს გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი და ველოდებით გამოძიების შედეგების დასრულებას.

2014 წელს შემოსული განცხადებებიდან აღსანიშნავია, რომ სექსუალური უმცირესობების წარმომადგენლებმა - გ.ჩ.-მ, ზ.მ.-მ და ზ.ბ.-მ არაერთხელ მოგვმართეს განცხადებით სამართალდამცავი პირების მხრიდან მათ მიმართ განხორციელებულ შესაძლო უფლებადარღვევის ფაქტთან დაკავშირებით, კერძოდ, განმცხადებლების მიერ მოწოდებული ინფორმაციით, საპატრულო პოლიცია ითხოვდა მათ მიერ ცირკის მიმდებარე ტერიტორიის დატოვებას და სექსუალური ორიენტაციის გამო მათ არაეთიკურად, დამამცირებლად ეპყრობოდნენ, აყენებდნენ სიტყვიერ და ფიზიკურ შეურაცხყოფას. კატეგორიულად უკრძალავდნენ ღამის საათებში თავისუფალ გადაადგილებასა და საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში ყოფნის უფლებას. აღნიშნულთან დაკავშირებით, კორესპონდენციით მივმართეთ შსს საპატრულო პოლიციის დეპარტამენტს, საიდანაც გვაცნობეს, რომ დანაშაულის პრევენციის მიზნით შსს საპატრულო პოლიციის დეპარტამენტი სისტემატურად ახორციელებდა პრევენციულ ღონისძიებებს თბილისის უბნებში, მათ შორის, ცირკის მიმდებარე ტერიტორიაზე. რაც შეეხება საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის პოზიციას აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, მიგვაჩნია, რომ პოლიციის მხრიდან პრევენციული ღონისძიებების თუ სხვა ქმედებების ჩატარებისას ნათელი უნდა იყოს ჩატარებული ქმედებების მიზნობრიობა და ტრანსგენდერ სექსმუშაკებს უნდა მიენდოთ ინფორმაცია პრევენციული ხასიათის ღონისძიებებზე.

ამის გარდა, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი სწავლობს საქმეს ცირკის მიმდებარე ტერიტორიაზე ტრანსგენდერის დაჭრის თაობაზე. აღნიშნულთან დაკავშირებით მიმდინარეობს გამოძიება სისხლის სამართლის საქმეზე, მოქალაქე ზ.შ.-ს შეურაცხყოფის ფაქტზე. გამოძიება მიმდინარეობს სისხლის სამართლის საქმეზე ვ.ჟ.-სა და ზ.ბ.-ს ცემის ფაქტზეც. დაზარალებულები იმყოფებოდნენ კლუბში მეგობრებთან ერთად, სადაც მათ სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენეს და ფიზიკურად გაუსწორდნენ ღამის კლუბის დაცვის თანამშრომლები. ამასთანავე, ჩვენ მონიტორინგს ვახორციელებთ სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებაზე ღებტ თემის წარმომადგენლის, ს.ბ.-ს განზრახ მკვლელობის ფაქტთან დაკავშირებით.

გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტის საქმის წარმოებაშია ასევე ინდივიდუალური განცხადებები, განმცხადებლების გარშემომყოფების მიერ უსაფუძვლო დევნასთან დაკავშირებით. მაგ: განცხადებით მოგვამართა კ.ბ.-მ სასულიერო პირის მიერ მის შესახებ ცრუ ინფორმაციის გავრცელების შესახებ. კერძოდ, სასულიერო პირი ეჭვს გამოთქვამს განმცხადებლის სექსუალური ორიენტაციის შესახებ, რაც ამ უკანასკნელის ეკლესიაში სტიქაროსნად მსახურებას შეუძლებელს ხდის.

ასევე ვსწავლობთ მ.კ.-ს განცხადებას მის მიმართ განხორციელებული რიგი არასათანადო და დამამცირებელი მოპყრობის თაობაზე. კერძოდ, მეზობლებს განმცხადებელი სექსუალური უმცირესობის

წარმომადგენელი ჰგონიათ და ამის ნიადაგზე მას დასცინიან, ავიწროებენ, სდევნიან, ემუქრებიან, მოიხსენებენ სხვადასხვა დამამცირებელი სახელებით და აიძულებენ, დატოვოს საცხოვრებელი ადგილი. აღნიშნულთან დაკავშირებით კორესპონდენციით მივმართეთ შსს ქ. თბილისის მთავარ სამმართველოს, რის პასუხადაც გვეცნობა, რომ აღნიშნულის თაობაზე შედგენილ იქნა გასაუბრების ოქმები და მხარეებს მიეცათ შესაბამისი გაფრთხილებები.

აღსანიშნავია მოქალაქე ნ.ბ-ს მიერ საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატისთვის მიწოდებული ინფორმაცია ტრანსგენდერ ზ.შ-ს ჯანმრთელობის გაუარესების ფაქტთან დაკავშირებით. მან ითხოვა დახმარება შესაბამის უწყებებთან შუამდგომლობის დაყენებისათვის ოპერაციის ღირებულების ანაზღაურებასთან დაკავშირებით. აღნიშნულის თაობაზე კორესპონდენციით მივმართეთ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს და ვთხოვეთ, განეხილათ ზ.შ-ს ოპერაციის სრული დაფინანსების საკითხი. სამწუხაროდ, თხოვნა არ იქნა დაკმაყოფილებული.

პატივისცემით,
ეკატერინე სხილაძე
დეპარტამენტის უფროსი

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის აპარატი

N271/01
20/11/2014

ქალბატონო ეკატერინე,

თქვენი წერილის პასუხად გაცნობებთ, რომ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის აპარატს 2013 წლის 1 ივლისიდან დღემდე, სქესობრივ ცხოვრებასთან დაკავშირებული მონაცემების სავარაუდო უკანონო დამუშავების შესახებ მომართა ერთმა მოქალაქემ. განმცხადებლის ვარაუდით, კონკრეტული კერძო და სახელმწიფო უწყებები ახორციელებდნენ მის სქესობრივ ცხოვრებასთან დაკავშირებით მონაცემების დამუშავებას. მოქალაქე ასეთი ვარაუდის საფუძველად მიუთითებდა დამცინავი და აბუჩად ამგდები დამოკიდებულების გამოვლენას აღნიშნული დანესებულებების თანამშრომელთა მხრიდან. აპარატმა შეისწავლა განმცხადებლის შესახებ განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემების დამუშავების კანონიერება განცხადებაში მითითებული სახელმწიფო ორგანიზაციებიდან ინფორმაციის გამოთხოვისა და უწყებებში დაცული ინფორმაციის ადგილზე გაცნობისა და შემოწმების გზით, ხოლო კერძო სექტორის მიმართ ინსპექტორის შეზღუდული უფლებამოსილების გამო (მოქალაქის განცხადება განიხილებოდა საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებამდე) განცხადებაზე რეაგირება კერძო უწყებების მიმართ შემოიფარგლა ინფორმაციის გამოთხოვით. საქმის გარემოებების შესწავლის შედეგად, განმცხადებლის სქესობრივ ცხოვრებასთან დაკავშირებული მონაცემების დამუშავების ფაქტი არ დადასტურდა.

პატივისცემით,
თამარ ქალდანი
პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორი

ტერმინოლოგია

გეი – ჰომოსექსუალის სინონიმი. ტერმინი ხშირად გამოიყენება მხოლოდ მამაკაცებთან მიმართებაში და აღნიშნავს მამაკაცს, რომელსაც ემოციურად და ფიზიკურად იზიდავს მამაკაცი.

გენდერული იდენტობა – ადამიანის გენდერული თვითაღქმა, როდესაც ის თავს მიაკუთვნებს რომელიმე გენდერს. პიროვნება შეიძლება ახდენდეს თვითიდენტიფიკაციას მამაკაცად ან ქალად. ზოგ შემთხვევაში კი მისი თვითაღქმა მამაკაცურობისა და ქალურობის სოციალურ კონსტრუქტებს შორისაა ან საერთოდ სცილდება მას. გენდერული იდენტობა შეიძლება იყოს ან არც იყოს ადამიანის დაბადების სქესთან თანხმობაში. იქედან გამომდინარე, რომ გენდერული იდენტობა შინაგანი, ინტერნალური მოცემულობაა, ის არ არის ხილული სხვებისთვის. გენდერული იდენტობა განსხვავდება სექსუალური ორიენტაციისგან.

გენდერული (თვით)გამოხატვა – გენდერის გარეგნული მანიფესტაცია, რომელიც ძირითადად „მასკულიზურ“ და „ფემინურ“ ჩაცმულობაში, გარეგნობაში, მანერებში, მეტყველებასა და სხვა სახის ქცევებში ვლინდება. გენდერული გამოხატვა ყოველთვის არ არის სექსუალური ორიენტაციის ან გენდერულ იდენტობის ინდიკატორი.

გენდერული არაკონფორმულობა და გენდერული ვარიაცია – პიროვნების პროტესტისა და წინააღმდეგობის გამოვლინება დამკვიდრებულ გენდერულ „ნორმებთან“ და „შესაბამისობებთან“. გენდერული არაკონფორმულობა შეიძლება, გამოვლიდნეს იმისგან დამოუკიდებლად, ახდენს თუ არა ადამიანი საკუთარი დაბადების სქესისა და გენდერული იდენტობის შეთავსებას.

გენდერული დისფორია – დიაგნოზი, რომელსაც იყენებენ ფსიქოლოგები და ფსიქიატრები იმ დისტრესის აღსაწერად, რასაც ზოგიერთი ინდივიდი განიცდის დაბადებისას მინიჭებულ სქესსა და გენდერულ თვითაღქმას შორის განსხვავების გამო.

ინტერსექსი – ადამიანი, რომლის ანატომია არ შეესაბამება ისეთ ბიოლოგიურ სტანდარტებს, რომელიც აღიარებს მხოლოდ ორ სქესს – მამრი და მდედრი. ინტერსექსუალობა არ თავსდება მხოლოდ მდედრის ან მხოლოდ მამრის ბიოლოგიურ მახასიათებლებში, რაც შეიძლება, გამოიხატოს როგორც ქრომოსომულ ან ჰორმონულ, ასევე გენეტიკურ დონეზე. ინტერსექსუალობა შეიძლება, დაბადებისთანავე შესამჩნევი იყოს ან მოგვიანებით განვითარდეს.

ლესბოსელი – ქალი, რომელსაც ემოციურად და ფიზიკურად იზიდავს ქალი.

ლგბტი – აბრევიატურა, რომელსაც იყენებენ გეი, ლესბოსელი, ბისექსუალი, ტრანსგენდერი და ინტერსექსუალი ადამიანების აღსანიშნავად.

მამაკაცი, რომელსაც სქესი აქვს მამაკაცთან (MSM) – ეპიდემიოლოგიური კატეგორია, რომელიც უფრო სექსუალურ ქცევას შეესაბამება, ვიდრე – იდენტობას. გამოიყენება ყველა იმ მამაკაცის ქცევის აღსაწერად, რომელთაც სქესი აქვთ მამაკაცთან განურჩევლად მათი სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობისა.

სექსუალური ორიენტაცია – ინდივიდის მდგრადი ფიზიკური, რომანტიკული, ემოციური და/ან სულიერი მიზიდულობა სხვა ადამიანის მიმართ. იგი მოიცავს ლესბოსურ, გეი, ბისექსუალურ და ჰეტეროსექსუალურ ორიენტაციას.

სქესი – მახასიათებლების ერთობლიობა (ანატომიური, ფიზიოლოგიური, ბიოქიმიური, გენეტიკური), რომელიც განასხვავებს მდედრის და მამრის ორგანიზმს.

ტრანსგენდერი – ქოლგა ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს ადამიანებს, ვისი გენდერული იდენტობა, გამოხატვა და ქცევა განსხვავდება მისი ბიოლოგიური სქესის ტიპური მახასიათებლებისგან. ეს ტერმინი გულისხმობს ასევე ტრანსსექსუალებს, ტრანსგესტებს, ტრანსვესტიტებს, ტრანსგენდერებს, ქროს-დრესერებს და გენდერულად არაკონფორმულ ადამიანებს. ტრანსგენდერ ადამიანებს შეიძლება ჰქონდეთ ჰეტერო, ჰომო ან ბისექსუალური ორიენტაცია.

ტრანსგენდერი მამაკაცი – ადამიანი, ვინც დაბადებისას მიაკუთვნეს მდედრობით სქესს, მაგრამ ახდენს საკუთარი თავის, როგორც მამაკაცის, იდენტიფიკაციას. ტრანსგენდერ მამაკაცებს ასევე უწოდებენ FtM -ს (Female-to-Male).

ტრანსგენდერი ქალი – ადამიანი, რომელიც დაბადებისას მიაკუთვნეს მამრობით სქესს, მაგრამ თვითიდენტიფიკაციას ახდენს, როგორც ქალი. ტრანსგენდერ ქალს ასევე უწოდებენ MtF- (Male-to-Female).

ტრანსსექსუალი – ადამიანი, რომლის გენდერული იდენტობა განსხვავდება დაბადებისას მინიჭებული სქესობრივი მიკუთვნებულობისგან. ხშირად ტრანსსექსუალ ადამიანებს სურთ სხეულის კორექცია ჰორმონების ან ქირურგიული ჩარევის გზით, რათა მიუსადაგონ ის მათსავე გენდერულ იდენტობას.

ქალი, რომელსაც სქესი აქვს ქალთან (WSW) – ეპიდემიოლოგიური კატეგორია, რომელიც უფრო სექსუალურ ქცევას შეესაბამება, ვიდრე – იდენტობას, გამოიყენება ყველა იმ ქალის ქცევის აღსაწერად, რომელთაც სექსი აქვთ ქალთან, განურჩევლად მათი სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობისა.

ჰომოფობია/ტრანსფობია – ირაციონალური შიში და სიძულვილი ლესბოსელების, გეების, ბისექსუალებისა და ტრანსგენდერი ადამიანების მიმართ, რომელიც ეფუძნება წინასწარგანწყობას და მსგავსია რასიზმის, ქსენოფობიის, ანტისემიტიზმისა და სექსიზმისა (European Parliament resolution on homophobia in Europe. P6_TA(2006)0018. 18 January 2006).

DISCRIMINATION AND HATE CRIME AGAINST LGBT PERSONS

Authors:

Tsiala Ratiani

Ekaterine Aghdgomelashvili

Giorgi Gotsiridze

Editor: Nazi Janezashvili

CONTENTS

I. Introduction	109
II. Prohibition of Discrimination and Hate Crime in respect of LGBT Issues	110
International Standards and Mechanisms	110
General Overview of the Country's Legal Environment	113
III. Hate Crime	116
International Standards and Mechanisms	116
Local Legal Environment	117
Existing Practice	118
<i>Official Statistics</i>	118
<i>NGO Data</i>	118
<i>Law-enforcers' Code of Ethics</i>	119
<i>Training Programs for Law-enforcers</i>	120
<i>Special Units Working on Hate Crimes</i>	121
<i>Awareness Raising Campaigns</i>	122
IV. Freedom of Assembly and Expression	127
International Standards and Mechanisms	127
Local Legal Environment	128
Existing Practice	129
V. Employment	135
International Standards and Mechanisms	135
Local Legal Environment	135
Existing Practice	136
VI. Discrimination in Education	138
International Standards and Mechanisms	138
Local Legal Environment	138
Existing Practice	139
VI. Discrimination in Health Care	143
International Standards and Mechanisms	143
Local Legal Environment	144
Existing Practice	144
VIII. Legal recognition of gender	147
International Standards and Mechanisms	147
Local Legal Environment	148
Existing Practice	148
IX. Conclusion	150
Annexes	152
Letters	152
Response Letters	157
Terminology	185

I. INTRODUCTION

URGENCY OF THE PROBLEM

Notwithstanding recent key positive legislative amendments, the studies conducted by NGOs and documented cases, as well as reports drafted by international institutions illustrate that homophobic/transphobic crime and discrimination on the grounds of sexual orientation / gender identity (“SOGI”) is quite prevalent in the country.

At that, majority of such facts are left unregistered and thus without due response. There are no official state statistics that would register and study discrimination on the grounds of SOGI, nature and scope of homo/transphobic crimes in the country, and that would develop and plan concrete and efficient approaches aimed at overcoming discrimination on the grounds of SOGI.

OBJECTIVE OF THE STUDY

The study aimed to analyze and assess legislative environment on discrimination on the grounds of sexual orientation and gender identity and homo/transphobic crime, the efficiency of its enforcement and monitoring tools, and to develop relevant recommendations for bridging the gaps between legislative environment and *de facto* situation.

METHODOLOGY OF THE STUDY

Qualitative research methods were applied throughout the study. The country’s legislative environment and its enforcement and monitoring tools were analyzed as part of the desk research. The analysis is further based on materials collected and documented by WISG (documented cases on violations of rights, interviews recorded with LGBT group members, materials collected during focus groups and workshops held as part of the project over legal issues with LGBT group members, shadow reports produced by the organization in 2012-14, and quantitative studies), studies and reports drafted by other human rights organizations (EMC, Identoba, GYLA), Public Defender’s annual reports for 2013 and 2014, and responses to the organization’s queries received from relevant state institutions.

STRUCTURE OF THE PUBLICATION

The results of this study are divided by areas. Each section consists of several components:

- a) Brief overview of international standards and mechanisms regulating the prohibition of discrimination in a concrete area;
- b) Country’s legal environment;
- c) Country’s existing practice;
- d) Recommendations.

To illustrate current situation, each chapter (except for the chapter on Legal Recognition of Gender) is accompanied by concrete cases as an example.

II. PROHIBITION OF DISCRIMINATION AND HATE CRIME IN RESPECT OF LGBT ISSUES

INTERNATIONAL STANDARDS AND MECHANISMS

Human rights and freedoms are key public values, protection of which is the state's paramount task. Major principle of human rights protection is to secure human equality. Accordingly, humans cannot be differentiated on the grounds of race, ethnic origin, color, sex, religion, sexual orientation, and others.

As a crucial principle of democratic society and the state's socio-political arrangement and functioning, all citizens of a country must enjoy equal rights and freedoms. Therefore, human discrimination, i.e. their differentiation on some grounds is impermissible. The notion of equality is treated exclusively in the field of human rights protection. For this very reason, breach of equality without substantial grounds is a breach of fundamental human rights, which has an adverse effect on all aspects of human life, resulting further in marginalization of individuals.

Non-discrimination and principles of equality are the key elements of international human rights law. These principles are reflected in the Universal Declaration of Human Rights and international covenants. Paragraph 1 of Article 2 of the "International Covenant on Civil and Political Rights" and Paragraph 2 of Article 2 of the "International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights" obligate the state to ensure realization of human rights without distinction of any kind, such as race, color, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status. The principle of equality before the law and non-discrimination is reinforced in Article 26 of the "International Covenant on Civil and Political Rights", which prohibits discrimination on grounds listed in Paragraph 1 of Article 2 of the Covenant. Further, the Covenant obligates the states to investigate and duly react to facts of violence against individuals without discrimination.¹

Although sexual orientation and gender identity are not listed directly in the grounds of prohibition of discrimination, in general comments and decisions² on individual cases relevant agencies note explicitly that an open list of grounds of discrimination also covers sexual orientation and gender identity. The UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights clarifies that "member states must ensure that a person's sexual orientation is not an obstacle for realization of rights enshrined in the Covenant. In addition, gender identity is recognized as one of the grounds of prohibition of discrimination. For instance, transgender, transsexual and intersexual persons often encounter gross violations of human rights, such as harassment at school and workplace".³

The principle of non-discrimination is addressed also in other UN human rights conventions. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women includes non-discrimination provisions.⁴ The Committee on the Elimination of Discrimination against Women clarifies in a general recommendation that "discrimi-

1 The United Nations Human Rights Council (UNHRC), General Comment 31: The Nature of the General Legal Obligations imposed by the Covenant, adopted on 29 March 2004, UN Doc CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, paras.s 6-8.

2 UN Human Rights Committee, Toonen v. Australia, Communication No. 488/1992 30, March 1994, CCPR/C/50/D/488/1992, paragraph 8.7; UN Human Rights Committee, Young v. Australia, Communication No. 941/2000, 6 August 2003, CCPR/C/78/D/941/2000; UN Human Rights Committee, X v. Colombia, Communication No. 1361/2005, 14 May 2007, CCPR/C/89/D/1361/2005

3 UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment No. 20 on Non-Discrimination in relation to Economic, Social and Cultural Rights, 2009, paragraph 32.

4 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 1979, Article 2.

nation of women on the grounds of sex is inherently linked to other factors having impact on women, such as race, ethnicity, religion and faith, health, status, age, class, caste, sexual orientation and gender identity. State signatories must legally recognize and prohibit discrimination of a similar mixed form and eliminate their joint negative consequences for women”.⁵ Similarly, Article 2 of the Convention on the Rights of the Child includes general provisions on non-discrimination of association of rights enshrined in the Convention. In its general recommendations, the Committee on the Rights of the Child explicitly mentions sexual orientation among grounds of prohibition of discrimination (gender identity is not on the list).⁶ Some of the UN Special Rapporteurs apply international standards when examining gross violations of rights of LGBT persons.⁷

All Council of Europe member states are signatories to the Human Rights Convention. The Convention includes an open list of prohibition of discrimination in Article 14, which is reiterated in Protocol No. 12 to the Convention – General prohibition of discrimination. The Protocol has a wider scope of application than Article 14, because it is not limited to rights and freedoms stipulated in the Convention itself. Neither Article 14 nor the Protocol refers directly to either sexual orientation or gender identity as the ground for prohibition of discrimination, but the commentaries to provisions of the Protocol illustrate that the list of discrimination grounds is not exhaustive.⁸

In 2001, by Resolution #839-II the Parliament of Georgia has ratified the Additional Protocol No. 12 to the European Convention on Human Rights and Freedoms. By ratifying the Additional Protocol, Council of Europe member states decided to undertake further steps to promote the equality of all through collectively ensuring general prohibition of discrimination. They have reaffirmed that the principle of non-discrimination does not confine signatory states to undertaking required measures for reinforcing full and effective equality. Pursuant to Article 1 of Protocol No. 12: “The enjoyment of any right set forth by law shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, color, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status”.

Remarkably, the European Convention and its Additional Protocol No. 12 recognizes and secures the enjoyment of any right set forth by law without discrimination.

The European Court of Human Rights confirmed in 1999 that pursuant to Article 14 of the Convention, sexual orientation is the ground for discrimination.⁹ Further, in 2010 the Court directly referred to transsexuality – but not

5 General Recommendation No. 28 on the core obligations of states parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW/C/2010/47/GC.2, paragraph 18.

6 UN Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 4, 2003, paragraph 6.

7 United Nations, “Report of the Special Rapporteur on the Right to Freedom of Opinion and Expression, Ambeyi Ligabo, Addendum: Mission to Columbia”, E/CN.4/2005/64/Add.3 of 26 November 2004, paragraph 75.; United Nations, “The Right of Everyone to the Enjoyment of the Highest Attainable Standard of Physical and Mental Health – Report of the Special Rapporteur, Paul Hunt”, E/CN.4/2004/49, paragraph 24; Human Rights Council, “Report of the Special Rapporteur on the Right of Everyone to the Enjoyment of the Highest Attainable Standard of Physical and Mental Health, Anand Grover”, A/HRC/14/20, paragraph 9, 27 April 2010.; United Nations, Commission on Human Rights, “Economic, Social and Cultural Rights, Girls’ Right to Education, Report Submitted by the Special Rapporteur on the Right to Education, Mr V. Muñoz Villalobos”, 8 February 2006, paragraph 113; United Nations, “Report of the United Nations Special Rapporteur on the Right to Education”, A/65/162, 23 July 2010, paragraph 23.; Economic and Social Council, “Report of the Special Rapporteur on Adequate Housing as a Component of the Right to an Adequate Standard of Living, Miloon Kothari”, E/CN.4/2004/48, 8 March 2004, paragraph 49.;

8 Explanatory report to Protocol No. 12 to the 1950 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which entered into force on 1 April 2005, ETS No. 177.

9 See European Court of Human Rights, *Mouta v. Portugal*, Application No. 33290/96, judgment of 21 December 1999. However, as early as 1981 the Court had found in *Dudgeon v. United Kingdom*, Application No. 7525/76, that discrimination in the criminal law regarding consenting relations between same-sex adults in private was contrary to the right to respect for private life in Article 8 ECHR.

gender identity¹⁰ – among grounds for prohibition of discrimination pursuant to Article 14 of the Convention. Yet, it was possible to make this conclusion based on earlier decisions as well.¹¹ The Court rendered several precedent cases on alleged discrimination based on sexual orientation, in which Article 14 was applied jointly with material articles of the Convention, and in particular Article 8 – the right to respect for private and family life. In these decisions the Court has considerably restricted the scopes of discretion of the states, emphasizing that different treatment of individuals in relation to above-mentioned grounds requires particularly solid grounds to be lawful in line with the Convention.¹²

The principle of non-discrimination is mentioned also in special conventions of the Council of Europe. On 7 April 2011 the Committee of Ministers has adopted the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence.¹³ This Convention is the first legally binding instrument in the world, which sets forth comprehensive legal framework for preventing violence and protecting the victims of violence. Anti-discrimination articles of the Convention view sexual orientation and gender identity as grounds for prohibition of discrimination, and therefore this Convention is the first international agreement that explicitly sets sexual orientation and gender identity among grounds for prohibition of discrimination.

The EU Directives do not directly recognize gender identity as the ground for prohibition of discrimination. Yet, the EU acknowledges the “sex” ground for expanding equality guarantees to availability of medical services, in any case to discrimination that transgender persons are subjected to. In the case *P vs. S and Cornwall County Council*, in 1996 the Court ruled that the principle of equal treatment “must extend to discrimination arising from gender reassignment, which is based, essentially if not exclusively, on the sex of the person concerned, since to dismiss a person on the ground that he or she intends to undergo, or has undergone, gender reassignment is to treat him or her unfavorably by comparison with persons of the sex to which he or she was deemed to belong before that operation”.¹⁴ Such an approach was reinforced in two other Court decisions.¹⁵ In view of these Court decisions the European Council stated that discrimination arising from gender reassignment is equally prohibited based on the Directive during realization of the principle of equal treatment towards men and women.

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD) obligates the state to guarantee without discrimination “the right to security of person and protection by the State against violence or bodily harm, whether inflicted by government officials or by any individual group or institution”.¹⁶ In 2008, the Council adopted the Framework Decision 2008/913/JHA, which aimed to apply criminal legislation for combating certain forms of racism and xenophobia. Article 4 of the Framework Decision requires member states to consider a racist and xenophobic motive of a crime as an aggravating circumstance or, as an alternative, to take such mo-

10 European Court of Human Rights, *P.V. v. Spain*, Application No. 35159/09, judgment of 30 November 2010, paragraph 30. In the specific case no violation of the provision was found. Judgment not final.

11 See for example European Court of Human Rights, *Christine Goodwin v. United Kingdom*, Application No. 28957/95, judgment of 11 July 2002.

12 European Court of Human Rights, *Karner v. Austria*, Application No. 40016/98, judgment of 24 July 2003, paragraph 37, *E. B. v. France*, Application No. 43546/02, judgment of 22 January 2008, paragraph 91 and *Schalk and Kopf v. Austria*, Application No. 30141/04, judgment of 24 June 2010, paragraph 97.

13 The Convention was opened for signatures in Istanbul on 11 May 2011 (N210). Georgia has ratified it on 19 June 2014. The Ministry of Justice has launched meetings with NGOs concerning its implementation.

14 Court of Justice of the European Union, *C-13/94, P. v. S. and Cornwall County Council*, judgment of 30 April 1996, paragraphs 21-22.

15 Court of Justice of the European Union, *C-117/01, K.B. v. National Health Service Pensions Agency, Secretary of State for Health*, judgment of 7 January 2004, *C-423/04, Sarah Margaret Richards v. Secretary of State for Work and Pensions*, judgment of 27 April 2006.

16 ICERD, Article 5(b).

tivation into account during sentencing by a court.¹⁷ The European Convention on Human Rights stipulates that failure to take into account the motive behind a crime during investigation of such cases may result in indirect discrimination.¹⁸

In 2010 the Council of Europe Committee of Ministers has adopted the Recommendation on Measures to Combat Discrimination on Grounds of Sexual Orientation or Gender Identity.¹⁹ The Recommendation offers Council of Europe member states to ensure the application of prescribed principles and measures, which secure human rights protection with respect to LGBT persons in domestic legislation, policies and practice. The Recommendation encompasses broad range of issues, hate crimes, as well as discrimination on several grounds: restriction of freedom of association, respect for private and family life, employment, education, health, housing, sports, political views, national human rights structures and discrimination on multiple grounds. The document is not legally binding; all Council of Europe member states are obligated to secure the realization of this Recommendation.²⁰

Unprecedented progress has been clearly achieved in this area at international level. Modern international community strives to boost legal protection mechanisms against discrimination and secure human equality at a higher level.

GENERAL OVERVIEW OF THE COUNTRY'S LEGAL ENVIRONMENT

Article 14 of the Constitution of Georgia recognizes the equality of humans, pursuant to which “everyone is free by birth and is equal before law regardless of race, color, language, sex, religion, political and other opinions, national, ethnic and social belonging, origin, property and title, place of residence”. Sexual orientation and gender identity are not on the list of these grounds. However, importantly, the Constitutional Court of Georgia has ruled that the list of grounds in the Constitution is not exhaustive and extends to grounds for prohibition of discrimination not directly mentioned therein.²¹

In another case, the Constitutional Court of Georgia has progressively interpreted Article 14 of the Constitution, reading in it the prohibition of discrimination based on a person's sexual orientation and sexual behavior. The Constitutional Court of Georgia has applied such approach in the decision #2/1/536 dated 4 February 2014 on the case *Levan Asatiani, Irakli Vacharadze, Levan Berianidze, Beka Buchashvili and Gocha Gabodze vs. the Minister of Labor, Health and Social Welfare of Georgia*.²²

17 COUNCIL FRAMEWORK DECISION 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0913&from=EN>

18 Angelova and Iliev v. Bulgaria, Application No. 55523/00, judgment of 26 July 2007, 115: “... when investigating violent incidents State authorities have the additional duty to take all reasonable steps to unmask any racist motive and to establish whether or not ethnic hatred or prejudice may have played a role in the events. Failing to do so and treating racially induced violence and brutality on an equal footing with cases that have no racist overtones would be to turn a blind eye to the specific nature of acts that are particularly destructive of fundamental rights. A failure to make a distinction in the way in which situations that are essentially different are handled may constitute unjustified treatment irreconcilable with Article 14 of the Convention.”

19 Committee of Ministers Recommendation CM/Rec(2010)5 on Measures to Combat Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity.

20 In 2012, WISG has drafted the CM/Rec(2010)5 Recommendation Implementation Report on Georgia. A full version is available at: http://women.ge/wp-content/uploads/2013/01/CM_REC20105GEORGIA_ENG_extended-version.pdf

21 Decision of the Constitutional Court of Georgia on the case Shota Beridze and Others vs. Georgia, 31.03.2008.

22 Remarkably, the Constitutional Court has developed such a progressive approach way earlier, on 31 March 2008 on the case Shota Beridze and Others vs. Parliament of Georgia. In this case, different treatment has occurred at workplace. The Constitutional Court ruled that although Article 14 of the Constitution did not directly refer to workplace, this ground was inferred from the concerned constitutional provision. Paragraph 2, Chapter 2, decision #2/1-392 of the Constitutional Court dated 31 March 2008 on the case Shota Beridze and Others vs. Parliament of Georgia.

The Criminal Code of Georgia also views discrimination as a negative phenomenon and criminalizes it as a crime against human rights and freedoms. Article 142 of the Criminal Code prohibits violation of human equality and defines discrimination as “violation of human equality on the grounds of their race, color, language, sex, religious attitude, faith, political or other opinions, national, ethnic, social belonging or belonging to any title or public association, origin, place of residence or property status, which has substantially infringed upon a human right”.

Under the Criminal Code of Georgia,²³ a crime committed due to intolerance on the racial, national, ethnic or language-related grounds was regarded as a crime committed in aggravating circumstances. On 27 March 2012, a person’s sexual orientation and gender identity were added to the list of grounds. Yet, not a single case has been qualified under this article until present. Statistics on hate crimes committed due to intolerance on the grounds of sexual and gender identity are still not available in the country, which demonstrates that the data on the nature and prevalence of violence and discrimination against LGBT persons are not collected and analyzed until now.²⁴

The Labor Code explicitly prohibits discrimination based on sex as well as sexual orientation²⁵ (gender identity is not listed among grounds of prohibition). Despite general prohibition, the law included serious gaps creating broad discrimination opportunities at the stage of hiring and dismissing a person. This gap was remedied owing to a relevant amendment made in 2013.²⁶

Sexual orientation as the basis for prohibiting discrimination is found also in the Law of Georgia on Health Care.²⁷ The Law of Georgia “on the Rights of Patient” also prohibits discrimination of patients on any grounds: “Discrimination against a patient on the basis of race, color, language, sex, genetic heritage, religious convictions, political and other views, national, ethnic and social belonging, origin, economic and official status, place of residence, disease, sexual orientation or negative personal attitude shall be prohibited”.²⁸ Importantly, the above is a fundamental principle and its breach in some circumstances may lead to criminal liability.²⁹

The Law on Gender Equality is a progressive step in general, but due to the absence of law enforcement mechanism, it is mostly of a declaratory nature. In addition, the Law is silent on the needs of LGBT group and thus using it to protect the rights of LGBT persons at this stage is hardly possible. The Law on Domestic Violence does not protect LGBT persons from partners’ violence, because it applies to persons in registered marriage only and the law does not allow homosexual marriage in Georgia.³⁰

23 Paragraph 31 of Article 53 of the Criminal Code.

24 To prevent discrimination and effectively react to offences committed on this ground, the Minister of Interior has issued on 26 December 2014 new instructions, which instructed the investigation units of the Ministry of Interior to refer in the relevant field of electronic program of criminal case proceedings – “Crime Plot” – about “possible” motive of intolerance and concrete ground of discrimination (Paragraph 31 of Article 53 of the Criminal Code). According to the Ministry, reference to a crime committed due to hatred and intolerance creates an obligation to launch investigation under the respective article (Articles 142, 1421, 1422, 155 and 156 of the Criminal Code), provided the elements of crimes under these articles are identified. <http://police.ge/ge/shinagan-saqmeta-ministrma-diskriminatsiis-preventsisa-da-am-nishnit-chadenil-samartaldarghvevbeze-efeq-tiani-reagirebis-miznit-shss-s-danakofebistvis-akhali-direqtivebi-gamostsa/7565>

25 Labor Code of Georgia, Article 2(3).

26 12 June 2013 amendments to the Labor Code (729-ILs).

27 Article 6, Paragraph 1.

28 The Law of Georgia “on the Rights of Patient”, Article 6.

29 Violation of equality before law (Article 142 of the Criminal Code).

30 Shadow report on the status of LBT women in Georgia for the CEDAW Committee, WISG, Tbilisi, 2012. http://women.ge/wp-content/uploads/2012/05/WISG-LBT-CEDAW-shadow-report_geo.pdf

The Law “on the Elimination of All Forms of Discrimination” has entered into effect on 7 May 2014, which aims to eliminate all forms of discrimination and ensure equal enjoyment of rights set forth by legislation of Georgia for any natural person and legal entity. “Sexual orientation, gender identity and expression” are explicitly indicated among grounds for prohibition of discrimination.³¹ Pursuant to the Law, the Public Defender supervises the elimination of discrimination and ensuring of equality.³² In the opinion of Public Defender as well as NGOs, legislation contains considerable gaps. The Public Defender has already addressed the Parliament concerning relevant amendments.

Hence, gaps still prevail at legislative level, which place LGBT persons in unequal conditions. In most of the cases, the law is not explicitly discriminatory, but its application results in discriminatory consequences in practice and considerably curbs the rights and freedoms of LGBT persons.³³

31 The Law of Georgia on the Elimination of All Forms of Discrimination, Article 1.

32 The Public Defender examines the applications and complaints by a natural person, legal entity or group of persons, who find themselves a victim of discrimination; probes into a fact of discrimination based on an application or complaint, as well as at its own initiative and issues a relevant recommendation; develops and sends to a relevant institution or person general proposals on prevention of discrimination and issues related to combating it; etc.

33 Report on the implementation of CM/REC(2010)5 Recommendation, WISG, Tbilisi, 2012. http://women.ge/wp-content/uploads/2012/12/CM_REC20105GEORGIA_GEO_www.pdf

III. HATE CRIME

INTERNATIONAL STANDARDS AND MECHANISMS

OSCE's Guide on Hate Crime defines a 'hate crime' as follows: "Hate crime is a crime perpetrated because a victim, actually or possibly, belongs to some group, mostly on the grounds of race, religion, sexual orientation or gender identity, nationality, origin, disability or other".³⁴ "Hate crime" and other "hate-motivated misdemeanors" have a significant impact on the victim and the community s/he belongs to. Importantly, from the victim's perspective, such crimes damage the most an immutable, fundamental aspect of their identity.³⁵ In addition, such actions undermine the key foundation of democratic societies and the rule of law, as it "attacks" the fundamental principle of equality in dignity and rights of all human beings, enshrined in Article 1 of the UN Universal Declaration of Human Rights.

In the fight against hate crime, special importance is given to a proper legislative environment: besides the preventive meaning, when making the legislation in relation to these types of crimes stricter is a serious message to those exercising violence, availability of relevant articles in the law makes hate crimes visible and simplifies the collection of statistical data on the nature and prevalence of such crimes, which by itself makes it possible to undertake efficient measures to eliminate them.

Apart from making legislative decisions, at the 2009 Council of Europe Ministerial on Elimination of Hate Crime,³⁶ concrete steps that states must undertake in this area have been clearly outlined:

- Collect and publicize data on hate crimes;
- Take relevant measures to encourage a victim or eye-witness of such a crime to report on hate crimes;
- Organize professional trainings and other educational activities for the police officers, employees of the Prosecutor's Office and judges;
- Ensure prompt and effective investigation of hate crimes.

For the state to encourage the victims and eye-witnesses of hate crimes or other hate-motivated misdemeanors committed on the grounds of SOGI, by taking into account the specifics of crimes committed on the grounds of SOGI, distrust of LGBT group members towards law-enforcement authorities, the fear of coming out during reporting and other specifics, the Council of Europe Committee of Ministers Recommendation CM/REC2010(5) urges member states in addition to:

- Establish special units, which, among other duties, will be tasked to investigate crimes and misdemeanors related to sexual orientation or gender identity. Further, to allocate special staff, which will contact local communities for establishing relations built on trust.
- Undertake special efforts for setting up an independent and efficient mechanism specifically for receiving and investigating information on hate crimes or other hate-motivated misdemeanors committed by the law-enforcement officials, especially in cases where sexual orientation or gender identity is one of the motives.

³⁴ OSCE report: Hate Crime Laws, a Practical Guide

³⁵ OSCE report: Hate Crime Laws, a Practical Guide, pg. 42 http://www.osce.org/publications/odihr/2009/03/36671_1263_en.pdf

³⁶ OSCE Ministerial Council Decision No. 4/03, op. cit., note 2.

- Introduce the system of submission of anonymous or online complaints, or other means of easy access, allowing third parties to provide information. This will collect information on misdemeanors and their particular nature.

Besides, member states should take steps to ensure that lesbians, gays, bisexuals and transgenders are treated in the law-enforcement and other structures without discrimination, thus encouraging the victims of hate crimes or misdemeanors to report on such facts. This could be achieved by introducing a good Code of Ethics and trainings. They should also take steps to ensure that homophobic and transphobic actions, including torture, inhuman treatment or degrading treatment (sexual abuse, overly indiscreet body search and offensive language), are eliminated in these structures and, where possible, to apply disciplinary or criminal sanctioning mechanisms.³⁷

LOCAL LEGAL ENVIRONMENT

Legislation of Georgia does not define a hate crime and does not criminalize it. As a result, there are no official statistical data on hate crimes committed in general or crimes committed on the same grounds against LGBT persons.³⁸ Until 2012, a crime committed based on sexual orientation/gender identity was not considered an aggravated circumstance (unlike hatred based on ethnic belonging or religious views). On 27 March 2012, the Criminal Code of Georgia was amended, pursuant to which SOGI was added to the list of crimes committed due to intolerance, which is considered an aggravating circumstance during imposition of sanctions: “Committing a crime due to intolerance to race, color, language, sex, sexual orientation, gender identity, age, religion, political or other opinions, disability, nationality, national, ethnic or social belonging, origin, property or title, place of residence or other grounds of discrimination, shall be an aggravating circumstance for liability for all respective crimes stipulated in this Code”.³⁹ As the reports drafted by WISG in 2012-14 demonstrate,⁴⁰ country still does not have official statistics on the application of Article 53 of the Criminal Code. Crimes reported by the organization in documented cases, the alleged motive of which is intolerance on the grounds of the very SOGI, are identified as other types of crimes defined under the Criminal Code, such as hooliganism, intentionally damaging a body, etc.⁴¹

By the 2 May 2014 amendments, SOGI was also added to Article 142 of the Criminal Code concerning the violation of equality: “Violating the equality of individuals due to their language, sex, age, nationality, origin, place of birth, place of residence, property or title, religion or faith, social belonging, profession, family status, health condition, sexual orientation, gender identity and expression, political or other opinions or other grounds, which has substantially infringed upon a human right. Same action by using the official position, which has resulted in a grave consequence, is an aggravating circumstance of this article”.

37 Council of Europe Committee of Ministers Recommendation CM/Rec(2010)5 on Measures to Combat Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity, 2010.

38 Report on the implementation of CM/REC(2010)5 Recommendation, WISG, Tbilisi, 2012, pg. 44.

39 Article 53 of the Criminal Code (31).

40 A.Natsvlshvili, E.Aghdgomelashvili, Status of LBT Women in Georgia, Shadow Report for the CEDAW Committee, WISG, 2012; A.Natsvlshvili, E.Aghdgomelashvili, Report on the implementation of CM/REC(2010)5 Recommendation, WISG, Tbilisi, 2012; E.Aghdgomelashvili, Status of LGBT Persons in Georgia, Shadow Report for UPR, WISG, Tbilisi, 2014; Another examples of homo/transphobic incidents 2009-2014 you can find in several studies and reports such as ILGA-Europe’s submission for OSCE-ODIHR 2012 Hate Crimes Report; ILGA-Europe’s annual reports in 2011, 2013, 2014, annual report of the Public Defender of Georgia 2013, 2014 etc.

41 Please see the state report on implementation of CM/Rec(2010)5: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Others_issues/LGBT/Questionnaire/LGBT_Georgia.pdf

EXISTING PRACTICE

Official Statistics

To obtain official statistics and to request the statistics on the application by the Ministry of Interior of Paragraph 3¹ of Article 53 and Article 142 of the Criminal Code in 2012-14, WISG has addressed the Ministry of Interior with a respective letter. According to the response letter by the Analytical Department of the Ministry of Interior of Georgia,⁴² they do not possess information on the launch of criminal prosecution under Article 142 of the Criminal Code during the above-mentioned period. The Analytical Department of the Ministry of Interior noted also it did not have information on the application in courts of Paragraph 3¹ of Article 53 of the Criminal Code of Georgia.

WISG has also addressed the Chief Prosecutor's Office to request information on the launch of preliminary investigation/criminal prosecution under Article 142 of the Criminal Code. The response letter by the Chief Prosecutor's Office states that⁴³ during the mentioned period (2012-14), preliminary investigation/criminal prosecution has not been launched under Article 142 of the Criminal Code. As for the application of Paragraph 3¹ of Article 53 of the Criminal Code, the Prosecutor's Office has also noted it does not administer statistical information on the issue of concern.

To collect information on aggravation of charges based on Paragraph 3¹ of Article 53 of the Criminal Code, WISG has addressed in writing the courts of all instances. Received responses revealed that during the mentioned period none of the court decisions include either Paragraph 3¹ of Article 53 or Article 142 of the Criminal Code.⁴⁴

Absence of official statistics and general picture identified especially based on cases reported and studies conducted by human rights organizations illustrate that criminal norms prohibiting hate crime do not work in practice.

NGO Data

Given the absence of official statistics, studies carried out by NGOs illustrate that violence against LGBT persons (physical and psychological abuse, bullying and partly domestic violence) is rather widespread in the country.

Discrimination study in the LGBT group conducted by WISG in 2012 demonstrated that 32% of respondents have experienced physical abuse at least once during two years, and 89.93% – psychological abuse. Out of 134 respondents on average, who had experienced psychological abuse, 73.13% have encountered such facts thrice or more, 13.43% – twice, and 13.43% – once.

Most frequent forms of physical abuse are beating (73%), sexual harassment (14,6%) and sexual abuse (12,5%). Respondents have identified the following forms of psychological abuse: verbal insult (63%), mocking, humiliating comments about them (84%), and 20% have received letters containing hate language. All 6 respondents participating in the survey, who are 16-18 years of age have noted they had often become victims of bullying at school.⁴⁵ Out of 48 respondents who had become victims of physical abuse, 73% have

42 Response letter by the Analytical Department of the Mol, 13 November 2014, #2293989.

43 Response letter by the Chief Prosecutor's Office, 24 September 2014, #13/59480.

44 See Annex N1.

45 Status of LGBT Persons in Georgia, WISG, Tbilisi, 2012.

never addressed the police. Among the reasons are ineffectiveness of the police (21,62%), fear that the police will react in a homophobic way (29,73%), and 21,62% thought the incident was not serious enough to report in the police. From those who addressed the police, 46,15% are dissatisfied with this decision because they have encountered homophobic reaction from the police, 30% – stated the reaction by the police was friendly, while 23,08% stated they have been treated neutrally.⁴⁶

The study on gay, bisexual and transgender men conducted by NGO “Identoba” in 2013 showed that the question – “Have you become a victim of physical abuse over last two years?” – was answered positively by 48 respondents out of 109. From them, 36 persons said they have never approached the police.⁴⁷

In 2015, WISG has completed working on the needs of LGB persons in the healthcare sector.⁴⁸ The questionnaire included information on the experience of physical and psychological abuse. The study demonstrated that although compared to 2012 the number of respondents referring to experience of physical/psychological abuse has reduced (20% of respondents have experienced physical, and 68% – psychological abuse), the number of individuals who had become victims of abuse thrice or more has increased. Only 30% of victims of physical abuse have addressed the police (20% – human rights organization), while only 4,4% of victims have reported psychological abuse (same number of victims have approached a human rights organization). In case of physical abuse, among the reasons of non-reporting to the police are ineffectiveness of the police, mistrust, fear of coming out and lack of time. In case of human rights organizations it turned out that their majority was not aware they could approach the organizations to receive such service (only 1 respondent believes that approaching human rights organizations is ineffective). In case of psychological abuse, 72,1% of victims thought that individual cases of psychological abuse are not a “serious” cause for addressing the police or a human rights organization.

Law-enforcers’ Code of Ethics

Reporting by victims or eye-witnesses on hate crimes and cases to the police is affected by response on these facts from the police. As the NGO studies and documented cases illustrate, when responding to homo/transphobic crimes, sometimes police officers display improper and/or homophobic treatment.

The Code of Ethics of the Georgian Police stresses respect for human rights and acting in compliance with law and within its scope, which is based on the principles of equality and justice. The Code of Ethics focuses on a police officer’s responsibility to be guided by the principle of impartiality when discharging his/her duties and not to allow discriminatory treatment. An updated version of the Code includes sexual orientation among the grounds for prohibition of discrimination: “A police officer shall respect personal dignity of all individuals, and treat them fairly and impartially, irrespective of an individual’s race or national belonging, language, sex, age, religious convictions, political or other views, property status or title, social belonging, origin, education, place of residence or other type of personal status and/or sexual orientation”.⁴⁹ Breach of norms set by the Code of Ethics results in disciplinary liability pursuant to the procedure established by the order of the Ministry of Interior of Georgia.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Social being of Gay, bisexual and transgender men; Identity; 2013.

⁴⁸ E.Aghdgomelashvili, Needs of LGB Group in Healthcare Sector, WISG, Tbilisi, 2015.

⁴⁹ 31 December 2013 Order №999 of the Minister of Interior of Georgia, Tbilisi, on the Approval of the Code of Ethics of the Georgian Police and Instructions for Behavior of Certain Employees of the Ministry of Interior of Georgia, Annex 1, Code of Ethics of the Georgian Police: http://police.ge/files/sajaro_informacia/etikis%20kodeqsi.pdf

In 2009-2012 WISG has identified number of occasions when the police ignored offences perpetrated by the third parties; threats by the police officers, cynical attitude and verbal insults have also been identified.⁵⁰ NGOs, which were observing the 17 May 2013 IDAHO manifestation, have noted just like the victims that some police officers “have been referring to the rally participants cynically and in an insulting way, and to a certain extent sympathized for the counter-rally participants. Their behavior also betrayed this attitude”.⁵¹

Facts of neglect of the Code of Ethics by police officers suggest that development of stricter control mechanisms is necessary for enforcing current regulations and ensuring monitoring.

According to the General Inspection data, in 2013-14, various forms of disciplinary punishment were imposed on 3992 officers for the breach of the Code of Ethics.⁵² However, absence of detailed statistics on response makes it impossible to draw a general picture on reaction by the General Inspection to breaches of the Code of Ethics based on homo/transphobia.

The Code of Ethics of Employees of the Prosecutor’s Office draws particular attention to prohibition of discrimination. Article 5 of the Code of Ethics of Employees of the Prosecutor’s Office of Georgia, concerning the protection of human rights and freedoms, states that: “1) An employee of the Prosecutor’s Office shall acknowledge, respect and protect human rights and freedoms recognized by the Constitution, legislation, and international treaties of Georgia. Universal principle of respect for a person’s dignity is mandatory for the employees of the Prosecutor’s Office. 2) An employee of the Prosecutor’s Office shall be obligated to assist in elimination of any kind of discrimination”.⁵³ The Code of Ethics forbids the employees of the Prosecutor’s Office “to express opinions, which aim to constrain or insult a person on the grounds of race, color, language, sex, religion, political or other views, national, ethnic or social belonging, property status and title”.⁵⁴

General Inspection of the General Prosecutor’s Office of Georgia carries out official inquiry on the breaches of requirements of this Code and submits inquiry materials to the General Prosecutor of Georgia, as well as proposals on the expediency of applying a disciplinary measure against an employee of the Prosecutor’s Office.

Training Programs for Law-enforcers

To register and efficiently respond to hate crimes, it is crucial that representatives of law-enforcement bodies have knowledge and skills necessary for identifying such crimes and incidents and assisting and supporting the victims. One of the reasons of non-applicability of Paragraph 3¹ of Article 53 of the Criminal Code in practice is that neither the Academy of the Ministry of Internal Affairs, nor the Chief Prosecutor’s Office provides in-depth training of law-enforcers on this issue.

In 2014 the Parliament of Georgia has approved the 7-year Human Rights Strategy and the Human Rights Action Plan for 2014-15, which also covers issues of SOGI.⁵⁵ A chapter dedicated to elimination of discrimination based on homo

50 A.Natsvlishvili, E.Aghdgomelashvili, Report on the implementation of CM/REC(2010)5 Recommendation, WISG, Tbilisi, 2012;

51 Joint NGO statement on May 17th: <http://www.humanrightsgs.org/index.php?a=main&pid=16706&lang=geo>

52 MoI, General Inspection, 2013-14 Statistics: <http://police.ge/ge/ministry/structure-and-offices/generaluri-inspeqtisia-departamenti?sub=7401>

53 19 June 2006 Order №5 of the General Prosecutor of Georgia, Tbilisi, on the Approval of the Code of Ethics of Employees of the Prosecutor’s Office of Georgia, Article 5.

54 Ibid, Article 6, Paragraph 2.

55 Human Rights Action Plan for 2014-15, Chapter 14.

and transphobia, besides adoption of anti-discrimination law provides for the delivery of relevant trainings to representatives of law-enforcement bodies in identification of a hate crime and collection of information and administration of statistics on such types of offences.

WISG has approached the Academy of MIA with a respective letter, the response letter⁵⁶ to which states that the training course on “Qualification of an Action as a Crime” covers issues related to hate crimes”. The same letter says that “these issues are taught since 2012 in the following special professional education programs: programs/courses for training of patrol-inspectors; training of district-inspectors; special training of coroners and for promotion in the Central Criminal Police Department and territorial bodies of the Ministry of Internal Affairs of Georgia”.

Training program “Qualification of an Action as a Crime” is attached to the letter. This program contains no reference to Paragraph 3¹ of Article 53 of the Criminal Code. Further, referenced legal literature not only does not include methodology and techniques for identifying hate motive, but conveys the legal notion of a hate crime in a rather fragmentary way. Overall, it could be said the training course titled “Qualification of an Action as a Crime” teaches general and special parts of criminal law. Article 142 of the Criminal Code is taught in the Academy of MIA in the same context. This training material is insufficient for corroborating or excluding the hate motive in each concrete case. This requires more than understanding of concrete elements of a concrete habeas corpus.

Situation in the bodies of the Prosecutor’s Office is different. Response letter by the Legal Support Unit of the Chief Prosecutor’s Office of Georgia⁵⁷ states that “the curricula developed for training and raising of qualification of prosecutors in 2014 covered issues related to hate crimes, which are included in the training module on human rights protection. Total of 80 staff members of the Prosecutor’s Office have been trained in these topics. At this moment the training participants are discharging duties in various territorial bodies in the system of the Prosecutor’s Office”. The Human Rights Module is attached to the letter. Among different issues, the Module includes topics such as the notion of a hate crime and application of Paragraph 3¹ of Article 53 of the Criminal Code of Georgia. Because this norm has not been anyhow applied in practice so far, it is unclear which case studies are used to explain the methodology of application of Paragraph 3¹ of Article 53 of the Criminal Code, and whether manuals used as part of the Module are based on the experience of other countries in investigation techniques for hate crimes.

Although the decision on the application of Paragraph 3¹ of Article 53 of the Criminal Code must be made by the court trying a criminal case, it does so when evidence corroborating a hate crime is submitted. Discovering such evidence and submitting it to court is the obligation of the police and the Prosecutor’s Office. In case of each concrete crime, verification of a hate motive requires due knowledge, experience and investigation technique, which today is unavailable. Due to this very reason, hate crimes cannot be discovered and registered until now.

Special Units Working on Hate Crimes

Best practices of other states demonstrate that to combat hate crimes, besides raising the awareness of law-enforcers and pursuing individual activities aimed at gaining specific knowledge, special units set up in the police are operating quite effectively, which are entirely focused on hate crimes.

⁵⁶ Response letter by the Academy of the Ministry of Internal Affairs of Georgia, 19 February 2015, #MIA 81500372753.

⁵⁷ Response letter by the Legal Support Unit of the Chief Prosecutor’s Office of Georgia, 24 February 2015, #13/11024.

Mistrust towards the police and the fear of coming out are among the reasons of low reporting on hate crimes. Accordingly, there are few countries where the state is directly collecting the statistics. Often LGBT organizations play the first mediator role between a victim and law-enforcers. In some states, large LGBT organizations operate a hot line/web page for the abuse victims.⁵⁸ They, on their part, cooperate with the special sub-unit of the police, which directly investigates hate crimes.

In countries with no such specialized groups, which would work directly with LGBT group members and organizations, statistics are collected differently: part of special organizations focuses on monitoring only and periodically carries out opinion polls and surveys to make the areas, frequency and forms of discrimination more evident. In this case, the state benefits from a ready-made product, and although monitoring results and identification of problematic areas enables the state to plan relevant activities, it does little to improve degree of trust towards the police.⁵⁹

Given a homophobic environment and a low degree of trust towards police officers in Georgia, it would be optimal to set up such units. There is no special unit in Georgia that would receive applications based specifically on hate or hate crimes and investigate them.

Awareness Raising Campaigns

Hence, offences perpetrated based on sexual orientation/gender identity still remain a significant problem for the LGBT group and public at large. Owing to various reasons (lower sensitivity of law-enforcers towards hate crimes and lack of knowledge required for identification of this type of a crime, fear of coming out, experience of homophobic treatment by the police, low self-esteem of the group members, owing to which they do not give huge importance to such crimes or think they “deserve” such treatment, etc.), such crimes are often unregistered not only at the state but even at the level of human rights organizations. Development of multidisciplinary approaches is required – working with general public and LGBT group on one hand, and on the other hand, raising the sensitivity and knowledge of law-enforcers for identification of hate crimes and further response.

To boost registration of hate crimes, other states resort to broad awareness campaigns. Several countries (e.g. Sweden, England, Netherlands, Belgium) have developed special manuals for LGBT group members, which besides clearly defining a hate crime, refers to legal mechanisms that will assist a victim in restoring breached rights.

⁵⁸ Such schemes are in effect in Sweden and Croatia.

⁵⁹ E.Aghdgomelashvili, Status of LGBT Persons in Georgia, Public policy document, WISG, Tbilisi, 2013.

RECOMMENDATIONS

- Plan and implement broad education campaigns on hate crimes;
- Take all measures for effective implementation of Code of Ethics of police officers and other civil servants, in order to rule out homophobic behavior and attitudes against LGBT persons in the state institutions. Along with other measures, strict observance of this must include disciplinary and upon need criminal sanctions against those breaching the Code of Ethics or other relevant legislative provisions;
- Include issues on sexual orientation and gender identity in training programs for police officers and judges, so that they are able to identify homophobic and transphobic crimes, as well as to render adequate assistance to victims and eye-witnesses;
- Set up a special unit/group in the police, which will focus on investigation of hate crimes and cases and cooperate with LGBT organizations / group representatives to establish relations built on trust;
- For collecting information on the frequency and nature of hate crimes, to improve current system of complaints (or create other easily accessible form), which would enable a third person to inform law-enforcers about such facts. Further, to develop mechanisms for monitoring the efficiency of described service.

SAMPLE CASES

Case # W59 Young gay man beaten several times by a group of strangers and abducted from a shelter

Male, homosexual, 23 years old

A group of strangers has attacked the victim on 19 May 2013 in Tbilisi, on Martkopi Street, and beaten him. According to the victim, his sexual orientation was the reason. During beating, an ID card fell out of the victim's pocket, which indicated his place of residence. On May 26th, presumably same persons have attacked the victim in the entrance hall of his residential house. This time too, the victim's sexual orientation was the reason for attack. In both cases the victim has approached the police.

In the first case, Patrol Police did not pay attention to the victim's application. In the second incident, a criminal case was initiated under charges of beating (Paragraph 1 of Article 125 of the Criminal Code). However, investigation failed to identify the aggressors.

Following these incidents, the victim's family members learned about his sexual orientation, leading to additional abuse from the family members. With assistance from the Public Defender's representative, the victim found a refuge in the shelter of victims of domestic violence.

On August 6th, strangers have abducted the victim from the shelter's adjacent territory, beaten him, and left with tied hands near the Tbilisi Sea. Another criminal case was initiated under the same charges (Article 125, Paragraph 1), yet, the aggressors could not be identified in this case either.

In the fall of 2013 the victim traveled to Ukraine, and with assistance of the UN Office there, requested asylum in the third states. His request was granted and currently he is in the US.

Case #I46 Gay man murdered brutally in his own flat

Male, homosexual, 46 years old

In April of 2012 in Kutaisi, gay man was brutally murdered in his flat. His body was found with multiple surface injuries in the face and head area, caused by a sharp object. The victim also had several penetrating injuries and was deceased by strangulation. According to the victim's friends, the walls in his flat had inscription "homosexual". The murder was investigated as robbery, without referring to a hate crime.

Case #W57 Young transgender person beaten on May 17th on the Rustaveli Avenue by 6 individuals

Transgender male, 17 years old

On 17 May 2013 in Tbilisi, the victim was returning home from the university. When entering the subway, one of passers-by has shouted "he's gay", following which 6 persons had run after him. They caught him in about two hundred meters, knocked him over, and beaten him. He did not report in the police, because there were a lot of people around and he was sure the aggressors could or would not be found. He did not approach a doctor either. His mother has managed the wounds. He told his mother he had stood up for his friend and was thus injured.

Case #W56 Psychological and physical abuse of a gay man

Male, homosexual, years old, G.M.

On 17 June 2013, at 5:30 p.m. an athletic young man around 25-30 years old has approached the victim. The stranger stopped the victim and asked to follow him to the old cable lift station. The victim refused. The aggressor asked his name and the victim responded. Then the aggressor told him he knew his Facebook name and therefore he should have followed him to the station for a talk. Following the refusal, the stranger has grabbed him and tried to take him to the station by force. He took out a mobile phone and started taking photos of the victim, shouting he was one of the boys who had participated in the May 17th manifestation, and that on his Facebook page he had posted a sacrilegious photo, where he was nude together with a cross. The aggressor threatened the victim with beating. A passer-by woman has approached them, who tried to diffuse the situation. While the stranger was explaining that the boy was one of the participants of the May 17th manifestation, the victim managed to escape.

G.M. and his friends have experienced another fact of abuse 10 days before the above-described incident. G.M. was in front of the Cafe Gallery together with three girls, where three young men and three girls have passed them by. One of the girls spat on G.M.'s shoe because he had a cross on it. G.M.'s friends tried to defend him but one of the boys passing by has grabbed G.M.'s girl friend and started beating her. Then the aggressors ran away and hid in the old cable lift station.

The victims called the police, which came and claimed they could not go to the cable lift station and search for offenders. G.M. and his friends were asked to follow them to the police station. There were two juvenile girls among the victims. Police officers warned them they would have to spend a whole night in the police should they write a complaint, and that they would be freed soon should they write they were not complaining. Overall, they did not complain.

Case #W54 Transgender woman beaten and her hair burnt

Intersex, transgender woman, 25 years old

At the end of May 2013 in Tbilisi, the victim was called by the Bukia Garden: “Come here you faggot! What kind of a gay hair style is that?!” The aggressors shouted at the victim they were going to mend her ways and while shouting, burnt the victim’s hair and beat her. The victim has approached neither the police nor the Public Defender.

Case #W55 Transgender man beaten by ex-neighbor

Transgender male, 51 years old

On one of the Tbilisi streets on the night of 28 June 2014, two youngsters have identified in the victim their ex-neighbor, have beaten him and left him unconscious in the street. In the morning local residents called for the ambulance and the victim was hospitalized. The victim did not report in the police. According to the victim, he had identified the aggressors, and in case of reporting in the police he was afraid they would murder him. He has filed the application only with the Public Defender, requesting a shelter. The incident was not publicized, it was recorded only by the Public Defender’s Office and WISG.

CASE #W61 Transgender woman murdered

S.B., transgender woman, 23 years old

On 11 November 2014, transgender woman was brutally murdered in Tbilisi in her flat. Murderer has caused her multiple injuries with a knife, following which set the flat to fire and hid. The police have arrested the suspect on the next day.

The defendant stated in the testimony given during arrest that S.B. owed him money, was refusing to return it, and he had visited her flat about the debt. According to the defendant, during the mutual conflict S.B. had attacked him, he was defending himself, and did not intend to murder her. As for the fire, he claimed it was presumably caused by a lit cigarette he had dropped in the flat. Yet, facts speak to the opposite. Fire service employees questioned at the trial stated they had found two seats of fire in S.B.’s flat. Expert examination report also concludes that arson was intentional. The defendant admitted he had purchased the weapon prior to visiting the deceased in her flat. This fact shows explicitly he had visited S.B.’s flat with intention of murder. Neither during investigation nor during witness examinations at the trials, motive behind the murder has not been clearly identified.

On 13 November 2014, the Human Rights Education and Monitoring Center and Identoba have released a joint statement, claiming that the person who is the defendant (and who had admitted) in the case of S.B.’s murder, has attacked another woman the same evening and attempted to murder her also. This reinforces suspicions that the murder was driven by hate.

On 13 November 2014, WISG has addressed the Minister of Interior and the General Prosecutor with an open letter,⁶⁰ urging them to pay special attention to examination and analysis of all details of investigation, which may be referring to a hate crime. The court at this stage is examining the experts. Court verdict on this case is not known yet. Proceedings should be over until August 2015.

60 <http://women.ge/2014/11/14/mtfhatecrime/>

Case #145 Transgender woman attacked by a man with an electric shock

B.Sh., transgender woman, 21 years old

On 10 November 2014, a transgender woman was attacked in her flat in Tbilisi. According to the victim, she has seen the defendant only twice. On 10 November 2014 the victim has agreed with the aggressor about sex service and told him her residential address for that purpose. At this point, the victim just had the breast surgery done. Around 7 p.m. the defendant visited the victim's house and totally unexpectedly attacked her with an electric shock, hitting it near the breasts, and then tried to strangle her. The victim has resisted. Neighbors came to assist because of the noise and the aggressor fled. Before leaving, the aggressor had said he was going to visit another transgender (according to the victim, then she could not guess whom the aggressor had meant, and only on the next day, after she learned about S.B.'s murder, she linked this threat to a concrete individual).

When the aggressor left, she had bruises, her dress was in tatters, she had an injury near the neck, and the breast surgery stitches had opened up, owing to which, according to her physician, she requires an urgent surgery.

The victim decided to report the incident in the police. However, after the aggressor has called her on the phone to say he was working in the police and would brutally end up with her should she report in the police, the victim changed her mind because of the fear and did not file a complaint that evening.

In the morning the victim was notified by phone about S.B.'s murder. The victim thought S.B.'s murder within few hours from the attack on her was strange and filed the application in the police. In addition, she has contacted organizations defending the rights of LGBT community and operating in Georgia. On November 13th, organizations Identoba and EMC have released a special statement, which stressed that the same person was suspected of murdering S.B. and attacking B.Sh., thus allegedly attesting to hate crimes.

B.Sh.'s case is currently under investigation.

IV. FREEDOM OF ASSEMBLY AND EXPRESSION

INTERNATIONAL STANDARDS AND MECHANISMS

The freedom of assembly and manifestations protects a citizen's free development in the society. This major right is a sign of human freedom and independence. Freedom to manifestations, i.e. the right to joint public announcement of one's own opinions is one of the expressions of freedom of assembly. Democratic state cannot exist if its citizens are unable to express their views at assemblies, listen to other citizens' views, and express their views publically through manifestations. Further, protection of freedom of assembly simultaneously respects and recognizes human dignity and personal freedom.

Pursuant to Article 11 of the European Convention on Human Rights, everyone has the right to freedom of peaceful assembly and to freedom of association with others. No restrictions shall be placed on the exercise of these rights other than such as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals or for the protection of the rights and freedoms of others. This Article shall not prevent the imposition of lawful restrictions on the exercise of these rights by members of the armed forces, of the police or of the administration of the State.

Article 11 of the European Convention on Human Rights establishes that restriction of the freedom of assembly, *inter alia*, must meet the requirement of urgency in a democratic society. The European Court defines a democratic society and identifies pluralism, tolerance and promotion of broadmindedness as its essential criteria.

FRA's studies demonstrated that the exercise of freedom of expression and peaceful assembly in some of the Council of Europe states by LGBT persons and groups sometimes gives rise to hostile attitudes, thus sometimes resulting in the prohibition of a march or violent attacks on demonstrators, while the police cannot protect the demonstrators. Observations revealed that this often is linked to the lack of a political will: regardless of a positive obligation to protect its own citizens from discrimination, in fact representatives of the authorities share the position of opponents of a gay pride and often support them openly, thus fostering homophobic and transphobic crime.⁶¹

In terms of realization of the freedom of assembly and expression by LGBT group members, practices of western European states are reflected mostly in reinforced observance of public order.

Besides, the European Court has held numerously that the very state has a positive obligation to protect the realization of the right to peaceful assemblies and rallies and to protect participants of the process by means of the police, to avoid physical abuse or harassment against them.⁶² In addition, the Court stresses the importance of observing this principle in cases related to groups of minorities or persons expressing unpopular views.⁶³ In cases of violence from counter-demonstrators the Court concluded that the state is obligated to prevent violence against demonstrators.⁶⁴

61 Homophobia, transphobia and discrimination on ground of sexual orientation. Comparative legal analysis. FRA. 2010.

62 Plattform "Ärzte für das Leben" v. Austria (21 June 1988) (police have a "positive obligation" to protect a demonstration against counter-demonstrators who try to disrupt it).

63 Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaria (2 Oct. 2001) ...protects a demonstration that may annoy or give offence to persons opposed to the ideas ... it is seeking to promote ...107. ... The national authorities must display particular vigilance to ensure that national public opinion is not protected at the expense of the assertion of minority views, no matter how unpopular they may be; *Bączkowski and Others v. Poland* (Application No. 1543/06). (violation of Art. 11. and Art. 14 combined with Art. 11) (refusal to permit LGBT Pride March in Warsaw in June 2005).

64 United Macedonian Organisation Ilinden and Ivanov v. Bulgaria (20 Oct. 2005) 115. ... [T]he authorities appeared somewhat reluctant to protect the members and followers of Ilinden from a group of counter-demonstrators. As a result, some of the participants in Ilinden's rally were subjected to physical violence from their opponents ... The authorities were ... bound to take adequate measures to prevent violent acts directed against the participants in Ilinden's rally, or at least limit their extent.

In the case *Alekseyev v. Russia*, the European Court of Human Rights was considering a ban on assembly and demonstration of LGBT persons by the Moscow City Hall. The Russian authorities' alleged they were concerned for the LGBT persons' safety and prevention of public disorder.⁶⁵ In this case the European Court of Human Rights has held: "... Article 11 of the Convention protects a demonstration that may annoy or cause offence to persons opposed to the ideas or claims that it is seeking to promote. The participants must be able to hold the demonstration without having to fear that they will be subjected to physical violence by their opponents".⁶⁶ As a general rule, where a serious threat of a violent counter-demonstration exists, the Court has allowed the domestic authorities a wide discretion in the choice of means to enable assemblies to take place without disturbance. However, the mere existence of a risk is insufficient for banning the event. The authorities must produce concrete estimates of the potential scale of disturbance in order to evaluate the resources necessary for neutralizing the threat of violent clashes. In the present case, no preliminary assessment of the risks posed by counter-demonstrations to the assembly of LGBT persons had been carried out.⁶⁷ Given this circumstance, the European Court of Human Rights ruled that Russia had breached Article 11 of the European Convention.

LOCAL LEGAL ENVIRONMENT

Article 25 of the Constitution of Georgia protects the right to assembly and manifestations, pursuant to which, everyone except members of the armed forces and the Ministry of Interior, has the right to public assembly without arms either indoors or outdoors without prior permission. Whereas Article 24 of the Constitution holds that everyone has the right to freely receive and impart information, to express and impart his/her opinion orally, in writing or by any other means.

The Law on Assemblies and Manifestations sets the procedure for assembly and manifestations, which establishes certain rules and regulates the exercise by persons of the right guaranteed by the Constitution of Georgia – to public assembly without arms either indoors or outdoors without prior permission. Article 2 of the Law stipulates that restriction of the rights recognized and protected by the Law shall not be discriminatory.

In 2011 the Parliament of Georgia has amended the Law on Assemblies and Manifestations, which entered into effect on 14 July 2011. Afterwards, on 26 September 2011 the Georgian authorities have addressed the European Commission for Democracy through Law ("Venice Commission") and requested an opinion over this Law.

On 17 October 2011 the Venice Commission has released its Final Opinion on the Law on Assemblies and Manifestations.⁶⁸ The Commission recommended Georgian authorities to make notification terms set under Article 8 of the Law on Assemblies and Manifestations more flexible (CDLAD(2010)009, § 34; CDL(2009)152, §§ 21 and 22). In particular, the Venice Commission noted problems in relation to impossibility to change the notification, spontaneous assembly without notification, and the parallel assembly. This concern was caused by regulation of the Law, pursuant to which a notification on organizing and holding an assembly or manifestation shall be submitted with the executive body of local self-government no later than 5 days before holding it. The Venice Commission has noted in its Opinion that unfortunately the Georgian authorities have not taken into account this key recommendation in the final text of the Law.

65 *Alekseyev v. Russia*, Decision of the European Court of Human Rights, Paragraph 72, <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-101257>

66 *Alekseyev v. Russia*, Decision of the European Court of Human Rights, Paragraph 73.

67 *Alekseyev v. Russia*, Decision of the European Court of Human Rights, Paragraph 75.

68 *Venice Commission* CDL-AD(2010)009, Opinion no.547/2009, adopted 12-13 March, 2010. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2009\)128-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2009)128-e).

EXISTING PRACTICE

Provision of due conditions for the enjoyment of the right to hold a peaceful demonstration is the state's positive obligation. Offences committed against similar marches require prompt and adequate response.

There is negative as well as positive experience in this respect. On 17 May 2012 the police failed to protect peaceful demonstrators from violence coming from the third party. Yet, on 18 May 2012, when the demonstration was organized in Tbilisi in front of the former building of the Parliament, the police have effectively protected demonstrators from the hostile counter-demonstrators.⁶⁹ Apart from LGBT organizations and their supporters, representatives of diplomatic missions in Georgia have also participated in the rally. As for the response to attack on the 17 May 2012 rally participants, the state has not reacted to it duly.⁷⁰

In spite of the last year's experience and number of preventive measures (representatives of the Ministry of Interior have met several times with the organizers of the rally as well as counter-rally, safe evacuation of the rally participants was planned, etc.), at the 17 May 2013 rally the state has failed to undertake the positive obligation concerning the exercise of the right to assembly and manifestation. Counter-demonstrators have broken through the police cordon and the situation got out of control. The police started evacuating the rally participants. However, counter-rally participants have besieged one bus on the Freedom Square and a mini-bus on the Vachnadze Street. Counter-demonstrators have broken glasses of the mini-bus, trying to get in (one person inside had the head broken, three suffered a concussion, while others incurred various physical injuries). They threw stones and various items, were insulting physically and verbally. Patrol police have assisted in driving the mini-bus away from the place of the rally. During this period several incidents were reported, when the counter-demonstrators have beaten persons they had identified as LGBT individuals. For instance, the same evening 2 girls and 2 boys were brutally beaten in front of the "Smart" supermarket. According to the official data, 28 persons were injured during the pogrom of the 17 May 2013 rally. In the course of next days, more attacks on LGBT group representatives were witnessed. "Women's Initiatives Supporting Group" as well as organization "Identoba" has reported about frequent cases of violence against LGBT group members in the days following the May 17th.

The May 17th violence was echoed by mixed assessments of politicians as well.⁷¹ In parallel with harsh statements by individual politicians, part of the MPs continued making open homophobic statements and accusing the rally organizers of "provoking" violence.⁷² Part of politicians who were against such a rally from the beginning, were appealing to cultural, traditional and religious values.

69 Several dozens of LGBT (lesbian, gay, bisexual and transsexual) activists and their supporters have gathered on May 18th in front of the Parliament building to protest against violence that had occurred a day earlier, when the march of LGBT activists coming from the territory near the Philharmony towards the Rustaveli Avenue was blocked by the members of the "Orthodox Parents' Union", their supporters and clerics. Regardless of several insignificant tense moments, a one-hour rally against homophobia and violence in front of the Parliament has ended peacefully. Several passers-by attempted to verbally insult the rally participants, but no serious incidents had taken place. On one occasion the police officers have taken one young man away from the rally participants, in order to avoid any complications arising from his oral humiliations. Overall, the young man found a shelter in the Kashueti Church, whose priest warned individuals gathered on the side of the church not to touch the rally held in front of the Parliament, in order to avoid potential "provocations" from LGBT activists. Web-portal civil.ge. 18.05.2012. <http://www.civil.ge/eng/category.php?id=87&gallery=81>

70 Status of LGBT Persons in Georgia, WISG, Tbilisi, 2012. http://women.ge/wp-content/uploads/2012/12/WISG_situation-of-lgbt-persons-in-Georgia_GEO-www.pdf

71 International Day Against Homophobia celebrated in Georgia with homophobia, 24 Hours, 18.05.13. <http://24saati.ge/index.php/category/news/2013-05-18/38082>

72 E.g. homophobic statements of the leader of parliamentary majority on May 17th, Netgazeti, 2013.05.17. <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/19709/>

Assessment by NGOs: “The Ministry of Interior has failed to duly foresee the threat coming from counter-demonstrators, and failed to undertake effective preliminary measures for preventing potential risks coming from counter-demonstrators, owing to which, the safety plan the Ministry had come up with for holding the May 17th rally has proved to be ineffective from the outset”.⁷³ Observers of the rally noted in initial assessments that the police did not act in a coordinated manner, while some police officers “have been referring to the rally participants cynically and in an insulting way, and to a certain extent sympathized for the counter-rally participants. Their behavior also betrayed this attitude”.⁷⁴ The Ombudsman has also criticized the law-enforcers’ actions.

This assessment was rejected by many politicians and the Parliamentary Human Rights Committee, the conclusion of which states: “The Committee finds that the Ministry of Interior has demonstrated maximum effort and responsibility, thus making it possible to avoid potential casualties”. Yet, it recommends the Ministry of Interior to: “Pursuant to the OSCE Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly, law-enforcement agencies that are tasked to observe order during the assemblies must possess the assembly control techniques and the so-called “soft” skills. Because the control of assemblies requires high professionalism, the Committee recommends the Ministry of Interior to set special training of its staff in described issues as a priority”.⁷⁵

According to the Public Defender, in 2014 the Academy of the MIA has delivered training in the control of masses. The following issues were covered during the training: legal foundations of control of masses (normative acts), rights, duties and responsibilities of the organizers, specifics of the police work, ethical norms and the human rights protection, the role of the police during manifestations held by sexual minorities (LGBT), etc. Representatives of the Ministry of Interior’s Patrol Police Department, Central Criminal Police Department, Department for Special Tasks and the Academy of the MIA, total of thirty participants have been trained. The Public Defender finds it important to continue training law-enforcers in this area actively and in larger scales in the future, otherwise this will not be sufficient for achieving substantial improvement.⁷⁶

In 2014, the Georgian Orthodox Church has introduced May 17th as the Family Strength Day, and along with other activities, has announced about a mass rally in the city’s central street. Due to absence of safety guarantees, in 2014 LGBT and human rights organizations have refused to organize any large-scale public rally against homophobia on the May 17th.

73 <http://gyla.ge/geo/news?info=1621>

74 <http://www.humanrightsgsge.org/index.php?a=main&pid=16706&lang=geo>

75 Conclusion by the Human Rights Committee on May 17th, Netgazeti, 23.07.19. <http://www.netgazeti.ge/GE/105/opinion/21817/>

76 Public Defender’s report, 2014.

RECOMMENDATIONS

- To ensure proper training of police officers in protection of participants of peaceful demonstrations held by LGBT persons, and in effective prevention of attempts to obstruct the enjoyment of freedom of assembly by unlawfully terminating the demonstrations, in line with the norms prescribed in the OSCE Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly;⁷⁷ in addition, to pay more attention to measures focusing on prevention of violence;
- To respond to cases of violence efficiently and timely;
- To develop and implement an awareness raising program for police officers on LGBT issues, so that during similar rallies the police act in a principal manner and with due respect to LGBT persons and their supporters;
- Representatives of the authorities must publically condemn the cases of unlawful interference in the freedom of expression and peaceful assembly, so that violence is not encouraged.

17 May 2015 proved to be different, when three different rallies planned in Tbilisi were held to celebrate the IDA-HO day. At this point, the state showed a political will and all three rallies have ended peacefully.

SAMPLE CASES

17 May 2012

On 17 November 2012 on the case “*Identoba and Others vs. Georgia*” (# 73235/12)

“Identoba” and 14 other persons have **filed an application in the European Court of Human Rights**. The applicants alleged that the violence perpetrated against them by private individuals and the lack of police protection during the peaceful demonstration on 17 May 2012 had constituted a breach of their various rights under Articles 3, 10, 11 and 14 of the European Convention on Human Rights.

“Identoba”, which is set up to protect the rights of LGBT persons, planned to organize a peaceful march on 17 May 2012 in the center of the capital city to mark the International Day Against Homophobia. Tbilisi City Hall and the Ministry of Interior have received a prior notice on holding the planned peaceful demonstration on May 17th. They possessed detailed information on the format of the march and the number of participants. In addition, the applicant organization has requested adequate protection from possible violence.

On 17 May 2012, approximately from 1 p.m. the “Identoba” staff and other LGBT activists – up to thirty persons – have gathered in the grounds adjacent to the Tbilisi Concert Hall. They were holding banners with slogans such as – “I am gay”, “I love my gay friend”, “Love is love” and “Get colorful”, as well as rainbow flags and umbrellas. A police patrol was present, as agreed, near the Tbilisi Concert Hall.

Shortly before the beginning, members of religious groups – the “Orthodox Parents’ Union” and the “Saint King Vakhtang Gorgasali’s Brotherhood” – arrived in the Concert Hall area, claiming the organizers could not hold such a demonstration and promote “perversion”, as it was against their moral values and Georgian traditions.

⁷⁷ Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly: Second Edition. OSCE/Odihr.

When the marchers reached Rustaveli Avenue, they were met there by a hundred or more counter-demonstrators, who were particularly aggressive. They made a human chain and encircled the marchers in such a way as to make it impossible for them to pass. Demonstrators asked the police for help, but initially the police did not intervene and tried to help later on. As a result, counter-demonstrators have physically and verbally abused the demonstrators.

The European Court's judgment holds that according to the latest information available in the case file, the two criminal investigations opened on 19 May and 24 October 2012, and in addition, the two applicants have never been granted victim status.

The applicants claimed in their application filed with the European Court that the police had failed to take relevant measures to prevent aggression motivated by homophobic and transphobic hatred. This was the very reason for not holding the peaceful demonstration safely.

In deliberating on Article 11 of the European Convention, the Court noted that "the harmonious interaction of persons and groups with varied identities is essential for achieving social cohesion". Further, the Court noted, that a particular importance is attached to pluralism and tolerance for a democratic society. In that context, it has held that although individual interests must on occasion be subordinated to those of a group, democracy does not simply mean that the views of the majority must always prevail: a balance must be achieved which ensures the fair and proper treatment of minorities and avoids any abuse of a dominant position. The state must act as the guarantor of these values. Lastly, the European Court of Human Rights held also that the prohibition of discrimination under Article 14 of the Convention duly covers questions related to sexual orientation and gender identity. All in all, the Court considered that the Georgian authorities failed to protect the participants' freedom of assembly and manifestation, contributed to the march participants becoming the victims of inhuman treatment, and failed to adequately investigate hate crimes.

The Strasbourg Court found that with such approach the state undermined public confidence in its own anti-discriminatory policy.

The Court held that Georgia is to pay 13 applicants who had participated in this march, each – 2 000 – 4 000 EUR, while 1 500 EUR to organization "Identoba" for moral damages.

The Court held that the majority has violated Article 3 (inhuman and degrading treatment), taken in conjunction with Article 14 (prohibition of discrimination), as well as Article 11 (freedom of assembly and manifestation), taken in conjunction with Article 14 of the European Convention on Human Rights.

17 May 2013

Administrative offences

According to the information posted on the web page of the Ministry of Interior on 21 May 2013, the employees of 7th Unit of the Old Tbilisi Department of the Tbilisi Chief Department have detained four persons (*Giga K., Zurab Ch., Amiran M. and Beka P.*) involved in the incident at the Kolmeurneoba Square on May 17th. Articles 166 and 173 of the Code of Administrative Offences were the grounds for detention, i.e. non-subordination to a staff member of a law-enforcement authority and petty hooliganism.

At the time, sanctions for these offences included a fine or administrative detention up to 90 days.⁷⁸

Afterwards, on 21 May 2013, the Administrative Panel of the Tbilisi City Court has considered the above cases of

⁷⁸ Notably, currently the period of administrative detention is 15 days. Legislation was amended in 2014.

administrative offences. As a result, the Court found Zurab Chkheidze, Giga Kuchukhidze, Beka Piranishvili and Amiran Mantashashvili as offenders. Each offender was instructed to pay for petty hooliganism⁷⁹ a maximum fine in the amount of 100 GEL.

At an open trial the detainees, apart from Zurab Chkheidze, have admitted and repented the commission of petty hooliganism. They noted also that they themselves had become victims at the May 17th rally, in particular by receiving body injuries of various degrees.

Resistance by Zurab Chkheidze, Giga Kuchukhidze and Beka Piranishvili against representatives of law-enforcement authorities was not corroborated and the Court has terminated administrative proceedings under the relevant article.

Importantly, the protocol of administrative offence against these persons was not duly drawn up. To remedy the violations, the Court instructed representatives of law-enforcement authorities to notify the Court about measures taken against these violations within one month from receiving the instruction.⁸⁰

Administrative case against the Ministry of Interior

On 20 January 2014 the “Women’s Initiatives Supporting Group” and 12 persons have filed with the Administrative Panel of the Tbilisi City Court an administrative statement of claim against the Ministry of Interior of Georgia, requesting compensation for moral damages. The claim, which is admitted into proceedings, concerns the obligation of the Ministry of Interior of Georgia to secure holding of the 17 May 2013 rally and protecting its participants. The Ministry of Interior rejects the claimants’ position and believes the police officers themselves became victims on 17 May 2013. Main hearing on the case is scheduled in September 2015.

Criminal case

7th Unit of the Old Tbilisi Department of the Tbilisi Chief Department of the Mol has completed the investigation of developments at the rally of NGO “Identoba”, “Women’s Initiatives Supporting Group” and their supporters in the Al. Pushkin Square on 17 May 2013. Criminal investigation was pending under Paragraph 1 of Article 161 of the Criminal Code of Georgia,⁸¹ i.e. infringement of the right to assembly and manifestation.

On 10 July 2013 the case was transferred for consideration in the Tbilisi City Court. There are five defendants – Tamaz Bichinashvili (cleric archimandrite Antimoz of the All St. Trinity Church); Irakli Basilaia (abbot John of the Mtskheta St. Jonh’s Mothers’ Convent); Tital Davrishiani, Beka Salukvadze and Giorgi Basiashvili.

At the pre-trial hearing on 1 August 2013, the motion of only one defendant – Tamaz Bichinashvili – was granted and proceedings against him were terminated. Consideration on merits started on 18 December 2013. Last witnesses were examined in court on 14 July 2015, thus completing the stage of examination of evidence. Court verdict should be announced on 8 September 2015.

⁷⁹ Article 166 of the Code of Administrative Offences of Georgia.

⁸⁰ <http://tcc.gov.ge/index.php?m=443&newsid=523>

⁸¹ Criminal Code, Article 161, Infringement of the Right to Assembly or Manifestation, Paragraph 1: Unlawful infringement of the right to organize an assembly or a manifestation and/or participate in it through the use of violence, threat of violence, or the abuse of an official power, – shall be punishable by a fine or by corrective labor for up to one year in length and/or by imprisonment for the term of up to two years, by deprivation of the right to occupy a position or pursue a particular activity for up to three years in length. Paragraph 2: The same action committed by the use of arms or that has resulted in mass disorder, death, or other serious consequence, – shall be punishable by imprisonment from two up to five years in length, by deprivation of the right to occupy a position or pursue a particular activity for the term up to three years in length.

WISG v. Georgia (# 73204/13)

Complaint in the European Court of Human Rights

“Women’s Initiatives Supporting Group” and 15 natural persons have filed an initial application with the European Court of Human Rights on 17 November 2013. The case concerns failure of the state to fulfill its positive obligation on 17 May 2013. In particular, the applicants believe the state has breached the following rights recognized by the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: prohibition of torture (Article 3 of the European Convention), right to respect for private and family life (Article 8), freedom of expression (Article 10), freedom of assembly and association (Article 10), right to an effective remedy (Article 13), prohibition of discrimination (Article 14), prohibition of abuse of rights (Article 17).

Another application is submitted with the European Court of Human Rights on the same case – **Identoba and Others (20 individuals) V. Georgia (# 74959/13)**.

V. EMPLOYMENT

INTERNATIONAL STANDARDS AND MECHANISMS

The UN International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of 16 December 1966 is in force in Georgia since 3 August 1994.

Pursuant to Article 2 of the Covenant, the states parties to the Covenant undertake to guarantee that the rights enunciated in the present Covenant will be exercised without discrimination of any kind as to race, color, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.⁸² Hence, according to this article, the enjoyment of rights recognized by the Covenant must be possible without discrimination. Article 8 of the same document, which protects labor rights, stipulates that no one shall live in oppressed conditions and no one should be required to perform forced or compulsory labor.

The Committee notes that the Covenant, “prohibits any discrimination in access to and maintenance of employment on the grounds of ... sexual orientation”.⁸³ This principle is directly applicable to all aspects of the right to work, thus states parties are under the obligation to secure the enjoyment of rights to work without any discrimination. States parties must respect the right to work and refrain from taking measures that limit or deny equal access to work, especially for marginalized individuals and groups.⁸⁴ Any discrimination in the exercise of the rights to work constitutes the breach of obligations under this Covenant.⁸⁵

European Social Charter is in force for Georgia since 1 October 2005 (ratified by the 1 July 2005 Resolution N1876 of the Parliament of Georgia). Article 20 of the Charter recognizes the right to enjoyment of equal opportunities and equal treatment in employment and professional occupation, without gender discrimination.

Accordingly, the states undertake the obligation to implement relevant measures in the following areas: a) access to employment, protection from dismissal and vocational reintegration; b) identification of vocational orientation, vocational training and rehabilitation; c) terms of employment and work conditions, including remuneration; d) career progress, including promotion.

LOCAL LEGAL ENVIRONMENT

The Constitution of Georgia protects the right to work.⁸⁶ Further, the Constitutional Court of Georgia held that the right guaranteed by the Constitution implies not only the right to choose work, but the right to implement, maintain and give up the work, to be protected from unemployment and regulations that directly allow the possibility of dismissing a person from work groundlessly, arbitrarily and unfairly.⁸⁷ Labor relations in the civil service are regulated by the Law “on the Civil Service”, while in the private sector – by the Organic Law of Georgia “the Labor Code of Georgia”.

⁸² International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Article 2, Paragraph 2.

⁸³ The Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment N18 (the Right to Work), Paragraph 12b(i).

⁸⁴ Ibid, Paragraph 23.

⁸⁵ Ibid, Paragraph 33.

⁸⁶ Constitution of Georgia, Article 30, Paragraph 1.

⁸⁷ 26 October 2007 judgment #2/2/389 of the Constitutional Court of Georgia on the case “Citizen of Georgia Maia Natadze and Others vs. the Parliament of Georgia and the President of Georgia”, II, Paragraph 19.

Anti-discrimination norm is provided in Paragraph 3 of Article 2 of the Labor Code of Georgia: “Any kind of discrimination due to race, color, language, ethnic or social belonging, nationality, origin, property and social status, place of residence, age, sex, sexual orientation, disability, belonging to religious, public, political or other union including a professional union, family status, political or other views, shall be prohibited in labor and pre-contractual relations”. This norm does not refer to gender identity as the ground for prohibition of discrimination, but nevertheless, this does not preclude the Labor Code from covering discrimination in labor relations based on gender identity. In such cases, references could be made to the Constitution of Georgia, as well as the “Labor Code of Georgia” and the Law “on Elimination of All Forms of Discrimination”.

In case of termination of a labor contract at an employer’s initiative, an extremely important norm of the Labor Code obligates an employer, upon an employee’s request, to justify in writing within 7 days the grounds for dismissal.⁸⁸ Enjoyment of this right is a crucial precondition for a person dismissed on discrimination grounds to exercise the protection of his/her rights by approaching the Public Defender as well as litigating in courts.

EXISTING PRACTICE

Although at legislative level discrimination in employment is prohibited on various grounds including sexual orientation/gender identity, labor disputes on these grounds are not pending. “Women’s Initiatives Supporting Group” has requested information from the courts of all instances concerning the consideration of labor disputes due to the breach of Paragraph 3 of Article 2 of the Labor Code of Georgia. Responses demonstrate that courts either have not considered labor disputes on this ground or do not administer such statistics.⁸⁹

A picture different from official statistics is seen in the discrimination studies carried out by WISG⁹⁰ and reports by organizations working on labor relations,⁹¹ as well as periodic reports on pending cases released by the Public Defender’s Department for Equality. In the majority of applications, the very labor activities are identified as the area of discrimination.⁹²

Notwithstanding the fact that the analysis of court data has not identified a single officially reported fact of discrimination in employment in Georgia on the grounds of sexual orientation/gender identity, this is the very field of public relations where LGBT group members quite often face discrimination before starting as well as during the work. Transgender persons are especially vulnerable in labor relations. Owing to current practice of legal recognition of gender, their majority do not possess identification documents matching their gender self-expression. For this reason, they try to be employed unofficially and agree to bad working conditions. Some of them (mostly transgender women), may be involved in commercial sex, thus making them more vulnerable and unprotected towards violence.⁹³

The cycle of legal trainings delivered by WISG for LGBT group members has illustrated that during discrimination in labor relations, the group members do not resort to courts or Public Defender because mostly they are not

88 Labor Code of Georgia, Article 38, Paragraph 5.

89 See Annex N1.

90 Status of LGBT Persons in Georgia, WISG, Tbilisi, 2014; E.Aghdgomelashvili, Needs of LGB Persons in Healthcare Sector, WISG, Tbilisi, 2015; N.Gvianishvili, Status of Transgender Persons in Georgia, WISG, Tbilisi, 2014.

91 E.g. N.Gochiashvili, Study of Needs – Discrimination of Minority Representative Women in Labor Relations, GYLA, Tbilisi, 2014.

92 <http://www.ombudsman.ge/uploads/other/2/2553.pdf>

93 N.Gvianishvili, Status of Transgender Persons in Georgia, WISG, Tbilisi, 2014.

aware of legal protection mechanisms available. In addition, sometimes they “voluntarily” abandon work due to the working environment created around them. Often they do not wish to work at places where their orientation is known and the staff displays cynical attitude, mocking, verbal offence, isolation and other signs of mental abuse.

RECOMMENDATIONS

- To develop efficient mechanisms of protection of LGBT persons from discrimination in employment, aimed at reducing the gap between legislative environment and real situation.

SAMPLE CASES

Case #W60 Lesbian woman had to leave work

Lesbian, 20 years old

On 29 September 2014, the victim had to voluntarily leave work located in one of the central districts of Tbilisi. During one month prior to leaving work, staff members have discriminated the victim due to her sexual orientation (verbal offence, mocking, isolation, etc.), which started after staff members had learned the victim was lesbian. The victim did not want to report in relevant authorities. Despite numerous assurances of confidentiality, the victim feared that even in case of reporting in the Public Defender’s Office, this would definitely become known at her former work and she did not want to create problems.

Case #W58 Transgender man experiences problems in being employed due to inconsistency between sex referred to in the ID card and gender self-expression

Transgender male, 35 years old

In the summer of 2014, the choir, in which the respondent had sung for a long time (before the transition), has refused him to participate in the touring performance. They told him that his presence on the stage, among choir members, would be unusual and unacceptable for the audience, and therefore it would be better if he stayed. Due to inconsistency between gender identity and sex referred to in identification documents, two and a half years ago he was denied a job in one of the Tbilisi bars having already passed an interview. The victim has not reported about the breached rights.

VI. DISCRIMINATION IN EDUCATION

INTERNATIONAL STANDARDS AND MECHANISMS

The right to education is recognized under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Pursuant to its Article 13, the states parties to the Covenant recognize the right of everyone to education. They agree that education shall be directed to the full development of the human personality and the sense of its dignity, and shall strengthen the respect for human rights and fundamental freedoms.

Article 2 of additional Protocol №1 to the European Convention on Human Rights protects the right to education. Pursuant to the document, no person shall be denied the right to education. In the exercise of any functions which it assumes in relation to education and to teaching, the state shall respect the right of parents to ensure such education and teaching in conformity with their own religious and philosophical convictions.

In terms of access to education, discrimination in schools and other educational institutions may become a significant obstacle for the youth belonging to the LGBT group. Besides, they often become victims of bullying and abuse from peers as well as teachers.⁹⁴ The Human Rights Committee, the Committee on the Economic, Social and Cultural Rights and the Committee on the Rights of the Child express concerns over homophobic and transphobic environment in schools and educational institutions, and urge the states to take measures for protecting LGBT adolescents from negative attitude and bullying.⁹⁵

The Council of Europe's Committee of Ministers Recommendation – CM/Rec2010(5) – requires member states to make the right to education accessible to all without discrimination on the grounds of sexual orientation or gender identity. Among others, measures must be taken to protect from oppression and social isolation; this includes the equality and safety policies, the Codes of Ethics and training programs for the staff, as well as taking measures for introducing mutual tolerance and respect at schools, inclusion of objective materials in the curricula and education materials, provision of special information to LGBT pupils and students and their support, and taking measures to meet special needs of transgender students.⁹⁶

LOCAL LEGAL ENVIRONMENT

The right to education is protected under the Constitution of Georgia.⁹⁷ Legislation prohibits discrimination in education and recognizes equal access to education in primary and secondary, as well as higher education institutions.⁹⁸ The Law on Higher Education also obligates educational institutions to ensure equal treatment “irre-

94 E.g. E/CN.4/2001/52, P.75, and E/CN.4/2006/45, P.113.

95 E.g. Final Comments of the Human Rights Committee on Mexico (CCPR/C/ MEX/CO/5), P.21; Final Comments of the Committee on the Economic, Social and Cultural Rights on Poland (E/C.12/POL/CO/5), P.12,13; General Recommendations of the Committee on the Rights of the Child №3 (CRC/GC/2003/3), P.8, and №13 CRC/C/GC/13), P. 60 and 72c; as well as the Committee's Final Comments on New Zealand (CRC/C/NZL/CO/3–4), P.25; on Slovakia (CRC/C/SVK/CO/2), P.27,28; and on Malaysia (CRC/C/MYS/CO/1), P.31.

96 A.Natsvlshvili, E.Aghdgomelashvili, Monitoring the Implementation of CM/Rec2010(5) Recommendation in Georgia, WISG, Tbilisi, 2012.

97 “Everyone shall have the right to receive education and the right to free choice of a form of education”, Constitution of Georgia, Article 35.1.

98 The Law of Georgia “on General Education”. “Everyone shall have the equal right to receive full general education in order to fully develop his/her personality and acquire knowledge and skills required for equal opportunities of achieving success in private and public life. Receiving primary and basic education shall be mandatory.” (Article 9.1.), prohibition of discrimination (Article 13), equal access (Article 3.2.a).

spective of a person's ethnic belonging, sex, social origin, political or religious views, etc.⁹⁹ The Law on General Education also protects all schoolchildren from improper treatment¹⁰⁰ and abuse.¹⁰¹ Article 13 of the Law, which also prohibits discrimination, obligates a school "to protect and foster tolerance and mutual respect among schoolchildren, parents and teachers irrespective of their social, ethnic, religious, linguistic and ideological belonging".¹⁰²

The document on national objectives of education focuses on the importance of education built on principles of equality and development of the skill for human rights protection and respect for personality among adolescents: "In today's dynamic, ethnically and culturally diverse world the skills of mutual respect, mutual understanding and mutual learning gain particular importance for functioning of the society. The school must develop in an adolescent the skills for human rights protection and respect for personality, which s/he will use for preserving own and others' originality. An adolescent should be able to realize gained theoretic knowledge on essential human rights and to live by these principles".¹⁰³

Requirements of diversity and intercultural education are advanced before publishers of school textbooks and parties interested in obtaining a textbook license: "A textbook shall not be evaluated and shall be excluded from classification, if its content, design or any other sign contains discriminatory and/or discrediting elements (language, nationality, sex, ethnical and social belonging, etc.)".¹⁰⁴

EXISTING PRACTICE

Remarkably, current reality in education system in terms of environment as well as education process and knowledge is substantially different from legislative one, especially when issues relating to sexual orientation/gender identity and LGBT adolescents are concerned.

Detailed analysis of school textbooks, which would allow us to judge on the freedom of education materials from homophobic stereotypes and on the inclusion of adequate information on sexual orientation/gender identity, etc., still has not been carried out. State reports claim that school textbooks are free from stereotypes and are gender sensitive.¹⁰⁵ Yet, studies reveal a different reality: "Majority of textbooks develops stereotypes among pupils in various areas, namely, in terms of territorial settlement, socio-economic status, disability, gender. Further, majority of textbooks fail to reflect the diversity existing in Georgia by ethnic, religious and territorial settlements, are drafted from ethnocentric positions, and thus do not promote equality among pupils and development of intercultural sensitivity and tolerant attitudes among schoolchildren".¹⁰⁶

99 The Law of Georgia "on Higher Education", Article 16(1)d.

100 The Law of Georgia "on General Education". "A pupil shall have the right to be protected from improper treatment, inattentiveness, and insult." (Article 9.8).

101 The Law of Georgia "on General Education", Article 20. (1). "Abuse against a pupil or any other person at school shall be prohibited. In case of physical and/or verbal abuse, a school shall be obligated to react duly and immediately pursuant to the procedure established by legislation of Georgia."

102 The Law of Georgia "on General Education", Article 13. (6).

103 National Objectives of General Education, approved by the 18 October 2004 Resolution N84 of the Government of Georgia.

104 Procedure for granting a classification code to a textbook of a general education institution, Art. 8. Para.10 (b).

105 "The school education material is age and gender sensitive, in no way promoting the negative gender stereotypes in school textbooks at the primary school level. The Ministry of Education and Science is involved in the major school textbook reform currently, ensuring the education based on the principle of gender equality". Consideration of reports submitted by States parties under article 18 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women Combined fourth and fifth periodic reports of States parties Georgia. CEDAW/C/GEO/4-5. Para.57.

106 S.Tabatadze, N.Giorgadze, Studying the Aspects of Intercultural Education at Primary Level of Georgian Schools, CCIIR, Tbilisi, 2013.

It is further alarming that majority of textbooks used by students of relevant profile of higher education institutions are not in line with contemporary standards and fail to reflect clinical experience, results of studies, and best medical practices accumulated in recent years. Their majority directly pathologizes homosexuality.

Although the international classifier of diseases ICD-10 is currently used in Georgia, in which homosexuality is removed from the list of diseases, part of textbooks views homosexuality as a behavioral disorder.¹⁰⁷ Terminological confusion of sex and gender is a prevailing problem in the classifier's Georgian publications, which is a key issue in the process of depathologization of transgenderism.¹⁰⁸

Further, there are no special programs at schools and higher education institutions (e.g. awareness raising, psychological consulting, etc.), which would address the needs of LGBT pupils and students.

Today, "attitudes to LGBT persons at schools and universities echo general societal patterns and are under strong influence from traditional stigmas, taboo and values promoted by the Georgian Orthodox Church".¹⁰⁹ Bullying, harassment and social isolation due to, *inter alia*, sexual orientation and gender identity, is still one of the serious problems in the education sector.

Large-scale studies carried out by CCIIR in 2013 and 2014, which aimed to study the aspects of intercultural education at primary level of Georgian schools¹¹⁰ and by the curricula of teachers of the education institutions,¹¹¹ clearly demonstrate how strong the stereotypes and homophobic attitudes among teachers and students are. Although 81,5% of teachers and 78,6% of students participating in the study agree with the proposition – "Everyone, irrespective of his/her sexual orientation, is equal and free" – by varying intensiveness, 47% of teachers and 40% of students believe that a "different sexual orientation must be punishable through criminal procedures". 74,9% of teachers and 72,9% of students agree by varying intensiveness with the proposition that "people with different sexual orientation are dangerous for the country and the society".

Another study,¹¹² which aimed to research the awareness, attitude and willingness of teachers towards gender equality issues, illustrated that the awareness of teachers on LGBT issues is extremely low. They think that repugnance and violence towards "such individuals" is not justified, because homosexuality is a "divergence, anomaly", and "a sick person cannot be oppressed". At the same time, the study revealed that teachers do not view isolation and marginalization, victims of which LGBT adolescents often become, as demonstration of bullying.¹¹³

107 For an example see also the residency curriculum in pediatrics. Article 3. Module 3. Pediatrics of Development and Behavior. o) "Sexual behavior/sex identification disorders: masturbation, trans-sexuality, transvestism, homosexuality".

108 E.g. "gender identity disorder" (F64) is translated, as "sex identification disorders" (T.Silagadze, L.Menteshashvili. Diagnostics of mental diseases by the ICD-10 criteria (handbook). Tbilisi, 2009), "sex identity disorder" (Glossary of psychiatry by the World Health Organization. Georgian Mental Health Association. Tbilisi, 2005); in another textbook published in 2013 in Georgian (Shorter Oxford Textbook of Psychiatry. Fifth edition), trans-specific topics are combined in the sub-chapter on "gender identity anomalies" (M.Gelder, P.Harrison, P.Cowen, Shorter Oxford Textbook of Psychiatry, "Global Initiative on Psychiatry" Foundation. This textbook was published in 2006 and is based on DSM-IV). M.Chavchanidze's work in clinical sexology is an exception (M.Chavchanidze, Propaedeutics of Clinical Sexology. Tbilisi, 2014), which not only clearly delimits sex and gender from each other, but in addition describes both of them and covers trans-specific issues.

109 Study on Homophobia, Transphobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity. Sociological report: Georgia. COWI. 2010. Paragraph 67. http://www.coe.int/t/Commissioner/Source/LGBT/GeorgiaSociological_E.pdf

110 S.Tabatadze, N.Giorgadze, Studying the Aspects of Intercultural Education at Primary Level of Georgian Schools, CCIIR, Tbilisi, 2013.

111 S.Tabatadze, N.Giorgadze, Studying the Aspects of Intercultural Education by the Curricula of Teachers of the Georgian Higher Education Institutions, CCIIR, Tbilisi, 2014.

112 T.Isakadze, N.Gvianishvili. "Studying the Awareness and Attitudes of Teachers towards Gender Equality". Trainings and Research Group. Tbilisi, 2014.

113 "In case of noticing gender non-conformity among pupils, teachers think they should talk to a pupil and advise to change behavior and contact the psychologist. They think the psychologist must diagnose if s/he is a homosexual. If it is already "diagnosed", then the teacher must urge the class not to make fun of this child and not to treat him/her badly." Ibid.

Given such attitudes of teachers, it is not surprising that according to the study conducted by WISG in 2014, in terms of coming out, teachers/lecturers turned out to be in the group that the respondents trust and are open to the least (11%).¹¹⁴ In another study conducted in 2012, all study participants within the first age group (16-18 years old) noted they had become the victim of bullying at school at least once during last 2 years.¹¹⁵

RECOMMENDATIONS

- The Ministries of Health and Education should act in a coordinated manner to revise medical education textbooks that include stigmatizing/discriminatory definitions;
- The Ministry of Education, together with relevant state agencies and the civil society, should develop programs for securing inclusiveness in the education system and overcoming bullying in schools, by including the issues of sexual orientation and gender identity in the school curricula, delivering relevant trainings to the teacher personnel, and rendering proper psychological assistance to LGBT schoolchildren;
- The Ministry of Education, in cooperation with the civil society and especially with LGBT organizations, should analyze school textbooks to identify the extent to which they propagate the idea of tolerance, and whether they foster or not homophobic attitudes among schoolchildren.

SAMPLE CASES

Case #W38 Gay teenager becomes the victim of bullying at school ¹¹⁶

Male, homosexual, age group (16-18).

Excerpts from the interview: “They often make fun of me at school because of my manners. Often they’ve called me a “faggot”; have sworn at me... make fun of me – sometimes they color my bag, sometimes pull away my chair... Last winter, when I was leaving the school building, my school-mates called me and took me to the doorway. They talked to me scornfully, touching me by hands. Then they threw my bag away. One of them even kicked me. Then they left me alone... In the school corridor, during the break, several boys started making fun of me, offending me verbally. When I responded, they slapped me on my face for a few times...

In the spring the inhabitants of my district also learned that I’m gay and let the whole district know about my “pederasty”. The whole district was making fun of me and often abused me verbally should I have met them collectively. Once I was in a mini-bus. When I approached the place where the inhabitants of my district were standing, they saw me and called me loudly “you faggot”, plus threatened to beat me...

In the summer, I was sitting with my friend in a garden in my district. The inhabitants of my district came and started making fun of me. One of them, as if he was a gay as well, was mocking me with my manners. Then as if he tried to kiss me. I tried to get rid of him and others were laughing at this.”

114 E.Aghdgomelashvili, Needs of LGBT Persons in Healthcare Sector, WISG, Tbilisi, 2014.

115 Status of LGBT Persons in Georgia, WISG, Tbilisi, 2012.

116 Status of LGBT Persons in Georgia, WISG, Tbilisi, 2012, research materials, Q13(1).

Case #W42 Bullying based on sexual orientation¹¹⁷

Agender, 19 years old

Excerpts from the interview: “This happened after 17 May 2012 ... One of my classmates witnessed the clash of priests and activists ... Our teacher told us about one of transgenders living in her district ... This was extremely subduing for me [the manner and words that the teacher was telling this with] ... Yes, I had to say this at the lesson ... So they asked me if I were like that and I said yes, I’m like that and when the lessons were over, already at the last lesson they had started, all classmates sat close to me judging ... They were telling me this is illness, this is a shame for our mentality, Georgian traditions, etc. ... as they usually do ... The teacher has not interfered. Usually our teachers do not interfere in that issue ...”.

117 N.Gvianishvili, Status of Transgender Persons in Georgia, WISG, Tbilisi, 2014.

VI. DISCRIMINATION IN HEALTH CARE

INTERNATIONAL STANDARDS AND MECHANISMS

A human right to health is recognized by numerous international treaties. Paragraph 1 of Article 25 of the Universal Declaration of Human Rights stipulates: “Everyone has the right to a standard of living adequate for the health and well-being of himself and of his family, including food, clothing, housing and medical care and necessary social services...” In entire spectrum of international law, a most comprehensive article on the right to health is provided in the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. In Paragraph 1 of Article 12 of this Covenant, the states parties recognize: “the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health”, while Paragraph 2 of Article 12 lists “the steps to be taken by the States Parties ... to achieve the full realization of this right”.

Further, the right to health is recognized in Article 5(e)(iv) of the Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (1965), Articles 11.1(f) and 12 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1979), and Article 24 of the Convention on the Rights of the Child (1989). The right to health is protected under regional human rights treaties, such as the revised 1961 European Social Charter (Article 11), the 1981 African Charter on Human and Peoples’ Rights (Article 16), and the 1988 Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights (Article 10). Similarly, the right to health is recognized by the Commission on Human Rights, as well as the 1993 Vienna Declaration and the Programme of Action and other treaties.¹¹⁸

According to the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights, the Covenant on ESC rights “proscribes any discrimination in access to health care and underlying determinants of health, as well as to means and entitlements for their procurement, on the grounds of ... sexual orientation”.¹¹⁹ The committee also observed in General comment N20 that “[O]ther status” as recognized in article 2, includes sexual orientation.¹²⁰

Studies conducted in other countries confirm that equal access to health is often violated for representatives of various marginal groups, and especially when transgender, intersex and gender non-conforming individuals are concerned.¹²¹ They are often discriminated during the delivery of health services. At that, study participants describe obstacles they encounter when receiving the services.

118 International Covenant on “Economic, Social and Cultural Rights”, General Comment №14 (Twenty-second session, 2000), (UN doc. E/C.12/2000/4), the right to the highest attainable standard of health (Article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights).

119 UN committee on Economic, Social and Cultural Rights. General comment N14. Para 18

120 UN committee on Economic, Social and Cultural Rights. General comment N20. Para 32.

121 Human Rights and Gender Identity. CommDH/IssuePaper(2009)2. Issue Paper by Thomas Hammarberg, Council of Europe Commissioner for Human Rights. Strasbourg, 29 July 2009.

LOCAL LEGAL ENVIRONMENT

Prohibition of discrimination, which is guaranteed by the Constitution of Georgia,¹²² is enshrined in the Anti-Discrimination law¹²³ and laws¹²⁴ and ethical standards¹²⁵ regulating the healthcare sector.

Sexual orientation as the basis for prohibiting discrimination is found also in the Law of Georgia on Health Care. The Law of Georgia “on the Rights of Patient” also prohibits discrimination of patients on any grounds: “Discrimination against a patient on the basis of race, color, language, sex, genetic heritage, religious convictions, political and other views, national, ethnic and social belonging, origin, economic and official status, place of residence, disease, sexual orientation or negative personal attitude shall be prohibited”. Importantly, the above is a fundamental principle and its breach in some circumstances may lead to criminal liability.

Until very recently blanket ban on blood donation by certain categories of individuals, including homosexuals, alcohol-addicts, sex-workers, etc. Such a blanket ban was inconsistent with the principles of equality, honor and dignity of individuals. The Constitutional Court of Georgia ruled on February 14, 2014 in the Case of Asatiani et.al v. The Minister of Labour, Health and Social Protection, that this Order was unconstitutional¹²⁶.

Despite this, according to the studies conducted by WISG in 2014, show that there are many significant gaps in healthcare field both in terms of legal regulations and practice. These shortcomings place LGBT people in an unequal position and in concrete cases may further lead to their discrimination and other violations of their fundamental rights and freedoms.

EXISTING PRACTICE

The Medical Mediation Service of the Ministry of Labor, Health and Social Welfare of Georgia, established on 1 June 2012, is protecting the rights of patients and insured citizens. In addition, the service regulates relations between medical institutions and insurance companies. Hence, the Service considers applications by natural persons/citizens, as well as legal entities. According to the Mediation Service, no one has approached the LEPL – Medical Mediation Service from 4 April 2012 through 27 November 2014 due to any violations based on sexual orientation or gender identity.¹²⁷ Yet, studies and in-depth interviews with LGBT group demonstrate that although such cases are rare, group members still face discrimination and improper treatment from the medical personnel.¹²⁸ Further, it is noteworthy that group members often refrain from visiting doctors and pursue self-treatment, because they are afraid of negative attitude of the medical personnel.¹²⁹ Remarkably, although homosexuality is removed from the international classification of

122 Constitution of Georgia, Article 14.

123 Law of Georgia on Elimination of all forms of Discrimination, Article 1.

124 The Law of Georgia “on Health Care”, Article 6, Paragraph 1. Article 40. The Law of Georgia “on the Rights of Patient”, Article 6.

125 “A physician shall treat every patient with equal attention and care, with no exception whatsoever”, Physician’s Code of Ethics of Georgia: Chapter “Physician and Patient”, Paragraph 2. “Equal and fair treatment of a patient implies, on one hand, exclusion of any discrimination, and on the other hand, taking into account a patient’s individual needs. A patient’s discrimination by a physician on the grounds of origin, social status, religious convictions, ideology, disease or any other grounds shall be prohibited. Further, when providing medical services to a patient, his/her individual needs associated with specifically health as well as religious, ethnic, psychological, social or other personal qualities should be taken into consideration”. Physician’s Professional Rules of Activity, Chapter 2.1.1, “Equal and Fair Treatment”.

126 The Constitutional Court’s decision #2/1/536

127 Response letter N10/95395 (27.11.2014) from the Medical Mediation Center of the Ministry of Labor, Health and Social Welfare of Georgia.

128 See case examples in the end.

129 The Public Defender is administering case N1335/15, in which the applicant was subjected to degrading treatment in a medical institution. <http://www.ombudsman.ge/uploads/other/2/2353.pdf>

diseases, individual representatives of healthcare sector and available textbooks view homosexuality as a problem requiring medical intervention.¹³⁰

Remarkably, delimitation of sex, gender and gender identities is a key matter in the process of depathologization of trans-specific issues. Terminological confusion of sex and gender is a prevailing problem in the classifier's Georgian publications. The above clearly demonstrates how problematic the articulation of gender identity related issues is in our academic sector.¹³¹

The study revealed medical personnel's low awareness on sexual orientation/transgenderism/intersexuality in general and the group's needs in healthcare sector, etc.¹³². This also prevents LGBT persons from identifying and receiving quality medical assistance. The right to receive quality medical services, which is regulated in Georgia at legislative level,¹³³ as well as by ethical and medical standards in effect in the country, is breached also in respect of transgenders:

The certification and re-certification system of physicians is suspended in recent years. As for clinical guidelines, **although trans-specific medical services are available in Georgia, a clinical guideline still does not exist in Georgia, which would describe transition-related diagnostic and treatment measures**¹³⁴.

Sex reassignment procedures for transgenders, despite their high social importance, are not included in any legal act. Given the poverty and unemployment level in Georgia, many cannot financially afford costs required for the sex reassignment procedures.¹³⁵ Under various data and calculations, the cost of a full transition process ranges between 12 000 to 20 000 USD.¹³⁶ Taking into account that the majority of transgender persons encounter serious problems in the process of employment due to inconsistent gender records in their identity documents (which, based on the current practice, foresees undertaking a full transition process) and often have to agree to low-paid and unqualified jobs, procedures required for transition remain as financially non-affordable for them.¹³⁷ Hence, escaping from this somewhat vicious circle is rather difficult without relevant regulations or special measures taken by the state.¹³⁸

The needs of LGBT group in healthcare sector are not examined and studies, and hence they are not reflected in the action plans and strategies available in the healthcare sector.¹³⁹

130 Response letter of the Ministry of Labor, Health and Social Welfare of Georgia (N.01/27507, date: 15.05.2012) stated that the Ministry planned to duly amend the post-graduate curricula; however, these amendments have not been made until now.

131 Aghdgomelashvili E., Gvianishvili N., Todua T., Ratiani T. Health Care Needs of Transgender persons in Georgia. WISG. 2015.

132 Our survey has shown that randomly chosen healthcare workers (save one respondent) have quite a vague knowledge (or none at all) about gender identity and transgender people. One part cannot formulate exactly, but defines it as a "problem of self-perception of one's own sex". Others cannot delimit sexual orientation and gender identity from each other. Aghdgomelashvili E., Study on LGB Needs in the Healthcare Sector, in-depth interviews with healthcare specialists, technical report, WISG, 2014.

133 "Every citizen of Georgia has the right to receive from any healthcare provider medical service in accordance with the professional and service standards, acknowledged and established in the country", the Law "on the Rights of Patient", Article 5.

134 A group of physicians we have interviewed, which directly provides this service, has identified the absence of national clinical guidelines as one of the key problems. Study on LGBT Needs in the Healthcare Sector, in-depth interviews with healthcare specialists, technical report, WISG, 2014.

135 Materials of study on transgenders' needs in healthcare sector, organization "Identoba", 2012.

136 Because procedures required for transition and consecutiveness are not written out and regulated by the state, and the fact that the number of consultations as well as the duration of pre and post-operational hormonal therapy course and the number of procedures required for transition depends on the decision of an individual medical worker, health status of a concrete individual, and other additional factors, it is difficult to determine the exact financial cost of procedures.

137 For example, out of 14 respondents we have interviewed in 2014, 5 are self-employed, 4 - unemployed, 5 - employed full time. Out of the employed, the income of three respondents is 300-700 GEL, four respondents - 700-1000 GEL, two - 100-300 GEL, and one - 500-700 GEL. The income of one respondent is less than 100 GEL. Gvianishvili N., Situation of Transgender Persons in Georgia, WISG.

138 Aghdgomelashvili E., Gvianishvili N., Todua T., Ratiani T. Health Care Needs of Transgender persons in Georgia. WISG. 2015.

139 E.g. the Georgian Healthcare State Strategy for 2011-2015, which focuses on various vulnerable groups, does not take into account/recognize the needs related to social and trans-specific health of LGBT group, and especially transgender persons.

RECOMMENDATIONS:

- Ministry of Labor, Health and Social Affairs should coordinate its work with Ministry of Education in order to provide revision of medical textbooks containing stigmatizing and discriminatory definitions and terminology;
- Inclusion of basic information on sexual orientation/gender identity in the qualification/requalification or certification programs and curricula for personnel working in the healthcare sector; Raise qualification of secondary and tertiary healthcare specialists in transgenderism related issues.
- Development of trans-sensitive codes of conduct and guidelines at the level of clinics;
- Regulation of a medical transition process in a way that transgender persons have effective access to relevant medical services of universally recognized international standards and the public healthcare covers these costs.
- Adapt and introduce international clinical guideline focused on the needs of transgender, transsexual, and gender non-conforming persons for securing transgender persons' access to quality healthcare;
- Study social needs of LGBT (especially transgender persons) people and reflect them adequately in the state plans and healthcare strategies;

SAMPLE CASES**Case #W34a. Denial by medical professionals to provide medical services**

Interview with a 27 years-old transgender (Male to Female – MtF) person

When I needed to obtain approval for gender reassignment all the people working in the clinic, including the sexologist and the psychologist, were very friendly. Later on I needed to do some blood test. As soon as medical staff learned that I was a transsexual, awful things started to happen. I took one of the blood tests in Jordania's clinic. Some of the doctors treated me normally, and even talked to me warmly.... But generally I found myself in awful situations...I was insulted many times... but maybe it was not an insult?! ... may be that person (one of the doctors) took all this too close to the heart ... "If my child was in your shoes, I don't know what I would do..." - said the doctor. I asked her, "What would you do? Kill him? Or kick him out from home?" ... other abusive words were also used in my respect, but I don't want to talk about it...¹⁴⁰

Case #W34b. Homophobic attitudes from health professionals

Interview with a gay man, age group

18–25 In January 2011, a dentist who had treated the respondent for several months, refused to continue the treatment after the respondent changed his appearance. The dentist refused to take money for the treatment and stopped answering respondent's phone calls.¹⁴¹

140 Materials collected for LGBT discrimination survey. I.45(2)

141 Materials collected for LGBT discrimination survey.Q.108.

VIII. LEGAL RECOGNITION OF GENDER¹⁴²

INTERNATIONAL STANDARDS AND MECHANISMS

Legal recognition of gender for a transgender person is often of vital importance. Difference in a person's gender self-perception/self-expression and an official record of gender often restricts transgender persons' possibilities to be employed, receive education, and avoid insult and humiliation. Apart from personal discomfort, inconsistency of an official gender record with an individual's gender expression often serves as basis for discrimination of transgender persons in labor relations and state and private institutions, where submitting personal identification documents is required.¹⁴³

Legal Gender Recognition is the official recognition of a person's gender identity, including gender marker and name(s) in public registries and key documents.¹⁴⁴ The European Court of Human Rights has repeatedly ruled on gender-identity recognition and its conditions, strengthening the human rights of trans people.¹⁴⁵

The Council of Europe Commissioner for Human Rights is deeply concerned about the fact that transgender persons are the only group in Europe, which is subject to legally established, state-enforced sterilization. The Commissioner recommends Council of Europe member states to abolish sterilization and other mandatory medical intervention as a necessary legal requirement for recognizing a person's gender identity.¹⁴⁶

The same approach is found in the 3rd Yogyakarta Principle: "No one shall be forced to undergo medical procedures, including gender reassignment surgery, sterilization, or hormone therapy, as a requirement for legal recognition of their gender".¹⁴⁷

In its Recommendation CM Rec 2010(5),¹⁴⁸ the Council of Europe has set "quick, transparent and accessible" procedures as a standard for legal recognition of gender. Further, "requirements, including changes of a physical nature, for legal recognition of a gender reassignment, should be regularly reviewed in order to remove abusive requirements".

The World Health Organization, UN Office of the High Commissioner for Human Rights, UN Women, UNICEF, UN Population Fund, etc. fully accept this position.¹⁴⁹ The World Medical Association (WMA) and IFHHRO – the International Federation of Health and Human Rights Organizations find forced sterilization as unacceptable. The latter makes a special emphasis on transgender persons¹⁵⁰¹⁵¹

142 Aghdgomelashvili E., Gvianishvili N., Todua T., Ratiani T. Health Care Needs of Transgender persons in Georgia. WISG. 2015.

143 See cases on discrimination in employment.

144 Richard Kohler, Alecs Recher, Julia Ehart: "Legal Gender Recognition in Europe", December 2013, publication by organization "Transgender Europe", pg. 9. http://www.tgeu.org/sites/default/files/Toolkit_web.pdf

145 See: ECtHR, *B. v. France*, judgment of 25 March 1992, # 13343/87; *Rees v. The United Kingdom*, judgment of 17 October 1986, # 9532/81; Christine Goodwin v. U.K., judgment of 11 July 2002, #28957/95; *X, Y and Z -v- The United Kingdom*; judgment of 22 Apr 1997, # 21830/93;

146 Hammarberg, T. July 2009, "Issue Paper on Human Rights and Gender Identity," Office of the Commissioner for Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, France

147 See: http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.pdf

148 CM/Rec(2010)5 Recommendation of the Committee of Ministers to member states "on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity". http://www.coe.int/t/dg4/lgbt/Source/RecCM2010_5_EN.pdf

149 Eliminating forced, coercive and otherwise involuntary sterilization. An interagency statement. OHCHR, UN Women, UNAIDS, UNDP, UNFPA, UNICEF and WHO. 2014

150 The International Federation of Health and Human Rights Organizations and the World Medical Association, "Global Authorities Demand Elimination of Forced Sterilization", media publication, 5 September 2011; see link: http://www.wma.net/en/40news/20archives/2011/2011_17/index.html

151 See additional information on international human rights standards for forced sterilization of transgender persons in the joint shadow report by WISG, ILGA-Europe and TGEU on the protection of the right to health developed for the European Social Charter, 2014. <http://women.ge/wp-content/uploads/2014/06/WISG-TGEU-ILGA-Europe-Social-Charter-shadow-report-Georgia-trans-health-issues.pdf>

LOCAL LEGAL ENVIRONMENT

In Georgia legal recognition of gender is regulated based on Paragraph “g” of Article 78 of the Law of Georgia “on Civil Acts”, which states that changing a sex is one of the grounds for amending a civil act record. Yet, the Law does not define what is implied under changing a sex. In response to the following questions – what does the law imply under changing a sex; which documents must be submitted to amend a person’s civil act record in respect of sex, name and/or surname; and which concrete civil acts could be amended in respect of sex, name and/or surname – the State Services Development Agency provided the following explanation:

“An amendment referred to in Paragraph “g” of Article 78 of the Law of Georgia “on Civil Acts” can be made based on a medical certificate issued by a medical institution, which confirms change of a sex by a person. The birth, father’s identification and death act records include a column for denoting a sex. Accordingly, if a person submits the document confirming change of a sex, the civil acts registration authority will make a relevant amendment to the above-mentioned civil act records on the person, and in case of changing a name and/or surname – in all registered civil act records available on the person”.¹⁵²

As for the gender reassignment procedures, the response letter¹⁵³ of the Ministry of Labor, Health and Social Welfare of Georgia stated that legislation of Georgia does not regulate “sex change”. In general, any medical intervention is carried out only based on medical evidence, in line with a patient’s health interests, by recognized professional and ethical standards, based on international evidence. According to the Ministry of Health,¹⁵⁴ any medical institution is authorized to draw up and issue a certificate on changing a sex, including medical institutions that carry out medical services/intervention related to gender reassignment procedures.

EXISTING PRACTICE

Responses received from the State Services Development Agency and the Ministry of Labor, Health and Social Welfare of Georgia make it clear that under the pursued practice, undergoing irreversible sterilization, hormonal treatment, and preliminary surgical procedures is mandatory for a person to receive new identification documents. If a person undergoes gender reassignment procedure fully, she/he/they is entitled to change gender-related data in official documents¹⁵⁵. Moreover, new ID cards indicate gender, which aggravates conditions of transgender persons further, and especially of those in the transition process (the procedure requires from year and a half up to two years. Often this period is longer due to financial non-affordability of services).¹⁵⁶

Current practice in Georgia, which connects legal recognition of gender to the medical transition process, creates significant human rights problems. Because a wide range of transgenderism is ignored (from standpoint of medical intervention, the process may include only minor intervention, therapy, as well as a sex reassignment surgery), individuals have

152 Response letter from the State Services Development Agency. dated 11 March 2014 (N01/43812)

153 Response letter from the the Ministry of Labor, Health and Social Welfare of Georgia. Dated 27 March 2014. N01/25617

154 Response letter from the the Ministry of Labor, Health and Social Welfare of Georgia. Dated 29 April 2014. N01/35621

155 Response letter of the Ministry of Justice, N. 26948, Date: 26.06.2012.

156 Until recently, it was impossible to obtain a repeated higher education diploma, which would indicate a changed sex. Relevant normative act prohibited issuing a repeated higher education diploma for any reason. Such practice created significant problems for transgender persons, especially in the job searching process, when they needed to attest relevant education. Pursuant to the 26 June 2012 Order (№120/n) of the Minister of Education and Science of Georgia concerning the use, registration-reporting and issue of strict registration forms of documents attesting education, it is allowed to issue a duplicate of a diploma if a person submits a document confirming the change to name and/or surname.

to choose between undesirable and unnecessary medical interventions and the legal recognition of gender.

Practice of legal gender recognition that includes forced sterilization, is in conflict with principles of equality and non-discrimination (Art. 2 and 26 ICCPR; Art.2 IESCR).

In 2014, the “Women’s Initiatives Support Group” developed a shadow report on the rights of LBT women for submission with the CEDAW Committee.¹⁵⁷ Among other issues, the report covered legal gender recognition practice in the country for transgender persons and problems, which this group encounters due to the existing procedure. The Committee for the Elimination of all Forms of Discrimination against Women examined this issue and called on the state to take relevant measures for eliminating discriminatory practice. In particular:

Para. 34. The Committee is concerned about:

[e] Physical violence and harassment faced by lesbian, bisexual and transsexual women and restrictions to obtain identity documents for transgender persons.

Para. 35. The Committee calls upon the State party to: ...

[e] Take measures to address violence and harassment of lesbian, bisexual and transsexual women and abolish restrictions for transgender persons to obtain identity documents.¹⁵⁸

On 18 May 2015 the Public Defender of Georgia has also approached the Minister of Justice of Georgia with a proposal to develop and approve the procedural rule for amending the gender record in the civil acts, which would enable transgender persons to amend the gender record in official documentation through a prompt and easily accessible procedure.

RECOMMENDATIONS

- Ministry of Labor, Healthcare and Social Affairs should work in coordination with Ministry of Justice in order to establish fast, transparent and accessible new administrative practice allowing transgender persons to change their gender markers in all the documents issued by state and private institutions, a procedure that will be clearly separated from the process of medical transition.

¹⁵⁷ A. Natsvlshvili, E. Aghdgomelashvili; Rights of LBT Women in Georgia. Shadow Report for CEDAW. Submitted for the 58th Session.. Women’s Initiatives Supporting Group (WISG). 2014. http://women.ge/wp-content/uploads/2014/06/WISG_LBT-women-in-Georgia_CEDAW-58th-session.pdf

¹⁵⁸ CEDAW/C/GEO/CO/4-5. Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Georgia. Adopted by the Committee at its fifty-eighth session (30 June – 18 July 2014).

IX. CONCLUSION

Present study illustrates that homophobic/transphobic crime and discrimination on the grounds of sexual orientation/gender identity is quite prevalent in the country, attested to by the studies conducted by NGOs and documented cases, as well as reports drafted by international organizations.

Notwithstanding several positive amendments to the legislation of Georgia, gaps remain that are discriminatory against LGBT persons. Often the law may not be discriminatory, but the rights and freedoms of LGBT persons are restrained during its improper enforcement.

There are no official statistical data in the country on committed hate crimes, including hate crimes committed against LGBT persons. Cases documented and studies conducted by NGOs, as well as absence of official statistics show that criminal norms prohibiting hate crimes are not applied in practice.

Further, in some cases police officers demonstrate improper and/or homophobic attitude when responding to homo/transphobic crimes. Hence, stricter control mechanisms must be developed for ensuring non-discriminatory behavior by the police. Remarkably, the Code of Ethics of Employees of the Prosecutor's Office pays particular attention to prohibition of discrimination.

Issues on sexual orientation and gender identity must be definitely included in training programs for police officers and judges, so that they are able to identify homophobic and transphobic crimes, as well as to render adequate assistance to victims and eye-witnesses.

There is no special unit in Georgia that would receive applications and investigate cases on hate crimes specifically. Given the homophobic environment in the country and the low degree of trust towards the police, "Women's Initiatives Supporting Group" finds it necessary to set up a special unit working on hate crimes within the Ministry of Interior system.

Considerable problems prevail in respect of freedom of assembly and expression. In number of cases the state failed to effectively fulfill its positive obligation relating to the exercise of the right to assembly and manifestation.

Police officers must be properly trained in protection of participants of peaceful demonstrations held by LGBT persons, and in effective prevention of attempts to obstruct the enjoyment of freedom of assembly by unlawfully terminating the demonstrations. Besides, it is necessary that the police possess skills for ensuring efficient and timely response to facts of violence against demonstrators. Further, representatives of the authorities must publicly condemn the cases of unlawful interference in the freedom of expression and peaceful assembly, so that violence is not encouraged.

Discrimination in employment is still an outstanding problem. Although at legislative level discrimination of this type is prohibited, labor disputes on these grounds are not pending. Requested public information illustrates that courts either have not considered labor disputes on discrimination grounds or do not administer such statistics. Yet, studies and reports by NGOs and the Public Defender demonstrate that members of LGBT group often become victims of discrimination before starting as well as during the work. Therefore, it is crucial to develop efficient mechanisms for protecting LGBT persons from discrimination in employment.

Current reality in education system in terms of environment as well as education process and knowledge is substantially different from legislative one. Detailed analysis of school textbooks, which would allow us to judge on the freedom of education materials from homophobic stereotypes and on the inclusion of adequate information on sexual orientation/gender identity, etc., still has not been carried out. Part of textbooks views homosexuality as a behavioral disorder.

The Ministry of Education, in cooperation with the civil society and especially with LGBT organizations, should analyze school textbooks to identify the extent to which they propagate the idea of tolerance, and whether they foster or not homophobic attitudes among schoolchildren.

Bullying, harassment and social isolation due to, *inter alia*, sexual orientation and gender identity, is still one of the serious problems in the education sector. In addition, the problem lies in the teachers' extremely low level of awareness on LGBT issues.

The Ministries of Health and Education should act in a coordinated manner to revise medical education textbooks that include stigmatizing/discriminatory definitions.

The Ministry of Education, together with relevant state agencies and the civil society, should develop programs for securing inclusiveness in the education system and overcoming bullying in schools, by including the issues of sexual orientation and gender identity in the school curricula, delivering relevant trainings to the teacher personnel, and rendering proper psychological assistance to LGBT schoolchildren.

Surveys and in-depth interviews with LGBT group members demonstrate that despite rare nature of such cases, group members still encounter discrimination and improper treatment from medical personnel. Individual representatives of healthcare sector and available textbooks view homosexuality as a problem requiring medical intervention.

To overcome the problem, medical education textbooks that include stigmatizing/discriminatory definitions must be surely revised. Besides, programs should be introduced that will raise the awareness of healthcare personnel on sexual orientation/gender identity. Transgender persons should enjoy efficient access to medical services consistent with universally recognized international standards, while relevant costs should be covered by the public health sector.

Further, the practice of legal recognition of gender, which requires compulsory sterilization, contradicts the requirements of equality and non-discrimination. Attaching legal recognition of gender and the process of medical transition to each other creates considerable problems in terms of human rights. Due to neglect of a wide spectrum of transgenderism, individuals have to choose between undesirable and unnecessary medical interventions and legal recognition of gender.

The Ministries of Health and Justice must coordinate actions so that by introducing new administrative practices, prompt, transparent and accessible procedures are developed for reflecting gender identity of transgender persons in all key documents issued by state and non-state institutions, which will be as delimited from medical transition process as possible.

Hence, the state faces number of challenges related to elimination of discrimination in the country. At that, one of the key problems lies in prevention of hate crimes against LGBT persons and due response to them. In addition, enjoyment of freedom of assembly and expression based on equality, as well as discrimination in employment, education and healthcare sectors are still prevailing problems, recommendations on addressing of which are included in the study. Further, legal recognition of gender is such a principled issue that introduction of relevant regulations would be an advanced and progressive step towards human rights protection in Georgia.

ANNEXES

LETTERS

On September 9th, 2014, “Women’s Initiatives Supporting Group” addressed the courts with a question about application of the article 53¹ of the Criminal Code of Georgia; article 142 of the Criminal Code of Georgia; Articles 2 and 3 of the Labor Code of Georgia in 2012-2014.

Court	Registration number of letters sent by WISG	Date of receiving the response	Response #	Comment
Supreme Court of Georgia	8182; 3212	17.09.2014	84-k	Court has no cases reviewed under these articles. Statistics is not administered on violation of articles 2 and 3 of the Labor Code.
Ambrolauri District Court	8923; 7877	10.09.2014	162	http://service.court.ge/public/cms/upload/635110.24.0.20.pdf Court has no cases reviewed under these articles.
Akhalqalaqi District Court	564; 2252			No Response.
Akhaltsikhe District Court	2279; 2135	10.09.2014	174	http://service.court.ge/public/cms/upload/6080192.168.222.20.pdf Court has no cases reviewed under these articles. Statistics is not administered on violation of articles 2 and 3 of the Labor Code.
Batumi City Court	9728; 2546	11.09.2014	23080/14-483 g/k	http://service.court.ge/public/cms/upload/107510.10.0.119.pdf Court has no cases reviewed under these articles. Statistics is not administered on violation of articles 2 and 3 of the Labor Code.
Bolnisi District Court	8601	16.09.2014	4099	http://service.court.ge/public/cms/upload/152010.6.0.106.pdf Statistical data is not being collected on the article 3 of Labor Code.
Gali-Gulriphi and Ochamchire-Tkvareli District Court	2425; 9631	10.09.2015	101	http://service.court.ge/public/cms/upload/600510.12.0.135.pdf Court has no cases reviewed under these articles.
Gori District Court	1149; 3628	12.09.2014 12.09.2014		http://service.court.ge/public/cms/upload/21110.7.0.149.pdf http://service.court.ge/public/cms/upload/857110.7.0.149.pdf
Gurjaani District Court	3548; 3209			No response.

Zestaponi District Court	1350; 9428	16.09.2014	9-210	http://service.court.ge/public/cms/upload/611210.15.0.116.pdf Court has no cases reviewed under these articles.
Zugdidi District Court	2218; 8531	15.09.2014	704	http://service.court.ge/public/cms/upload/719310.12.0.127.pdf Court has no cases reviewed under these articles. Indication on articles of the Labor Code is of general nature in one decision and is not on violation of article 3, specifically.
Tbilisi Court of Appeal	3516; 1599	10.09.2014 10.09.2014	106; 107	http://service.court.ge/public/cms/upload/588110.3.0.86.pdf http://service.court.ge/public/cms/upload/666610.3.0.86.pdf Statistics is not administered on these articles.
Tbilisi City Court	5681; 1756	10.09.2014 10.09.2014	1-01260/590139 2-01118/560507	http://service.court.ge/public/cms/upload/365510.4.1.48.pdf http://service.court.ge/public/cms/upload/922210.4.1.48.pdf Court has no cases reviewed under these articles. Statistics is not administered on violation of articles 2 and 3 of the Labor Code.
Tetritskaro District Court	9853; 3043	12.09.2014 12.09.2014	98/g 99/g	http://service.court.ge/public/cms/upload/477110.13.0.102.pdf http://service.court.ge/public/cms/upload/158310.13.0.102.pdf Court has no cases reviewed under these articles.
Telavi District Court	3296; 3750	10.09.2014	300	http://service.court.ge/public/cms/upload/1419192.168.222.20.jpg Court has no cases reviewed under these articles. Statistics is not administered on violation of articles 2 and 3 of the Labor Code.
Mckheta District Court	4701; 3740			No Response.
Ozurgeti District Court	3764; 1743	15.09.2014 15.09.2014	584 585	http://service.court.ge/public/cms/upload/400510.21.0.108.jpg http://service.court.ge/public/cms/upload/658610.21.0.108.jpg Court has no cases reviewed under these articles.

Rustavi City Court	7077; 1541	10.09.2014 10.09.2014	419/g 420/g	http://service.court.ge/public/cms/upload/632410.9.0.140.pdf http://service.court.ge/public/cms/upload/647010.9.0.140.pdf Court has no cases reviewed under these articles.
Samtredia District Court	4249; 6244	11.09.2014	1990	http://service.court.ge/public/cms/upload/610310.14.0.109.pdf Court has no cases reviewed under these articles.
Sachkhere District Court	3459; 3604	12.09.2014	1967	http://service.court.ge/public/cms/upload/8348192.168.222.20.pdf Court has no cases reviewed under these articles. Indication on articles of the Labor Code is of general nature in one decision and is not on violation of article 3, specifically.
Senaki District Court	8738; 4317	10.09.2014	410	http://service.court.ge/public/cms/upload/25210.53.0.103.pdf Court has no cases reviewed under these articles.
Signagi District Court	5928; 5117			No Response.
Poti City Court	6347; 7718	12.09.2014 12.09.2014	2644 2643	http://service.court.ge/public/cms/upload/866310.11.0.111.pdf http://service.court.ge/public/cms/upload/443010.11.0.111.pdf Court has no cases reviewed under these articles.
Kutaisi Court of Appeal	393; 6184	18.09.2014	461-2/10	http://service.court.ge/public/cms/upload/61110.5.0.182.pdf Statistics on these articles is not administered.
Kutaisi City Court	1203; 4127	12.09.2014	7571	http://service.court.ge/public/cms/upload/975510.22.0.130.pdf Court has no cases reviewed under these articles. Statistics is not administered on violation of articles 2 and 3 of the Labor Code.
Cageri District Court	3485; 4880			No Response
Khashuri District Court	5622; 9230	09.09.2014 10.09.2014	2064-2702 2706-2082	http://service.court.ge/public/cms/upload/28510.18.0.119.pdf http://service.court.ge/public/cms/upload/616510.18.0.119.pdf Court has no cases reviewed under these articles.
Khelvachauri District Court	6237; 5641	10.09.2014 10.09.2014 18.09.2014	2682 2681 2725	Court has no cases reviewed under these articles.

Letters sent to different State Bodies

State Bodies	Article #	Date of Sending the letter and#	Registration #	Date of receiving response and #	Comment
Prosecutor's Office of Georgia	Are there any guidelines on investigating hate crime.	W5 9/2/21 09.02.2015	01/13-11986	13/11010 24.02.2015	Guideline, recommendation or order on investigation of hate crimes in not developed
	What kind of training on investigation of hate crime is in place for staff members of the Prosecutor's Office.	W3 9/2/21 09.02.2015	01/13-12002	13/11024 24.02.2015	80 staff members took part in the training. Issues related to hate crime are included in the training module on human rights protection.
	In how many cases has the aggravating circumstance of article 53 ¹ been applied.	W4 9/2/21 09.02.2015	01/13-11997	13/11028 24.02.2015	Such statistics is not administered.
	What is the number of cases where launch of criminal prosecution under Article 142 and 53 ¹ of the Criminal Code took place.	W 02/09/2014 11.09.2014	01/13-83540	13/59480 24.09.2014	Criminal prosecution has not been launched under these articles.
Training Center of Justice of Georgia	What kind of training on investigation on hate crimes is foreseen in the training program of staff members of the Prosecutor's office.	W2 9/2/21 17.02.2015	731	14/428 23.02.2015	Training course specifically on the topic of investigating hate crimes has not been delivered.
Academy of the Ministry of Internal Affairs of Georgia	When do trainings on issues of investigating hate crimes take place in the Academy of the Ministry of Internal Affairs of Georgia.	W1 9/2/21 10.02.2015		MIA 0 15 00307658 11.02.2015 MIA 8 15 00372753 19.02.2015	Training course on "Qualification of an Action as a Crime" covers issues related to hate crimes.

Public Defender of Georgia	Violations of rights of LGBT people.	W1 T 20/11/2014 22.01.2015	752/15	08-2/723 27.01.2015	From the cases registered in 2013, 30 where related to the events of 17 th of May, 4 – requesting shelter, 3 – requesting information, 2 – violence.
	Violations of rights of LGBT people.	21.11.2014	18710/1	08-1/14501 18.12.2014	From the cases registered in 2013, 30 where related to the events of 17 th of May, 4 – requesting shelter, 3 – requesting information, 2 – violence. In 2014 24 applications are registered. 7 concerning violence, 1 – murder, 10 – inappropriate treatment from police officers, 1 – healthcare issue, 5 – other.
Medical Mediation Service	Violation of rights based on sexual orientation and gender identity	W3T 21/11/2014 21.11.2014	030151599176611	10/95395 27.11.2015	No one has addressed due to any kind of violation based on sexual orientation and gender identity
Office of the Personal Data Protection Inspector	Violation of rights based on sexual orientation and gender identity	W2T 21/11/2014 20.11.2014		271/01 20.11.2014	One person addressed regarding possible illegal processing of information on sexual life, which has been examined and not confirmed.
Ministry of Internal Affairs of Georgia	What is the number of cases where launch of criminal prosecution under Article 142 and 53 ¹ of the Criminal Code took place.	W 03/09/2014 11.09.2014	1789217	2293989 13.11.2014	Analytical department does not possess such information.

RESPONSE LETTERS

**The Ministry of Justice of Georgia
Chief Prosecutor's Office of Georgia**

N13/11028
24 / February / 2015

Dear Ekaterine,

The Chief Prosecutor's Office of Georgia has considered your application N W4 9/2/15 dated 09 February 2015, in response to which we hereby notify you that we do not record statistical information on issues raised in the application.

Sincerely,
Head of the Legal Support Unit
Irakli Chilingarashvili

**The Ministry of Justice of Georgia
Chief Prosecutor's Office of Georgia**

N13/11010
24 / February / 2015

Dear Ekaterine,

The Chief Prosecutor's Office of Georgia has considered your application N W5 9/2/15 dated 09 February 2015, in response to which we hereby notify you that the Chief Prosecutor's Office of Georgia has not developed any instruction and/or recommendation on the investigation of hate crimes.

Sincerely,
Head of the Legal Support Unit
Irakli Chilingarashvili

**The Ministry of Justice of Georgia
Chief Prosecutor's Office of Georgia**

N13/59480
24 / September / 2014

Dear Ekaterine,

The Chief Prosecutor's Office of Georgia has considered your application N02/09/14 dated 11 September 2014, in response to which we hereby notify you the following: criminal prosecution under Article 142 of the Criminal Code of Georgia has not been launched from 19 April 2012 through 16 September 2014.

As for the statistical information on launching the investigation under referred article, to collect it you can approach the Ministry of Interior of Georgia.

We do not possess statistical information on other issues raised in the application.

Sincerely,
Head of the Legal Support Unit
Irakli Chilingarashvili

The Training Center of Justice of Georgia

N14/428
23 / February / 2015

Dear Ekaterine,

In response to your letter N W2 9/2/15 dated 09 February 2015 (registration N731 in the LEPL “Training Center of Justice of Georgia”, 17/02/2015), we hereby notify you that the LEPL “Training Center of Justice of Georgia” has not delivered education program/course to train the staff of the Prosecutor’s Office of Georgia specifically in the topic of a “hate crime”.

Yet, please note also that in 2010-2013 the Training Center of Justice of Georgia has trained under a complex program 604 attendees (450 prosecutors, 80 interns of prosecutors, 74 students), while the program covered issues such as prohibition of discrimination, violence, and the rights of minorities.

Sincerely,
Acting Director of the Training Center of Justice
Nugzar Kakulia

**The Ministry of Justice of Georgia
Chief Prosecutor's Office of Georgia**

N13/73121
24 / November / 2014

Dear Giorgi,

Enclosed please find the letter by the Programs Director of the Women's Initiatives Supporting Group, Natia Gvianishvili, submitted in the Chief Prosecutor's Office of Georgia on 14 November 2014, concerning the criminal case of Beka Beriani's premeditated murder.

Annex in 05 pages

Sincerely,

Deputy Head of the Department for Supervision over Prosecutorial Activities in the Territorial Bodies of the Ministry of Interior
Gocha Parulava

**The Ministry of Justice of Georgia
Chief Prosecutor's Office of Georgia**

N13/11024
24 / February / 2015

Dear Ekaterine,

The Chief Prosecutor's Office of Georgia has considered your application N W3 9/2/15 dated 09 February 2015, in response to which we hereby send you the module on human rights protection and notify you of the following:

The curricula developed for training and raising of qualification of prosecutors in 2014 covered issues related to hate crimes, which are included in the training module on human rights protection. Total of 80 staff members of the Prosecutor's Office have been trained in these topics. At this moment the training participants are discharging duties in various territorial bodies in the system of the Prosecutor's Office.

Annex: 03 (three) pages

Sincerely,
Head of the Legal Support Unit
Irakli Chilingarashvili

N13/11024 (Annex)

Title of the Module	Human Rights
Duration of the Module	10 Hours
Objective	Training module aims to get the operating and beginner prosecutors familiar with characteristics of investigation of major crimes against human rights and freedoms, as well as international and domestic legal tools recognizing and protecting human rights.
Training Methods	<ul style="list-style-type: none"> • Interactive lectures • Examination of case studies • Discussions
Training Topics	
1. Prohibition of torture and improper treatment in Georgia and the role of the Prosecutor's Office: <ul style="list-style-type: none"> • Overview of international mechanisms; • Getting familiar with international standards of investigation into facts of torture and improper treatment; • Investigation of torture and improper treatment under national normative base; • Specifics of investigation into facts of torture and improper treatment and circumstances to be taken into account; • Rights of victims of torture and improper treatment and their involvement in the course of investigation. 	
2. Hate crimes: <ul style="list-style-type: none"> • Notion of a hate crime; • Application of Paragraph 31 of Article 53 of the Criminal Code of Georgia. 	
3. Religious crime: <ul style="list-style-type: none"> • Legal qualification of facts committed against religious minorities (overview of Articles 155-156 of the CC); • Investigation techniques for facts committed against religious minorities. 	
4. Family crimes: <ul style="list-style-type: none"> • Overview of Article 111 of the Criminal Code of Georgia; • Analysis of Article 1261 of the Criminal Code of Georgia; • Investigation techniques for family crimes and procedural issues. 	
5. Relations with the Office of Public Defender of Georgia.	
6. Obligation to provide information to the Department for Human Rights Protection.	

7.	<p>Article 2 of the Convention – Right to Life</p> <ul style="list-style-type: none"> • Negative obligation to protect right to life – overview of ECHR case law; • Requirements of effective investigation based on the European Convention and the ECHR case law; • Investigation technique; circumstances to be taken into account by a prosecutor; • Relevant case study; • Article 2 of the Convention and healthcare of inmates in the penitentiary system; Relevant case study – ECHR decision.
8.	<p>Article 3 of the Convention: prohibition or punishment of torture, inhuman and degrading treatment</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overview of Article 3 of the European Convention and relevant articles of the Criminal Code; <ul style="list-style-type: none"> • Problem of qualification – torture/inhuman/degrading treatment; • Problem of effective investigation, requirements set by the European Court, overview of decisions rendered against Georgia and problems identified in practice; • Protecting the inmates’ right to health in the penitentiary system: release of inmates due to health condition – standards set by the European Court; • Extradition and Article 3 of the Convention.
9.	Investigative jurisdiction of the Prosecutor’s Office on cases related to Articles 2 and 3 of the Convention.
10.	<p>Article 5 of the Convention – Right to Liberty and Security</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grounds for deprivation of liberty; • Procedural guarantees of deprivation of liberty; • Pre-trial detention – requirements by the European Court and the Criminal Procedure Code; Overview of case law – relevant case study.
11.	Standards under Article 6 of the Convention – human rights throughout criminal proceedings, circumstances to be taken into account during court trials (overview of relevant decisions rendered by the European Court against Georgia based on Article 6 of the Convention and other problems identified in practice).
12.	<p>Article 8 of the Convention, Right to Respect for one’s Private and Family Life, issues to be taken into account by a prosecutor: a) physical and moral inviolability; b) secrecy of sexual life; c) searching the place of residence, checking correspondence, wire-tapping.</p> <p>Articles 9 and 11 of the Convention:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overview of positive obligations of the Prosecutor’s Office based on the above articles; • Problems of qualification and effective investigation and circumstances to be taken into account; • Overview of relevant case law.

The Minister of Interior of Georgia

N2293989

13/11/14

Dear Eka,

In response to your letter N1789217 we hereby notify you that the Information-Analytical Department of the Mol does not possess information on the investigation and criminal prosecution launched under Article 142 of the Criminal Code for the period from 19 April 2012 through August 2014.

Further, the Information-Analytical Department does not possess information on reference to Paragraph 3¹ of Article 53 of the Criminal Code of Georgia in cases of launched investigation and/or criminal proceedings in courts for the same period.

Sincerely,
Deputy Head of the Mol Administration
Giorgi Sakhokia

Lepl Academy of MIA of Georgia

MIA 8 15 00372753
19/02/2015

Dear Ekaterine,

In relation to your application dated 9 February 2015 (on requesting public information), we hereby notify you that programs delivered by the Academy of MIA, and namely the training course on **“Qualification of an Action as a Crime”** covers issues related to hate crimes.

These issues are taught since 2012 in the following special professional education programs: programs/courses for training of patrol-inspectors; training of district-inspectors; special training of coroners and for promotion in the Central Criminal Police Department and territorial bodies of the Ministry of Internal Affairs of Georgia.

Further, please note that the training programs have being updated in parallel with amendments to the Criminal Code of Georgia.

Given all the above, enclosed please find statistical information on the staff trained since 2012 until present, as well as the section of special professional education program for coroners, which includes “Qualification of an Action as a Crime” as a training course (same issues are taught in all above-mentioned programs also).

Annex: Program, statistics, 19 pages.

Sincerely,
LEPL – Academy of MIA of Georgia / Administration +
Deputy Head of Administration / Deputy Head of Department /
Vazha Kekelia

Special Professional Education Program for Coroners

Tbilisi

N	Title	Duration (hrs)	Evaluation
	Training Course 2	40 hrs.	5 hrs.
1.	Qualification of an Action as a Crime	40	Interim exam/Final exam

Subject: Qualification of an action as a crime (40 hrs.)	
Code: 6	
Course eligibility criterion	Legal foundations of coroners' activities; Human Rights
Objective	Attendees to learn the theory and practice of qualification of an action as a crime; in addition, to get familiar with methods for resolving expected difficulties during qualification of a crime, in particular, based on gained theoretical knowledge, to learn the skills of problem identification and justified decision-making in the process of qualification of an action as a crime. Attendees to gain firm legal foundations of theoretical knowledge of crimes against human life, health, sexual freedom and inviolability, human rights and freedoms, ownership, public security and order; attendees to give precise qualification to offensive actions, in order to minimize errors throughout legal proceedings.
Learning and teaching methods	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Interactive lectures ➤ Visual lectures ➤ Discussions
Literature	<p>Title Author Place of Publication Year</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Interpretation of the Criminal Code of Georgia, General Part, Otar Gamkrelidze, Tbilisi, 2005. 2. Doctrine of a Crime, Merab Turava, Tbilisi, 2011. 3. Special Part of the Criminal Code (Book I_II), Textbook, Group of Authors, Publication "Meridiani", Tbilisi, 2011-2012. 4. Commentary on the Criminal Court Practice, Economic Crime, the Institute of State and Law of the Academy of Sciences of Georgia, Group of Authors, Tbilisi, 2004. 5. Commentary on the Criminal Court Practice, Crime against a Human, the Institute of State and Law of the Academy of Sciences of Georgia, Tbilisi, 2002. 6. Commentary on the Criminal Court Practice, Crime against a Human, Tinatin Tsereteli Institute of State and Law, Tbilisi, 2008. 7. Problems of Criminal Law, T.Tsereteli Institute of State and Law, Volume 1, Tbilisi, 2007. 8. Problems of Criminal Law, T.Tsereteli Institute of State and Law, Volume 2, Tbilisi, 2007. 9. Criminal Liability for Robbery, R.Kvaratskhelia, Tbilisi, 2010. 10. Qualification of Premeditated Murder and Other Elements of Deprivation of Life, R.Kvaratskhelia, Tbilisi, 2008.
Normative Acts	Criminal Code of Georgia, 1999
	Contents of the Course

Code/ N6	Topic of the Lecture	Quiz	Practical	Results of the Course
6/1	Notion, system and tasks of criminal law; essence and importance of a criminal law act, essence and importance of qualification of an action as a crime; specifics of application of basic and supplemental qualifying elements; operation of a criminal law act in: time, space, towards circle of individuals (Articles 1-6 of the CC).			<p>Knowledge and awareness: After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Key principles of the Criminal Code, scope of application and their importance for criminal assessment of an action; ➤ Notion and importance of qualification of an action as a crime, delimitation of key and supplemental elements qualifying a crime, and specifics of their use; <p>Will be aware of:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Complex issues of a notion of a criminal law act, importance of due qualification of an action as a crime, and criminal liability. <p>Skills of applying knowledge in practice: A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Apply the key principles of the Criminal Code and key and supplemental elements qualifying a crime in practice for resolving raised problems; ➤ Fulfill the requirements of a criminal law act by enforcing the key principles (extraterritoriality, nationality, territoriality, etc.); ➤ Define the scopes of operation of the law. <p>Conclusion skills: A graduate will gain:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Skills for collecting and interpreting data for application of criminal law norms during the definition of objectives of a criminal law act, principles, and scope of application; ➤ Skills for formulating a justified opinion based on the interpretation of qualifying elements required for qualification and the situation analysis.
6/2	<p>Grounds for criminal liability (Articles 7-10 of the CC).</p> <p>Crime and its elements:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Elements of an action; 2. Unlawfulness; 3. Guilt. <p>Liability for deliberate crime qualified by the consequent result;</p> <p>Liability for a family crime.</p>		Case study, group work (6/1)	<p>Knowledge and awareness: After completing the course an attendee will know: Criminal aspects of identification and assessment of a crime and its elements; grounds for liability for deliberate crime qualified by the consequent result and family crime;</p> <p>Skills of applying knowledge in practice: A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Identify and assess a crime and its elements when establishing the grounds of criminal liability; <p>Conclusion skills: A graduate will gain:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Skills for a situation analysis for qualifying an action as a crime and justified decision-making.

6/3	<p>Categories of a crime; types of a collective crime:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ongoing crime; ➤ Continuing crime (Articles 12-14 of the CC); <p>Plurality of a crime:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Reiterated crime; ➤ Aggregate of crimes; ➤ Repeated crime. <p>Racketeering, racketeering gang, a racketeer (Articles 15-17¹ of the CC).</p>		<p>Case studies, group work (6/2)</p>	<p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Split the crimes foreseen under the Criminal Code of Georgia into categories; ➤ Delimit ongoing and continuing crimes from each other; ➤ Delimit reiteration, collective crimes, repeated crimes and some organized crimes and their subjects; ➤ Apply norms defining ongoing and continuing crimes, reiteration, collective crimes, and repeated crimes during qualification of a crime, by taking into account the specifics of each. <p>Conclusion skills:</p> <p>A graduate will gain:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Skills for a situation analysis of norms defining ongoing and continuous crimes, reiteration, collective crimes and repeated crime, and of qualification of a crime, as well as justified decision-making.
6/4	<p>Inchoate crime: (Articles 18-19 of the CC)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Preparation of a crime; ➤ Attempted crime; <p>Grounds for release from criminal liability in case of inchoate crime</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Voluntary abandonment of a crime; “Golden Bridge” theory (Articles 20-21 of the CC). 	(1)6/1-6/3		<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ How to delimit completed and inchoate crimes; ➤ Circumstances for release from criminal liability and mitigation of liability in case of an inchoate crime; ➤ In cases of voluntary abandonment of a crime, specifics of applying circumstances releasing a principal, abettor, and aider from liability, and circumstances mitigating the liability; ➤ Given the specifics of contents of disposition of crimes, legal grounds for excluding the stages of committing a crime. <p>Will be aware of:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ An importance of criminal liability, release from it and mitigating circumstances when assessing an inchoate crime. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will gain:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Skills for determining the stages of committing a crime when qualifying a crime, and based on the due legal assessment, for considering the release from criminal liability in cases of voluntary abandonment of a crime. <p>Conclusion skills:</p> <p>A graduate:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ When analyzing a concrete case, will be able to determine the stages of an inchoate crime and consider voluntary abandonment of a crime based on the “Golden Bridge” theory.

6/5	<p>Perpetration of crime and (principal perpetrator, intermediate perpetrator, and co-perpetrator) (Article 22 of the CC) conspiracy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Principal; ➤ Abettor; ➤ Aider (Articles 23-24 of the CC). <p>Group crime (Article 27 of the CC).</p>		Case studies, group work (6/3-6/5)	<p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess actions by participants of a crime, and based on this assessment to delimit a perpetrator and accomplice, and righteously qualify committed actions. <p>Conclusion skills:</p> <p>A graduate:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ When analyzing a concrete case, will be able to determine the forms of conspiracy, delimit them, and make a proper decision.
6/6	<p>Circumstances precluding wrongfulness, and circumstances precluding or mitigating guilt; (Articles 28-38 of the CC)</p>	(2)6/4-6/5		<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Notion of wrongfulness and guilt (negative understanding); how to determine circumstances precluding wrongfulness and circumstances precluding or mitigating guilt; ➤ How to delimit circumstances precluding wrongfulness and guilt, as well as characteristics and signs of each precluding circumstance. <p>Will be aware of:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ An importance of circumstances precluding wrongfulness and circumstances precluding or mitigating guilt in the process of qualification of an action. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Apply circumstances precluding wrongfulness and circumstances precluding or mitigating guilt in the process of qualification of an action. <p>Conclusion skills:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ In cases of existence of criminal elements in an action, justify the existence of circumstances precluding wrongfulness and circumstances precluding or mitigating guilt based on collection of materials and their detailed examination. <p>Values:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ A graduate will understand an essential importance of identification of circumstances precluding wrongfulness and circumstances precluding or mitigating guilt in the process of human rights protection and final decision-making.

6/7	<p>Release from criminal liability:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Due to active repentance; ➤ Due to a change in circumstances; ➤ Due to cooperation of the defendant with investigative authorities; ➤ Due to expiry of statute of limitations. <p>Amnesty, parole, criminal record.</p>		<p>Case studies, group work (6/6-6/7)</p>	<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ An importance of statute of limitations, expunging of previous conviction, amnesty and parole, and the application of their consequences in determining the grounds of criminal liability. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Apply statute of limitations, expunging of previous conviction, amnesty and parole in the process of qualification of an action. <p>Values:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ A graduate will understand an importance of consequences of statute of limitations, expunging of previous conviction, amnesty and parole in the process of human rights protection and final decision-making.
6/8	<p>Qualification of crimes against human life (Article 108, and Sub-Paragraphs “b”, “c” and “d” of Paragraph 1 and Sub-Paragraphs “a”, “b”, “c” and “d” of Article 109 of the CC):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Notion of a premeditated murder; 2. Premeditated murder in aggravating circumstances: <ul style="list-style-type: none"> ➤ In connection with hostage-taking; ➤ By the use of means deliberately posing threat to the life or health of others; ➤ For the purpose of concealing another crime or facilitating its perpetration; ➤ Knowingly of a juvenile or a person in a helpless state; ➤ Committed maliciously; ➤ Due to racial, religious, national or ethnic intolerance. 		<p>Case studies (6/8)</p>	<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Signs of qualification of premeditated murder and murders committed in aggravating circumstances, and the specifics of their application. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the signs of premeditated murder and murders committed in aggravating circumstances, and give due qualification to an action.

6/9	<p>Qualification of crimes against human life (Sub-Paragraph “e” of Paragraph 2 and Sub-Paragraphs “a”, “b”, “c”, “d”, “e” and “f” of Paragraph 3 of Article 109 of the CC):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Premeditated murder in aggravating circumstances: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Committed by a group of persons; ➤ Of two or more persons; ➤ Committed with extreme cruelty; ➤ For selfish ends or by contract; ➤ For the purpose of transplanting or otherwise utilizing the organ, part of the organ, or tissue of the body of the victim; ➤ Repeatedly (except for murders under Articles 110-114 of this Code); ➤ In connection with the official activities or discharge of public duties by the victim or his/her close relative. 	(3)6/6-6/8		<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Signs of qualification of premeditated murder and murders committed in aggravating circumstances, and the specifics of their application. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the signs of premeditated murder and murders committed in aggravating circumstances, and give due qualification to an action.
6/10	<p>Qualification of other elements of deprivation of life (Articles 110-116 of the CC):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Mercy killing; ➤ Homicide committed under sudden, strong heat of passion; ➤ Criminal characterization and qualification of killing by a mother of her newborn child; ➤ Qualification of manslaughter in excess of necessary defense; ➤ Qualification of manslaughter in excess of measures necessary for catching a criminal; ➤ Bringing to the point of suicide; ➤ Infliction of death by negligence. 		Case studies, group work (6/9-6/10)	<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Basic and supplemental qualifying signs of privileged elements of deprivation of life and the specifics of their application. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the signs of privileged elements of deprivation of life and give due qualification to an action.
6/11	<p>Qualification of crimes against health (Articles 117, 118, 120, 125, 126, 126² of the CC and torts posing threat (Articles 127-130 of the CC)).</p>	(4)6/9-6/10	Case studies, group work (6/11)	<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Signs qualifying the damage to health and torts posing threat, and the specifics of their application. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the signs of damage to health and torts posing threat and give due qualification to an action.

6/12	Qualification of several crimes against sexual freedom and inviolability (Articles 137-141 of the CC).		Case studies (6/12)	<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Basic and supplemental qualifying signs of elements of rape and other sexual crimes, and the specifics of their application. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the signs of elements of rape and other sexual crimes and give due qualification to an action.
6/13	<p>Qualification of several crimes against human rights and freedoms (Articles 142, 142¹, 142², 143, 143¹, 144¹, 144², 144³ of the CC):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Violation of equality of individuals; ➤ Racial discrimination; ➤ Restricting the rights of a person with disabilities; ➤ Illegal deprivation of liberty; ➤ Trafficking; ➤ Hostage-taking; ➤ Torture; ➤ Threat of torture; ➤ Degrading and inhuman treatment. 	(5)6/11-6/12		<p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the signs of elements of violation of equality of individuals, racial discrimination, restricting the rights of a person with disabilities, illegal deprivation of liberty, trafficking, torture, threat of torture, and degrading and inhuman treatment, and give due qualification to an action.
6/14	<p>Qualification of several crimes against human rights and freedoms (Articles 145. 146. 147. 150. 151, 155, 156, 160 of the CC):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Provocation of a crime; ➤ Intentionally subjecting innocent person to criminal liability; ➤ Intentional unlawful detention or arrest; ➤ Coercion; ➤ Threat; ➤ Unlawful interference with performing a religious rite; ➤ Persecution; ➤ Infringement of inviolability of dwelling or other possession. 			<p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the signs of elements of provocation of a crime, intentionally subjecting innocent person to criminal liability, intentional unlawful detention or arrest, coercion, threat, unlawful interference with performing a religious rite, and persecution, and to give due qualification to an action.
6/15	Qualification of several crimes against property (Articles 177-179 of the CC):		Case studies, group work (6/13-6-15)	<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Elements of theft, burglary and robbery and their basic and supplemental qualifying signs. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the signs of elements of theft, burglary, and robbery, and to give due qualification to an action.

6/16	<p>Qualification of several crimes against property (Articles 180, 181, 183 of the CC):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Fraud; ➤ Extortion; ➤ Misappropriation of an object or document of special historic, cultural, scientific or national value. 	(6)6/13-6/15	Case studies, group work (6/16)	<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ The elements of fraud, extortion, misappropriation of an object or document of special historic, cultural, scientific or national value and their basic and supplemental qualifying signs. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the elements of fraud, extortion, misappropriation of an object or document of special historic, cultural, scientific or national value, and to give due qualification to an action.
6/17	<p>Qualification of several crimes against property (Articles 185, 186, 187, 188 of the CC):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Property damage through deception; ➤ Knowingly purchasing or selling illegally obtained property; ➤ Damaging or destructing an object; ➤ Damaging or destructing an object by negligence. 			<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ The elements of knowingly purchasing or selling illegally obtained property and other crimes against property, and their basic and supplemental qualifying signs. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will gain:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Skills for assessing the elements of knowingly purchasing or selling illegally obtained property and other crimes, and to give due qualification to an action.

6/18	<p>Qualification of several crimes against public security and order (Articles 223¹, 236, 238, 238¹, 239, 354, 258, 259 of the CC) and governance (Articles 353, 353¹ of the CC):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Formation of an illegal armed unit; ➤ Membership of a criminal world and being a thief-in-law; ➤ Unlawful purchase, storage, carrying, production, transporting, sending or selling of a firearm (except for a smooth-barreled gun), ammunition, explosives or an explosive device; ➤ Negligent storage of a firearm (including a smooth-barreled gun); ➤ Carrying of a cold steel by a person not having attained the age of 21 years, or with previous conviction, and/or sanctioned administratively for use of drugs; ➤ Hooliganism; ➤ Transfer of location or dwelling for prostitution; ➤ Disrespect of a deceased; ➤ Cruel treatment of an animal; ➤ Resisting, threatening or exercising violence towards protector of public order or other state representative; ➤ Assaulting a police officer or other state representative and/or public institution. 		<p>Case studies, group work (6/17-6/18)</p>	<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ The elements of membership of a criminal world and being a thief-in-law, unlawful purchase, storage, carrying, production, transporting, sending or selling of a firearm (except for a smooth-barreled gun), ammunition, explosives or an explosive device, transfer of location or dwelling for prostitution, disrespect of a deceased, and cruel treatment of an animal, and their basic and supplemental qualifying signs. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the signs of elements of membership of a criminal world and being a thief-in-law, unlawful purchase, storage, carrying, production, transporting, sending or selling of a firearm (except for a smooth-barreled gun), ammunition, explosives or an explosive device, transfer of location or dwelling for prostitution, disrespect of a deceased, and cruel treatment of an animal, and to give due qualification to an action.
6/19	<p>Qualification of drug-related crimes (Articles 260-273 of the CC):</p>	(7)6/16-6/18		<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will know:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ The elements of illegal manufacturing, production, purchase, storage, transporting, sending or selling of drugs, and their basic and supplemental qualifying signs. <p>Skills of applying knowledge in practice:</p> <p>A graduate will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the signs of elements of illegal manufacturing, production, purchase, storage, transporting, sending or selling of drugs, and to give due qualification to an action.

6/20	<p>Qualification of several crimes against governance (Articles 360, 362 of the CC); qualification of crimes against procedural rules for collecting evidence (Articles 368, 369, 369¹, 370, 371, 371¹, 373 of the CC):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Arbitrariness; ➤ Producing, selling or using a forged document, seal, stamp or letterhead; ➤ Destruction of evidence; ➤ Falsification of evidence; ➤ Falsification of evidence in a criminal case; ➤ False testimony, false conclusion, incorrect translation; ➤ Refusal to testify; ➤ Essentially contradictory testimony given by a witness or victim; ➤ False reporting. <p>Qualification of actions against timely preventing and solving a crime (Articles 374, 375, 376 of the CC):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Disclosing the investigation data; ➤ Concealing a crime; ➤ Failure to report a crime. 			<p>Knowledge and awareness:</p> <p>After completing the course an attendee will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Assess the elements of arbitrariness, producing, selling or using a forged document, seal, stamp or letterhead, destruction of evidence, falsification, and giving false and contradictory testimony, and to give due qualification to an action; ➤ Assess the elements of disclosing the investigation data, concealing a crime, and failure to report a crime, and to give due qualification to an action.
------	---	--	--	---

2012 Statistics

N	Title of the Program/Course	Number of Groups	Enrolled	Graduated
Faculty for Raising of Qualification and Training				
1.	Special professional education program for coroners	6	140	111
2.	Special training course for promotion in the Central Criminal Police Department and territorial bodies of the Ministry of Interior of Georgia	8	79	71
Faculty of the Patrol Police				
1	Special professional education program for training patrol-inspectors	12	348	282
Faculty for Training of District Inspectors				
1	Special professional education program for training of district inspectors of the Ministry of Interior of Georgia	12	348	282
	Total:	28	602	496

2013 Statistics

N	Title of the Program/Course	Number of Groups	Enrolled	Graduated
Faculty for Raising of Qualification and Training				
1.	Special professional education program for coroners	3	74	47
2.	Special training course for promotion in the Central Criminal Police Department and territorial bodies of the Ministry of Interior of Georgia	4	88	55
Faculty of the Patrol Police				
1	Special professional education program for training patrol-inspectors	3	95	87
Faculty for Training of District Inspectors				
1	Special professional education program for training of district inspectors of the Ministry of Interior of Georgia	3	72	52
	Total:	13	329	241

2014 Statistics

N	Title of the Program/Course	Number of Groups	Enrolled	Graduated
Faculty for Raising of Qualification and Training				
1.	Special professional education program for coroners	9	230	196
2.	Special training course for promotion in the Central Criminal Police Department and territorial bodies of the Ministry of Interior of Georgia	5	113	96
Faculty of the Patrol Police				
1	Special professional education program for training patrol-inspectors	2	58	55
Faculty for Training of District Inspectors				
1	Special professional education program for training of district inspectors of the Ministry of Interior of Georgia	11	328	191
	Total:	27	729	538

2015 Statistics (Finalized)

N	Title of the Program/Course	Number of Groups	Enrolled	Graduated
Faculty for Raising of Qualification and Training				
1.	Special professional education program for coroners	1	21	18
2.	Special training course for promotion in the Central Criminal Police Department and territorial bodies of the Ministry of Interior of Georgia	1	32	28
Faculty of the Patrol Police				
1	Special professional education program for training patrol-inspectors	1	30	27
Faculty for Training of District Inspectors				
1	Special professional education program for training of district inspectors of the Ministry of Interior of Georgia	2	61	52
	Total:	5	144	125

2015 Statistics (Pending)

N	Title of the Program/Course	Number of Groups	Enrolled	Graduated
Faculty for Raising of Qualification and Training				
1.	Special professional education program for coroners	2	55	53
2.	Special training course for promotion in the Central Criminal Police Department and territorial bodies of the Ministry of Interior of Georgia	1	25	24
Faculty of the Patrol Police				
1	Special professional education program for training patrol-inspectors	4	124	115
Faculty for Training of District Inspectors				
1	Special professional education program for training of district inspectors of the Ministry of Interior of Georgia	6	180	162
	Total:	13	384	354

Office of Public Defender of Georgia

N08-1/14501
18/12/2014

Dear Ekaterine,

In response to your application dated 21 November 2014 (#18710/1), we hereby send you the information on violations of rights on the grounds of sexual orientation and gender identity examined by the Public Defender's Office in 2013-2014.

The Department for Gender Equality, established on 15 May 2013, examines issues related to the rights of LGBT individuals. Accordingly, provided information covers the years of 2013-2014, because our Department did not consider applications on LGBT issues until the above date. In addition, the Department for Equality started operating in 2014, which probes into facts of discrimination on the grounds of sexual orientation and gender identity.

From 15 May 2013 until today, 64 persons have approached the Department for Gender Equality of the Office of Public Defender of Georgia in relation to sexual orientation and gender identity. From these, 39 cases were filed in 2013, and 25 – in 2014.

Out of the cases filed in 2013, 30 concerned the May 17 events, 4 – provision of shelter, 3 – request of information on the mentioned topic, and 2 – violence.

In respect of the 2013 cases, proceedings are currently underway on 28 cases, while 11 cases have been archived. For pending cases, we have sent letters to law-enforcement agencies (Prosecutor's Office, MoI). According to responses received from the agencies, investigation is underway on mentioned cases. The Department for Gender Equality monitors the development of the process, and we are awaiting investigation results.

As for the archived applications of 2013, correspondence on cases concerning the May 17 and its subsequent developments was sent to law-enforcement agencies and in some cases investigation ended due to absence of elements of crime, because a subject (a person who had committed an offence) was not identified, while cases concerning the provision of shelter could not be satisfied because similar service is not available for LGBT persons in Georgia: as for the shelter for victims of domestic violence, accommodating them there proved to be impossible. With respect to the May 17 events, the Department for Gender Equality monitors court trials. In particular, our representative attends three judicial proceedings related to the May 17 events.

In 2014, 24 applications were filed with the Department for Gender Equality in relation to sexual orientation and gender identity. From these cases, 7 were about violence, 1 – murder, 10 – improper treatment by the police, 1 – healthcare issues, and 5 – other issues around this topic (request of information, improper consideration of the case by investigator).

Out of the 2014 cases, proceedings are currently underway on 23 cases, while 1 case was archived. With respect to pending applications concerning violence, improper response by the police, improper administration of the case by investigator, murder and degrading treatment, letters were sent to law-enforcement agencies. According to

received responses, investigation on these cases was launched and is currently underway. Our Department monitors the development of the process, we are awaiting investigation results. As for the archived case, it concerned physical and verbal insult against the transgender, which we have not reacted to because the applicant did not want us to approach law-enforcement agencies. S/he wanted to remain anonymous, while reporting the fact in the Public Defender's Office.

Finally, applications concerning the breach of Article 2 of the Labor Code of Georgia and aggravating signs prescribed in Paragraph 3 of Article 53 of the Criminal Code on the grounds of sexual orientation and gender identity have not been filed with our Department.

Sincerely,
Ekaterine Skhiladze

Office of Public Defender of GeorgiaN 08-2/723
27/01/2015

Dear Tsiala,

In response to your application dated 22 January 2015 (#752/15), we hereby send you the description of breaches of rights of LGBT individuals in the proceedings of the Department for Gender Equality of the Office of Public Defender of Georgia.

The Department for Gender Equality, established on 15 May 2013, examines issues related to the rights of LGBT individuals. Accordingly, provided information covers the years of 2013-2014, because our Department did not consider applications on LGBT issues until the above date.

Out of the cases filed in 2013, 30 concerned the May 17 events, 4 – provision of shelter, 3 – request of information on the mentioned topic, and 2 – violence.

As we were notified from the applications filed concerning the May 17 events, at the rally against homophobia, representatives of the counter-rally have demonstrated and resorted to violence and verbal insult, beating, persecution and throwing of stones. As for the response by the police, number of applicants including M.G. noted that although the police had protected them, on certain occasions they were behaving indifferently, leaving the impression that police officers were protecting rally participants only because they had been so instructed: whereas in reality, in certain cases they did not even avoid insulting them verbally. Several applicants, e.g. citizen E.Gh. refers in the application to inadequately small number of the police force, while applicant S.M. claims the police were urging the peaceful rally participants to dismiss and not to obstruct their activities, thus in fact prohibiting them to enforce their constitutional right.

Notably, several rally participants claim they had experienced pressure, threats and insult prior to the May 17 rally. For instance: one of the rally participants, R.J. claims s/he became a victim of insult and intimidation by a stranger before 17 May 2013 on a private page in the social network Facebook, after announcing about joining the rally. The applicant alleges the intimidator has cursed at him/her and demonstrated a gun. As for the applicant M.Sh., s/he claims few days before the May 17 rally his/her offices were visited on the grounds of inspecting the offices, while on the day before the rally they had tried to crash into him/her with the SUV.

With respect to the May 17 events, the Department for Gender Equality monitors court trials. In particular, our representative attends three judicial proceedings related to the May 17 events. Correspondence on closed cases concerning the May 17 and its subsequent developments was sent to law-enforcement agencies and in some cases investigation ended due to absence of elements of crime, because a subject (a person who had committed an offence) was not identified.

Further, closed cases concerning the provision of shelter could not be satisfied because similar service is not available for LGBT persons in Georgia: as for the shelter for victims of domestic violence, accommodating them there proved to be impossible.

For pending cases of 2013, we have sent letters to law-enforcement agencies (Prosecutor's Office, Mol). According to responses received from the agencies, investigation is underway on mentioned cases. The Department for Gender Equality monitors the development of the process, and we are awaiting investigation results.

From the applications filed in 2014, representatives of sexual minorities – G.Ch., Z.M. and Z.B. have approached us numerously about alleged violations of their rights by law-enforcers. In particular, the applicants claim the patrol police demanded they leave the territory near the circus, and treated them unethically, degradingly and insulted them verbally and physically due to sexual orientation. They strictly prohibited them to freely move around during night hours and to be in the public places. In this respect we have sent a letter to the Patrol Police Department of the Mol, which has notified us that to prevent crime, the Patrol Police Department of the Mol had systematically implemented preventive measures in the districts of Tbilisi including territory near the circus. As for the position of the Office of Public Defender of Georgia on this issue, we believe in case of preventive measures or other actions taken by the police, the purpose of undertaken actions must be clear and transgender sex workers must be informed about such preventive measures.

In addition, the Department for Gender Equality of the Office of Public Defender of Georgia is inquiring into wounding of transgender in the territory near the circus. In this regard, investigation is underway on a criminal case, for insulting citizen Z.Sh. Investigation on a criminal case is underway also for beating V.Zh. and Z.B. The victims were in the club together with friends, where the night club security guards have insulted them verbally and assaulted physically. Besides, we monitor the investigation on a criminal case concerning premeditated murder of representative of LGBT community, S.B.

The Department for Gender Equality also processes individual applications concerning groundless persecution of the applicants by surrounding individuals. For example: K.B. has approached us concerning a cleric disseminating false reports about him/her. Namely, the cleric expresses doubts about the applicant's sexual orientation, hence making the latter's surplice services in church impossible.

We are also probing into the application by M.K. about improper and degrading treatments against him/her. In particular, neighbors believe the applicant is a representative of sexual minority, owing to which they mock, harass, persecute, intimidate him/her, call him/her various degrading names and force him/her to leave the place of dwelling. In this respect we have sent a letter to the Tbilisi Chief Department of the Mol, which has responded that the interview protocols were drawn up in this case and the parties were given relevant warnings.

Citizen N.B. has informed the Office of Public Defender of Georgia about deteriorating health condition of transgender Z.Sh. S/he was seeking assistance in addressing relevant agencies for compensation of costs of the operation. We have sent a letter to the Ministry of Labor, Health and Social Welfare of Georgia in this regard requesting them to consider full funding of Z.Sh.'s operation. Unfortunately, our request was rejected.

Sincerely,
Ekaterine Skhiladze

Head of Department

Office of the Personal Data Protection Inspector

N271/01
20/11/2014

Dear Ekaterine,

In response to your letter we hereby notify you that since 1 July 2013 until present, one citizen has approached the Office of the Personal Data Protection Inspector about alleged illegal processing of data on sexual life. The applicant alleges that concrete private and public agencies were processing data on his/her sexual life. The citizen explained such allegation by scornful and flouting attitude demonstrated by the employees of these institutions. The Office has examined the legality of processing of special category of data on the applicant by requesting the information from state organizations indicated in the application and by getting familiar and inspecting on the spot the information preserved in the agencies, while due to the Inspector's limited authority in respect of the private sector (the citizen's application was considered prior to legislative amendments), response to the application in respect of private agencies was limited to request of information. Examination of case circumstances has not corroborated the processing of data on the applicant's sexual life.

Sincerely,
Tamar Kaldani
Personal Data Protection Inspector

TERMINOLOGY¹⁵⁹

GAY – a person who feels sexual and/or emotional desire exclusively or predominantly for persons of her or his own sex

GENDER IDENTITY – refers to each person’s deeply felt internal and individual experience of gender, which may or may not correspond with the sex assigned at birth, including the personal sense of the body (which may involve, if freely chosen, modifications of bodily appearance or function by medical, surgical or other means) and other expressions of gender, including dress, speech and mannerism (Yogyakarta Principles).

GENDER EXPRESSION – refers to people’s manifestation of their gender identity, and the one that is perceived by others. Typically, people seek to make their gender expression or presentation match their gender identity/identities, irrespective of the sex that they were assigned at birth.

GENDER NON-CONFORMITY AND GENDER VARIANCE– refers to anyone whose gender varies from normative gender identity and roles of the gender assigned at birth.

GENDER DYSPHORIA – is a mental disorder diagnosis applied by psychiatrists and psychologists to classify severe discomfort/ rejection that people may feel towards their sex embodiment and their internally felt gender identity. See also Gender Identity Disorder.

INTERSEX – a term that relates to a range of physical traits or variations that lie between stereotypical ideals of male and female. Intersex people are born with physical, hormonal or genetic features that are neither wholly female nor wholly male; or a combination of female and male; or neither female nor male. Many forms of intersex exist; it is a spectrum or umbrella term, rather than a single category.

LESBIAN – a woman who is sexually and emotionally attracted to women.

LGBTI – Acronym for lesbian, gay, bisexual, trans and intersex people.

MAN WHO HAS SEX WITH MEN (MSM) – Term used purely in HIV/AIDS prevention, and very rarely in other activist circles. It was coined for prevention purposes where the identity of a person does not matter – only the sexual practice. From that perspective the term MSM is very inclusive – as it includes all men (gay, bisexual, heterosexual, trans or intersex). However it does not include people identifying as women and other identities where a lot of prevention is needed and takes place.

SEXUAL ORIENTATION – refers to each person’s capacity for profound emotional, affectional and sexual attraction to, and intimate and sexual relations with, individuals of a different gender or the same gender or more than one gender.

SEX – refers to the biological makeup such as primary and secondary sexual characteristics, genes, and hormones.

¹⁵⁹ Taken from ILGA-Europe’s Glossary: <http://www.ilga-europe.org/home/publications/glossary>

TRANSGENDER – refers to those trans people who live permanently in their preferred gender, without necessarily needing to undergo any medical intervention/s. Until recently, this term was also the primary umbrella term referring to all trans people, but this use is now losing favour to the term ‘trans’ which is perceived to be more inclusive of all trans communities.

TRANSGENDER MAN – FTM (FEMALE-TO-MALE) – most commonly used to refer to a female-to-male trans person. Someone who was assigned female at birth who now identifies as male. Also called a trans man. The term is widely discussed and should be avoided as it is based on the wrong assumption that there are only two possible sexes.

TRANSGENDER WOMAN – MtF (Male-to-Female) – Male-to-female, most commonly used to refer to a male-to-female trans person. Someone who was assigned male at birth but who identifies as female. The term is widely discussed and should be avoided as it is based on the wrong assumption that there is only two possible sexes.

TRANSSEXUAL – refers to people who identify entirely with the gender role opposite to the sex assigned to at birth and seek to live permanently in the preferred gender role. This often goes along with strong rejection of their physical primary and secondary sex characteristics and wish to align their body with their preferred gender. Transsexual people might intend to undergo, are undergoing or have undergone gender reassignment treatment (which may or may not involve hormone therapy or surgery).

HOMOPHOBIA – the fear, unreasonable anger, intolerance or/and hatred toward homosexuality.

Homophobia can appear in various ways: Internalised Homophobia: when lesbian, gay men and bisexual people are considering and accepting heterosexuality as the correct way of being and living. Institutionalised Homophobia: when governments and authorities are acting against equality for LGB people. This can be hate speech from public elected persons, on pride events and other forms of discrimination of LGB people.

TRANSPHOBIA – refers to negative cultural and personal beliefs, opinions, attitudes and behaviors based on prejudice, disgust, fear and/or hatred of transpeople or against variations of gender identity and gender expression. Institutional transphobia manifests itself through legal sanctions, pathologisation and nonexistent/inadequate mechanisms to counter violence and discrimination. Social transphobia manifests itself in the forms of physical and other forms of violence, hate speech, discrimination, threats, marginalisation, social exclusion exoticisation, ridicule and insults.

ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი“ (WISG) წარმოადგენს ქალთა საკითხებზე მომუშავე ფემინისტურ ორგანიზაციას, რომლის სამიზნე ჯგუფია ლესბოსელი და ბისექსუალი ქალები, ტრანსგენდერი ადამიანები, ეთნიკურ და რელიგიურ უმცირესობებს მიკუთვნებული, სოფლად მაცხოვრებელი, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე და სხვა მარგინალიზებული ჯგუფის წარმომადგენელი ქალები. ჰომოფობიის საკითხებზე მუშაობა ორგანიზაციამ 2002 წელს დაიწყო. 2010 წლიდან ადვოკაცია WISG-ის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულებაა. ინფორმაცია ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული კვლევების, ჩრდილოვანი ანგარიშების, საჯარო პოლიტიკის დოკუმენტებისა თუ სხვა აქტივობების შესახებ შეგიძლიათ, იხილოთ ორგანიზაციის ვებ-გვერდზე: **www.women.ge**.

The “Women’s Initiatives Supporting Group - WISG” is a feminist organization whose main target group includes lesbian and bisexual women, transgender persons, women representing ethnic and religious minorities, living in rural areas, with disabilities and representing other vulnerable and marginalized groups. Organization started to address the issue of homophobia in 2002. Since 2010, advocacy became one of the main directions of WISG’s work. Further information regarding studies, shadow reports, policy documents prepared by the organization, as well as other activities, can be found on organization’s official website: **www.women.ge**.

**National Endowment
for Democracy**
Supporting freedom around the world

